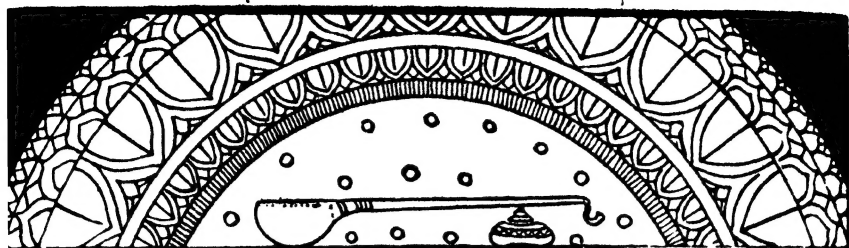

384

సంపుటము 24

సంచిక 3

భావలహరి

మార్చి, 1947

వ్యయ, పాల్కునము

భావలహరి

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయ

గ్రంథాలయం

శ్రీమతి సంఖ్య... ౨౦౫

తేది 22-10-1948

= శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి =

నా నిరుపేదవాకిట వినబడె చల్లని పేకువన్ శుభ
స్వాసము; ఏ శిరీషసుమపాదమృదుక్రమమృద్రనాదమో—
వీనుల సోకినంత కనువేదురునన్ పరువెత్తి చూడ నీ
దీనుని కంటిజంట గురుతిండ శ్రీచరణాంక మొక్కచేన్.

బౌనులే నీ గళానూసనూనావళి పరిమళమ్ముల గాలి పోరల నింజె
తెలిసలేనయ్య నీ దివ్యమంగళమూర్తి తొణకించె నిచట మాధుర్య మేదో ?
కనుకట్టినది తెమ్ము కరుణామృతపు జల్లు కురియించు నీ కనుగోనల చలువ
దొరకిపోయినదిలే తొలిసంజచాయ నీ స్నిగ్ధాధరపు పాలచినుకు నవ్వు
ఎంత తెరచాటులో నలయించి నన్ను - త్రిపుజూచిన, సీమూర్తి తీయదనము
నిండిపోయిన సృష్టి నా నేత్రయుగళి - కప్పగలదయ్య ? రమ్మ సాగంగనేల ?

వ్యోమజూటమ్ములో నుడురాజగేఖయో శిఖింపరత్నరోచిర్విరమమ్ము ?
మేనిమానిక పూచు మెలగు శ్రీదేవియో పర్యతరాజగర్భమ్ముఫలమో ?
మొలలోని వెలలేనిపులికళాసపు సొబగో రమణీయ పీఠాంబరమ్ము హూయలొ ?
కరమున మురళికా గానప్రపంతులో డమరు ప్రచండ తాండవరవమ్ము ?

కాద్రవేయగై వేయమో కంఠసీమ? - దివ్యతులసీలలంతికాధీనరుచియొ?
 మెఱుగుగా కనుమొఱుగుగా తరలిపోయె - ఏది యింకొకసారి కాన్పింపు తండ్రి!

శిలువయో చిలువయో గళసీమలోగాని కరుణామృతము కంట దొరలిపాఱు
 కాషాయవననమ్మొ కనకచేలమొగాని పతితమస్తము తాకు వరదకరము
 నెలరేకగురుతో మిన్నులవాక ఘటియో నడియెడారు జీవనమ్ము నింపు
 స్రుక్ స్రువద్విశయమో సుఖవేణునాళమో మలగి మాయెద త్యాగమధువు కురియు
 ప్రాణి యూర్చిన చోట నేర్పడగ నిలిచి - బుద్ధికదలినబాట నెప్పుడును పొలిచి
 కలగు మతపక్షపాతబంధులకు నవ్వి - విశ్వమయరూపమై వెల్గు వెలుగు దలతు.

భావములోని చీకటులు పాయవు; నైగమమోక్షశాస్త్ర వి
 ద్యావిధి, తర్క-కర్క-శవిధాపరిణాధము, మానయాశ్రుతై
 పోవుదురయ్య సన్మనులు ముట్టరు మూఢుల, నైననేమి నీ
 మోవిని నిల్పు లేనగవు ముక్తిపథాగతకోటిచంద్రికల్.

పారాశర్యవ్యాసుని వేదవిభాగ విధానము

= శ్రీ వెండ్కాల వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి =

వేదవ్యాసశబ్దమునకు వేదములను విస్తరింపజేసినవాడు అను నిర్వచనము మహాభారతమున గలదు. *

వేదములను విస్తరింపజేయుట యనగా వేదములలో జెప్పబడిన యజ్ఞాదికకర్మములకు సంబంధించిన “విష్ణుర్థవాదమంత్రా”దులను విస్తరింప జేయుటయే. నాల్గువేదములును యజ్ఞములను ప్రవర్తింపజేయు “హోత్వి, అధ్వర్యుః, ఉద్గాతృ, బ్రహ్మరత్వి”ములకు సంబంధించిన యంశములు కలవిగానున్నవి.

అందు ఋగ్వేదభాగము హోత్ర యను ఋగ్వీకులయొక్క కార్యములకును, యజుర్వేదము అధ్వర్యుల కీయలకును, సామవేదము ఉద్గాత్రయొక్క గాన కీయలకును, అధ్వర్యవేదము బ్రాహ్మ అను ఋగ్వీకులయొక్క కీయలకును అనుగున విష్ణుర్థవాదమంత్రములు కలవైయున్నవి. కేవలము యజ్ఞకీయలకే గాక వివాహాదిగృహ్యకర్మములకు సంబంధించినవియు, ఆముష్మికధర్మాచరణమున కనువగునవియు విష్ణుర్థవాదముల ప్రతివేదముయొక్క సంహితాబ్రాహ్మణోపనిషత్తులలో నింపుగా నాయాయగములయందు మహర్షులు విస్తరింపజేసియున్నారు. వారిచే వేదవ్యాసులు అనిరి.

మఱియు నా వేదవ్యాసులేకాక భిన్నాభిన్నప్రవర్తకులు, మంత్రద్రవ్యలు, కాండర్షులు మొదలగు ప్రత్యేక భాగవ్యాసులును వేదములకు సంబంధించిన మహాముసులున్నారు.

* “వివ్యాస వేదాన్ యస్మాత్ స వేదవ్యాస ఇతి స్మృతః” (ఆది. ౯౩ అధ్యాయం)

మహర్షులు వేదములలో బొందుపఱచిన విష్ణుర్థవాదములలో భిన్నభిన్నరూపములు కలవు. వానిని పూర్వసామాన్యత్రయ వివరించియున్నది.

సాధారణముగా సంహితాబ్రాహ్మణములలో విహికఫలప్రాప్తికై చేయు యజ్ఞవిశేషంశములే యుండును. ఎట్లనగా విశ్వేశ్వరకాయము ‘వాయవ్య’ సంజగల శ్వేతపశువుచేతను, పశుకాయము ‘చిత్ర’సంజగల పశువుచేతను, క్షేత్రకాయము సీతివృష్టసంజగల పశువుచేతను జన్మములను చేయవలయును. ఇట్టివిధులు; ఆవిధులకు సంబంధించిన గాథలు (వీరిచే అర్థవాదములందురు.) పెట్టులందును.

అర్థవాదములలో ఆయావిధుల ననుసరించి కర్మముల నొనరించి ఫలమునొందుట, కర్మితకముగా నొనరించి దుష్కలము నొందుట మొదలగు నివర్తనములు చెప్పబడును.

ఇందులకు కొన్ని యుదాహరణములు:—

మంత్రస్వరమును సరిగా నుచ్చరింపక హోమ మొనర్చుటచే “త్యజ్త” అను మునిగి అల్పాయుర్దాయము గలిగి ఉద్దిష్టఫలము నందింపలేని వృత్రాసురుడుజనినొకె ననుటకు “విశ్వరూపుని” అర్థవాదము చెప్పబడెను. “సామావరణము” అను విధిని బలపరచుటకై, “కమా” సౌవర్ణి”గాథ చెప్పబడెను. యజ్ఞదీక్షారంభమున యజమాను డొనర్చుకొను ‘క్షురకర్కశు’ దేవాసురగాథ ప్రవచింపబడెను. విద్యాభ్యాసం పెట్టు పూర్తియగునో దానినిగూర్చి “భారద్వాజుని”గాథయు, ఎట్టితపస్సు మోక్షహేతు వనుటకు “భృగునరగుసావదను” మొద

లగు సర్థవాదవిశేషములు కృష్ణయజుర్వేదశాఖయగు శైవీతిహసంహితాబ్రాహ్మణోపనిషదాంశ్యములలో చిన్నిచిన్నవి ఏమిది యున్నవి. ఇట్లే ఋగ్వేదమున త్కత్రియును హోతగా నుండెనపు నవటకు “దేవాపి శంకసల” గాథయు, రాజనూయమున త్కత్రియపశువు లభింపకుండెన బ్రాహ్మణపశువు, అదియు దొరకున్న రాజసంజ్ఞకలది గాన “సోమలతాభండము”గల “అంజ స్సకర్మ్యు” కల “సనశ్శేపు” గాథయు, త్కత్రియు నకు సోమపానాన్తరీలేదియటకు “శ్వాపర్ణి” “మగ్గ వేయరామల” గాథయు, ఇంక నెన్నియో చెప్ప బడెను. *

అథర్వవేదమునను రాజా యజ్ఞముజాపవచ్చి నపుడు యజ్ఞమువర్షువాడు “బ్రాహ్మణాన్యంసో” అను ఋగ్వక్తులచే జేయుంపబడు క్రియలకు సంబంధించిన “పరిక్షిస్తు” “కారవుల” గాథయు, పునైద్యమునకు “అత్రి, జముగ్నాగ్నల” శోధనాంశ్యములు, రాజా సుపరిపాలన మొనర్చుటగుచ్చియు, రాజా సింహాసన మెక్కినపుడు అన్యగృహింపరు స్తుతిరూపకగాథ మొదిలగునది యెన్నియో యున్నవి. †

నేను చదివిన సామవేదశాఖలగు “కాశును, శైవినీ” సంహితలలో ఔక్కు మంక్రములు ఋగ్వేద మంక్రములుగానే యున్నవి. కాన ఋగ్వేదగాథలే

* కళ్యాణసంహిత, విరలేయబ్రాహ్మణములలో

పైఅర్థవాదములు కలవు.

† శౌకసంహిత.

‡ వైదికవాద్యమును గల ‘అనప్తవో’ గురు లభునియును, లేక అష్టాక్షరపదభూతిరపాదచక్రవర్తము మేయని “పింగళీభండను”ని గలరు. లౌకికచ్ఛిందమున గల యజుర్వేద ప్రతిపాదమునందు వివర యత్నిరమున, ద్విస్తోమచక్రవర్తపదములలో సప్తమాక్షరములగు లభు వులుగా నుండవలయుననియు ముందుటచే గానము చేయునపుడు లభు వేయుటకును, వీరిపై వాయించుట కును వీలుగా నుండును.

సామసంహితాగాథ లవచ్చును. కాని సామవేద బ్రాహ్మణములగు, “తాండ్రి, ఛాందోగ్య, శైవినీ” బ్రాహ్మణములలో ఔక్కుత్రమునకు సంబంధించిన యర్థవాదములు విశేషముగా నున్నవి. అందు ఛాందో గ్యమున “మక్కులు వరుసగ వచ్చి, మోరల వాకసముపై కత్తి హేంకార మొనర్చిన వర్షము కురియు”నను గాథయు, తాండ్రియును మహాశ్రతిమొనర్చు యజమాని ఆగ్రగు భార్యలు కలవాడై, లేక వేళ్ళు కలవాడై గానమొనర్చుట, “ఉదాతీ” ఉయ్యెల నూనచు గాన మొనర్చు సంఖ్య మొదలగునవియు, శైవినీబ్రాహ్మణ మున అన్నము వండుకొననపుడు, ఎవరులో విద్యము పోయునపుడు వండువాడు కొన్నిగింజలపైన బ్రాహ్మ్య లోని అగ్నియగు వేరుకపోయినచో భుజించువారు పైజన్మముగా విద్యువుగింజలుగాను, వంజుటకు గింజలు భోక్తలుగాను మరల జన్మింపురను గాథయు నింపుగ వర్ణింపబడియున్నవి. ఇట్టివే కొన్ని హయగ్రహణాది గాథలు “కషిష్టాక్షర, కాన్యాసంహిత”లలోను శైవినీ, శ్రీపథాచి బ్రాహ్మణములలోను కొన్నిచూర్చుటో ప్రోక్తులై యున్నవి.

పై వేదగాథలన్నియు భారతరామాయణము లలో శిష్యులకు నొక్కొక్క సాధారణకథకంటె హెచ్చయినవికావు.

ఇట్లుండ, సామవేదద్రవ్యలలో నొకడును, రపోమహిమముచే “వార్మ్యకీ” అను విగదము నొందిన వాడు నగు “ప్రాచేతీసుమన్షి” హతాస్పదమును “నిషావక్రాంచపక్షి” వృత్తాంతమును గాంచి నిషాదుని తిట్టుచు “నైదికానప్తుప్రభదన్న”నందు శాంత మార్పునో నుచ్చరించి ఆమాదిరిగా పిమ్మట వారదోప దివ్యమును రామకథను రామాయణముగా నొనర్చి † తిరువార దానిని రాముని అశ్వమేళకాలముననే రాముని పుత్రును, వార్మ్యకీచే కుశీలపులుగాను, చైతీ కుటుగాను శిక్షింపబడెన కుశీలపులచే వీరిలపై బాడించెను. అది రాముడు రాణుని జయించి పట్టాభిషిక్తుడయ్యె నను కథతో పూర్తిగాక “గర్భరతియగు వీతా మహా వేదిన” క్రిరమును గంగాతీరగణ్యములలో విడిచి

పెట్టెను* అను కథవరకు నుండుటచే దానిని “జయము” అను సంజ్ఞ గల గ్రంథముగా తరువాత నుండిన (వార్హి కి) మహర్షులు తలపరైరి.

మఱియు యజ్ఞకర్తృమలలో సవనాదుల విర మణకాలములయందు జెప్పబడు పూర్వోక్తములగు అర్థవాదములవలె, నొక ఫలమును (సీతావిమోక్షార్థ) నూచింపబడకపోవుటచేతను, గానరూపకమున సర్థ వాదము యజ్ఞక్రియలయందు విహితము కాకపోవుట చేతను రామాయణమును యజ్ఞక్రియలలో బ్రాచీను లుపయోగించినట్లు కాన్పింపదు.

కాని పవిత్రమగు సీతారాముల కథ గాయత్రీ మహామంత్రాక్షరఫుటిత మొనర్చి గేయమేగాక పాశ్చ్య

* భగవద్గీతానువాదకవి తన యుత్తరరామచరిత్ర చాటకమున “కుసుని” పాత్రిచే వాల్మీకిరామాయణ మును సీతను క్షీరాయుడు అరణ్యమున విడుచునొకే రచించెను అని చెప్పించినాడు.

† రామాయణము తొలఁత ‘సవస్తుప్త’ స్లోక రూపకమున నిపుడుండినరీతి నుండిక చిన్నదిగా నుండి ననుటకు బాలకాండదియందు గల కథాసక్రమణిక వలన తెలియనగును. అనుక్రమణికలో గల యంశముల కంటె నిపు డెంతయో భిన్నముగా నన్నది; విశేష ముగా బెరిగినది. ఉదాహరణమునకు స్వల్పముగా జూపెదను. బాలకాండ పదునాల్గవర్గ మహాభారత ములోని అశ్వమేధపర్వమునందలి ధర్మశాస్త్రమేధపర్గ నములే. అయోధ్యాకాండలోని ౧౦౦ వ పర్గ (కచ్చి త్పర్గ) భారతమునభావస్య ౨లోని ౫ వ అధ్యాయమే. ఇందిరి భారత అను శబ్దము రామాయణమున “రాఘవ” యైనది. అట్లే సుందరకాండ ౧౫ వ పర్గలోని సీతా వర్ణనము అరణ్యపర్వములోని దమయంతీవర్ణనమే. “వైది” శబ్దమునకు “సీతా” శబ్దము కూర్పబడెను.

‡ యోరాష్ట్రం క్రామతి సో అశ్వమేధేన తిజతే—తై. సం.

“ఏవమభ్యురగ ఏవ వః పాంచాలా ఆయం రాజా” ఇతి కాణ్యకంబీతా.

ముగాను, పిమ్మట వివిధసృష్టాదులతోను, వివిధగాఢల తోను గూర్చబడుటచే రామాయణము మహాభారత ముతో సమానప్రతిపత్తిని, కొన్నియెవల నంతకంటె పెచ్చును గౌరవమునే పొందియున్నది.

వ్యాసుని వేదవిభాగవిధానము

కృష్ణద్వైపాయనుడు వాల్మీకివలె సామవేద ప్రోక్తకాక సామవేదప్రచరకమడుగా (సామవేదమును ప్రచారము చేయువాడు), తాండ్యబ్రాహ్మణమునను, విద్యుత్పరిశోధకుడుగా (విద్యుత్తులన గలుగు ఫలము చెప్పవాడు) తైత్తిరీయారణ్యకమునను చెప్పబడియు న్నాడు. ఇట్టి వ్యాసమువారి వేదములలో నాయా వైదికకర్తృమలకు సంబంధించిన అర్థవాదరూపకము లగు నితిహాసముల జూచి అన్ని యజ్ఞములలోను సుతీక్ష్ణ ప్రవైది, బహుదినములు చేయుటకు. అశ్వమేధయజ్ఞమునం దుపయోగించదగిన పెద్దదైన నితిహాసము చేసెను. ఇతి హాసము గేయముగా నుండరాదుగాన రామాయణేతి హాసము వైదికకర్తృపర్యయముకముగా నుండలేదు.† అశ్వమేధము మహారాజు మరియొక రాష్ట్రము నాక్రమించినతరువాత చేయబడి అన్యరాష్ట్రాక్రమణ ప్రోత్సాహకార్థపాదయుక్తముగా నుండినదియును. రామకథగల వాల్మీకియొక్క రామాయణము సీతా విమోగాంతకథగా చెప్పబడిను. అందునల్ల వ్యాస మహర్షి తాను స్వయముగా నడిపించిన స్వప్రాశ్నలగు పాండివు లన్యరాష్ట్రముల నాక్రమించి జయముగొన్న కథను ‡ (పాంచాలదేశములనూడ యుద్ధానంతరము పాండివు లాక్రమించినట్లున్నది.) జయము అను నితిహా సముగా రచించెను. అది వ్యాసమువారి యుద్ధానంత రము నూడేండ్లు స్యకర్మమును నివ్వహించుకొనెనుచు ౮౦౦౦ స్లోకములుగా రచించెనని మహాభారతము యొక్క అదిపగ్రాదియందు చెప్పబడెను. మఱియు ధీమృతరాష్ట్రీయందు వ్యాసమువారి ధర్మశాస్త్రాని తో రాజోవు మహాపద్మద్రుములజెప్పినట్లుయొక్కయు, పాండివులయొక్కయు గాఢల శాశ్వతిముగా నుండు నట్లు చేయుదునని చెప్పబడడ జయేతిహాసముచేతు నను నూచినయేగదా.

వ్యాసముహర్షి వాల్మీకివలె గేయముగా కేయక వేదేతిహాసములవలె పాఠ్యముగా చేయుటయు, విషాదాంతమున (సేవావియోగము) గాథగాగాక పాంపపులు విజయము నొందిరి అను స్త్రీపర్యంతకథతో తన జయేతిహాసమును * ముగించుటయు అశ్వమేధ యాగదినములను అన్నిదిసాలలోను యజ్ఞకర్మల విరమణ కాలమున జెప్పదగిన విస్తృతమున నొక యితిహాసముగా కేసెను.

ఈ జయ మను నితిహాసమును వ్యాసముహర్షి వాల్మీకి కుంభపులకు కుశలపులచే బాదించినట్లుకాక తనకడ వేదాధ్యయనముచేయు "సుమంతి, వైమిని, వైల, వైశంపాయన, కుమర" అను పదునగు శిష్యులకుగూడ వేయువలెనే చెప్పగా ఇది యితిహాసముల బడచే నందని గాథలను వృద్ధిపరచి లోకమున వానైశంపాయనాదులు వెల్లడిచినట్లు.

మహాభారతము దానింతయు ఇంచుమించు నూటపదేండ్లకు పాంపపుల ప్రాసముల జనమేజయుడు తిక్షణిలారాజ్యమును జయించి సర్వముగా మునర్చి పిమ్మట + అశ్వమేధ యాగము కేయుల కుద్వయించు కాలమున వ్యాసశిష్యుల వైశంపాయనముహర్షి వ్యాసలవారి గూడతచే జయేతిహాసమును జనమేజయ మహారాజుకు చెప్పెను. ఆ యితిహాసమును జనమేజయుడు పించు నందలి పంజీములను వైశంపాయన

* వ్యాసకృతజయేతిహాసము ఆదిపర్వమున గల 'ఉపదేశ'ని కథతో ప్రారంభమై, స్త్రీపర్యంతముతో ముగిసినట్లు ఆదిపర్వము ౬౦ అధ్యాయములోని అనుక్రమణికవల్లను, స్త్రీపర్యంతమున గల ఘృత్యుతివల్లను తెలియవచ్చును.

! యజ్ఞములలో చెప్పబడు ఇతిహాసములకు మారు రూపుగానే పురాణాదీతిహాసములను వ్రతములలోను వ్రతవిరమణకాలములలో కథలు జెప్పబడును. యజ్ఞములలో నితిహాసముల జెప్ప మహార మొదలగు వారికి విశేషపక్షిణులను యజనమున డిద్వివటులనే వ్రతకల్పమును, కథను జెప్పవారికి వ్రతముజేయువాడు విశేషపక్షిణుల నీయవలయుగదా.

నడుగుచుండిగానై శంపాయను డిద్వి ప్రశస్యతరములచే జయము పెరిగి యిరువదివార్లు వేల శ్లోకములు గల భారతమైనది. దీనినే 'అస్తీకు'ని కథ ప్రారంభమున గల భారత మనవలయును. ఈ భారతభాగమునై శంపాయనుడు జనమేజయుని సంబోధించు 'భారత' అను శబ్దముతో విశేషముగా ప్రస్తుతమగుచుండును.

ఆ వైశంపాయనభారతమును సారి (వ్యాసుని శిష్యుని పుత్రుడు) విని కొంతకాలమునకు వైవిచారణ్యమున శానకాదులు చేయు దీర్ఘ సక్రమునకు వచ్చి వైశంపాయనోదిత భారతమును జెప్పచు వారి ప్రశ్నలకు విశేషముగా ప్రశస్యతరముల నొసగుటలో ఇరువది వార్లు వేల భారతము లక్షశ్లోకములు గల మహాభారతమైనది.

ఆ మహాభారతముననే ధర్మశాస్త్ర, అర్థశాస్త్ర, మోక్షశాస్త్ర, పురాణ, కావ్యానుల యంశములు ఒకచోటుగా నిమిషియున్నవి. వై ధర్మశాస్త్రాధ్యంతములను భారతగాథలలో నింపుగ నిమిషిన సౌమతరిభయస్తీతుమైనది.

లొలత వేదేహాసముగా వ్యాసముహర్షి యుద్దేశించి చెప్పిన జయము అను నితిహాసమునందు బహువిధములగు ధర్మశాస్త్రాధ్యంతములు 'సౌతి'కాలమున గూర్చబడుటచే నది పంచమవేదముగా గాలాంతరమున పరిగణింపబడినది. ఆపస్తంబముహర్షి కాలమునకు (క్రీ. పూ. ౭ వ శతాబ్దము) ఇతిహాసము అను గ్రంథము వేఱుగ గలదని అతని ధర్మసూత్రములలో నొకటి గ్రంథస్థలములలో ఆపస్తంబుడు చెప్పియున్నాడు. దానిని భారతముగానే "పారదత్తుడు" (ఉద్వితాభావ్య కర్త) గ్రహించుట జయేతిహాసముగానే తలపనగును. ఆశ్వలాయముహర్షి (క్రీ. పూ. ౪) తన గృహ్యసూత్రములలో (బ్రాహ్మయజ్ఞవిధానమున) 'భారత, మహాభారతధర్మరాయణ్యులు' అని వైశంపాయనాదికృతులనీ చెప్పియున్నాడు. కాన అప్పటికి జయము భారతాంతర్గతమైయుండును.

తై యాశ్వలాయనుని వాక్యమును బురస్కరించుకొనియే, కొందరు విమర్శకులు నేటి మహాభారతము క్రీ. పూ. మూడవ శతాబ్దమున కేర్పడినదని వ్రాసియున్నారు. (సౌతి క్రీ. పూ. 3 వ శతాబ్దవాదని సప్రేమండితుని తలంపు.)

తొలుత జయేతిహాసము బహుదిన ప్రసరకమును, నుజమాసాని యన్యరాష్ట్రాక్రమణవిజయముతో బూర్తియగు అశ్వమేసయాగముకొరకుద్దేశించి వ్యాసమహర్షిదానిని తొలుత తన శిష్యుడనై ప్రశంపాయననిచే జనమేజయుని సర్వయాగాంతమున తత్కళిలారాజ్యాక్రమణకు పిమ్మట (సర్వయాగము అశ్వమేసయాగమునకు బూర్వకాతికమున యజ్ఞముగా నొక సామవేదవ్రా

* హోత యుగిగతి ప్రశ్నములు యక్షప్రశ్నములుగాను, బ్రహ్మ చెప్పెడి సదుత్తరములు ధర్మజాని ప్రశ్నోత్తరములుగాను మహాభారతావధ్యుపర్యయన కేర్పబడినవి. ఈయక్షప్రశ్నములకు మూలము తైత్తిరీయసంహితలో గలదు.

హ్మణమున గలదు) ప్రవచింపజేసియున్నాడు. వ్యాసమహర్షి జయేతిహాసమును శైష్వకముండు సకనవరముణకాలములలో హోత ప్రశ్నింపగా బ్రహ్మ యుత్తరము శైష్వనట్టి చిన్నచిన్న వేదగాఢ లుండెడివి. * పై జయేతిహాస ప్రోక్తయగుటచేతనే పారాశర్యవ్యాసుడు వేదవిభాగకర్త యైనాడు.

ఆ జయేతిహాసమును ప్రశంపాయనసౌతులు భిన్నభిన్నాంశములు గూర్చుటచేతనే జయేతిహాసము భారతముగాను, మహాభారతముగాను, పంచమవేదముగాను ప్రాచీనులు పరిగణించిరి. ఇదియే వ్యాసమహర్షి చేసిన వేదవిభాగము. విభాగ మనగా వేరుగ చేయుట. అనగా వేదముకొక వేరుగ చేయబడిన గ్రంథము వేదవిభాగము అనుటచే వేదమునకు సంబంధించి వేరుగ చేయబడినది. వేదములు నీతిహాసములు. అనగా ఇతిహాసములతోనూడినవి. ఇది వేరుగ చేయబడిన యితిహాసము. జయముకు పూర్వము మరియొక వేరుగ చేయబడిన యితిహాసము లేదు. ఇదియే వ్యాసమహర్షి చేసిన వేదవిభాగము.

తార్కిక ప్రకృతి

✱

= శ్రీ కె. అన్నమరాజశర్మ =

శారదాకాశమున మనోజ్ఞత వెలార్చి
మొలకనవ్వులఁ గాసారముకురమందు
అందముల దిద్దకొనియెడు చందమామ
కడుపుమసి మచ్చ నేటికో కడిగికొనఁడు?

రాగపులకితసురభిభారణ్యవాటిఁ
గలరవంబున శ్రోతల కైపునేయు
కోకిలాంగన నిజమంజుకూజితముల
మాని హేమంతమున హాస మూననేల?

ఉదయరాగిణిపై మోహ ముట్టిపడఁగఁ
గనకకరపాణి కౌఁగిఁటఁ బెనచు తరణి
దుర్భరపయోగమునఁ బ్రియం దూలఁజేసి
మాటనప్ప నేటికి మునిమాపువేళ?

నలిఁపున్ లేకుఁజేరఁ గులిక, కులిక,
పరువమెడలిన ఛదములఁ బరిహసించు
చిప్రసృజించు బజ్జేటికి శిశిరహతిని
మస్తిరస్వని బతనమై మ్రగిపోవు?

శ్యామలవ్యోమసున్నిధిపైకతమున
శర్వశీశాంతి పాలించు సమయమందు,
తళతళల్ జిల్కు బుక్షముక్తాచయంబు
ప్రత్యుపస్థుల నెవ్వని పాలఁ బడునో?

ప్రాప్తదండబుద్ధుత్రుండు ప్రతిభమెఱయఁ
గేతకీఁద్రపుటములఁ గీలుకొలుపు
అంబుకణచిత్రితంపు రహస్యలిపిని
సరసభావోదయస్ఫూర్తిఁ జదుపునెవఁడు?

—

సంస్కృతవ్యాకరణంలో ఉన్న విశేషాలు

= శ్రీ గరికిపాటి కృష్ణమూర్తి =

గ్రీకుభావ అని ఒక భావగా మొట్టమొదట వీడి
లేదు. అనేక స్థానికభాషలు కలిసి గ్రీకుభావ
అయినది. అలాగే ఇటాలిక్ భావలలోనుంచి
లాటిన్ భావ తయారయినది. ఈభావలు రానురాను
వృద్ధిపొంది కొంతకాలమునకు వ్రాయదగ్గ భావలుగా
అయినవి. ఇప్పటికీ సరియైన వ్యాకరణం గ్రీకుభావమే
లేదట. సంస్కృతంకూడా ఒకప్పుడు ఇండోయూరో
పియన్ భావంగానిది అని చెప్పి దరువార ఆభావ
ఒక ప్రశ్నకర సంపాదించుకున్నది అని పాశ్చాత్య
విజ్ఞాన సిద్ధాంతీకరించారు. 'చరతి' (క్లుప్తమన్నాడు)
అనే క్రియ 'కరతి' అని అయిఉండాలట. అందులోని
'ఎ'కారాలు అన్నీ అకారాలు అయినవట. దీనికి
కారణం గ్రీకులో Queliti అని, లాటిన్ లో Colit
అని ఉన్నదికాబట్టి అని చెప్తారు. 'ఎ'కారము ఉండ
టంవలన కకారము చకారమై 'ఎ' 'అ'గా మారి,
'చరతి' అయినదట. లాటిన్ గ్రీకుభావలలో ఈవిధ
మైన మార్పులు జరిగినవికాబట్టి సంస్కృతంలోకూడా
అలా మార్పు వచ్చిఉంటుంది అని వారి అభిప్రాయం.
కకారము చకారమునట చెప్తారు. కాని సంస్కృతం
లో చకారము కకారమునటకూడా కద్దు. ఈ మార్పు
ఎలాగు సమరిస్తాలో!

సంస్కృతం వీనాడో ఇరాన్ భావమనంచి విడి
గాయ ఒక ప్రశ్నకమైన భావ అయినదట. వేదకాలం
లో చక్కని భావప్రధానమైన కవిత్వం ప్రబలినదట.
తరువాత ఒక్కమాదిరిగా వచనం వ్రాయటానికి ఒక

తైలి కల్పింపబడ్డది అని క్షేడ్డెల్ గారు అంటారు.
అంటే మొట్టమొదట వచనంకానీ, మన రోజులలో
మాదిరి వచనపద్యాలుకాని వ్రాయటం చేతకాక వేద
కాలంలో ఋషులు పద్యానే వ్రాసుకున్నారు. పాపం.
ఈపద్యాలు రచించే వాటికి వాళ్ళకు నోటితో చెప్ప
కొనుటేగాని వ్రాయటం చేతగాదట.

అపవాదులు

పూర్వంబందరూ అనాగరికులు అని నమ్మితే
ఈ వాదం తేలిగ్గా నమ్మరచ్చును. ఇదివరలో తెల్ల
వాకే ఈ పరిశోధనలు చేయడంవలన వారి భావలకు
సంస్కృతభావమే ముడిపెట్టటం తటస్థించినది. ఈ
సిద్ధాంతముచేత సంస్కృతం ఒక అపభ్రంశమైన భావగా
కనబడుతున్నది. ఒకప్పుడు గ్రీకుభావమయిన సం
స్కృతం ఫార్జరీచేశారు అని ఒక పాశ్చాత్యవిజ్ఞానుడు
అన్నాడు. ఇదిగాక శిండెన్స్టా వేదానికి పూర్వ
రూపమని, మెల్లిగా వేదం అందులోనుంచి
బయలుదేరినదని, తత్వకాస్త్రం, ఖగోళకాస్త్రం
గ్రీకులవలనా, గణితకాస్త్రం అరబ్బీలవలనా భారతీ
యులు నేర్చుకున్నారనీ వాదాలు ఉన్నాయి. శిండె
న్స్టానుంచి వేదం బయలుదేరింది అనటకు ఎంత
ఆధారమున్నదో అంత ఆధారము వేదమునంచి శిండె
న్స్టా వచ్చినది అనటకు ఉన్నది. కాని మొదట ఈ
వాదం లోకోపయోగ తెల్లవాకే వేశారుకాబట్టి అది
కాదు అని ఋషులచేతులకొనే భారం మనమీద ఉండి
గిలగిలబడుతున్నాము. అరబ్బీలనుండి వేదకాలంవాటి

ముఖం గడ్డాలూ మీసాలూ పెంచుకొనుట శేర్ప
కొన్నాడు అని ఒకవాడు లోకంమీద వేస్తే, అది
నిజం కాదు అని ఎవరు ఋషులు చెప్పగలరు?

సంస్కృతభాషలో ఒక వైకృత్యం ఉన్న
దనీ, అది ఇతర భాషావ్యాకరణాలలో లేదనీ ఏలాగో
వింటర్మీన్ కౌరాలు ఒప్పుకున్నాడు. వేదభాష
ఒక స్థానికభాష అనీ, అది వైకృత్యం అనిచే సంస్క
రించబడి మాట్లాడు సంస్కృతమైంది అనీ మెట్లో
నోలబోతు. అయితే ఇతర భాషలకు వచ్చిన మార్పు
లోన, సంస్కృతానికి వచ్చిన మార్పులలోన ఒక భేదం
ఉన్నది. గ్రీకు లాటిన్ భాషలు రాసురాను కొత్త
రూపాలు, ప్రయోగాలు కలిగి కృత్రిమమైనవి. వేద
భాష రాసు రాసు తగ్గి సంస్కృతభాష అయినది.
సంస్కృతభాషలో ౨౦౦౦ భాషలు లున్నవి.
ఇప్పుడు ప్రయోగంలో ౧౪౦౦, ౧౦౦౦ గా ఉన్నవి.
'లేట్' (Subjunctive) ప్రయోగం లోకంలో లేనే
లేనో, వేదంలోతప్ప. అర్థంకాని మాటలు పఠంజరి
కొంటున్నానీ చాలా ఉన్నట్లు. 'మహావీరీ శబ్దా
యేష మహా ని విజ్ఞాతుం తే!' జర్నరీ, శుర్నరీశు *
అనే రెండు శబ్దాలు అర్థంకానివి పఠంజరి ఉదాహ
రించాడు. కాబట్టి సంస్కృతభాషాప్రయోగ విష
యము రాసురాను తగ్గినది అని పెట్టేలో పంకినదే
ఒప్పుకుంటాడు. ఈ తగ్గింపు భాష కృత్రిమమైనది
అని చెప్పవలసివస్తుంది.

లాటిన్ భాష గ్రీకుభాషలనుంచి చాలావిషయం
గ్రహించింది. గ్రీకుభాషలో శబ్దాలు, ద్వితీయము
(ఇది ద్వితీయశబ్దమైతే చేతులు, కాళ్లు వగైరా శబ్దాల
లోనీ) భాషలు, భాషలనులనన నివృత్తమైన
బాని, ఒకమాదిరిగా కారకము ఉన్నది సమాసాలు,

* జర్నరీ అంటే భర్త; శుర్నరీశు అంటే
నాంతుడు అని నికరంగా యానుకుడు నిర్వచిం
చాడు. ఈశబ్దాలు స్యావనప్రతిధ్వనిలు కావు కాబట్టి,
వికృతిరహితమై భాగం చేసి చెప్పటానికి వీలుగాలేదు
కాబట్టి పఠంజరి 'ఇది ఒకప్పుడు లేదు' అని
చెప్పియుండవచ్చు అని నాగేశ్వరబ్బు అభిప్రాయం.

తద్ధితలు, యజ్, కన్ కన్ రా ప్రకృతులు లేవు. ఇవి
సంస్కృతభాషలోనే ఉన్నవి. వీటి ప్రయోజనం
సంతేషముగా రచించుటకు అనికాశము కలిగించుటమే.

న మా సా లు

సమాసములే సంతేషము అని అగమ్యు. వ్రాసే
టప్పుడు సమస్తంగానూ వ్రాయవచ్చు, వ్యస్తంగానూ
వ్రాయవచ్చు. కాని సమసింపినప్పుడు కొన్ని నియ
మాలు పాటించాలి. 'సమిశ్మణం కృత్రిమమ్,
కృత్త్య విశేషగయోగో న'—సమిశ్మణమైన శబ్దా
లకు సమాసంరాదు; సమాసంలో ఉన్నవాటికి
విశేషం ఉండదు. 'రాజపురుషః' అని ఒకసమాసం.
ధనిమదైన రాజాగారిమనీ అని చెప్పవలసివస్తే
'సమృద్ధ్యరాజః పురుషః' అని కృత్యంగానే ప్రయో
గించాలి కాని 'సమృద్ధ్య రాజపురుషః' అన
గూడదు. 'రాజపురుష' అనే సమాసంలో ప్రధాన
మైనది రాజాగారి పురుషుడుగాని రాజాగారు కాదు.
విశేషం మేరైనా వేస్తే ఆ పురుషుడికి వర్తించాలి.
'రాజపురుషః సమృద్ధి' అని అనవచ్చును. 'సమృద్ధ్య
రాజపురుషః' అన్నప్పుడు సమాసావయవమైన రాజశబ్ద
మును ఒక్కదానినే సమృద్ధికియు సాపేక్షకముగా
చూస్తుంది కాబట్టి అక్కడ ఏకదేశ్యావయవం
కలుగుతున్నది. ఇటువంటి తప్పులు పూర్వీకా చేశారు.
'దేవదత్తస్య సురుకులమ్' కాని ఇక్కడ దేవదత్తరు
శబ్దం సాపేక్షకములైనప్పటికి దేవదత్తుడి సురుపుగారి
కులం(పాతశాల) అని అర్థం గమకమానున్నది కాబట్టి
ఇది తప్పుకాదన్నారు. అర్థం గమకమైనప్పటికీ ఇటు
వంటివి పనికిరాదని అన్నాడు భాషాకారుడు.

ఖట్యూరూఢః (మంచం ఎక్కినవాడు, అంటే
పెళ్లి చేసుకొని) అని సమస్తంగా ప్రయోగిస్తే తప్పు
కాదు. 'అధిశ్య స్నాత్య సురభి రసజ్ఞానేన
ఖట్యూరూఢ్యా' అని భాష్యం. వేదాధ్యక్షనము పూర్తి
చేసి, సమానరసమైన మాచరించి సుర్యనాథానుదై
గృహస్థాశ్రమము స్వీకరించాలి. చదువుపూర్తిచేసే
ఒక శత్రుమండలే పెళ్లిచేసికొని మంచంఎక్కిన దావు
దీని ఖట్యూరూఢుడు అనాలి. నిందావగమకం అయి

నవ్యజే సమాసం. చదువుకొనే కాలంలో మంచమీద పడుకోవాడు. కిందనే పడుకోవాలి. ఏదైనా జబ్బు చేసి మంచంపక్కనే ఖాట్వా మరూఢోని వ్యస్తంగా ప్రయోగించాలి. అప్పుడు నిందలేదు.

‘దాస్యోః పుత్రో’ అని అలక సమాసం చేసినవ్యజే నింద. దాసీపుత్రుడు కానివాడిని తిట్టలచినప్పుడు ‘దాస్యోః పుత్రో’ అవాలి. వక్షకథనమేలే ‘దాసీపుత్రో’ అంటే చాలు, వాడివ్యూహపము మనకు తెలుస్తుంది.

కొన్ని కేటాలు సమాసభుజితమయినప్పుడు ప్రథమా వయవంగా ఉండాలి. ఇది దంతాలలో రాజు (శేషము) అని చెప్పినప్పుడు రాజశబ్దము ప్రథమవయవముగా వచ్చి ‘రాజదంతం’ అని సమాసం వస్తుంది. కొన్ని అటూ ఇటూకూడా వాడవచ్చును. ఆహిత్యాని అనీ అనవచ్చును; అగ్నిహోమీశుడు అనీ అనవచ్చును. కొన్ని సమాసాలు పాణిని నిపతిస్తాడు. స్ర్రియకు భిన్నంగా స్థిమైనరూపము చెప్పటమే నిపాతము. స్త్యంసకుడు (పూర్వకు) ఈ చాగుడు’ అని చెప్పాలంటే ‘చాగ్రస్త్యంసకః’ అని అవాలి. గెండు పదాలు కలిస్తే సమాసం. గెండుపదాలు పైగా ఉంటే ద్వంద్వ సమాసంగాని, బహువ్రీహిగాని జోతుంది. ప్రాచీన సంప్రదాయములో నాలుగుకాల సమాసాలు ఉన్నై: ౧. పూర్వపదార్థప్రధానము-అర్థయూభావము. ‘సర్వణమ్ అత్రిగడ్డిని’ అనే తింటున్నాడు అని అర్థం ఇక్కడే గడ్డిమేయటంలో తార్వర్యంలేదు. ఏమి విడిచి పెట్టకుండా సాకార్యంగా తిన్నప్పుడు ‘సర్వణమ్’ అని అర్థయూభావం వాడవచ్చును. ౨. ఉత్తరపదార్థ ప్రధానము—తత్పరము. రాజపురుషః (ఇందులోనే కీన్యధారయకూడా వస్తుంది) ౩. అర్థపదార్థప్రధానము—బహువ్రీహి. ‘యవజానిః’ పడుచు పెట్టాంకలవాడు. ౪. ఉభయపదార్థప్రధానము—ద్వంద్వము. కాకో లూకమ్-కాకులు, నుట్లగూబలు. ఈవిధానం పఠంజలిలో కనబడుతుంది. ఈ విధానాలలోనికి రానిది కొన్ని సమాసాలు ఉండటంతోనే నవీనవైయాకరణాలు సమాసాలను ఆరుకాలుగా విభజించారు.

సమాసంచనలో ఉన్న ఇబ్బందులు చాలక దాని కొక స్వరకల్పనకూడా చేశారు. ‘త్రిమునివ్యాకరణమ్’ అన్నప్పుడు ‘త్రిముని’ అనే సమాసం స్వరభేదంచేత అర్థయూభావంగాని, బహువ్రీహిగాని చెయ్యవచ్చునట. ‘సూలపువతీ మనద్యాహీ మాలభేతో’ అని యాశ్చీతులు ఒక ఆవుని చంపమన్నారు. ఆ ఆవు ‘సూలపువతీ’ అయి ఉండాలి. ఇక్కడొక సందేహం. ‘సూలచాపా పువతీ’ (బలి, నవీ, చిత్ర-ర్ణమైనది) అని అర్థమా? లేక ‘సూలని పువంతి యస్యా సాప’ (పెద్దనిచ్చలుగలది) అని అర్థమా? తొందరపడి ఆవుని చంపక, ముందర ఇక్కడ తక్కురుషస్యకూ బహువ్రీహిస్వరమూ తెలుసుకోవాలి-యజ్ఞ ఫలం లభించాలి అంటే. దుష్టస్వరం వలన వచ్చే ప్రమాదం వేదంలో కనబడుతున్నది. “దుష్టః క్షుజ స్వరతో వర్ణతోవా, విభాగ్యప్రయజ్ఞో నతదిర్థ మాహ, సమాగ్యజ్ఞో యజమానంహి నస్తీ, యజేన్ద్రీ శ్రమః స్వరతోఽపరాధాత్-” స్వరంచేత దుష్టమైక, వర్ణంచేత దుష్టమైన శబ్దము వృథాప్రయోగమై అర్థకమైపోవడమే కాకుండా యజ్ఞం చేస్తున్న యజమానుడిని వక్షజై మహింస్తుంది. ఇంద్రశ్రీశ్రువైన వృశ్రుడు ఇంద్రమానంశోరి యజ్ఞం చేశాడు. ‘ఇంద్రశ్రీశ్రు ర్వర్ణస్య’ అని ఏకవికలుగ్రం చదవటంలో స్వరం తప్పి, ‘ఇంద్రని శ్రీశ్రుడా, వర్ణిలవసినది’ అని అర్థం రావటానికి బగులు, ‘శ్రీశ్రువై ఏంద్రడా, వర్ణిలవసినది’ అని అర్థంవచ్చి, అంపనీ జరిగి, వృశ్రుడు పాదై పోయాడు. యజ్ఞ గౌ గారులవలన కలిగే అదృష్టఫలం ఎట్లున్నా అది ఇవప్పుడు చెయ్యకుండా ఉండటకు తగినంత కారణం కనబడుతున్నది. ఇదేదో యజ్ఞంలో కలిగే బాధ. ఆహిత్యాన్ని దినదినమూ గండము ఒకటి కల్పించారు. ‘ఆహిత్యాన్ని రవభటా ప్రముఖ్య ప్రాయశ్చిత్తీక్షాం సారవస్తి విష్టిం నివ్యజేతో. ఆహిత్యాన్ని అపభటా ప్రయోగించితే ప్రాయశ్చిత్తంగా సరిస్వతీ సంబంధమైన ఇష్టి ఒకటి చేసుకోవాలి. ఈబాధలు పడలేక ఆహిత్యాన్ని అంతరించిపోతున్నాడు.

‘చిత్రమ’ అనేది ఒక బహువ్రీహిసమాసం. చిత్రమైన ఆవులు కలవాడు అని దాని అర్థం. ఈఅర్థం సమాస

మలో ఉన్న పదములనుంచి వచ్చినదా, లేక సమాసం లోని పదసముదాయముంచి ఒక క్తే-సమాసక్తే బయలుదేలి రచ్చినదా అని నై గుకరణులూ, నై యాయి కులూ వివాదపడ్డారు. చిత్రకేబ్బుగాకాని, గోశేబ్బులో కాని (గోశేబ్బు సమాసంలో 'ఎ' అయినది) ఈ గోస్వామి కనబడుట లేదుకాబట్టి ఏకార్థి భావం ఒకటి సమాస క్తేవలన కల్పించి ఆ-ర్థం చెప్పకోవాలి అన్నారు నై గుకరణులు. క్యుషేబ్బువాదులు నై గుయికులు, సమాసంలోని పదములు స్వార్థపశ్యంసాయులు అయి వచ్చుటికి ఆకాంక్షాదవశంతేరి పరస్పరావ్యయం కలిగి క్యుషేబ్బు అనే సామర్థ్యం బయలుదేలింది. అప్పుడు సమాసానికి ఒక అర్థం కలుగుతున్నది అని చెప్పి, 'చిత్రసు' అన్నపుడుముటుకు చిత్రమైన గోవు లను చెప్పే పదములనుంచి గోస్వామిని చెప్పే అర్థాన్ని యక్షచేత నై యాయికులు సాధించారు. * ఈవిధంగా వీరిద్దరూ అర్థానికి బాధారకుండా వాదం పెంచుకొన్నారు. సమాసంలో ఎన్నిపదాలు ఉన్నా అది ఒకటేపదం. సమాసంలో ఉన్న పదాలకు ఒక్కొక్కదానికి ఒక్కొక్క స్వరం ఉన్నా అవి అన్నీ పోయి ఒక్క సమాసస్వరమే ఉంటుంది. ఈ విధంగా సమాసానికి ఐకపద్యం, ఐకస్వర్యం నై యాకర ణులకల్పించారు. నిత్యసమాసాలు అని కొన్ని ఉన్నై. అవి క్యుప్తంగా వాడటానికి వీలులేదు. వాటికి విగ్రహం లేదు. సమాసంగానే ఉండాలి. కృష్ణదగ్ధం అన్న పుకు ఆగుటకు వివేదితుకూడదు. ఒకనల్లని పాను అని కాదు దీని అర్థం. ఈసమాసం ఒక సర్వకాలిని తెలియ జేస్తుంది.

త ద్ధి తా లు

తద్ధితప్రకరణంకూడా సంస్కృతవ్యాకరణానికి ప్రత్యేకవాదకము. ఇదికూడా సంక్షేపంగా మాట

* Philosophy of Sanskrit Grammar —Chakravartthi.

† ఈవాక్యాన్నిబట్టి కాత్యాయనుడు దాక్షిణాత్యుడు అని ఒక వాదం ఉన్నది.

చెప్పటానికి ఉపకరిస్తుంది. 'కర్ణ' అని ఒకడు. అయిన అపత్యం (కొడుకు) గాగ్గి; గోత్రాపత్యం (మనుమడు) గాగ్గ్యం. అయినవతరం వాడు, వాడి తండ్రిగాని అన్న గాని బ్రతికిఉంటే యువసంజ్ఞ అని ఒకటి వచ్చి వాడు 'గాగ్గ్యాదుః' అని అనిపించుకొంటాడు. అపత్యాధ్య మందేకాక ఇంకా అనేకఅర్థాలలో తద్ధితప్రత్యయం వస్తుంది. 'ః' యాపురంగు చేసిని బట్టి' అంటే 'కామయం వస్యం' అనాలి. వసిష్ఠుడు ఈ సామ మంత్రిం చూశాడు అంటే 'వాసిష్ఠం సామ'; ఈ మంత్రిని సమపతి దీవత అంటే 'పాశుపతీ మంత్రి' అనాలి. జనసమూహం అనటానికి 'జనతా' అంటే చాలు. చక్షుస్సచేత గ్రహించిన రూపం అంటే 'చాక్షుషం రూపం' అనాలి; కాత్యం యశస్సు కలి గిస్తుంది అన్నప్పుడు 'యశస్యం కాత్యం' అనాలి. నలు గురు మోసే వాహనాన్ని 'చాతురం వాహనమ్' అనాలి.

ఈవిధంగా అనేకఅర్థాలలో తద్ధితప్రత్యయాలు వస్తే, వస్తున్నై గదా అని వికృతంగా తద్ధితప్రత్యయాలు వాడకూడదు. తనది కాని వస్తువు తనది విడిచి అనే చ్చిత్రప్రత్యగూర్థంగా స్వీకరణం అని వస్తుంది. కాని పాటిని 'స్వకరణం' అని నూత్రంలో వాడేశాడు. ఇదేమి అంటే పతంజలి చెప్పాడు—“వినితా తద్ధితకృత్తయః నాతద్ధిత ఉత్పద్యతే” ఈతద్ధితలు వినితమైనవి. ఇక్కడ తద్ధిత పుట్టుకు అన్నాడు. దాక్షిణాత్యులకు ఎస్వజో పేరుపెట్టాడు పతంజలి—ప్రియతద్ధితా దాక్షిణాత్యా; అని. కాత్యాయనుడు అనవరంగా తద్ధిత వాడాడు కాబట్టి తద్ధితప్రియులు దాక్షిణాత్యులు † అన్నాడు.

ఇచ్చాగ్రకమందు సన్ ప్రత్యయము భానువుక వస్తుంది. 'పవతిమతి'—చదువలమకొన్నాడు. ఆ క్తే యాగ్రకమందు, పాసపువ్యాధి మందు యత్ అ ప్రత్యయం భానువుకు వస్తుంది. 'బోధూయతే'—అ క్తే కనుగా ఉన్నది. ఈఅర్థంగానే 'యత్' అ ఇంకొక ప్రత్యయం ఉన్నది. 'బోధవీతి' అని దా రూపం. ఈ రెండురూపాలూ 'పూ' అనే భావం నుంచి వచ్చినవి.

నామధానువులకి కొన్ని శబ్దమే ధానువోనుంది. 'అకృత్యతి వడవా'—వడవ (అవస్థలు) అకృత్యతి అని నున్నది. 'క్షీరకృత్యతి బాలు'—పిల్లవాడు పాలు త్రాగుతున్నాడు. అకృత్య, క్షీర శబ్దాలమీదనుంచి ఈ క్రితులు పుట్టినై.

కృత్యకృత్యములు

భావలోని శబ్దాలు చాలామటుకు కృత్ ప్రత్యయంతాలు, ఉదాహరణకు గాంతాలు, ధానువులనుంచి ఈ ప్రత్యయాలు పుడతై. అన్ని భావలలోను ఇటువంటి

ధానుజమైన శబ్దాలు ఉన్నై. కాని ఏధానువునుంచి ఏప్రత్యయం వచ్చి ఏశబ్దం వచ్చిందో సంస్కృతంలో గుఱువుగా తెలుసుకోవచ్చును. తప్పించుకొని ఎగిరి పోకుండా మాత్రములచేత నిర్మింపబడిన అష్టాధ్యాయ అనే వలలో శబ్దాలను పాణిని బంధించాడు. ఈపని ఇతరభావలలో ఎవరూ ఇంతబాగా చేయలేదు. 'నివర్తకం కాస్త్రం'—తప్పుదారిన పడకుండా చెయ్యటమే కాస్త్రం చేయవలసినపని. ఈపని వ్యాకరణకాస్త్రం చేసినంత బాగా ఇతరమైనది ఏదీ చేయలేదు.

ఆపాదంలో ఒకనాటి ఉదయం

= శ్రీ మహంకాళి బీజశంకరమూర్తి =

ఆకాశం వాన కురిసి
అంత తెల్లబడింది దివుడు
కాకిలాంటి నావొళ్లు
కాస్త చల్లబడింది దివుడు
పొన్న మొక్క ఒరిగిందని
కన్నెపిల్ల తడబడుతూ
సన్నసన్న గొంతుతోటి
జాలిజాలి పాడింది చెదో.

నీలాంటి మల్లెపూనా
నిలుపుకోలేని ఆకాశం
మల్లెంటుమాటుగా
మలచుకొన్న ఆశీవిషం
తెల్లని వెన్నెల
వెల్లిపోయిన విశేషం
నిమిషనిమిషం నాలో
నెమరుకోలేని ఆనేశం
ఎందుకో చూపునిండా
ఇలా పరచుకొంది దివ్యుడు
అందంలాంటి సీపు లేని-యీ
మందు తిన్న ఉదయాన్ని.

ఏడురంగుల బాణానికి
ఎగిరివచ్చే సూర్యుడు
ఏడుకోట్ల కిరణాలతో
ఎందుకో భయపడుతూ
తెగిపడని ఆలోచనతో
తెల్లబోయి నిలుచున్నాడు
అంత దూరదూరాల
వంతగా నాకుమల్లే
అంతగా దుఃఖాన్ని
అణచుకోలేని నాకు మల్లే.

భారత పరిశ్రమల ఆయువు పట్టు ఇంకను
బ్రిటిషువారి చేతులలో నున్నది.

మనమందర మైకమత్యముతో కలిసి కృషిచేసినప్పుడే
అవి మనకు వశము కాగలవు.

తక్కువ పెట్టుబడితో, జాతీయ పరిశ్రమలు నెలకొల్పుటకు
బ్రహ్మాండమైన ప్రణాళిక.

★ మా సోడావాటర్ మెషినులను స్థాపించుడు.

★ పరిమళద్రవ్యములను, టాయిలెట్ వస్తువులను
ఉత్పత్తి చేయుడు.

మేము చిన్నవి, పెద్దవి అన్ని రకముల సోడావాటర్ యంత్రములు,
సుగంధ తైలములకు, టాయిలెట్ వస్తువులకు ఉపకరించే పరికరములు
మిక్కిలి చౌకధరలకు సప్లయిచేయుదుము.

ఉచితముగా మీకు ప్రవీణుల సలహాకూడ నొసంగబడును.

THE ESSENCE & BOTTLE SUPPLY AGENCY,

14, Radha Bazar Street,

CALCUTTA.

Mehta's...
**SUNDARI
ELIXIR**

గర్భాశయరోగాలకు
ప్రసిద్ధ బలవర్ధకౌషధము
శర్యంధ్రానై శ. బహిషు చిక్కులహా
అనుపమ నివారిణి
సుప్రసిద్ధ శిష్యులచే
ప్రశంసంపబడినది.

K.S.MEHTA & CO., 230, CHINA BAZAAR, MADRAS.

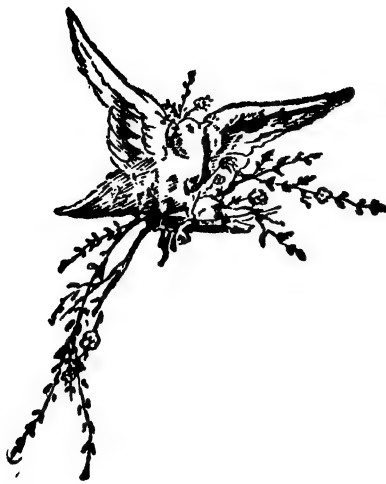
**ఇంతవరకు కూడ
సాటి యెరుగనిది!**

ఇప్పుడు లభించు మంచిగంధం మా వెంబ్బింటి
లోనూ పైసూరు మంచిగంధం మా వెంబ్బాత్రమే
వ్యవస్థపైనది. అత్యుత్తమమైనదియున్నా. మం
దులలో ఉపయోగించుకోరానికి. పబ్బలను
తయారుచేసుకోరానికి. సువాసనవిచ్చు తదితర
వస్తువులను తయారుచేసుకోరానికి. 'పైసూరు'
అని పేరుగల గాంధీపుర్ ఆయిల్ అత్యు
త్తమమైనది.

పైసూరు

ఫాండ్ల వ్యడ్ ఆయిల్

MADE IN INDIA

[కథానిక]

ఒంటరిపక్షులు

= శ్రీ తెన్నేటి సూరి =

శ్రీ సూరి; పూర్వము—

అక్కడ బుడమేరు చాలా పెడల్పుగా వుండి. కాని, వేసవికాలంవేరే, నది చిక్కిపోయి, యేటికి ముగ్ధగా నన్నటి పాల్గొనకరిం నీరు ప్రసవీ స్థాంది ఇరువేపులా ఉద్వేగుగా మిలవేసెన యిసుక తిన్నెలకు ముగ్ధగా ప్రసవీస్తూ, భూదవి వత్తుచుగా నికి ముగ్ధనాచి స్వతీకపునాల వ్రేలాడుకున్నట్లుగా వుండి ఆ నెలయేరు. ఆ నీటితరగచాలులలాద పండు వెన్నెల పఃరించి నెమ్మనగా కన్నునూస్తోంది.

ఒక శ్రీమూర్తి, ఒక పురుషమూర్తి ఎత్తుగా వున్న యేటిగట్టు దగి ఆ యిసుకతిన్నెమిదుగా నీటి ఒడ్డుకు నడిచినిల్చున్నార.

“మేరీ !”

“అబ్బా ! ఆ పిలుపు నాకు కీర్తాపుండది”

“అబ్బల నీ పేర దేవీ ! సిగ్గుచుకు ? ఎంత చక్కని పేరు ! ఆ పేరు పలకటం చారిత్రాక మరీయున్నట్లుంటున్నార — మొరటురిపంగా. నా కల్లా పిలవటం బాగుండదు. మేరీ అనే పిలుస్తాను.”

“ఇదిగనా అలవాటై... నలగల్గి వుండగా నీ కాపేరు నోరుబారడమేనని.”

“మంచివసేగా !...మన వెన్నుచాటున వాళ్ళేదీ గుసగుసలాడుకు చున్నారో, అది వాళ్ళముఖాన కొట్టిపట్టు ఒక్కముక్తూరైతేరంది చెప్పేయ్యగలుగుతాను...దాంతో ఆ గుసగుస వెలుగుతై”

“నయం...నవ్వంతవోషివి కాదనా ?...నన్ను రచ్చలోకి మూత్రం యాడకమాక...నీ శుద్ధ్యాయరి. నీపాదాలెనక కూపేట్టా తిరగనియ్యి — అదినాలు; ఎపురికి కాపడకండా...నీపేరే, నీమనకెనే మనల్లా వుంటాను, పాణంబోయేదాకా.”

“నవ్వు నాప్రక్కన ఇలా నిల్చుంటే... నీ నెంకో యెత్తున్నా నగిస్తోంది మేరీ ! నెయ్యిత్తితే ఆకాళమందుకుందా అనిస్తోంది”

అడుగు వెనక్కువేసి మేరీ అక్కణ్ణి అపాద మస్తకం వేరిపారబాదించి. “ఎవున...బరీ !... ఎంతెత్తుగా నిల్చున్నాదూ !” అతనికక్కన నిల్చుంటే తనూ ఆకాళంబోకి పెరుగుతున్నట్లుసింది. ఏదో, చెప్పరాని ఆవేళంతో తన కిరిరమంతా తుగ్గుతుం విచ్చుకుని తను ఇంకాఇంకా పెద్దీపెద్దీగా పెరిగి పోతున్నట్లుసింది. ఏదో అదిపుచ్చేకొలిచి ఉత్సాహంతో వొడ్డుతెరిచుకుందావోంది. ప్రక్కన నడుస్తున్న మరే ఏచోన ముందుకు అడుగు వేసి అతని గమనాన్ని నిగోధించింది. ఆశ్రీయంకెండు బాహువులూ అతని నడుంచుట్టూ పాముల్లా వెనవేసుకు పోయినయ్య.

తన ఆశ్రయం లేంది ఆ ప్రాణి బ్రతకడవి తోంది దరినికి. తన నీవేమ ఆశ్రయించుకు బ్రదకా లనకునీ ప్రాణి ఒకటి యీలాంతలా వుంది. అది చాలా అరికి. అపాదమస్తకం అతనిలో ఏమా ఒక గంభీరమైన కిక్కి మేల్కొన్నట్లుయింది. ఈ భూగోళానంతా గెప్పున భుజింకొందికి ఎత్తుకొని ఆశ్రయమిచ్చాల ఒక మహాకిక్కి అతని విశ్వాస్ ఆక్రమిస్తూ లేచి ఒడ్డువిరుచుకుంటోంది. ఆశ్రీమూర్తిని

భూమిమీదకుంచి తామరమొక్క చరాల్ని పుణికి పుచ్చుకుని వ్యాధయనికి హస్తములున్నాడు—

* * * *

అలసిపోయిన ఆ పూచి మూర్తిని తొడమీద పడుకోబెట్టుకుని లాలించునని పేరీ. ఆ యిసుక తిన్నెకు మధ్యగా జలదీపిలా కూర్చునివుండి కంపులు తాపిన బారుజిగిసి మేరీమెల్లో నన్నెల్లో మెరుస్తోంది. ఆ దృశ్యాన్నింతా ఆతను శృంగార మింగేస్తున్నాడు.

“ఈ జిగిసి నా కందుకు తెచ్చావు?”

“ఏం?”

“ఎవురన్నా నువ్వే?”

“బోసిమెదతో ఆదినాన్ని నేను చూశాను మేరీ...అయినా చూస్తేమటుకు యేం మునుగుతుందిటావు?”

“నీ మొండికనం నూస్తే నా కిదంతా బయటై వుండది. నువ్వెప్పుడో కుండబద్దలతో త్రేసికట్టే వుండావు...నీవేరీ కిదంతా నాపీకమీది కేం మునుగుతో?”

“అనవధంగా భయపడుతున్నావు మేరీ! ఏం మునుగుతుంది...ఏమీ మునుగును—”

“నీకేం మారాజవి; మొగరాయుడివి?”

* * * *

“ఇరుగో!”

“.....”

“ఒకనూట పెప్పకోనా?”

ఆతను ఒక చిరునవ్వు నవ్వాడు—

“చెప్ప ; సంతోషంగా వింటాను. వింటామే గాదు...కాబట్టి తాపిని ఈ ఆకాశాన్నంతా చీకమని తగామసిదీ నీచేతుల్లోకి అందించమంటావా? చెప్ప; అందిస్తాను.” అన్నట్లు ఆతని వ్యాధయం అతని కుడి కంటికోసలానుంచి గంభీరంగా కబ్బించుతోంది.

“శ్రీశ్రీ...ఇంటికేడే వుండరాదు...మద్దాన కేల నో యాడ నాకేద వుండువుగానీ—”

చివుక్కున ముఖం చిన్నబుచ్చుకున్నాడు—

“నీన్ను విడిగిస్తున్నా నా మేరీ?”

నాలికరచుకోంది—

“అహ...అడిగాడు...దొరసాని ఒంట్రెక్కుగా బిత్తే...ఎట్టా బతుకుతోంది, రాత్రికేల పీట్లొక్కో—అ

యమ్మని సిక్కుబుచ్చుటం నా కంటో బాడేతావుండది. ఆకర్మి యెంలేడుతావుండదో నీకాసం!...పాడుజల అయమ్మనిగాడా నీకాకాతావుండాను...నా పాణి యెండుకు పొదూ?” లోపలపేగులకోసుకుపోతున్నట్లు బాసగా యేడుస్తోంది.

ఆతను చివాల్ని తేచివేస్తున్నాడు. అన్నీ ఆరచేసులు కందూ ముఖాన్నుంచి విచ్చుట్టి తన చేల్లోకి పుచ్చుకున్నాడు.

“మేరీ! యీవిషయం నీతో ఎప్పుడో చెప్పకో వలసింది. కానీ ఆతనకాళం కలగలేదు. ఇప్పుడు నీకున్నావను. దొరసానికోసం నవ్వు విచారపడ! మేరీ! దొరసాని నాకోసం విచారపడదు; దొరసాని నేనక్కలేను. అక్కలేకపోయినా నీనుమటుకు యెనివిడిసంబత్తురాలనుంచి ఆగిక్కి పికాచంలా నెంబడి శత్రుకురిన్నాను. చివరచివకు అవిడకు వినుగే నామీద చిరాకుపడటంకూడా ప్రారంభించింది. మేల్ పుష్కలగానగదాఅని, తప్పనిసరి కర్మక్రింద, నానీ సంతారంజెక్కటం మొదలుకెట్టింది. నిరున్నానంగా ప్రాణశని సుబహ్మయ్యలా ఆ ఆదెదాం సంతానమా?...ఫీఫీ! అసవ్యం—(కంటినిచివుక్కుడు) ఆమరణాంతం ఆ కత్తికోకంటే, ఒక బాప పువ్వుని చరాల్ని దొక్కోనా దించేకునీని ప్రాణం కంటా ఇంకా కొంత ఆనందంవుంది. ఆయమయన నేను భరించకను మేరీ! మర్నా ఆ నరకకూపంలా ప్రాణాలు క్షిణిబట్టకు నన్ను నేను బలకంతాన నోనే కోలేను. మేరీ!—పోనీ...నీకుడా వినుగ్గావుం నవ్వు తప్పకో మేరీ!...ఏం జెక్కనా?” అన్నా జాలిగా.

ఆకాశమంత మునీ ఒట్టే దీనమూర్తి దించుకుపోయి, దిగులుగా కూర్చున్నాడు. నేనుండే తిరుక్కుపోయింది. అవ్యయంగా దో! లో! పాడువుకుని అనునయించుతోంది—

“ఎరక్కన్నాన...అంత జారిబడ్డా నెండు! ...నవ్వంటే నాకు యింకే తదా...ంతమాటా వూ?...నాజల్లో బుగారుకొండే దొరికిం దనుకు వుండాను. గతిశిని పచ్చగా యేడతావుండద కనికారంగా ఒక్కోదీగుకుని బరకమన్నావు. నీ వొడులుకుంటావా?...నీన్ను ఒకలుకోనా నవ్వే నాపాణమే వడలూను. అట్లా మొగం చిన్నబుచ్చుకు...నీయంక తాతావుంటే...నాకోదో...గు

గుబులుగా గొంతులో యేడుపాతావుండది... ఇటు నూడు... నాయక సత్వతా నూడు. ఎవకటికిమిలే నూకల్లలోకి నూసి సంతోషంగా సత్వ... నా నీడో ముగిసినాను. యెందు కంట బాలిబడ్డావూ?" చెక్కిల్లు బుచ్చుకు బ్రహ్మిలకుతోంది.

మేరీబల్లో పసిబిడ్డలా పడుకున్నాడు. ఆస్త్రి తల్లిచేతులు మురిపొడుపు తన గండబుగ్గలకు హత్తు తుంటున్నాడు. వినిపించినిపించని గొంతుతో నెమ్మదిగా మాట్లాడుకున్నాడు.

"నాకు బుద్ధితెలిసేటప్పటికే నుఅమ్మ చచ్చి పోయింది మేరీ! అప్పటినుంచి నా తివరమంతా యీ మెల్లచోలానూ, యీ లోలలోనూ గడిపాను. ఈ బుడమేటిగాలి! అసలు కదిలి సన్నగా ధ్వనిచేస్తుంటే, ఆ చెట్టు సంతోషంగా నన్ను పలకరించుకున్నట్టుగానే వుంటుంది. లోలలో వాకలో కట్టివేవున్న ఆ యెడ్డూ, అత్తయీ, లేగలూ-అగన్నీ అసందంగా కళ్లు ఇరికితగా విచ్చులుకు, సత్వతూ నానక జానీ, మారలు పైకెత్తి 'అంభా' అంటూ నన్ను ప్రేమగా బుచ్చే. ఈ యేటి సుగిలోకి అడుగు పెడితే, ఈ సెల క్షేణిగాడా, వృధయమంతా విచ్చులుకొని, కిలీలా సత్వతూ నన్ను తనవాణ్ణిగా పలకరించుకుంటుంది! అంతిమూర మెండుకు— బుగ్గన ముంజెయ్యని, ఇలా చూసుకు చూసేమురిగా కూర్చున్నావు కాని నీ లృప్తయం నన్ను పలకరించుకునేవుంది—"

మేరీ రొమ్ముమీద చెయ్యి వేసి చూసుకొంది. ఆళ్ళగర్భం... అవును... నిజమే... ఇదేమిటి?... పలక రించుకున్నట్టుగానే వుంది. అవునన్నట్టు ఆళ్ళగర్భంగా అరిచినక 'తెల్లపోయి చూసింది.

"కాని... మీ దొరసానికీవాత్రం నన్ను పలకరిం చటం చేతగాదు మేరీ! అవిడ మాట్లాడుకున్నా, నా కొవిడ మాట్లాడుకున్నట్టుగావుండను. ఆమాటల నక న్యూనముండను. గ్రామభోకరికారుకు మల్లే గంచెసేపు వింటే ఇట్టే విస్మయపాటుంది."

"మనవిచ్చి ఆకల్లి నీతో యెందుకు మాట్లాడు చూసా?"

"చేతగాక— అవిడభోగణి వింటుంటే, అవిడ కున్నా కొంచెం పిచ్చే మనసేగాడా అప్పటిప్పుడు అనుమానమేస్తుంది— అవిడవుట్టింటివార్సు చాలా గొప్ప వాళ్లుట. తన అన్నగారు. తాటిదొంగట; వడిన

హోళ్ళోనియం వాయిస్తుందిట; వాళ్లు అద్దెనన్న మేడ చాలా అందం గావుంటుందిట; వాళ్ల పినరింక్రితురూ అల్లుడూ మద్రాసులో లీదిమిడ పికారుకేస్తాట; వాళ్ల మేనమామ చాలా దర్బాగలనాడట; వాళ్లంతా రోజుకు డజనసార్లు కాఫీతాగుతారట; వాళ్లంతా చాలా గొప్పవాళ్లుట; గొప్పవంకంట; వాళ్లలో వుట్టిందిగనుక తనూ గొప్పవేట—

"ఈ పిచ్చవానడంతా, నోటికి వినుకూ విరా మమూ లేకుండా ప్రాప్తస్తమానమూ తను వా కుంటూ కూర్చుంటుంది; చుట్టూవున్నవాళ్లందరినీ వాగమంటుంది. ఎప్పుడన్నా, కాస్త విస్మయి, నే నావారుకు వాగలేక కొంచెంసేపు మన్నే అవిడకుమిక్కి డలేని దుర్గాగ్రహమూ వచ్చేస్తుంది. మూతిదిగించుకుని ఇక ఆయిదాదోజాల, పిలిచినా పలకుండా, సత్య భామూ, అరిగికుర్చుంటుంది. ఏయేమాటలు మాట్లా డితే తున్నెగట్టనన్న ధీమాతో యేడుస్తున్న మగాడు ఆత్మహత్య చేసుకుచున్నాడో ఆ సూటిపోటిపళ్లుకుట లన్నీ బాగుల్లా యెదాపెదా విస్మయింది. ఇక వంక నున్న తువ్వాల నేనే స్వయంగా తీసుకోవాలిసకస్తుంది. కానుకూ కేట్లట్ట నేనే స్వయంగా బించెలో లోడుకో వాలిపెనస్తుంది.

"సుఖపడటం ఆమెషికి చేతగాదు. ఇతరులను సుఖపెట్టడం ఆమెషివల్ల నేమానుంది? అన లావిడకు సుఖపక్కలేనం. ఆ ఆడవాలో సుఖంకొవాలని వాంఛించటం అది అజ్ఞానం.

"సుఖాన్ని అనిధించటంకాదు, ఆ విడికు కావలసింది. తను చాలా సుఖపడతానని చుట్టూ వున్నవాళ్లంతా అనకొంటే. తన, కాకిలా, 'సుఖ పడుకున్నా, సుఖపడుకున్నా' అంటూ వాక్కుంటూ వుండాలి; చుట్టూ వున్నవాళ్లంతా వాగాలి. ఈ 'దక్కభి'వీరంగం నానుటావుంటే, ఇదావిడకు చాలా.

"ఆత్మహత్యకేసుమి, సుఖంకోసం బట్టేటా జైలులో, బర్మాక లెట్టే నా, మేరీనాటివోలానూ పెరుకులాడే ఆ వానికీ తన సుఖ మెక్కుడే లభి స్తుంది మేరీ?— అలాంటి ఆడదానిలో మొగవాడు సుఖంకోసం నేళ్లలా ఎంత అవివేగం!

"అబ్బ! ఆ సరిమంతా మల్లా తల్లుకుంటూ వుంటే నా నుండెలు కన్నురింలా గాలిలోకి హరించి పోతున్నాయే మేరీ! అవివయం నన్ను మరిచిపోసి

మేరీ ! కదిలించబోకు; ఆహూహ వదిలెయ్య. పాతాళ కూపంలోకి దిగబడిపోతున్నాను. తీవ్రమైన తోటికీసలాడుతున్న నీ అమ్మయ్య నాకు బరువుగా అందించి వైతే తిండినుకో మేరీ ! మల్లా తీరికగాకీ అందిపుచ్చుకో; ఇప్పుడు నాచెయ్యి బాంబిలెవాలని చూడకు—ఓగబడిపోతున్నాను.

“అవకాశంగా కంకారుపడి... నాప్రక్కనుంచి అజ్ఞాతంలోకి ఎగిరిపోవాలని చూడకు... మళ్ళీ ఒంటరిగా బ్రతికేను... నేను ఏకాకి.”

౨

అనురసంగం—

దూడపింజ్జాంటి గొట్టి మబ్బలు. ఎర్రటి సంద్యారాగంలో పరుగులు పెడుతున్నాయి. ఆ వెలుప నిప్పులుకు, ఆకాశం ఆ వెగెకావెగెకా తగులడి పోతున్నట్లు కనపించుతోంది. నూర్చింబం ఆవ్వా లలో ఎర్రగా కాలి భస్మమైపోయి, తగిలిన ధూన్-గొంబూ పారిందివారింది పోతోంది. ఆ పాలం మీద వున్న మామూ మామూ అన్నీ మంటలుంటుకొని, భింభిగా మండిపోతున్నట్లుగా కనపించుతున్నాయి. ఏటిగారికి ఆమెలూ, రెమ్మలూ కనీ రెండుకలెవక లుగా మంటలుండుకుపోతున్నట్లు దీర్ఘంగా వుంది.

జట్టు చికాగ్గా రేగిపోయింది. చిన్నకొర ఆ మంచెముగు వాల్చివున్న మంచెమంచుమీద ఒక మూలగా గిజాటుగా కూర్చుని అదృశ్యంలోకి కోపంగా చూస్తున్నాడు. సంద్యారాగం పడి, అతని ముఖం రెడ్డురు పులుముకున్నట్లు ఎర్రగా భయంకరంగా వుంది. ఆ నూర్చికి మల్లేనే తిను ఎవో మంటల్లో వొట్టికాలి తిగుడిపోతున్నట్లు అలవడిగా వున్నాడు.

కట్టుగొయ్యల దగ్గర కట్టేమున్న గడ్డు కట్టు గొయ్యల దగ్గర కాలపడి నిలచిని ఆరినింక తెం గగా చూస్తున్నాయి. పంకొంకడంలేదు. పాలా న్నంది కొచ్చక అతను వాటిని కంట జూడలేదు; పంట పలకించలేదు. కనుమూర్చి మార వైకెత్తి ‘అంభా’ అని పాటిగా పిలిచింది. అతను మాట్లాడ లేదు. దాని రెండుకాటికళ్లలోనుంచి రెండు సీటి పొట్టు గాజగోల్ల వారి భూమిమీద పడ్డాయి. అతను కన్నెత్తి చూస్తున్నా చూస్తేను, పచ్చగా బుసగట్టింది.

నిల్చున్న దొడ్డు నిల్చున్న పళాన నీరసంగా కించుకు పోయి నెమ్మదిగా కాటమిడుచుకొని పడుకుంది బట్టి నోరే దీసులుగా నెమరేస్తోంది.

మేకవల్ల తిరిపాడుగులోనుంచి నెమ్మదిగా శబి దచ్చి భయంభయంగా దూరదూరాన నిల్చుని, పెల్లిగా ‘మెహెహె!’ అని అడిగింది.

‘మెహె!... నన్నుడునాతా... ఆ తాళిలాగ చెల్లెల్లుపెగండి! అన్నట్లు, చికాగ్గా కనీకొట్టిపట్టు ఒకచావు చూశాడు. మల్లా ఆకాశంవైపు ముఖం తిప్పేసుకున్నాడు.

మంటలన్నీ ఒకటొకటే అరిపాగున్నాయి. ఆకాశమంతా నల్లగా కమిపోయింది. చీకట్లు క్రమ్ము కుంటున్నాయి.

చేకాట్టున వున్న చిట్టికేసరట్టునిండా గిజ గాడినూళ్లు వ్రేలాడుతున్నాయి. ప్రాద్దునూటపట్టికి ఆ బంగాగుపిచ్చుకలన్నీ కొమ్మల్నిండా తేలిాయి. ‘కిక్కిక్కిక్’ మంటూ ఉడకేంలే’ వాటిలో అని ఏవో ఎందుకోలేంగా మాట్లాడుకుంటున్నాయి. ‘కిక్ కిక్కిక్’ ప్రతిపక్షీతను చెప్పేది విషమనలంబివు అవ్వ పక్షి మాట్లాడే తేమటో కాస్త విందాన్ను జ్ఞానం అందులో యేపక్షి! వున్నట్లు తోచెదు. ‘కిక్కిక్కిక్- పిచ్చెత్తిపోయేలా ఒకటే రోద; చికాగ్గా మాసేత్తు న్నాయి.

‘కిక్కిక్కిక్—పాపం! మరీయమ్మ...యెంత మంచికల్లి; ఇట్లా రెడ్డేనా కుంచి ఆదిరించేది కాదు. ఇంతి! దాని రారే!’

‘కిక్కిక్కిక్—మహాకారుమరదలు...సికాది ... ఎంతవని తేసింది... అక్కనాక్కులుగా నిండు ప్రాణాన్ని మానేచేసింది...’

‘కిక్కిక్కిక్—మొన్నదీపావళివాడే; పండ్ చేసుకున్నావని పిలిపించింది; పచ్చన్నం రెడతాన పిలిపించి వాణాం తీసింది—అసెల్లో ఒకం రెట్టి దిట: ఎంతో సివారుంటాయా!’

‘కిక్కిక్కిక్!—పాపం! మరీయమ్మ! దాని కంకె కోప మెందరా!’

‘కిక్కిక్కిక్!—ఆ సంగతి నీకు తెలియ: యేమిటి! మొగాల్లి కుఖపెట్టుకోటం దాని! ?

నన్ను గా తుపరపడుతోంది. ఆ తరువాతగాలికి చెట్లు జలపయ్యాలూ అంధకారంలో భయంకరంగా ఊగిపోతున్నాయి.

ఆకాశం ఒక్కచారి విరిగిపడిపోతున్నట్లు ఫెళ్ ఫెళ్లా ఒక్క ఉగుమురిమిండి; 'సెగ్'మని ఒక మెరుపుతీగ 'సెగ్'న భయంకరంగా అంధకార గర్భాన్ని చీలిపోతే మళ్ళా అదృశ్యమైపోయింది.

'సెగ్, ఇసెగ్, సెగ్, ఇసెగ్'— దూరాన చీకట్లో, నలకరాళ్ళ మీద మట్టెలు మ్రోసుకున్నాయి.

గట్టుమీద నిల్చున్న రద్రమూర్తి చివాల్ని వెనదిరిగి, సింహాలూ ఉరిమిచూశాడు.

పసిడిగాబులు నిలగగా మోగినై — 'హు' అని భయంకరంగా గర్జించాడు. వాయుగర్భం కంపిల్లి పోయింది.

ఎర్రగా మిశ్రమిశ్రమంతున్న లాంతరు వెలుగులో, మామిడిపండు పట్టాలతో, చీగిపోయినట్లు పన్నుగిరి, నాజుగా వున్న, చిన్ని చిన్ని అపహవాలు గట్టెక్కుకున్నై.

"ఎందుకొచ్చావ్?!" అంధకారగర్భంలోకి భయంగా గర్జించాడు.

....."

"మాట్లాడలేం?!"

నన్నుగా అడ్రాసుకుయేడుపు వినిపించింది.

"వాళ్ళుడా అరిసెలు తెచ్చావా? ... తెస్తే యిలా తే!"

విలయంగా ఘుర్గిల్లిపోతున్న ఆదిలోకి ఆ ప్రోథమూర్తి పెద్దపెద్ద అంకులు తేసుకుంటూ నడిచి పోతున్నాడు.

"అమ్మా! అమ్మా! ఆకండాగండి! ... అడవిటి?!"

"నదిలోకి అడుగుపెడితే చస్తావ్"... జలగర్భ ప్రళయంగా ఘుర్గిల్లిపోయింది. నీలో ఫ్లూగు

దూరాన, రెండు ఏనుగునరదాలు నీటికరటాలమీద దబాదబా బాదుతున్నట్లు శబ్దం వినిపిస్తోంది.

తనూ ఆకట్టి వెంబడిస్తుండి; చచ్చివాసలే— నీరు నుండేట్లాకా వచ్చి పడవోనీస్తోండి;

'అమ్మా!—' భయమేసి, అతురు వెనక్కు తీసుకుండి.

"పోనీ, నీటిలో బడి మునిగిపోకుం లేవన్నా వచ్చి! కాపాడుకోదూ?... ఏమో..." అనుమానమేసింది.

'చస్తే చచ్చావ్'—తూగి అతురు ముందుకు వెయ్యటోయింది.

ఒక కంటం 'య్యో'మని లేచి, పరుగెత్తుకుంటూవచ్చి, 'ఏకికావ్! మొగవాడికొసం ప్రాణ త్యాగం చేసి ధైర్యం నీకక్కడేసింది! ఇకం మరి యమ్మకు ఏమంటెబ్బడమనుకున్నావా?' అని, ఫెళ్లన చెంపమీద కొట్టి, నెత్తిమీదుగా పొగ్గిపోయింది.

త్రక్కిలింతలై, హడిలిపోయి, ప్రాణభీతితో, వెనక్కు గట్టుమీదకి పారిపోతోంది ఆస్త్రీ.

నదిలోనుంచి బయటికి లేచి అనతలిగట్టుమీదకి కుక్కుగున్నాడు ఆ రద్రమూర్తి. ఇనతలిగట్టు... గజగజా వణుకుతూ నిల్చున్న ఆస్త్రీకం భయంకరంగా ఉరిమిచూచాడు.

"హా! ఇంటికి హా! హాయిగా బ్రతుకు, నీకు కావలసింది డబ్బూ, గౌరవం—కావలసినంత నీ మొహాన పారేశాను. నెత్తిపేసి కొట్టుకో— మొగాడి తోలి నీకెందుకు?— మేరిని చెంపేశానని మటుకు చంకలు గొట్టకోకు. ఇరుగో మేరి నా హృదయంలో, కళ్లు తెరుచు చూడు"—నదీగర్భంమీదుగా ఆకాశంలో విసుపించుకోంది.

ఫెళ్ ఫెళ్లా ఒక ఉరు మురిమింది. ఒక మెరుపు మేరిసింది—మేరిని హృదయంలో దాచేసుకుంటున్నట్లు రెండు ముంజేసులూ ఎదురొమ్మ్య మీద ముడి చేసుకుంటూ పెద్దపెద్ద అంకులుగా ఆకాశత్రుటంచ దగ్గరికి కోపంగా నడిచి పోతున్నాడు.

మనుచరిత్రము: కొన్ని విశేషములు

శ్రీమద్మనుస్మృతి

గ్రంథాలయం

= శ్రీ బులుసు వెంకటరమణయ్య

జూలై 1957

22-10-86

అంధకవితా పితామహుడును, అనన్య
స్థామాన్య ప్రతిభాభానుడునగు నల్లసాని
పెద్దనాడ్యని మనుచరిత్ర మాంధ్ర మాత
ధరించు కింశమాళలో దరశమణి యగు
చున్నది. కొంచెము డొక్కిశుద్ధి యున్న
ఏ పల్లెటూరివారికైనను ఇందలి పద్మరత్న
ములలో అన్నియో, కొన్నియో కంఠస్థము
లయి యుండును. ఎక్కువ ప్రచారము గల
ప్రబంధములలో నిది ప్రధానము. దీనికి వ్యా
ఖ్యానములును పెక్కులు. ఇందలి బాగోగు
లను గూర్చియు, అర్థభేదములనుగూర్చియు,
సాతములనుగూర్చియు పెక్కుద్రవిద్వాంసులు
పెక్కుసారులు పెక్కు ప్రతికలలో వ్యాసము
లను బ్రకటించియున్నారు. నేను మఱి
దీనిని గూర్చియే వ్రాయుట చర్చితచర్చణ
మని కొందఱు తలఁపవచ్చును. కాని ఇది
వఱకుఁ బ్రకటంపఁబడని విశేషమును
కొన్నింటిని తెలుపుటకే యీ వ్యాస ముద్దేశిం
పఁబడినదని మనవి. పూజ్యపాదులు శ్రీ పేటూరి
ప్రభాకరశాస్త్రిగారు ఒండు రెండుసారులు
'మనుచరిత్రము' నందలి పాఠభేదములను
గూర్చి ప్రకటించి కొన్ని 'గ్రంథగ్రంథు'లను
ప్రిన్టింగ్ అంధకవాఙ్మయభిమానులగు మహాప
తార మొనర్చిరి. వానినిచదివినపిదప ఈ ప్రబం
ధము నామూలాగ్రముగ వ్రాతప్రతులతో
సరిచూచి ఉచితపాఠములను, విశేషములను
గ్రహింప మననుపుటైనది. పిదప కొన్ని నెల
లొవినయమునఁ బరిశ్రమించితిని. నాపరిశ్రమ
మూరకపోలేదు. పెక్కు పాఠాంతరములు,

విశేషములును లభించినవి. ఆ విశేషములను
మచ్చునకు వెల్లడించుటయే నా సంకల్పము.

౧. ఇందలి ప్రథమాశ్వాసపు ౧-వ
పద్యమున-

'నావాపతి శంకర సింధురాస్థుడు
లరిగావు లెవ్వని భరతరాసి?'

అనుపాదము శ్రీకృష్ణదేవరాయల
సామంత సౌభాగ్యము చెప్పనది కలదు.
వ్యాఖ్యాత లిట 'శకంధర' పదమునకు 'శకం
ధర దేశపురాజు' అని అర్థము వ్రాసిరి. ఈ
పదము అక్కాలమున గుజరాతు దేశమును
పాలించిన 'శికందరమా' ప్రభువును తెల్పుచు
న్నది. వ్యాఖ్యాతలు తలఁచినట్లు శకంధర
మనుపేరు గల దేశమును తెలుపుటలేదు.

౨. ఇందలి ద్వితీయాశ్వాసమున (౨౨)

శా. తావుల్ కోవలఁ జల్లు కంగలుకే
దారింబు తీరంబునకే
పావుల్ కోవులు నల్లినైకొనుకాం
తారంబునకే దైందవ
గ్రావాకర్మితకాయమాన జటిల
ద్రోహగురుస్థంబులం
బూవుం దీవల నొప్పొ నొక్కభవం
బుకొ గాఢదోర్మిగ్ధమున.

పయిపద్యమునందలి 'చెంగలువ కేదార
తీరంబునకే' అనుదానికి 'ఎఱ్ఱకలువలుగల వరి
మడియొక్క చేరువను' అని వ్యాఖ్యాతలర్థము
వ్రాసిరి. ఎఱ్ఱకలువలు కీటియందుఁబుట్టును;
వరిమడుల గట్టులపై పుట్టుట అసంభవము.
ఇచటి 'చెంగలువ' పదము ఎఱ్ఱ కలువలను
బోధింపదు. 'చెంగలువయనునది తెల్లని -
పరిమళించు పూవుల నివ్వు' దుండవారి గడ్డి

మొక్క-కొన్ని కొంచెపు నీలిరంగు గల పూలన్నూడ-పూచును. ఇద్యుచి సామాన్యముగా వరిమళ్ళో గట్టవయిన నాటబడును. ప్రవరుడు మోచిన చొంగలువలు ఇవియేగాని వ్యాఖ్యాతలు ప్రాచీన ఎత్తకలువలు కావు. వ్యాఖ్యాతలు 'చెన్ను + కలువ' అని విడదీసి చెన్ను శబ్దమునకు శోణార్థమును గ్రహించి 'ఎత్తకలువ' అని లక్ష్యమును చెప్పియుండవచ్చును. ఇచటి 'చెన్ను' రమ్యాకముగాని శోణార్థకముకాదు.

3. ప్రవరుడు నరూధినికి లొంగక పరి శున్యఁడై సంధ్యవార్చి గార్వఁత్యాగ్నిని స్తుతించి "పావకప్రసాదంబుబగు పవనజనంబున నిజమందరంబున కరిగి" నట్లు ద్వితియా శ్వాసమునఁ (2 రవచనము) శ్లేపబడియున్నది. ఇచట ప్రవరుడు పవనజనంబున నడిచి వెల్లెనా? లేక సిద్ధిని పదలెఁ ప్రభావముచేతం బలె తలఁచినంతమాత్రమున ఇలుకరియుండెనా? అను సందేహము కలుగుచున్నది. ఒక వ్రాతప్రతిలో నియ్యెడ "పావకప్రసాద లబ్ధంబగు హయంబు నెక్కి పవనజవంబున" అను పాఠమున్నది. ప్రవరు డగ్నిని ప్రార్థింపఁగా నాయగ్ని భట్టారికుడు యోగహయమును ప్రసాదించె ననియు, దస్మాలమున ప్రవరుడు పవనజవమున నిలువఁరెననియునా పాఠమును బట్టి తెలియుచున్నది. ఇది ఎంతయు సుచితముగ నున్నది.

౪. మాయాప్రవరుడు వరూధినితోఁ జేమముట్టిపడ సంభాషించె ననిన పిమ్మట ఈ క్రిందపద్యము కలదు. (3-౨౦-)

క. అని యానగలుగఁ బరికిన
విని చేలుపులందె మోము వికస్మిల్లంగాఁ
దవచేతి వాఱు దిగియం

తెనఁచుచు దలవాంచి నగవు తెఱఁగుఁ బు 1౯.

పయి పద్యములో 'తనచేతి చెఱగు' తన చేతఁ బట్టకొన్న కపట ప్రవరుని యుత్తరీయపుఁ గొంగును; విగియఁ=విగియునట్లు; పెనఁచుచున్ = చేతికిఁ జుట్టకొనుచు' అని యర్థము వ్రాయఁబడినది. దీనినిబట్టి నరూధిని మాయాప్రవరుని యుత్తరీయమును తన చేతికి గట్టిగాఁ జుట్టి లాగుచుండెనని వ్యాఖ్యాత లభిప్రాయపడినట్లు తెలియుచున్నది. కాన లజ్జానతియగు నామె యంతటి సాహసమున కొడిగట్టలేదు. అమె తనవైటచెఱగునే తన చేతిచేతికిఁ జుట్టకొనుచు, నప్రయ నతనితో మాటలాడినది. చేతిచేతికిఁ జీరచెఱగును చుట్టకొనుట లజ్జాసూచకమని సహృదయు లెల్లరు నెఱిగిన విషయమే !

౫. రాక్షసుడు గంధర్వఁడుగ మాటి న్వోచితో మాటలాడఁ బ్రారంభించునెడ మనోరమ యవ్వోటికి వచ్చినట్లు తెలుగు పద్యప్రారంభము -

క. అనునెడ వచ్చి మనోరమ

జనమని పాదముల కరంగ— [౫-౫.]

అనియున్నది. న్వోచి యంతకుఁ బూర్వ మామెను ఒక పాదరింటి భద్రముగాదాఁచి యుంచినట్లు చతుర్థాశ్వాసముచివఱఁగల

క. ఆపయంబున గీర్వా

జీసుతుఁ డయ్యింతి నొక్క నెట నిమంజా

వాఁమయ్యని నీ క్రమ్యుతి

చే సురరిపుఁ దాఁకె.....

అను పద్యమువలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. గంధర్వఁడు మాటలాడఁ ప్రారంభించిన సమయమున మనోరమ యవ్వోటికి రాకట్టలేదు. కాని ఆమాటలు విని తన తల్లి మాటలే యగుట గుర్తించి, యాచటికి వచ్చెననుట బాగు; వ్రాతప్రతిలో 'అనునెడ' బదులుగ 'అనవిని' యనియున్నది ఇది ఎంతయు సుచితము. ముద్రితపాఠ మంతసరసముకాదు

సుషుప్తి

~~~~~

✽ శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి ✽

చంద్రశేఖరానికి విచిత్రవిషయాలలో జోక్యం కన్పించుకొనటం చాలా సరదా. ఊరందరకు ఉత్తరమేలే అతనికి దక్షిణము. పాడుగడ్డ దేవాలయాలలోకే వచ్చేవాడు. దయ్యాల మేడల్లోనే నివసించేవాడు. మంత్రతంత్రాలు చేసే ఆకవాళ్ళ పూటూళ్ళ ఇళ్ళల్లోనే తిసేవాడు. అంతా విచిత్రంగా ఉంటే దయ్యంగా ఉందని భావించేవాడు. అలాకానికి ఇళిదు ఒక పిచ్చివానిలాగానో, దయ్యంలాగానో కన్పించేవాడు. అతనినిద ఆసేక అవహదలు చేశారు. కాని అతన్నీ దున్నుపోతుమీద వర్తించుకొనినట్లే. ఎవరూ దగ్గరకు రానిచ్చేవారు కాదు. అలాగే ఇతను వచ్చే ఇళ్ళల్లోకి కూడా ఇతరులు వచ్చేవారు కాక.

నరసమ్మ పూటూళ్ళ ఇల్లు చాలా ప్రఖ్యాతి చెందింది అప్రాళ్ళో. అది ఒక రోజు అర్థరాత్రి సృతానానికి వెళ్ళినందునీ, భూతాలతో సంభాషిస్తుందనీ, అవలంతా భావించి, రాత్రి కాస్త పొద్దుపోతే ఆమె ఎక్కడ కన్పిస్తుందో అనే భయంతో ఇల్లు కదిలేవాళ్లు కాదు. ఆమె అలా వెళ్లి నా వెళ్లకపోయినా చంద్రశేఖరం ముటు పాడుగడ్డ దేవాలయంనంచీ అర్థరాత్రి విలేగాని ఆమె ఇంటికి భోజనానికి వచ్చేవాడుకాదు. పొద్దుపోయి తిరగకుండనీ, ఉళ్ళో చాలా పెద్దనాళ్లున్నారనీ, పెందలాడే భోజనం చేయటం మంచిదనీ, పగలు తీరికలేదంటా చేసే ఉద్యోగానికి రాత్రి విశ్రాంతి అవసరమనీ ప్రతిరాత్రీ అతనికి భోజనంమొదలు హితోపదేశం చేస్తుంది. ఏమీ

మాట్లాడేవాడు కాదు. చాలా మందిల్లనా ఉని తన కొడుకు లాగానే చూస్తుండేది. కాని అతని ప్రవర్తనలో ఏమీ మార్పుకాలేదు. ఆమెకు ప్రాణం విడికింది. ఒక నాటి రాత్రి అతను వచ్చాడు.

“నీకోసం ఎంత వేపా చూసీ చూసీ విడుగు పుట్టింది. నీవాడే తేకపోయింది. నీకు మంచిగా చెప్తే ఏమీ నచ్చటలేదు. నీకు తాస్తే చేయాలి. తేకటిసంచీ వేళకు రాకపోతే భోజనం పెట్టను.”

అసేసింది. చంద్రశేఖర మేమీ మాట్లాడలేదు. భోజనం చేశాడు. తన దారిన తాను వెళ్ళిపోయాడు. ఈ ఉపన్యాసాలతో కొన్నిరోజులు గడిచిపోయినవి. ఇదంతా మామూలైంది దతానికి. ఒకరోజు భోజనమైనాక అతన్ని నిలవేసింది.

“నీవెవరో నీకు తెలుసునా?” అని అడిగింది.

అతని కాళ్ళగ్యం వేసింది. ఇలాంటి ప్రశ్న అతడెప్పుడూ వినలేదు. కన్నులందరి అమోహలేదు. కాని ఆమెమందు ఏమీ మాట్లాడినాకదు. మళ్ళీ అడేప్రశ్న వేసింది. కాస్త పస్తాయించి జవాబిచ్చాడు.

“మీరు నరసమ్మగారని అనుకొంటున్నాను”

“ఇంతేనా నీకు తెలిసింది? అవును తెలుసుకొంటున్నారో తెలుసా?”

“అ, తెలియకేం ?.....ఎన్నోగురించి ?”

“నిన్నూ, నన్నూగురించి.”

“మీరు దయ్యాలతో సంభాషిస్తారనీ, నన్ను మీఅమ్మాయి కిచ్చి వివాహంచేయాలని నన్ను వశం చేసుకొన్నారనీ అంటున్నారు.”

“అదే అవకాలని అనుకొంటున్నాను.”

“ప్రాద్దుర ఈసంగతి వినేవాకా మీదగ్గర ఒక అమ్మాయి ఉందనే నాకు తెలికపోయింది. అందుచేత వాళ్ళపాపాన వాణ్ణి పోతారని ఊహించుకున్నాను.”

“సరేగా, ఆ పాదబద్ధ దేవాలయానికి తోవా పెద్దన్న చెందుమా ?”

“అని వెనక కాలికాలము. అక్కడ రవన్న చేస్తే కాలికాదేవి ప్రత్యక్షమవుందనీ, నేనుకూడా కాలిదాసంతరివాణ్ణి బ్రోతాననీ ఆశ.”

“దేవత ఏమన్నా పాతొక్కరించివా ?”

“మీ కొక అమ్మాయి ఉందనీ, ఆమెచేత కాలిక అనీ, అందుకే ఆసడికి పెద్దన్నననీ ప్రాద్దున్నే నాకు వాళ్ళు పాతొక్కరింపజేశారు.”

“ఇది అబద్ధమంటావా ?”

“అ. సుతరాం.”

“ఎలే, కాలికాదేవి అర్ధరాత్రిదాటితేనే సుల్లోకి వస్తుంది. అందుచేత నీవు అర్ధరాత్రినండి అక్కడ ఉండటం మంచిది.”

“వెండలాడే నాకు భోజనంపెట్టి సాగింపటాని కిది ఒక ఎత్తన్నమాట.”

“అసలుసంగతి అది కాదు. అర్ధరాత్రిదాటితే నీకు తగని భయం. కాబట్టి ఇక్కడను వెంటనే వస్తున్నావు.”

“పోనీలేండి. ఇక కల్లినస్తాను. నెలవు తీసుకొంటాను.”

“పూర్వహితము. ఈరాత్రి ఇక్కడే పడుకో. దయ్యాలు ఏమీ రావులే.”

“ఏమండీ, ఐతే మీరు దయ్యాలతో మాట్లాడుతారట నిజమేనా ?”

“అక్షరాలా నిజమే.”

“నాకుకూడా వాటిని చూడరా ?”

“అర్ధరాత్రికి తిరిగితిరిగి వచ్చే నీకన్నా వెనక భూత మేముంది ? ఐనా ఇక్కడ నిద్రపో. దయ్యాలన్నద్యేమో చూద్దామని” అని అంటూ అతన్ని పంచలోకి తీసుకొనివెళ్ళి, పక్కనేనీ, నిద్రపోమన్నది ఆమెచారిన ఆమె లేచిపోయింది ప్రక్కగదిలోకి ప్రతిక్షణమూ దయ్యాల వస్తున్నట్లుగా అనుకొంటూ, వాటిని చూడాలనే కరుహాలంతో, ఆవేం చేస్తూనే అనే భయంతో నిద్రపోకుండానే పడుకున్నాడు. నరసమ్మ తన కేమీ అపాయం ర నిత్యుదనే వైర్వం తెచ్చుకుంటూ మెలకువతోనే ఉన్నాడు. ఆ దయ్యాల వస్తే వాటి వెలా పలకరించాలా అని ఎన్నో సంభాషణలు మనసులో అల్లుకొంటున్నాడు. ఎంతకాలం గడచినా ఒక్కదయ్యమైనా కనబడలేదు. వాటి కాళ్ళూ చేతులూ వెనక్కి తిరిగి ఉంటున్ననీ, గోళ్ళు పెద్దరిగా ఉంటున్ననీ, జాట్లు విరబోసిఉంటుందనీ, తా నిదివరకు విన్న విషయా లన్నింటినీ జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని, వాటిని సరిగా పరీక్షచేయాలని నిర్ణయించుకొన్నాడు.

కొడికూసింది. నిరుత్సాహపడ్డాడు. కొడికూస్తే దయ్యంరాదు. ఇక ఏం చెయ్యాలి ? నిద్రపట్టలేదు. తన కరుహాలంతా నాశనమైంది. వెన తెల్లవారినాక నరసమ్మ ఇంట్లోకి మకాంమార్చాడని ఇతరులకు తెలిస్తే, ఇంకొక కొత్త ఆపవాదమూడా బయలుదేరుతుంది. ఏమీ తోచక, ఎలాగైనా లేచిపోవాలని నిశ్చయించుకొన్నాడు. కాని ఆమెతో చెప్పి వెళ్ళాలి. ఆమె ఎక్కడ పడుకుందో తెలియదు. ప్రక్కగదిలోకి వెళ్ళినట్లు రాలి చూశాడు. సరే, ఆమె అక్కడే పడుకొనిఉంటుందనుకొని వెళ్ళాడు. ఒక్క మంచమే ఉన్నది. దీపంలేదు. ఎవరో గాఢకుప్పిలో ఉన్నారని. “నరసమ్మగారూ, నరసమ్మగారూ” అని పిలిచాడు. కాని ఎవరూ కనకలేదు. ప్రాణంబిడి చేతితో నెమ్మదిగా ముఖం కదిపి మళ్ళీ పిలిచాడు. ఎందుకొ గుండె వేగంగా కొట్టుకున్నది. “ఆమె లేస్తే ఏమనుకొంటుంది ? ఎందుకు లేచినట్లుకంటే ఏమని చెప్పాలి ? పెద్దన్నానని చెప్పటానికి అంటే ఆమె ఏమంటుంది ?” అని ఏమీకూ ఆలోచించుకొని, బాధ

లేదని, దాహమాత్రమేదని అందామని నిశ్చయించుకొని మళ్ళా లేచాడు. ఫలితం కూర్మమే.

నెమ్మదిగా చేతిమీది కొట్టిలేచాడు. “ఎవరు వారు” అన్నది. “నేనండీ, చంద్రశేఖరాన్ని. దాహమేస్తున్నది. కాసిని మంచినీ లీకవ్వండి” అన్నాడు. ఆమె లేచి నీళ్లు తీసికొనిరావటానికి రివ్వన వెళ్ళింది. ఆమె నరసమ్మగారి కాలికేమోసని అనడక మానినాక అతనికి స్ఫురించింది. చాలా భయం వేసింది. నిజంగా ఆమెకూతురే ఐతే, నరసమ్మ ఈసంగతి చూస్తే ఏమంటుందో అని జంకాడు. గురుకూ లేచిపోయి తన పక్కదగ్గరకు వెళ్లి కూచున్నాడు. అప్పుడే పొద్దు పొడుస్తున్నది. ఆ అమ్మాయి నీళ్లు తెచ్చి అందిచ్చింది. కాస్త ద్రవ్యం తెచ్చుకొని పల్లెరిద్దామనుకొన్నాడు. నీళ్లు తాగలేక తాగలేక ఎలాగో తాగాడు. “ఇంకా కాసిని కావాలా” అని మెల్లిగా అడిగింది. అత్రయ త్వంగా జవాబిచ్చాడు : “మీదేలేవా కాలిక” “అవునండీ” అన్నది నవ్వుతూ. అతనికి భయం వేసింది. నిజంగా నరసమ్మ తన కీచివాహం చేయాలని వతిక రణం ప్రయోగించిందేమోనని చాలా దిగుతుంటుంది. దీనికి తగ్గట్టు ఆ అమ్మాయికూడా కదలకుండా మెదలకుండా నిలిచిపోయింది. ఇలా ఉంటే శ్రుతిమించి రాగాన పడుతుందని, “క్షమించండి. నిద్రలేపాను. దాహం చాలా అపరిమితంగా వేసింది” అన్నాడు. “అందుకేనా ఆ కాసిని నీళ్ళూ తాగలేకపోయారు” అన్నది కొంటెగా. గ్రహించాడు నరసమా. తన భయం ద్రుకుద్దది. ఇక ఎలా తప్పించుకోవాలి అనే ఆలోచనలో పడ్డాడు “కాదండీ, మీ అమ్మగారు నాకు దశాశ్రితి చూపిస్తానన్న దీర్ఘాంతి. చాలా నీవు నీరీక్షించాను. లాభం లేకపోయింది. పైగా దాహం వేసింది. నీళ్లు తాగుకూడా, దయ్యాల అదృశ్యమై వస్తయ్యని పరిశీలుతున్నాను నాలుగు దిక్కులూ. అందుకని జరపుగా తాగలేదు” అన్నాడు. “దేవతాసాక్షాత్కారం కావాలని మీరు తపస్సు చేస్తున్నారట నిజమేనా?” అని సాధిప్రాయంగా అన్నది. అవునన్నాడు తడుపుకోకుండా. “దేవత కనపడాలనే వారికి దయ్యాల కనబడవు”

అన్నది. “ఐతే దేవతకూడా కనబడటంలేదుగా” అన్నాడు. “అర్ధరాత్రి దాటింతురువారే తపస్సు చేయమని మాఅమ్మ చెప్పిందిగా. అలా చేస్తే కనిపించమా.” అన్నది. “ఏమో”నన్నాడు. “మీ రీర్వాలి చేసిన తపస్సుకు తార్కాణంగా కాలిక కనిపించిందే” అన్నది కొంటెగా. వెంటనే ఏవో భావం స్ఫురించింది. ఆమెచేయి పట్టుకొన్నాడు. ఆ అమ్మాయి బాగా చేయనిదిలించుకొని రివ్వన లేచిపోయి తనపక్కమీద కూర్చొన్నది. అతనూ వెంటడించాడు. సమీపంలో నిలబడి చేతులు జోడించుకొని ముఖముకపోరి చూపించమని ప్రార్థించాడు. కాబట్టి కూత విసకద్దది. “మాఅమ్మ లేచే చేతుంది. మీరుపోయి, ఏమీ తెలిసి వారిలాగా పడుకోండి. రేపుకూడా ఇక్కడ ఉంటే, నన్ను స్ఫురించనని వాగ్దానంచేస్తే, ముఖం చూపిస్తా” నన్నది. సరేనని చంద్రశేఖరం వెళ్లిపోయి ఏమిటాగని అమానుషునిలాగా పక్కమీద పడుకొని గురకలు మొదలు పెట్టాడు.

మూడు రోజులు పొద్దుపోయింది. నరసమ్మ చాలాసేపు మెల్లనిఉన్నది. కాలక్షేపానికి కూతుర్ని పిలిచింది. ఏదో మాట్లాడుకుంటూ కాలం గడిపారు.

“ఏదే, అమ్మాయి, పొద్దున చంద్రశేఖరంమంచం దగ్గర మంచినీళ్లు వెంటన్నదేమిటి? నేను పెట్టివెట్టు జ్ఞాపకంలేదీ. నిశ్చయమన్నా లేచి మంచినీళ్ళిడిగాదా” అని అడిగింది.

ఉన్నదున్నట్టుగా కాలిక పూసనచ్చివెట్టు చెప్పింది. నరసమ్మ అోపలలోపల నవ్వుకొంటూ “ఇదేనా అతగాడి గాఢమమి, గురకలూనూ” అన్నది. కాసేపు నిశ్చింత.

“ఈరాత్రికూడా అతడు ఇక్కడే పడుకొనేటట్లు చేస్తాను. నివులుగ్రం నేపడుకొనేటట్టే పడుకో. నేను నవ్వు పడుకొన్నచోట నిద్రపోతున్నట్లు నటిస్తాను. ఏం జరుగుతుందో చూద్దా.”

అన్నది. కాలిక అలాగే నని వెళ్లిపోయింది. అర్ధరాత్రిపాటికే ఎంతసేపటికీ చంద్రశేఖరం భోజనానికి వచ్చాడు. నియమామీద, అలవాట్లమీద దీర్ఘసమయం పుట్టా భోజనం పెట్టింది. అతడి

తెచ్చుకోనుంటే, "పొద్దుపోయింది. నీ బసవరెక్కలంటే చాలామారం. ఇవారోకూడా ఇక్కడే పడుకో" అన్నది.

"కాదండీ నరసమ్మగారూ, తమించండి. వెళ్తాను. నేను రాత్రి ఇక్కడే పడుకోవ్వానని దుర్మార్గు దేవరో అప్పుడే గ్రహించి గోలచేస్తున్నాడు. వెళ్తాను. మేగా రాత్రి దయ్యాలను చూపిస్తానని చెప్పారు. ఒక్క దయ్యంమేరా రాలేదు" అన్నాడు.

"కాదు, ఇవారే తప్పకుండా చూపిస్తారు. వారే కే! ఇక్కడే పడుకోనితీరాల్సి" అని బలవంతం చేసి ఒప్పించింది.

పోయి పడుకున్నాడు. దయ్యాలను చూడాలని ఒక పక్కకుమీరాలం ఉన్నది. కాని దయ్యాలకు బదులు కాలికాదేవతే ప్రక్కగంటో కనబడుతుందని నిర్ణయించుకొన్నాడు. లేచి వెళ్ళుకొని వెళ్లి ఆమె పక్కద్వారం నిలబడి, "కాలికా, ముఖం చూపించు" అన్నాడు దీపంగా చాలాపొద్దు. చివరకు ఆమె లేచి-

"నన్ను ముట్టకొనంటే చూపిస్తాను" అన్నది.

"ముఖం చూడేదాకా ముట్టకొను త" అన్నాడు.

నరసమ్మ లేచి చిన్న దీపం కలిగించి తెచ్చి బల్లమీద పెట్టి ఇక ముఖం చూపెనున్నది. "అచ్చగా మీ అమ్మలాగానే ఉన్నావు" అంటూ చేయిపట్టు కొన్నాడు. ఏం చేస్తాడో చూడమని, గట్టిగా చేయి విడిలించలేదు. ఆమెను కన్నుల లాక్కొని, కొగతించు కొని, ముద్దుపెట్టుకొన్నాడు. అప్పటి ఆ వుద్రేకంలో తను చేస్తున్నది తప్పని ఆమెకు తోచలేదు.

ఆమెకు ముక్కుపై భున్నవి. కూగుడు పుట్టిన ధర్మకూ అని వెనుకకు చేసిపోయాడు. అప్పటినుంచీ చాలా జాగ్రత్తగా సర్వసమర్థతతో మెలగుతూ వచ్చింది.

* * *

కాలికను వివాహం చేసుకోవాలని అతనికి హృదయంలో బాగా నాటుకొనిపోయింది. రోజురోజుకీ ఈ ఉద్దేశం ఎక్కువైపోయింది. ఒక రోజున నరసమ్మతో ఈ విషయం ప్రస్తావించాడు భోజనం చేస్తూ. ఆమెకు నవ్వు, ఏడుపు వచ్చినై. అతని కేమీ తోచలేదు. చాలా కష్టంతో—

"కొద్దిరోజులు గడవనీ, మేగా మీవాళ్ళనుంటారో కూడా తెలుసుకోవటం మంచిది. ఇప్పటికే ఈలో అపవారులు చాలా ప్రబలమైపోయినవి. జాగ్రత్తగా మెలగాలి"

అని దైర్ఘ్యం తెచ్చుకొని అన్నది. కాని చంద్ర శేఖరం లోకంలో ఏకాకి. చంద్రశేఖరానికి ఏదాది తిరక్కముంకే తల్లిదండ్రులు గతించారు. అన్నదమ్ములు, అప్పచెల్లెళ్లు ఎక్కడూ లేరు. ఉన్న బంధువులు అన్ని అంతా సంగ్రహించేశారు. పొరుగిళ్ళవారి ధర్మకూ అంటూ ఇక్కడవచ్చేదాకా పెరిగాడు. తన సంగతంతా పూసవచ్చినట్లు చెప్పేశాడు. "ఆలోచిద్దాంలే" అని మర్ర మనేసి, కూర్చుని పిలిచింది. ఇద్దరూ అకతలకు వెళ్లి దీక్షంగా సంభాషించారు. చివర కామె వచ్చి, "చంద్రశేఖరం, నీవు కాలికా కలిసి ఆలోచించుకొని నిర్ణయించండి" అని చెప్పకే చెప్పకే చెప్పి వెళ్లిపోయింది.

అతని కేమీ తోచలేదు. ఇలాంటి సంఘటనలలో ఎలా ఎదురుకోవాలో అతనికిమీ తెలియదు. వివాదప్రసారం మొదలుపెట్టివాడు. కాలికా చాలా దీనస్థానం నిలబడిఉన్నది. అతని భోజన మైపోయింది. చేతులు కాస్తా కడుక్కొని, సమీపంలో కూచోని, తన హృదయంలో ఉన్న భావాలను ఆమెకు చెళ్ళబుచ్చాడు. కాలికకు ఏడుపు పొద్దుకొనినవ్వున్నది.

"ఈ వివాహం మీకు శ్రేయస్కరం గాదు" అన్నది.

నిశ్చయమైనాడు. ఇలా అంటుందని అతడు అనకోలేదు. "ఏమన్నాడు.

"ఇప్పటికే చాలా అపవారులున్నవి. లోకులంతా నా అమ్మకు తిట్టిపోడున్నారు. నన్ను మీ కొద్ది వివాహంచేయాలని ఏదో తంతుకం పన్నించంటున్నారు. ఈ పరిస్థితిలో మీ రిప్పుడు వదిలిపెట్టి, పోవడం చాలా మంచిది. లేకపోతే ఇక్కడ భోజనమైనా చూసేయాలి" అన్నది.

ఒళ్లంతా లేళ్ళూ, జెర్రబూ పాకినట్లయింది అతనికి. ఏనా—

"లోకంలో నాకేం సంబంధమన్నది? మీ అమ్మకే సంబంధం ఇట్టమేకదా?" అని అడిగాడు.

"కాదు" అన్నది. కొయ్యచారిపోయినాడు మనిషి. ఇన్నాళ్ళూ నరసమ్మ కూర్చున్నది తనకు

పెళ్లి చేయటానికి ఇష్టపడుతున్నట్లు కనిపిస్తున్న దరనీకి. ఈ పరిణామ మధ్య కాలేదు. "ఎందుకనీ?" అన్నాడు.

"మా అమ్మ ఎవరో మీకు తెలుసుగాదా?" అన్నది.

"తెలియకేం?" అన్నాడు.

"మానాన్న చనిపోయి పదిహేనేళ్ళైంది. నన్ను పెంచి పెద్దదానిని చేసింది. పెద్దతనంలో దిక్కులేకుండా పోతుంది. ఏపంచన్నా చేరువామని లోపల ఆలోచన ఉన్నది."

ఈ సంభాషణకు, తన భావాలకు సంబంధమేమీ కనపడలేదు.

"ఇదంతా అప్రమత్తశ్రవణంగా ఉన్నది. మన వివాహానికి మీ అమ్మ అంగీకరిస్తే, మనదగ్గరే ఉంటుంది. ఇంకా భయమేందుకు?"

"ఇదివరకంతా మా అమ్మ మిమ్మల్ని కొడుకులాగా చూస్తూవుంది. ఇప్పుడివంటి నేను మిమ్మల్ని లా చూడాలో నాకు భీష్మపడటం లేదు. అంతా అయోమయంగా ఉన్నది. నైగా మీ రెవ్వరూ రక్కెలమీదే ఆధారపడి ఉండాలి కాదా" అన్నది.

అతనికి వెళ్లి ఎత్తినట్లున్నది. ఐతే కాలిక తనకు చెల్లెలువరస బ్రతుంది కాబోలని భావించాడు. వివాహదరం చూపటంలో కొడుకుకన్నా అల్లుడివివాహం కొందరకుంటుందని సమాధానపడ్డాడు.

"కొడుకులాగా చూడటం మేమిటి? కొందరు అల్లుణ్ణి కూడా అలాగే చూస్తారు. అంచేత నవ్వునాకు చెల్లెలువరస కాపురం. పిచ్చి ఆలోచనలు వద్ద" అన్నాడు.

అమెకళ్ళలో గిరున నీళ్లు తిరిగిస్తే. ప్రపంచమంతా తగంతో తిరిగిపోతున్నట్లు కన్పించింది. చిరికిపోయిన ధైర్యాన్ని ఒక్కసారిగా దగ్గరతీసికొని—

"మీకు, నాకు వయస్సులో ఎంత తేడా ఉన్నదో తెలుసా?"

"ఏకేళ్ళుండేను"

"ఇంతేనా? మీ కిరణం వివాహమైఉంటే నాలుగంత మాకురే త్రుణ్ణిండేమి" అని అంటూ కోకోతో కత్తన లేచిపోయింది.

అతడు కూడా వెంట నడిచిపోయినాడు. తన పడుకునే సానందగర్భం వర్షియాలాడు. పక్కనే ఉన్నది. కాని కాలికతో కచ్చితంగా ఏసంగతి తెల్పుకోవాలని నిశ్చయించుకొని లోపలకు వెళ్లాడు. పక్కగదిలో ఎవ్వరూ లేరు. ఆకస్మికంగా, భయమా చేసినవి. పక్కనే వున్న హాలులో వెళ్లాడు. మంచం మీద కూర్చుని, ఆమెబుజంమీద చేతితో తట్టూ, ఓచార్చటం మొదలుపెట్టాడు. కాని ఆమె ఎంత దిగి పుంకుకున్నా ఏమీవు ఆగలేదు. తన చేతితో ఆమె ముఖాన్ని దగ్గరకుతీసుకున్నాడు. కన్నీటిని తుడిచివేశాడు. అనునయంగా పల్లకరించాడు. కాని ఆమె కదలలేదు. మెదలలేదు. పట్టరాని ఆవేగంలో ఆమెను ముద్దుపెట్టుకొన్నాడు. ఇక ఆమె తన భావాలను అణచుకోలేక పోయింది.

"చంద్రశేఖరం, ఆదీపం పెద్దదిచేయి" అన్నది. అతడు భరనావించి, చేసి ఆమెను చూచాడు. అతనికి పిచ్చిపిచ్చియైనట్లుంది. అప్పకుగాని ఆమెకు, కాలికకు ఉన్న భేద మతనికి బోధపడలేదు. ఇక అక్కడ ఉండలేక, లేచిపోవాలని బయలుదేరాడు. ఆమె అతనిచేతిని గట్టిగా పట్టుకొని పోనీయలేదు. అతనికి తీరని అవమానంగా ఉన్నది. కాని ఆమె నవ్వుతూ—

"కాలిక అంతా చెప్పిందా, లేదా?" అని అడిగింది.

* * * * *
నరసమ్మ దీర్ఘంగా మోచడచేసింది మర్రాడంతా. తన గుళానికి మాకుర్ని బరియ్యాలూ వద్దా అనే ప్రశ్న కలరపెట్టింది. కాని అతడు తన మాకుర్ని రప్ప పెళ్లి చేసుకోడు. కాని తుదివయసులో విన్నాడు కనుక, ఇక ఇంట్లోకి రాడు. మూడు జీవితాలూ నిమ్రమోచజనాలవుతాయి. జీవితం చాలా తున్నమని తోచింది. మాకురితో మాట్లాడటానికి కూడా ఆమె వెండుకో భయం వేసింది. అనాడు పగలు భోజనానికి చంద్రశేఖరం రాలేదు. పొద్దుకుకవచ్చింది. ఊళ్లో ఎవరినన్నా అతని సంగతి అడుగుదామంటే, తనతో ఎవ్వరూ మాట్లాడరు. చీకటిపడ్డది. అతను రాలేదు. అతనేమైనాడో తెలియదు. మాకురుకు భోజనం పెట్టి నిద్రపొమ్మని పంపేసింది. ఎంతసేపు జాగరణచేసినా లాభంలేకపోయింది. ఇక లాభంలేదని, కాలికాలయంలో అతడుంటే పట్టుకువద్దామని తెల్పుకొని

బయలుదేరిపోయింది. ఆమె వెళ్లిన కానీపటికి చంద్ర శేఖరం వచ్చాడు. రలుపు పీఠవాటికిగానీ ఉన్నది. లోపల అనుచు వెళ్ళాడు. తనకోసం నిర్మించిన రలుపు వెయ్యి లేదేమనని, ఇప్పుడు రలుపు దగ్గరగానే వాడు. లోపల అంతా నిశ్శబ్దం. వెళ్ళాడు. ఎవరూ కనబడలేదు. మక్క గదిలోకి వెళ్లి ఆమెను లేచి అన్నంపెట్టించమని తని వెళ్ళాలని వచ్చాడు. అక్కడ డెస్క్ పక్కమంటే ఆమె నరసమ్మని లేచాడు. కాళిక లేచింది అతన్ని చూడ గానీ "పగలు ఉపవాసం చేశారా!" అన్నది. "కా"నన్నాడు. "ఎందుకని?" అని అడిగింది. "మీరు వెళ్ళినమాటలు ఎంతవరకునిజమాలి అలాచిస్తున్నాను" అన్నాడు. "అత్తరాలా నిజమే"నన్నది. ఈసమాధానం పట్టుకుని పడ్డది. ఇలా డెస్క్ నుంచి అతడెన్నడూ అనుకోలేదు. "ఇక మన వివాహం నుద్రగూఢమగుగా" అన్నాడు. "అంతే" నన్నది. "ఏదే వెళ్ళిపోతా" నన్నాడు. "మాఅమ్మ ఇదంతా వింటే....." అని అనబోయింది. ఇంతవాకా ఆమెనే నరసమ్మగా భావించినవాడు కాస్తా అడిగిపోయి, మంచంమీదనుంచి లేచి నిలబడ్డాడు. కింద రలుపు కట్టి వివక్షిస్తున్నది. కాళిక లేచింది. బలవంతంగా చెయ్యిపట్టుకొన్నాడు. ఆమె విదల్పకొబోయింది. కాని లాభంలేదు. తనను కాపాడమని వేడుకొన్నాడు. ఇంతలోనే నరసమ్మ వచ్చి ఈదృశ్యం చూచింది. దైర్యం తెచ్చుకొని—

"చంద్రశేఖరం, ఏం జరిగిందో జరిగింది. అన్నీ మనము అనుకొన్నవాటికి కర్మకారంగానే జరిగినై. ఇక నైవా కాంతంగా కాలం గడుపుదాం. కాళికను నీకురుగుగా చూడక" అన్నది.

ఏపాపమా ఎరగని చంద్రశేఖరానికి ఏడుపూ, కోపమా వచ్చినై. చెయిదబ్బకొని రివ్రస బయట పడ్డాడు. నరసమ్మ వెంటించింది. ఎక్కడను వెళ్ళున్నా లో, ఏమారందో నని కాళికాదా బయలుదేరింది. కీడుకాలంలో కాళికాలయంలోనికి చేరారు. ది వరకు అక్కడున్న ఆ పాడుబడ్డ విగ్రహంకూడా కనిపించలేదు. ఇదే తన అపవాదకాలానికి తార్కాణ ము భావించాడు అంతటా వెదికాడు. ఎక్కడా విగ్రహంలేదు.

"చంద్రశేఖరం, నవ్వు కాళికను ఇన్నాళ్లు ప్రార్థించావు. కాని దేవత గుఱుప్తాగా ఉన్నది. నీ ముఱు అలించలేదు. ఇక లాభమేమింది" అన్నది నరసమ్మ.

అతడు గర్భునిలోకి వెళ్లి, చిన్నకాత్వవల్ల దీపం వెలిగించాడు.

"ఇకమీర వెళ్లండి. శత్రుఉదయం మిమ్మల్ని కలుసుకొని మీకు నా నిశ్చయం తెలియజేస్తా" నన్నాడు.

ఇంతవరకు కాళిక వారికి కనబడకుండా వాళ్ళిని ఉన్నది. నరసమ్మ మాయమాటాడకుండా ఇంటికి వెళ్లిపోయింది. వెంటనే కాళిక అతని దగ్గరకు వచ్చి చెయ్యిపట్టుకున్నది. అతడు తన వస్త్రంతో ఏమో చేయబోతున్నాడు. వెంటనే కాళిక ముందు నిలబడింది. ఆమెకు భయం చేసింది.

"ఏమిటి విపరీతం? ఇంతమాత్రానికి ఇంత విరక్తి కలగాలా?" అన్నది.

"నన్ను వదిలిపెట్టి వెళ్లి" అన్నాడు.

"వీళ్ళే, ఇక్కడ మిమ్మల్ని ఒంటరిగా వదిలితే మీరేం చేస్తారో భయం చేస్తుంది" అన్నది.

"అంతా అంధకారంగా ఉన్నది. ఇలా వివక్షి నే నెప్పుడూ అనుకోలేదు" అన్నాడు.

"కాళికాదేవి గుఱుప్తాగా ఉంది మీకోసం మిచ్చిందన్నది. పూజ్యస్థానం కోసం గీర్వన నిగివ అతని మనస్సులో. గుఱుప్తాగ్రతే అతనినికూడా ఈ దశలోకి తెచ్చింది.

"ఇప్పటికైనా మా అమ్మ మీకు భూతాలు చూపించిందా" అన్నది వికటంగా.

చమన లేచాడు. "ఇంటికి పోదాంపడ" అన్నాడు. ఇద్దరూ బయలుదేరారు. ఇంట్లో ప్రవేశించారు.

* * * * *
మర్నాడునయం ఆ ఉంటిమందు జనమంతా ముగిసారు. అంతా బూడిదకప్పు ఏమీ కనబడలేదు. ఆ చుట్టుపక్కల ఇద్దరుకూడా కొన్ని నాళనమైంది. గుఱుప్తాగా ఉన్నవాళ్ళు గుఱుప్తాగాకూడా లేరు. ఎక్కడనుంచి నిశ్చయమయిందో ఎవరికి అర్థం కాలేదు. ఎమరుకూడాలేవు. కొందరు బూడిదకూడా కనబడలేదు. ఆ కోణానుంచి ప్రతిరాత్రి కాళికాదేవి అక్కడకు వచ్చి ప్రళయస్థులకీ చెప్తూఉంటుందని అంతా భావించేవారు. కాళికాదేవిలో ఇద్దరు స్త్రీలు ఒక తుకమడుకూడా వచ్చి నాట్యం చేస్తూ ఉంటారని కొందరు గమనించారుకూడా. కాని అంతవరకు అది గుఱుప్తాగ్రతే. చంద్రశేఖరానికి!

Goodrej's గొడరేజ్
'CHAVI' బ్రాండ్

గో ద్రె జ్ బ్రాండ్

‘టాయిలెట్’ (స్నాన) సబ్బులతో
పరిశుభ్రత, ఆరోగ్యం, సౌందర్యము.

కఠినపరిశుభ్రకవల్ల మీకు ఆరోగ్యసౌభాగ్యం కలుగుతుంది.
పరిశుభ్రతకలిగి ఆరోగ్యవంతంగానుండే కఠిన సౌందర్యంతో
ప్రకాశిస్తుంది. శుష్కములతో అలరారు తోట ప్రదేశాల
స్వగతుల వచ్చే పరిమళము, ప్రయోజనకరమైన గృహ
శుభ్రత, మూలికలతో అతిశైలుత్యంగా చేర్చబడి తయారైన
గోద్రెజ్ ‘టాయిలెట్’ (స్నాన) సబ్బులు పరిశుభ్రత
కలిగించి, కఠినానికి హాయి నిచ్చి, సహజ శరీర
సౌందర్యాన్ని కలిగిస్తవి.

గోద్రెజ్ ఇంకా మేవింగ్ సబ్బు (పైక లేక
సౌందర్య) కూడ తయారుచేయుదురు.

గో ద్రె జ్ సోప్స్, లిమిటెడ్

పరిధానం: 164, బ్రాడ్వే; ఎర్నాకులం: 9/278, బ్యాంక్రోడ్.

ఉజ్జ్వలమైన సతీత్వము

పండితడిగోపాలాచార్యులవారి

అరుణ

గర్భశయరోగ నివారిణి

అరుణ ఋతుదోషములను

పోగొట్టి, పరిపూర్ణ ప్రీత్యమును

ప్రసాదించగల స్వయం సంపూర్ణ

మగు బిషదము. అట్టిదా వివి

వివచక పేపించినట్లు తె

మిమ్ము ఆరోగ్యవంతులను

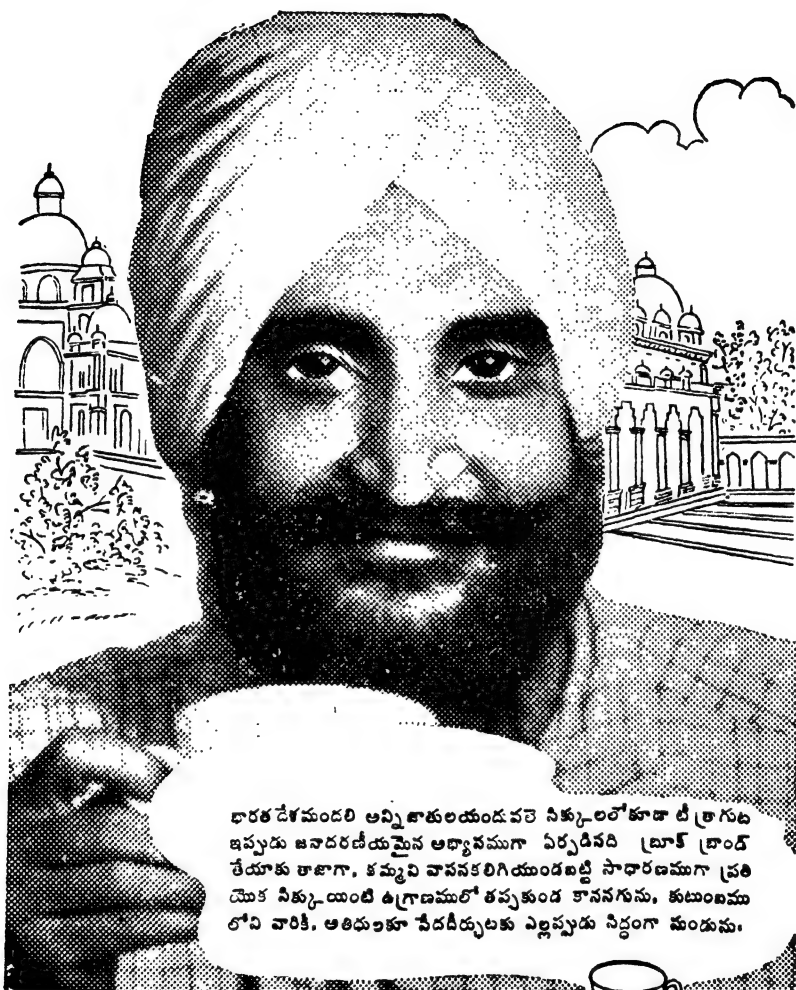
జేయుటయేగాక, మీ జీవన

పరమావధి యగు అమందా

నందమును తప్పక యొనంగును.

ఆయుర్వేదాశ్రమం.లిమిటెడ్,
ట.నగర్....మద్రాసు.

ధారక దేశమందలి అన్ని జాతులయందవరె నిక్కులలోకూడా టీ త్రాగుట
ఇప్పుడు జనాదరణయమైన అభ్యాసముగా ఏర్పడినది బ్రాక్ బ్రాండ్
తేయాకు కాణాగా, కమ్మచి వానకలిగియుండబట్టి సాధారణముగా ప్రతి
యొక నిక్కుయింటి ఉగ్రాణములో కప్పకుండ కాననగును, కుటుంబము
లోని వారికి, అతిథులకూ పేదదీర్చుటకు ఎల్లప్పుడు నిర్ణంగా ముందు.

బ్రాక్ బాండ్

రెండాకులు ఒకమొగ్గ.

పద్యంలో రాగం వున్నదా?

= శ్రీ శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి =

వల్లెటూరివిద్యార్థిని “అబ్బీ, ఒక పద్యం చదవరా” అంటే చదవడు; పాడడము మొదలు పెడతాడు. సప్తస్వరాలూ ఒకేమారు తోసుకువచ్చే గొంతుకువాడైనాసరే, బడిపంతులుకూడా పద్యాన్ని పాడేతీరతాడుగాని చదవడు. పెల్లిఅరుగులమీద గావంచా పరుచుకుని పడుక్కునే కుశీంధరుడుకూడా ‘భోజనకాలే’ గోవిందనామస్మరణలో పద్యాన్ని పాడతాడు. పారాజిబుడి పక్కన పద్యపాఠము చదివే తోడుపెల్లి కొడుకు చెవిమీద చెయ్యి పెట్టుకుని పద్యాల్లో రాగాలు విసిరేస్తాడు. సభల్లో, పారికథల్లో, గొల్లకలాపాల్లో, నాటకాల్లో—సర్వత్రానూ పద్యం రాగంతో చేరే ప్రత్యక్షమూతోంది. పద్యాన్ని పాడే ఆచారం తెలుసుకోవలసిన బాగా వేళ్ళకన్నుకుంది.

కాని ఈ పాడడంలో ఒక నియమమంటూ ఏదీ కనపడదు. చెల్లెళ్ళి వెంకటకృష్ణిగారు మునుపు మోహనరాగంతో పాడేవారు. నేడు మాయామౌళివగౌళిలో పాడుతున్నారు. కాళీ కృష్ణచార్యులుగారు శ్రీరాగమూ, బాళువాగారు మాయామౌళివగౌళి, పువ్వాడ శేషగిరిరావుగారు, రాచకొండ నరసింహమూర్తిగారు బిలహరీ వాడుతున్నారు. నటుల్లో కూడా ఈ తేడాలు కనపడుతున్నాయి. డి. వి. సుబ్బారావుగారు మధ్యమావతీ, అద్దంకి శ్రీరామమూర్తిగారు బిలహరీ, నిడదవంట్ల కొండలరావుగారు మోహనా, బ్రహ్మాక్షిస్వామి సుబ్బారావుగారు సురటూ, బి. వి. నరసింహారావుగారు సరస్వతీ వాడతారు తరుచు. ఒక్కొక్కరికి ఒక్కొక్క అభిమానరాగమో, బాగాకోరిగిన రాగమో, ఏదో ఒకటే బాగానవ్వుతోంది. “ఆ రాగమే ఎందుకు వాడుతున్నారూ?” అని అడిగితే వారు చెప్పగలిగిన ప్రత్యేకసమాధాన మేదీ వుండదు.

“పద్యాన్ని ఈ రాగంలో పాడాలి” అనిగానీ, “ఈ రాగంలో కూడదు” అనిగానీ నియమ మేదీ లేదు. అంటే, పద్యం పాడే ఆచారం నియమబద్ధప్రపంచం లోది కాదన్నమాట.

ఇది కేవలం కృతకమేగాని సహజంగా ఏర్పడ్డి కాదని సుభువుగా కనపడిపోతుంది. ఒక పద్యాన్ని పట్టుకుని బయల్దేరితే, ఆ పద్యానికి వీరు శ్రీరాగముద్రా, వారు బిలహరీముద్రా, ఇంకొకరు మాయామౌళివగౌళి ముద్రా, వేరొకరు సరస్వతిముద్రా, ఇలాగ ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క రాగముద్ర కొడతారు. ఎడమ తప్పిన ఉత్తరముగతే పద్యానికి పట్టుకుంది. ఇక, ఒక వ్యక్తిదగ్గరే కూర్చున్నా మనకోండి. అతని దగ్గరికి ఏ పద్యం రానివ్వండి దానికి ఒకే రాగముద్ర తగులుతుంది. ఆ పద్యం కందమైనా, వృత్తమైనా, సీసమైనా సరే—అదే రాగముద్ర! అది శృంగారసంబంధి కాని వ్యంధి, కరుణాసంబంధి కానివ్యంధి—దానికి అదే రాగముద్ర పడుతుంది! కృతకత్య మన్నది ఇంతకంటే కాను ప్నాకరంగా వుండగలదా?

పద్యం పాడే ఆచారం తెలుసువారిలోనే కాదు, భారతీయమైన జాను లన్నిటిలోనూ వుంది. అంటే ఈ సంస్కృతుల కన్నీటికి తల్లి అయిన సంస్కృతమునంచే ఈ ఆచారము దిగుమతి అయిఉంటుందని ఊహించేయరలసివస్తోంది. సంస్కృతపండితులు కూడా స్లోకాన్ని పాడుకునేవున్నారు. ఈ ఆచారమే దేశభాషామోక్షాదా పాకిఉండవచ్చు ననకోడము విపరీతపుటాహకాదు. అయితే స్లోకాన్ని పాడే ఆచారం ఎలా వచ్చింది?

సంస్కృతాలంకారికులు ఎవరూ పద్యానికి ఉపయోగించవలసిన రాగమును గురించిన జిజ్ఞాస చేయ

లేదు. ఒక్కొక్క అలంకారాన్ని పట్టుకొని దాని రూపభేదాన్ని గురించి ఆధ్యాయంపాడుకుని చర్చ పాగించిన అలంకారికులు స్లోకపఠనం గురించి ఏమి పర్యవేక్షించలేదంటే, అసలు స్లోకాన్ని రాగముమాత్రమే చేర్చి పాడే ఆచారం ఇటీవల సంక్రమించినదేకాని ప్రాచీనం కాదేమననిపిస్తోంది. ప్రాచీనానికి సంగీత వేత్తలు భరత, దత్తి, మతంగ, నారదాదులు కూడా స్లోకమును పాఠపఠనం గురించి ఏమీ వ్రాయలేదు. ఒక్క స్వరమూ, రెండు స్వరాలూ, మూడు స్వరాలూ, నాలుగు స్వరాలూ, అయిదు స్వరాలూ ఉపయోగించి పాడినవాటికి ఆర్పిక, గాధిక, హమిక, స్వరాంతర, దోషపము లని పేర్లు పెట్టి గౌరవమిచ్చిన సంగీతశాస్త్ర కారులు రాగాన్ని పూర్తిగా ఇమిచ్చి పాడిన పద్యగా నాన్ని పేర్కొనకపోవడమిది త్రంకగానే వుంది. గీతాలూ ప్రబంధాలూ గురించి వివరిస్తూ శార్దూలేవుడు తన సంగీత రత్నాకరంలో రెండో స్థానం లిఖించాడు. అది ఇది:

“వర్ణతో మాత్రికాశ్చేతి కలహంసోద్విధామతః,
గద్యాత్మాచేత్ స్వరాన్ గీత్యా తతః పదని
వేశం. (అరగ వ స్లోకం)

అనిబధ్ధా నిబధ్ధాచి ద్విధా పా గద్య-పద్యభా,
గాతవ్యానియతై ర్నిత్యం గీర్వాణగణపల్లభా”

అంటే అర్థము ఇది: “కలహంస అనే ప్రబంధ ములో వర్ణసంధమ్నా వాడతారు. మాతాభంధమ్నా వాడతారు” అనీ, “దానిలో అనిబద్ధమైన గద్యా, నిబద్ధ మైన పద్యమూకూడా ఉంటాయి...దాన్ని గీర్వాణ గణము పీఠికలో పాడుకునేవుంటారు” అనీనీ. ఈ స్లోకాల్ని బట్టి (కాకేభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రిలుగా రన్నట్టు) లోకంలో వున్న గద్యంతా పాఠపఠనమే అనడానికి వీలులేదనకుంటాను. పాఠపఠనమే కూర్చబడ్డ కలహంసంటి గద్యప్రబంధాల్ని పాడాలి గానీ, “గద్యంసంకటిసి పాడుకోవలసినదే” అన్నదే పై స్లోకాలయొక్క అభిప్రాయ మని బుకాయించడానికి నాకు దమ్ము చాలదు. గద్యనిబద్ధమైన పాటలకోసము శార్దూలేవుడిదాకా మనము పోనక్కరలేదు. త్యాగరాజు రచించిన “నమయ్యానికి తనమాట లాడే” అనే ఆరభి

రత్నంలో “రంగేసుడు సద్దంగా జనమడు సంగీతపా హిత్యులొడు” అని గద్య వుంది. ఈగద్యని స్వరాలు చేర్చే పాడతారుగానీ వితాళముగా మాత్రం పాడడు. ఈగద్యగానీ, “కలహంస”లోని పద్యముగానీ సంగీతా నికి అనుగుణంగా తాళబద్ధం చెయ్యబడే వున్నాయి గానీ మనము వ్యాపాల్లో రాసుకునే గద్యలాగ విశ్వం ఖలంగా లేవు. ఏతావతా తేలే దిది. పద్యాల్ని (రాగముమాత్రమే చేర్చుకుని) గానీ, గద్యాల్ని గానీ వితాళముగా పాడే ఆచారము ప్రాచీనకాలంలో లేదు.

శారదాతనయుడు “భావప్రకాశము”లో “వైతా లికులు తెరలోనుంచి తాళములేకుండా అపరవక్త్రీ-వక్త్రీ వృత్తాల్ని పాడతారు” అన్నాడట (డాక్టరు వ. రాఘవకోగారు చెప్పారు). ఈ మాటల్ని బట్టి, తాళ ముతో పాడే ఆచారమే వాడుకలో నున్నట్లున్నూ, వితాళముగా పాడేవారికి వైతాళికులని పేరువచ్చి నట్లున్నూ తెలుస్తోంది. అంటే నేటివిధముగా వితాళ ముగా స్లోకాల్ని, పద్యాల్ని పాడే ఆచారము వైతాళి కుల దన్నమాట! మెల్లమెల్లగా ఈ ఆచారము వక్త్రీ, అపరవక్త్రీ వృత్తాల్ని దాటి తక్కిన (స్లోక, సగ్రరూపి ఇతర) వృత్తాల్నికూడా ఆక్రమించిందేమో! స్లోక గానాన్ని సంగీతలాక్షణికులూ, పాహిత్యలాక్షణికులూ ఆమోదించలేదు. దీన్ని ఆచారంలోకి దించినవారు తెర వెనుక ఉండే వైతాళికులు! శివాబాస్. గొప్పవాళ్లే అనుపరుస్తున్నాం!

వాల్మీకిమహర్షి కుశలపులచేత రామాయణ కావ్యాన్ని పాడించినట్లు రామాయణంలో వుంది. మూడుచోట్లగానీ ఈ ప్రశంస వచ్చింది. “పాద బద్ధోత్తరసమ స్తంత్రిలయసమన్వితః” అని ఒకమారు; “పాశ్చ్య గేహేన మధురం ప్రమాతై స్త్రిభి రన్వితః. జాతిభి స్సప్తభిర్నృపం తంత్రిలయసమన్వితం” అని రెండోమారు; “తంత్రిలయపదిత్యర్థం విశ్రుతార్థ మగా యతాం” అని మూడోమారు కనపడుతుంది. ఈ గాన ప్రశంస. మూడుచోట్లకూడా తంత్రిలయసమన్విత, గానీ పాడినట్లు చెప్పాడు అదికవి. అంటే తంత్రిమీ! వాయిస్తూ పాడే రన్నమాట! అంటే రాగతాళాల

రెండు ఉన్నాయన్నమాట. కాని రాగముమాత్రము చేర్చి లాగేయలేదు! కులప్రభు పాడిన పద్యం వేరూ, సనవారు పాడుతూన్న పద్యం వేరూను. మనవారి పద్యంపాటలో లయ ఎక్కడ ఉంది? లేనేలేదు. కాబట్టి ఇప్పటిపద్యంలో నడిచే పద్యగానాన్ని సమ రించడానికి వాల్మీకిని నింపడంలో సబబులేదు.

అయితే వాల్మీకి చేసినది ఏమిటి? వాల్మీకిది అదికావ్యం అన్న సంగతి జ్ఞాపకానికి తెచ్చుకుంటే నాకిది ఒక లాగ అర్థమవుతోంది. అంతకుముందు గానానికి ప్రాముఖ్యత ఉండేది. 'పాశ్వర్య మధుర' మైన కావ్యం వాల్మీకి చే మొదటిది. క్రాంతవరసం చూచి ఆయన స్వోకాన్ని పాడేయలేదు. 'అబ్బ! లేదు! ఆ స్వోకంలోని గతిని చూసుకుని ఆశ్చర్యపడుతుంటే, ఎవరో రావడమూ, కావ్యం రచించమనడమూ జరిగేయి. "ప్రజలు ఈ మార్పుపట్టిని ఆమోదిస్తారో, గానముగ్ధ చాపల్యంచేత పెడివిరుస్తారో!" అని ఆలోచించి స్వోకానికి లయ ఏర్పరచి, గానము చేర్చి 'గేయచ మధురం'గాకూడా చేశాడు అదికవి!

అభినవగుప్తుడు భరతుని నాట్యకాస్తానికి అభి నవభారతివాగ్గఖ్యి వ్రాస్తూ, పద్యాలలో ఆధ్యాయంలో ఛందోప్రశంస చేస్తూ "దోషక, తోటకవృత్తాలు పాడితే బాగుంటాయనీ, స్లోకమూ, ద్రగధరా పతిస్తే బాగుంటాయనీ అన్నాడట. అంటే మాత్రాఛందస్సులుపాడితే బాగుంటాయనీ, అక్షరఛందస్సులు పతిస్తే బాగుంటాయనీ ఆయన అభిప్రాయము అన్నమాట. స్వోకాల్ని పాడకూడదనీ వెట్టి అభినవగుప్తునికూడా వుండే!

బాహ్యసాత్వ్యము పద్యగానాన్ని నిలబెట్టు లేదు. అభ్యంతరసాత్వ్యంకూడా అంతే. కీర్తనకి రాగనిర్ణయం ఉంది. ఎక్కడో తప్పిచారి, దేవామృత రత్న చిహ్న వున్న కీర్తన ఒకటి ఖరవారప్రియలో ప్రచారమై పోవడము చిత్రమేగాని సదాచారము మాత్రం కాదు. ఇలాగ రాగాలు మారిపోయాడేమో అనే కాటాని దీక్షితులవారు రాగాలపేరుల్నికూడా తమ కీర్తనల్లో వినించారు. పద్యాలకి అలాంటి రాగనిర్ణయం కనబడదు. తెలుగు (స్టేజీ) నాటకప్రదర్శనాల తొలి

రోజుల్లో రాగాల పేరులు ఇబ్బప్పి చాలామంది సీస పద్యాలు రాశాడ. అసీసపద్యంలో నాలుగు పాదాలూ మంచుకోళ్ల లాగు ఒకేరీతిగానే వుంటాయి. (సామాన్యంగా అలాగే వుంటున్నాయికూడా!) వాటికి నాలుగురాగాల్ని తగిలించడములో పాప మా కవులు, ఏవో, పాదంలోని అభిప్రాయానికి రాగాలపేర్లు కలిపి వచ్చాయని తగిలించారుగాని, ఆ పాదభావానికి ఆ రాగాలు తగివున్నాయని మాత్రం కాదు. రామ రామ! "నా ఊరే కేదారగౌళ" అని నేటి అభిప్రాయకవి అన్నాడంటే, అతనికి కేదారగౌళ అంటే ఇదీ అని తెలుసునని అర్థమ. 'సంగీత' నాటకాల్లోని పద్యకా యలకుకూడ అంతే!

కీర్తనల్ని వాగ్గేయకారులు పాడుతూనే రచిస్తున్నారు. త్యాగరాజూ, తేజత్రయూ, రామదాసూ తమ కీర్తనల్ని పాడేశారుగాని, సాహిత్యం మూడు కట్టుకుని స్వరములు వేరే కట్టుకోలేదు. అంటే, కీర్తనలోని రాగం ఆసక్తిచేరే బయటపడతోందని నా అభిప్రాయం. కీర్తనలోనిరాగం పుట్టుకతోనేవుంది. అల్లాగే పద్యాలలో చేరి రాగాలు రావడము లేదు. వివరంగా మనవిచేస్తున్నాం. ఒక్కొక్క కవి ఒక్కొక్క రాగంలో పద్యాల్ని పాడుతూన్నట్లు చెప్పేను. ఆకవికి అదొక అలవాటయిపోయి, (ఎవరో ఆంగ్లవక్త గుండీ తిప్పకుంటూ ఉపన్యాసాలిచ్చినట్లూ మన పండితులు ముక్కుపాడుము పీల్చి కాస్తానిర్థమచేసినట్లూ) కూసు రాగము తీస్తూ పద్యరచన సాగిస్తున్నాడుగాని, రాగంలో చేర్చి పద్యాన్ని ఇవ్వడంలేదు. అన్నట్లు ఈ కవులికి ఉన్న రాగజ్ఞానం ఏబోటిరాగాల్లో పద్యాలివ్వడానికి?

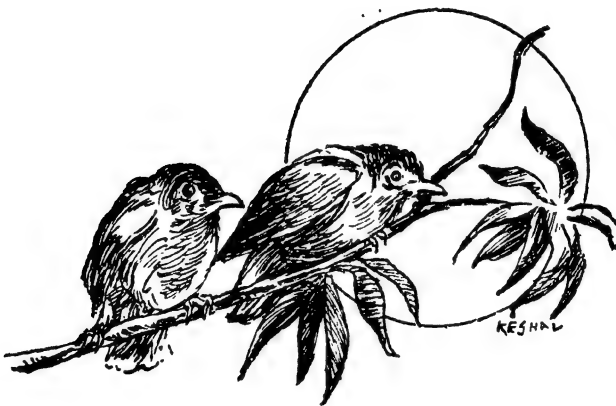
రాగం రాకపోవడము కవికి న్యాయతకాదు. "కవులు కుంచెపట్టుకుని చిత్రాలు రచించగలరా? (ప్ర.) అంటున్నాడు నా పక్కన మిగ్గుడొకడు. అయితే ఆ కవి కవిత్వంలో చిత్రకళా, చిత్రకళలో కవిత్వమూ వుంటుంది చూసుకోమంటున్నాను!) గజ్జెలు కట్టుకుని తాండవం చెయ్యగలరా? (మవ్వ రాసినది బాగా లేదయ్యా అంటేమాత్రం కొందరు చేస్తారు!) అని వేరే సంస్కారాలు. కవి నేర్చేది భావ; స్వరాలూ

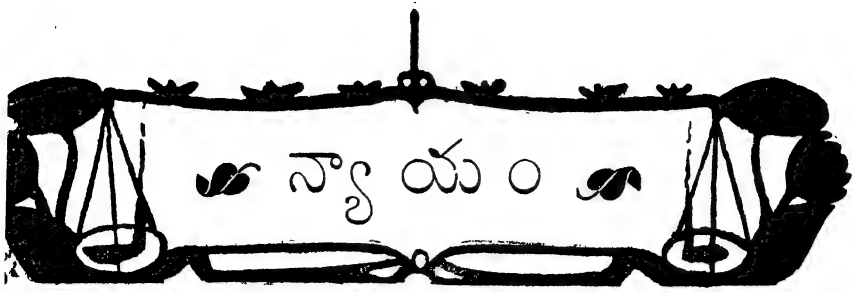
గాంధర్వమూ కాదు. కవిత్వం చెప్పాలంటే గానము నేర్చివుండాలని ఎవరూ అన రనుకుంటాను. పద్యగచనా సంస్కారంలో రాగరచనాసంస్కారము లేనేలేదు. రాగము ఏమీ పాడలేని కవిసార్వభౌములలో ఉన్నంతగా పద్యరచనాసంస్కారము మరొకరికి లేదేమో! వేదుల సత్యనారాయణకాస్త్రీగారు కూడా పాడలేరు. వారి పద్యాలు రసగుళికలు! ఆచార్య రాయప్రోలు, శివశంకరప్రభృతులూ పాడలేరు. * (కాని పాడలేరు. అది వివరించినవారి కర్మం!) కాని వారి పద్యాలు చక్కగా వుంటాయి. వేలకొద్దీ పద్యాలు రచించగల మహాకవులు పాడలేకపోవడముకంటే బలమైన సాక్ష్యం

* నాకు వారి కవిత్వమైన ఉన్న ముతక వారికి విడితమే.

ఏముంటుందీ, పద్యరచనాసంస్కారంలో రాగరచనా సంస్కారము ఎంతమాత్రమూ. లేదనడానికి?

పద్యానికి పుట్టుకలో రాగంతో సంబంధంలేదు. రాజశేఖరుడు తన కావ్యమీమాంసలో కవిత్వావిర్భావానికి మరో వింతకథ చెప్తున్నాడు. సరస్వతీదేవి కుమారుడట కావ్యపురుషుడు! ఆమె ఆకుమారుణ్ణి ఒక చెట్టుకింద (?) పడుక్కొట్టెట్టి ఏటికి వేల్చిందట. ఆ దారిని పోతున్న వాల్మీకి ఈ విష్ణుణ్ణి చూసి 'నీ చెవరు' అని ప్రశ్నిస్తే, "నేను సరస్వతీదేవికుమారుణ్ణి. కావ్య పురుషుడు నా వేరు" అని వ్లోకంలో జవాబిచ్చాడట. భ్రమరకీటస్వాయంగా ప్రాచేతసుడికి పద్యగతి పట్టుబడిందట! ఈ కథనిబట్టి చూచినా, పద్యంలో వున్న గతిని చూచే ప్రాచేతసుడు అక్కజపడినట్టు లేట్టండి గాని గానప్రకంప లేనేలేదు. పద్యంలో రాగము లేదు.

[నాటకం]

= శ్రీ సోమంచి యజ్ఞస్థానానికి =

[గతపంచిక తరువాత]

మూడో అంకిం

మొదటి రంగం

[తైలమాపరిండెంటుగారి గది. మాపరిండెంటు యుగ్గమాసాగో గంభీరంగా వుంటాడు. పక్కని పొద్దువార్దరు నించునువుంటాడు. అతనిది కొంచెం ముసలి మేహం.]

మాప—(రంపంలాటి ఓ వస్తువు పసిలిస్తూ) తిమామగా వుంది పసిముట్టు ! ఎక్కడి దొరికింది ?

హ. వా.—చెంకడి చాపకింద ! పూచలు కొయ్యలని ప్రయత్నంకావాలి.

మాప—చెంకడా ? పాతదొంగేనేమా ?

హ. వా.—కాకేం ? ఇది నాలుగో మాటు తైలుకి రావడం. కొట్ట నాయగొట్టివా లాల్లం లేకుండా వుంది. దెబ్బలకీ అలవాటుపడిపోయాడు. ఒక్కమాటు తైలు రుచిమాస్తేసరి, మల్లీమల్లీ తియారవుమానే వుంటాడు !

(పట్టాడుతూవుంటే నాకరు ప్రవేశం. "తమరిని చూడాలని ఎవరో వచ్చారు." అంటాడు)

మాప—ఎందుకు ?

నాక—పంపించెయ్యమని కలవా ?

మాప—రమ్మను !

(నాకరు చల్లిపోతాడు. మెల్లిగా అడుగులేసు కుంటూ రామయ్యప్రవేశం)

రామ—శ్రమిచ్చినందుకు తుమించాలి. ఇక్కడున్న ఓ కుట్టాడి విషయంబో...

మాప—ఇక్కడ కుట్టాల్లు కావలసినంత మంసున్నార !

రామ—నాకు కావలసింది ఒక్కడే లెండి. పేరు మోహనరావు. స్టోరీనేరం. (మాపరిండెంటుగారికి తన విజిటింగ్ కార్డు అందిస్తూ) రాఘవయ్యగారి పొద్దునుమాస్తాని. రాఘవయ్యగారి పేరు నిననవారు పట్టుంబో వుండరుగా ?

మాప—(చిరునవ్వు) సరే. ఇప్పుడు నాతో మాట్లాడవలసిన పనేమిటి ?

రామ—నేను అసలు ఇక్కడికి రావలసినవాడిని కాదు. కాని అతని అవ్వగారు నావద్దగ కొచ్చి బతిమాలుకుంది. తల్లీ, తండ్రి లేరు పాపం ! అవవాల్లు దుఃఖపడితే నేను చూసి పూరుకోలేను. మోహనరావంటే నాకు మొదటినుంచీ అభిమానం. నాచేతికింద పనిచేశాడు. ఓకాళవాళ్లం...రాక తప్పిందికాదు.

మాప—అతన్ని ఎవరూ చూడడానికి వీలేదంటే. ప్రస్తుతం చీకటికొట్టుబో వున్నాడు.

రామ—చీకటికొట్టులోనే ? రామరామ ! ఆర
నలా ఒక్కడూ వుండలేదండీ. నే నెరుగుదునుగా !

నూప—మరేం ఫరవాలేదులేండి. మొదట
కష్టంగా వున్నా, తరువాత అలవాటయిపోతుంది. ఈ
శైలి సంగతి నేనూ ఎరుగుదునుగా !

రామ—చాలా బాలేసింది మొన్న చూసి
నప్పుడే. ఇంకా వుట్టాడేకాదండీ. “కాంతంగా వుండ
వోయి” అన్నా. “కాంతంగానా ? కైలులో ఒక్క
లోకా వైస సంతర్సనం పెట్టు ! అలాచనలో తల
బద్దలయిపోతోంది. నా ఖర్చు మింగే.” అని ఏడ్చాడు.
మొగాడు ఏడిస్తే ఏమి బాగుంటుంది ?

నూప—పెళ్లయిందా ?

రామ—లే...దు, గా...ని...అలాటి లంప
టమే మరొంటుంది. అదితా మరొకాథ.

నూప—ఊ. తాగుదూ, ముండా లేకపోలే
కైళ్లన్నీ మూపెయ్యొచ్చును.

రామ—ఆవునుకొండి...ఆ సంగతే చెబుదా
మనుకున్నాను. ఆరమ మహావేదనపడుతున్నాడు. మూ
డేళ్లు కైలులో వుండిపోవాలి. ఒక్కమాటు...

నూప—బీల్లేదండీ. రూట్లకి కత్తిరికేకంగా నడవ
దాని! బీల్లేదు.

రామ—ఆరని మనస్సుతా చెదిరిపోతుందిమరి.
వైగా ఒక్కణ్ణి చీకటికొట్టులో పారేశారని చెప్పారు !
...అయితే, తెలిక అడుగుతాను, కొట్టడంలాటిది ఏమీ
జరగదుకదా !

నూప—అనవరతమయితే కొట్టకూ కొట్టాలి :
ఈ అవధివించడాని కొచ్చాడుగాని, అత్తవారింటికి
రాలేదుకదా !

రామ—శ్రీ రామచంద్ర, శ్రీ రామచంద్ర ! ఇవా
అరట్టాడు బతికి బయటపడే డెలగ ?

నూప—ఇలాటివాళ్లని ఎంతమందిని చూశాం
కాదండీ...నిడిచిపెట్టినతరువాత ఆరు నెలల్లో ఇక్కడికి
మళ్లి తయారవడూ !

రామ—కైలుతరిఫీడు అందుకే పనికొచ్చే
టంటుంది చూస్తే. ఇదేం కిక్కుండీ ! మన పెంపుడు

కుక్కపిల్ల మన్నీ బరికిందనుకొండి. కొట్టులో పడేసి
బాదుతామా ?

నూప—నేరగ్గుడు, కుక్కపిల్ల కాదు, చూశా
రా ! మంచిచెడ్డలు తెలుసుకునే జ్ఞాన ముంది ఆరనికి !

రామ—కొట్టి జ్ఞానం తెప్పించగలరండీ, ఎక్క
డన్నా ? ఇదిగాదు పదతి...

నూప—మీకేమన్నా కైళ్ల అనుభవ ముందా !

రామ—కుక్కల్ని చూడండి. దయగా చూస్తే,
ఏ పని చూపించినా చేస్తాయి. ఒంటరిగా పారేసి
బాధస్తే, క్రూరమృగాలకింద తయారవుతాయి.

నూప—కైళ్ల విషయంలో మాకు ఎక్కువ అను
భవ ముంది. శైలికి ఏది అవసరమో మాకు తెలుసు.
మీరు అనవసరంగా జోక్యం కిలగజేసుకుని ప్రయోజనం
లేదు.

రామ—కాని నాకు ఇతన్ని తెలుసు. “ఎక్క
డమ్మా నీకు బాధ” అన్నా. “నే చెప్పలేనండీ, రామయ్య
గారూ ! కాని ఒక్కొక్కప్పుడు తల గోడకేసి కొట్టట్లు
కొవాలని బుద్ధివుడుతుంది.” అన్నాడు. ఏమీ బాగా
లేదు వరస !

నూప—(దూకురులోనింది కాకతాళి తీసి
చెరుకుతూ) ఆరని కొచ్చిన ప్రమాదం ఏమీ లేదు.
డాక్టరు రిపోర్టు బాగానే వుంది. మానిక తగ్గలేదు.
రెండుపూటలూ భోజనం బాగానే చేస్తున్నాడు !

రామ—ఆరని మనస్సు పాడయిపోతుందేమో
నని నా బాధ !

నూప—మరేమీ భయంలేదు. కొత్తగవక అస్త
మానమూ విచారిస్తూకూంటాడుగాని, కొద్దికొకలో
అలవాటయిపోతుంది.

రామ—అదే నా గొడవ. కైలుకి అలవాట
పోతే, నేరాలకి అలవాటయిపోతారు. ఇంక వా
గలేమిటి !

నూప—నేరం చేసివచ్చు ఆ సంగతి ఆలా
చించలేకపోయాడా ?

రామ—కుటుంబాలి. మీలో ఘర్షణకడం నా
కివ్వలేదు. పెళ్లిస్తా. కలవు. (చా. వార్తకువైపు

తిరిగి) కలవు. (అని కొంచెం దూరం వెళ్లి మళ్ళీ తిరిగి వచ్చి) చూడండి. ఒక్క మనవి. ఈ స్త్రీ వుండే... ఒక్కచూటు అతన్ని చూపిస్తే... ఇద్దరికీ కూడా పండుగ. ఈ ఒక్కచూటు కరుణించలేక!

మాప—కరుణించలేమండీ, మేం కరుణించలేం. మేం దయలేకవి, సేనస్థులందరినీ పూరిమీద విడిచిపెడితే ఇవా మీరు బతికిస్తే!...

రామ—పూరిమీద విడిచిపెట్టమనలేదుగా సేన... కొంచెం దయగా చూస్తే...

మాప—దయగా చూస్తే మరీ పేట్రేగిపోతారు బాబూ, మీరు తెలిదు. జైలుసర్వీసులో నాలుగ్ర పండిపోయింది. నాకు పాతం చెబుతానంటా కే మిటి మీరు! దెబ్బకి దెబ్బయ్యి ఝుకుస్తుండండీ... ముద్దెట్టుకుంటానంటే, ముక్కంటుకుంటుంది!

రామ—(నొచ్చుకుంటూ) సరేరెండి. మినుల్ని అనవసరంగా కప్ప పెడుతున్నాను. తుపించండి... (అని బయటికి వెలిపోతాడు.)

మాప—ఏం మనిషి. బొత్తిగా లోకజ్ఞానం లేదే!... (హ. వ. తో) అలిసిపోయా నితనితో మాట్లాడి... కాస్త కాఫీ తిమ్మని చెప్ప.

[తెర]

రెండో రంగం

[జైలుకొట్టు. సింగిల్ చెల్లు. పక్కంకొట్టిని చూడునాలుగు కొట్టు కనిపిస్తూవుంటాయి, ఒకదాంట్లో వెంకడు, మరోదాంట్లో మోహనరావు. యితరకొట్టులో కూడా కొట్టుకి ఒకడుచొప్పున మునుపు లున్నారు.)

పాడ్డువార్తరు వెంకడున్న గదితలుపు తాళం తీస్తాడు. వెంకడికి నిజంగా నలభైయేళ్లు దాటలేదుగాని, అరవయ్యేళ్లమనిషిలా కనిపిస్తాడు. కొట్టులో అడ్డంగా పడుకునివుంటాడు. చప్పుడుకీ కళ్ళెత్తిచూస్తాడుకాని లేవడు]

హ. వా—ఏరా, వెంకా! మరీ పొగరెక్కిపో వోండే? నూపరిండెంటుగా రొచ్చినా కూడా లేవడం

మానేకానే? (అని వెంకడిని ఒక్కరన్న రన్నుతాడు) బయటికి రా!

వెంక—నెగ సేకుండావున్నాను బాబయ్యా!

హ. వా—తొగమా? లే!

వెంక—బొమికలు యిరగపాడిసేసివారు బాబయ్యా.

హ. వా—ఈ దొంగ వేమలకేమిటే? (అని కట్టతో ఒకటి కొడతాడు. వెంకడు 'అమ్మమ్మ' అని మూలుగుతూ లేవలేక లేవలేక లేస్తాడు.)

మాప—(రంపం చూపిస్తూ) ఇదేమిటా? ఏమిటి కథ?

వెంక—నాసేం ఎరగను బాబయ్యా.

మాప—నువ్వొక్కపోతే నీగదిలో ఎలా దొరికిందిరా, వెళ్ళవా? నాలుగుమాట్లు జైల్లో వున్నావు. నీన్ను విడిచిపెట్టినా, మళ్ళీ సేరంజేసి జైల్లోకొస్తావు గదా, పారిపోవాలని పాడుబుద్ధి!

వెంక—మీపాదాలతోడు బాబయ్యా, నాసేం ఎరగను!

మాప—ఇదీ నీ కల వొచ్చిందో చెప్ప! నిజం చెబితే శిక్ష కొంత తక్కువచేయిస్తా!

వెంక—నిజం బాబయ్యా! నిజమే నెలుగుండా! నా సేం ఎరగను.

మాప—అయితే నీఖర్చం! పారికొరడా దెబ్బలు కొట్టిచేరికీ కాళ్ళకి కలిపి సంకల్పం చెయ్యండి. (హ. వా. తో) తీసుకుపో వీణ్ణి.

వెంక—ఇప్పటికీ కానా కొట్టేసివారు బాబయ్యా. మీపాదాలకుంటాను బాబయ్యా. ఇవా బతకను (అని మాప. కాళ్ళమీద పడబోతూవుంటే ఓ వార్తరు ఒక్క తోపు తీస్తాడు. దాంతో వెంకడు 'ఏంగ్'లో వెళ్లి పడతాడు. వార్తరు వెంకడిని ఓరన్ను తొలగిస్తాడు. "చచ్చాను బాబయ్యా" అని వెంకడు మూలుగుతాడు)

మాప—ఇలాటి దెబ్బ తిన్న తిన్నావో యిది వరకు మరేమీ చావవు... బో.

(వెంకడేని వార్దరు బయటికి ఈడ్చుకుపోయాడు. చూసేసరికి మూలగుప్పి... హే. వార్దరూ, నూప. మోహనరావున్న గదిదగ్గర కొస్తారు. అతని గది తలుపు తీసి, అతనిని బయటికి తీసుకొస్తాడు వార్దరు)

నూప—తల గోడనేసి కొట్టుకుంటున్నా నని వార్దర్లు ఫిర్యాదుచేశారు! ఏం, బుద్ధిలేనా? తలతో రాతిగోడని బద్దలుకొట్టి పారిపోవాలని చూస్తున్నావేం?

మోహ—(వొణుకుతూ) నేనా? పారిపోవా లనా? నే నెక్కడికి పారిపోగలను?

నూప—మరి తల గోడనేసి ఎందుకు బాదు కోడం?

మోహ—రాత్రిల్లు నిద్దరట్టం లేదు. చీకటి పడే సరికి అన్నీ భూతాల్లా కనిపిస్తున్నాయి. “నాకీజన్మలో విడుదల కాదేమో; నే నీజ్ఞానో చచ్చిపోతానేమో” నన్న భయం పట్టుకుంటున్నది.

నూప—మరేం భయంలేదు. కాని జాగర! తల గోడనేసి కొట్టుకోవడం జైలురూల్స్ కి వ్యతిరేకం! ఇక్కడ డిప్టీ సుకి ఏ విధంగానూ భంగం రానివ్వ కూడదు. మళ్ళీ ఇంకో చూటు సువుపు తలకొట్టుకున్నా వని తెలిసిందా, నీక్కూడా లిక్ష వెయ్యరలస్తామని తెలిసిందా?

మోహ—తెలుస్తూనేవుంది.

నూప—పో. లోపలికి పో.

(మోహనరావు ‘బతికాను జీవుడా’ అను కున్నట్లు తన గదిలోకి ఒక్కొక్కరుకు ఉరకుతాడు. వార్దరు వైన తాళం వేస్తాడు. నూపరిండెంటూ, వార్దర్లు మెల్లిగా నడిచి వెళ్లిపోతారు. ఒక్కనిమిమం నిశ్చలం. ప్రేమినిద ఎవరూ వుండరు. వైన కొరడా దెబ్బల ధ్వని. నేలమీద కూచునివున్న మోహనరావు గాభరాపడిపోతూ లేస్తాడు. పులి బోసులో తిరిగినట్టు అటూ యటూ తిరగడం ప్రారంభిస్తాడు. వైన మళ్ళీ కొరడాదెబ్బ. “అమ్మో, అమ్మో” అని కేకలు. మోహనరావు అటూ యటూ పరుగు ప్రారంభిస్తాడు. మళ్ళీ వైన దెబ్బలవప్పడు. “బాబోయ్” అని పెద్ద ఆర్తనాదం. ఆ తరువాత పెద్ద మూలగు. మోహనరావు

ఇంక అత్రుకోలేకపోతాడు. అతని కఠిరమంతా కంపించి పోతోంది. తల గోడనేసి బాదుకోడం ప్రారంభిస్తాడు.)

నా లు గో లం కం

[ప్రేషరు గారి ఆఫీసు. సరిగ్గా మొదటి అంకంలో లాగే ఏర్పాట్లు. రామయ్య ఒక్కడూ కూచుని వ్రాసు కుంటావుంటాడు. సుందరమ్మ మెల్లిగా లోపల ప్రవేశిస్తుంది. కట్టుకున్న చీర ముసింది; బహుపురాతన ముయింది. స్థితి ఏమీ బాగులేదని నూచించే దుస్తులు. రామయ్య తన రాతగోడనలో వుండి సుందరమ్మ రావడం కనిపెట్టలేదు. అవిడ కొంతసేపు నించుని, ఆయనదృష్టి మళ్ళించడానికి చిన్న దగ్గ దగ్గకుంది. రామయ్య తలెత్తిచూసి సుందరమ్మని గుర్తుపడతాడు.]

రామయ్య—నువ్వేనా? సురేపట్ల లేకపోయాను. చూసి గెండ్లెళ్లు చాటిపోయినట్టుంది? కూర్చో. అందరూ కులాసాగా వున్నారా?

సుంద—అ. నేను ఇదివరకున్న చోట వుండినా.

రామ—కానిపని ఏమీ చెయ్యలేకుండా!... మోహనరావుని ఈపాటికి విడిచిపెట్టేవుందాటికాదా? నీకు కనిపించాడా?

సుంద—అ. నిన్న అకస్మాత్తుగా కలుసుకున్నాం!

రామ—కులాసాగా వున్నాడా?

సుంద—ఎక్కడా పనిదొరకడం లేదట. భయం కరంగా తయారయ్యాడు. మీరేమైనా సహాయం చేస్తే...

రామ—నేనా? నే నేం చెయ్యగలనా?...

సుంద—మళ్ళీ ఈ ఆఫీసులో. ఉద్యోగం దొరికితే.. అతన్ని సరించి మీకు తెలియజేస్తా లేదుగా?...

రామ—(నిరంతరపోయి) ఈ ఆఫీసులోనే!

సుంద—(కన్నీళ్లు కట్టుకొని) ఇంక ఎవరి దగ్గరకీ వెళ్లడానికి అసలే లేదు. ఎప్పుడైనా చేస్తే మీరే సహాయం చెయ్యాలి!

రామ—స్తీడగారితో మాట్లాడుతా నవళో.
కానీ లాభముంటుందని తోచదు.

గుండ—నాతో వచ్చి, మై నించున్నాడు.

రామ—(గాభరాపడుతూ) వొడ్డొడ్డు. పిలిచే
దాకా లోపలికి రావొడ్డును. సంగతి పెందర్లాన్నీ
క్షమిస్తానునుచే స్తీడగురి కంట బడితే మొద
టికే మొప్పంరావచ్చు.

గుండ—మరిచిపో కండి. మీమేలు మరచిపోనా
(అని బయటికి వెళిపోతుంది. రామయ్య మల్లీ రాను
కొడం ప్రారంభిస్తాడు. ఇంకలో మోహనరావు
మెలిగా లోపలికొస్తాడు. మానీ, చిరిగిపోయిన
చొక్కా. పంచెకూడా అడేసితిలో వుంది. నై నో
పాతఖంకునా తినొచ్చినట్టు తెలపడానికి ఓ చిన్న
దగ్గ దగ్గతాడు. రామయ్య తలెత్తి చూసి పెదవి
విరుస్తాడు.)

రామ—వొడ్డుని చెప్పిపంపించినా, మాట విని
స్తీంచుకోకుండా వచ్చేకావుగదా! సరే, రానే
వచ్చావు, కూచో.

మోహ—(భయంభయంగా స్తీడగురి గదివైపు
చూస్తాడు.)

రామ—ఇంకా రాలేదు. ఎలా వున్నావు?

మోహ—ఏదో ప్రాణాలతో వున్నా.

రామ—(పరద్యావంగా) ప్రాణాలతో వున్నా
వూ? చాలా సంతోషంగా వుంది. స్తీడగురితో
నీ విషయం మాట్లాడుతానని మాటిచ్చాను. నెమ్మదివిషయ
కార్యం కావాలి కానీ లొందరపడితే లాభంలేదు.

మోహ—నాకు మరొక్క అవకాశ మివ్వండి.
మీలు. చేసిన తప్పుకు వెయ్యిరెట్లు క్షమి అనభవించాను.
వైట్ల వున్నప్పుడు తూకం పెరిగానంటారు. మరిచెడి
పోయినా, తూకం పెరిగితే చాలు వాళ్లకి.

రామ—నీకు అలాటి జబ్బేనా పట్టుకోలేదు
గదా, కొంపతీసి!...సరేగాని నీ కేదో వువ్వోగం
దొరికిం దవకున్నాను.

మోహ—దొరికిందిగాని, నన్ను పోలీసువాళ్లు
బతకనిస్తేవా! పిల్ల పదిమాట్లు నా చుట్టూ తిరిగేసరికి
యజమానునికి గాభరావే, నన్ను పొమ్మన్నాడు.
దొంగని ఆఫీసులో పెట్టుకోడం ఎవరికైనా భరిగానే
వుంటుంది చూడండి.

రామ—అనవసరంగా తిట్టుకుని ఏం ప్రయో
జనం...నిన్ను కనిపట్టుకు వేధిస్తున్నాడోయ్...మీ వా
ళ్లవరూ నీకు సహాయం చెయ్యరూ?

మోహ—నా అక్కకి ఒక కైకి క్షయ. లేవలేని
జిల్లిలో వుంది. రండోదాని మొగుడు...

రామ—అవునవును. నే నీన్నా...

మోహ—నే మొన్న వాల్చింటికి వెళ్లసరికి, వా
ళ్లవృద్ధి భోజనానికి కూచున్నాను. నన్ను చూసి మా
అక్కయ్య లేవబోయింది కాని మా బావ గుడ్లరచేసే
సరికి కూచబడలసాగింది. “ఎందుకొచ్చినట్టు” అన్నాడు
మా బావ. మా వాళ్లినానాలు చంపుకుని “భోజనానికి
కూచో మనవుజోయి” అన్నాను. “దానికేం లే, మన
మేదో నిగరానికి రావాలి. నువ్వు నా కొంపమీదికి
ఎలానూ వస్తావని అనుకుంటూనేవున్నా. పాతిక
రూపాయ లిస్తాను. తీసుకు రంగూనికి వెళ్లిపో”
అన్నా దామహాదాత. నీ పాతికరూపాయలూ నీ దగ్గరే
వుంచుకో. మల్లీ నిన్ను బాప పెట్టోలే” అని వచ్చే
కాను. స్నేహమంటే అలా వుండాలి!

రామ—(ఓదార్చినట్లుగా) పోనీలేగాని, ఆ
సామూ నీ నిస్తాను, ప్రవృత్తుంటావా?

మోహ—ఏం? పనిదొరకేట్లులేదా?

రామ—నీ అకారం చూస్తూనే...

మోహ—వారం రోజులనించీ నిద్రాపోయి
తిన్నూలేవు.

రామ—నిన్ను చూస్తే మా అందరికీ చాలా
జాలిగానేవుంది!

మోహ—అదేవండీ, అందరూ జాలిగా వుందని
కలుగుతున్నారేగాని నే దగ్గర కొస్తే, ఏమయిపో
తామనని భయపడతారు, ఏం?

రామ—దైగ్యంగా వుండాలోయ్!

మోహ—చెప్పడం సులభమేనండి! నాలా అధోగతిపాలయినతరవారే ప్రయత్నించి చూడండి, కబుర్లేం!

రామ—నువ్వేం ఏ సోమరిస్తువో అయిపోలేదు కదా! ధోరితీ చూస్తే...

మోహ—(వికటంగా నవ్వుతాడు.)

రామ—నీమంచికోసమే చేశారగాని, నీకు హానిచేయాలని ఎవరి ఉద్దేశమూ కాదుగా! (అంటూ వుంటే, రాఘవయ్యగారూ, రాజారావు లోపలి కొస్తారు. రామయ్య మొదట కొంచెం గాఢరాపడ తాడుకొని వెంటనే లేరువని)...జ్ఞాపకముందనుకుంటాను.. మన మోహనరావు...

రాజా—ఎలా వున్నావోయ్...

రామ—(రాఘవయ్యగారితో) మీతో ఒక్క నిమిషం మాట్లాడాలి. మోహనరావు! నువ్వు గదిలో వల్లి కూచో అమ్మా. (మోహనరావు లేచి లోపలి గుమాస్తానిగదిలోకి వెలిపోతాడు.)

రాఘ—ఏం! మల్లి ఎందుకు రానిచ్చా విక్కడికి?

రామ—నాపం. చాంబాగలు పడుకున్నాడు. ఎక్కడె వున్నోగం దొరికినా, పోనీసులు ఇరవీవెక బడ్డొల్ల, వున్నోగం చూడిపోతోంది. కైలునుంచి వచ్చేసినతరువాతకూడా పోనీసులు ఎందుకు విడిచి పెట్టో లేరీకుండావుంది! ఒక్కమాటు వాళ్ల నోరీసులో పడితే...

రాఘ—ఇప్పుడు నీకేం చెయ్యమంటావు!

రామ—మనకి ఇరవీ ఐంగరంతా తెలుసుకనక, మనకి పోనీసుల ధనుమేమీ వుండదు. ఇప్పుడు మన కోగుమాస్తా కావాలిగా!

రాఘ—(ఃఘాతపోయి) మన ఆఫీసులోనే...

రామ—మనకు సహాయం చెయ్యలేకపోతే...

అరన్నీ చూసేవాళ్లే రూ లేరు ఈ లోకంలో. మాడి చచ్చిపోతాడు.

రాఘ—బాధ్యతంతా మనమీద వున్నట్టు మాట్లాడితే యెలా? నేరం చెయ్యమని మనమీద బరిమాలలేదుకదా!

రాజా—తామపాముపగడడితే ఎలానాన్నా! పశ్చాత్తాప పడుకున్నాడుగా!

రామ—చేసిన తప్పకి తగిన శాస్త్రీఅయింది. నిజంగా చాలా పశ్చాత్తాపపడుకున్నాడు పాపం!

రాఘ—ఇతను లేవడీసుకుపోదలుచుకున్న అడదేమయింది?

రామ—(బుర్ర గోకుంటూ) మీదిగ్గిర దాకరికం పనికిరాదు. ఇంకా వుంది.

రాఘ—ఇప్పుడు మోహనరావుతోటే వుంటావా?

రామ—వార్కింటి వ్యవహారాలు మనకెందుకు? లోకంలో లక్షజరుగుతూవుంటాయి.

రాఘ—మన ఆఫీసులో పనికొవాలన్నప్పుడు అసంగతీ మనకి కావాలి. దాని సంబంధం వొరుల్లోకుంటేనేగాని, ఈ ఆఫీసులో కాలెట్టడానికి ఏలేదు.

రామ—మోహనరావుని పిలవనా? మీమాట వింటేట్టు చెయ్యగలను!

రాఘ—నేనే చెబుతా. పిలు.

(రామయ్య గదిలోకెళ్లి, మోహనరావుతో తిరిగిస్తాడు)

రాఘ—(నిర్మోహమాటంగా) ఏమోయ్, ఇలా చూడు. నా అబ్బాయీ, నేనూకూడా నీకు మరో అవకాశం ఇవ్వాలనుకుంటున్నాం. కాని రెండు సంగతులు నీకు స్పష్టంచెయ్యాలి. లోకమంతా నీమీద కక్షగట్టినదనే దుర్భిప్రాయం పెట్టుకుని బాధపడితే లాభంలేదు. నీ కేసు ఆవ్యాయం జరిగినదన్న అన్యమానం వొరులుకో. ఇవ్వమొచ్చినట్టు అవినీతికరంగా ప్రవర్తించి, ఫలితం తప్పించుకుతిరుగుదామంటే కుదరదు. దాని యోగక్షేమాలు అని కట్టుంచేసుకోకపోతే ఇంక సంఘంకేనే చూసే దెబ్బ?

మోహ—అవును...కాని నేనోరెండుముక్కలు చెప్పాచ్చా!

రాము—హే.

మోహ—అన్ని కాలవాళ్ళావుంటారు. మొదటి మాటలు మమ్మల్ని కొంచెం దయగా చూసి, మాయోగ తేజులు విచారించేవారి చేరికంద లేకే జైల్లా కాకుండా, ఇప్పుడున్న చార్జ్ లో పాతికమందయినా జైలుకి పోరు.

రాము—(పెదిరి చప్పురించి) నాకేం నమ్మకం లేదు!

మోహ—(పదిన బాధలు జ్ఞాపకం తెచ్చుకుని, (ఉద్వేగంతో) నా ప్రాణం తీసేసింది. నే నదివరకటి మనిషినిగాను!

రాము—నీ ధోరణి మాకేం ప్రాత్యాహకరంగా లేదు.

రాము—అనాహు, మాట్లాడే పద్ధతి తెలియక అడ్డదిడ్డంగా మాట్లాడుతున్నాడంటే.

రాము—పాఠశాలకులన్నీ మగిచిపోయి, మంచి చేరు సంపాదించుకోవడానికి ప్రయత్నించాలి. రెండోది: ఈ స్త్రీని సంబంధం ఏమీ పెట్టుకోవని వాదనం చెయ్యాలి. ఇదే నీ తీరులాన్ని పాడుచేసింది. ఈ లంపటం వాదిలించుకుంటేనేగాని, నవ్వు బాగుపడవు!

మోహ—కానీ... ఇన్నాల్లా ఆవిడవిడ ఆలోచించే నేను బతుక్కున్నాను. అది పోతే నేను బతికేం లాభం!

రాము—(కొంచెం మెత్తపడి) కష్టమేనవళో. కానీ ఇలాటి అస్థిమలలో కట్టుకూసుకుని ఏ రెండు జరిగితే మాకేం అని వుండడానికి వీలేదు.

మోహ—నేను ఈ జన్మలో ఆవిడని విడిచి పెట్టను.

రాము—నీ తేమం కోరిన మనమయితే, ఆవిడకే అర్థమవుతుంది! ఇంకా అధోగతికి ఈడవదు. నవ్వు పెళ్లి చేసుకోవడానికి అవకాశముంటే, అప్పటిసంగతి వేరవళో. పెళ్లికి వీలేదయ్యే... పెనిమిటివున్న మనషి.

రాజు—మనమమ్మనీయమతంగా కలిస్తే సరి. విడాకులిచ్చేమకుని వివాహం చేసుకోవచ్చు.

రాము—కురకల్లానే!... రామచంద్రా.

రాజు—తిరిగి హిందువులయిపోవచ్చునోయో.

రాము—ఆవిడనిపిలు. (మోహనరావు బతుకీ కల్లి సుందరమృతో కలిపి లోపలికొస్తాడు) నీతో ఓ సంగతి చెప్పాలని పిలిచాను. మోహనరావువిడ జాలికొద్దీ అతనికి మల్లి ఉద్యోగమెవ్వరిని వుంది. నీకు ఇతనంటే ఇష్టమేనా?

సుంద—ఆ!

రాము—ఇతని పురోభివృద్ధికి అడ్డుపడవుకదా! సుంద—అనవసరమయితే, ప్రాణమిస్తా.

రాము—అయితే ఇతన్ని విడిచిపెట్టి వెళ్లిపో. ఇదే నవ్వు చెయ్యకల గొప్పమేలు.

సుంద—(తెల్లబోసుంది.)

మోహ—నీన్న నాప్రాణముండగా వొడలను.

రాము—మరొకరి లేదు.

సుంద—నాకలి ఇంకే అన్నమాట.

రాము—అతని పురోభివృద్ధికి నీ త్యాగం అవసరం!

(పైన అలుకుడు)

రాము—ఎవరక్కడ?

రాము—(సులి మోలతో) మీరిద్దరూ లోపలికి వెళ్లండి. (ఇద్దరూ లోపలికి వెళ్లిపోతారు. వెళ్ళు తూవున్నప్పుడు, మోహనరావు తన ఖండువా మరచిపోతాడు. అదెవరూ గుర్తించరు.)

(బోలీను ఇనప్పెక్కువ ప్రకటిస్తాడు)

పో. ఇ—ఇక్కడ ఇదివరకు అక్షప్తయిన గుమాస్తా...

రాము—(ధీమాగా) ఏమిటతనిసంగతి?

పో. ఇ—ఈమధ్య కనిపించడం మానేశాడు!

రాజు—కోజా మీకు కనిపిస్తావుంటా?

పో. ఇ—నేరకులందరి ఆచోకి మాకు తెలియదాని. ఈమధ్య ఎవరో దొంగసర్ది ఫిట్టుతో ఉద్యోగం సంపాదించినట్టు ఫిర్యాదుచేసింది.

రాజు—అయితే?

రాయలసీమ 'గడియారము'

✽

= శ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి =

౧౯౩౩ సంవత్సరమునకుఁ బూర్వము 'గడియారము' పేరిట శేషశాస్త్రియనిన పేరు తెలుగువారిలో నెఱిగినవా రేకొందఱు. నామట్టున, నేను వారినిగూర్చి విన్నవాఁడను గాను. ఎన్నఁడో నాపుట్టుకకుఁ బూర్వము ఆయన 'కవధానపంచానాన' అని బిరుదు మిచ్చి పండితులు మెచ్చుకొనిరట. ఆపేర్లను రాయలసీమ వాఁడెఱుకలేదు. మామగారి వారు, తేవులపల్లివారు తిరుపతివేంకటేశ్వరులు ఆవాఁడు అవధానపుగారడితో మూరూరఁబేరు గాంచిరి. వారిని జూచి, ఆందును విశిష్ట తిరుపతిశివపురుషుని జూచి కవిత చెప్పి శిష్యునివాఁడై కవధానము చేసినఁగాని ముక్తికైదుకొని ఆకళ నభ్యసించుచేసినవాఁడు. అప్పటి యా తెలుగులోకము గతానుగతియు.

పలువురతోపాటు శేషశాస్త్రిగారును విద్యాభ్యాసమున పిమ్మట, సహజకవితలో మెఱుంగుట దీక్షింపఁబడినవారే, శతావధానస్వాగతమును చేసెరి. మఱొకకవితోడు తీసికొనిగాని, అవధానములుసేయుట వాఁడు తప్పక. అప్పటి యావారసకారము తన గుంటుల సరిపాటియన శ్రీ దుర్గాక రాజశేఖరకవితో శిష్యుని శేషశాస్త్రిగా రవధానముల గుఱవ్రమించిరి. ౧౯౩౦-౧౯౩౧ సంవత్సరముల నవమికాలము. ౧౯౩౨ నుండి శేషశాస్త్రిగారికి ప్రాధునికము ముని పుట్టుకలలో పండితపదవి కుదురుపడినది. అందువలనఁగాఁ బండితములు చేసినంతమాత్రమున, పాఠశాలలో బంధితులైనంతమాత్రమున, అనుకరణభోగిగా వో ప్రజాధములు గ్రామీణంతమాత్రమున శేషశాస్త్రిని ప్రతిభోగ్యుని తెలుగువారి మేలు యెఱుంగును!— అనుగ్రహములతో దానితప్పేమి?

కవితముఁగాని రసాలనుచైత్రు గుమ్మదలు పాఠశాలము గొంతెత్తెను. "వృత్తసృష్టి సంతతి

తస్య దూరాద్దాహో వాతి"—పేరుగ్రతిమలకు దేశ కాలములు ప్రధానకారణము.

౧౯౩౩ లో 'శివభారతము' వెలువడినది. ఆ కృతి చూచి తెలుగుమహాపురుషుల డెలెల్లెవోయిరి. "పెట్టి మహాకవి యావఱకుఁ బుట్టుకేదని కాదు. ఇన్నాళ్ల దాఁక నీకవిత్వపంతుఁడే పంతుల! వాఁడె యుండెనని. క్రమముగా నేటికి గడియారము శేష శాస్త్రి నెఱుంగని పండితుఁడు, తెలియని కవి, వినని తెలుగురసికుఁడు లేఁడనుచో నమ్ముడు! ఆయన 'శివభారత'కవిత సాహిత్యసభలలో గానమచేయుచున్నారు. హరికథలలో బాడుచున్నారు. పురాణముగాఁ బారాయణము గావించుచున్నారు. నేను విన్నంతలో కన్నంతలో శేషశాస్త్రిగారి శివభారత మున నీ కవికంపము గావించినవాఁడు లేఁడు. నేఁడు శాస్త్రిగారి యాడు అయిదవపేరిలో నున్నది. శివభారత మించుమించు నాలుగువకాబులు భారతీకపన్ను పంట. శతాబ్దము, సహస్రాబ్దులు తెలుగువారి కడవులు నిండించు రాయలసీమపంట. గ్రంథకర్తవిజ్ఞప్తి యిటు లున్నది :

".....ఈ గ్రంథరచనఅను నది యొక కవితాకపన్ను. మూడువర్షముల ప్రాయముతో అరణ్యఆభారతవాసముల సంస్కారమునో, బక్రవయిన భారతిగాఢ అది. సోమయాజికవిత్వమున ఉత్తర గోగ్రవాణముతో విధిగా నీ శివభారతరచన యారంభ మైనది. ఇంతయు ధృగ్యదేవతావరసాదము. అప్పటి నా యితరకృతులు లోక మెన్నఁడో చదువనచ్చును. నాకవిత్వమునకేర నిప్పటి కి శివభారతము చాలు. ...."

ఈపలుకులు నిలువఁగట్టలేనివి. శివభారతకృతి యెల్ల నొకయొక్క. ఈ యక్షరములన్నియు నొక

యెత్తును. ఇది చిత్తగుడ్డిగా వ్రాసినమాట. వారి కృతి పూర్తిగా జదివినాది నాలో నే ననుకొంటిని:— “శేషశాస్త్రీగారూ! నన్నయమూర్త్యంతరమగు సోమయాజుల మీరు? కవిత్రియభారతియవలె ‘జగము లున్నంతవఱకు కల్ల జనులు చుచు తనియులు’ శివాజీ ప్రబంధము రచించి శివభారత మని పేరు పెట్టుకొంటిరా? ఎంత గడుసుదనము! ఔను, తిక్కనభావనా కక్షి, తిక్కనపలుకుబడిసొంపు, తిక్కన కళావేత్తత్వ, తిక్కనరాజకీయపరిజ్ఞానము మీ రొక్కచో తక్కినవారి కంటిరికాబోయి! కానినో, గ్రంథాదివిజ్ఞప్తిలో ఆటూని వ్రాసికొనుట కెన్నిగుండె లుండవలె?” అని.

శాస్త్రీగారు ‘నాంది’లో నన్నయాదిప్రాక్త సాద్యశనాంధ్రకవుల నభిమతించినప్పటికల బ్రత్యేకించి సోమయాజి కీచంపకము కాన్గినిచ్చిరి:

చ. హరిహరసాగ్రకాంతమధు
రాకృతి లోపలిమాపునవ్, బురా
చరితరపఃఫలం బుభయ
సత్కవిమిత్రోక్త చెల్ల, ధ్యానత
త్వరుడయు భారతాగమము
వల్లెను తిక్కనవాక్కువెంటఁ ద
త్వరమునఁ దాడవించు వర
దాయిని లేఖని నే భజించెదవ్.

ఈ కవివరుడు తిక్కనర్యపలకుఁబడి యొక వడిగ, ఒక్కొక్కయెడ నూతనభావములు మొలకడిగ “ఉభయమార్గసమన్వయోరణిసంధ్యయుగ” భారతామ్నాయమిట్లుగ శివభారతము సంతరించి ‘మాతృ పితృభాషాసుప్రసంబు’ చేసి కృతకృత్యుడైన వాడు. ఈ ‘శివభారత’మన్నది యెనిమిదాశ్వాసముల మహాకావ్యము. మొత్తము, దీనిలో నించుమించుగ ౨౫౦౦ పద్యము లున్నవి. ఈ కృతి విహృదాత్మకము వ్రాసిన శ్రీ రాళ్లపల్లి ఆనంతకృష్ణశర్మగారి హృదయ రహస్య మిట్లు బయటఁబడినది:

“ఆధునికాంధ్రసాహిత్యమందు నామఁ గల యల్పసంఖ్యములో మహాకావ్య మనుపేరున కింత తగిన గ్రంథము నేఁ జూడలేదు.....ఈ భారతభాష

గొప్పరక్మస్ఫుతో ప్రసన్నమధురముగా ప్రవహించు చున్నది. పలుదోట్ల తెలుఁగ కింత లగువుదినపు కలదాయని యాశ్చర్యపడునట్లు చేయు నదికారము లిందు! గలవు.....”

శాస్త్రీగారికి వశమైన కవితాకళ యెట్టిదో యాపద్యము పుష్టపఱుచును:

చ. పరహిత, మాతృనిర్వృతి య
పారయశోధన గౌరవాదివి
స్ఫురణము లందఁజేసి యిహ
ముత్త బరము న్యలయించి మానవున్
ధరఁ జరితార్థుఁ జేయు కవి
తాళ శానకమాటఁ బంచమ
స్వరమున నాలపించెద వ
సంతపనాంత రసాలకాఖిలన్.

‘శివభారతము’ వసంతకౌశిల పంచమన్వరాల మము. దాని మధురిమ ‘ఇదమిథో’మనుట వీలుకానిది. ఆయినను, నాహృదయము విప్పక మానలేను.

‘శివభారతము’ అదినండి తుదిదాఁక నొకే తీరు. దీయము గల కవితలో సాగినది. గ్రంథముంతయు రస ఘటిక. విశేషించి లంకేశీ-జీతియాల సంభాషణము, దక్కనులో బహుమనీరాజ్యముల, తత్పరిపాలనశీతి. శివాజీ పునహాలో రాజ్యాంగశీతీయము, దాదోజీచరమ దళ, శివాజీచరమదళ, శివాజీకృతజ్జర, రామదాస దర్శనము, ధర్మోపదేశము, సయ్యాబాయిసలహా, భవానీ ప్రార్థనము, శివాజీ పాదుషా కుత్తరము వ్రాయుట షాజీవిదదుల, బాజీప్రభుమరణము, శివాజీసానభూతి షాజీమరణము, శివాజీనిచారము, శివాజీ పాదుషా కొల్లవన కేఁగుట, తానాజీప్రతిజ్ఞ, సింహగడము ల పట్టుట, నూర్యాజీ సింహగడము గెల్పుట, తానా నిర్యాణము, శివాజీసంతాపము, పట్టాభిషేక పూర్వ రంగము, శివాజీ భవానీకొలెల కేఁగి చేసిన విన్నపము— ఇవన్నియు బహుసంఖ్యపట్టుములు.

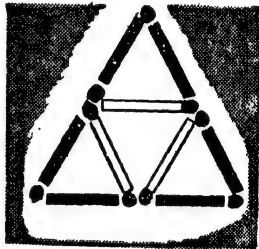
బాతీయపునుదులు వాడుటలో, దిక్కినిపలకే లేటికొని పొడుగుటలో, బైపువాటము లెఁగి పడములు నడపుటలో, నడుమనడుమఁ బానకములో మి

చిన్నవస్తువు నుండి ఎక్కువ ఉపయోగమును పొందుట

సమస్య:— కొమ్మిరి అగ్గివుల్లలతో ఏ ముక్కోణములను ఏర్పరచుదు.

జవాబు:— అగ్గివుల్లలను చతుములో
తెలుపబడినట్లు ఏర్పరచుదు. గీతగీచిన వుల్లలచే
బిభవ ముక్కోణము కలుగును.

ప్రస్తుతముందు ధరలనుబట్టి, ఆహారము, బట్టలు, విద్య
విషయములో ఏదో ఒక పద్ధతి ప్రకారము కాకుండా,
ఇప్తముచచ్చినట్లు ఖర్చుపెట్టుట మూలముగా కొద్ది
ధనమునుండి ఎక్కువ లాభమునుపొందుట సాధ్యము
కాదు. కుటుంబ ఆదాయవ్యయములను తారుమారు చేయు అవసర సందర్భములగునాను
ముందుగా ఎందుకు ఏర్పాటు చేసికొనగూడదు? పట్టదలతోను, క్రమముగాను దాను
కొన్నయెడల మీకు ఎప్పుడును నిబంధనము ఉండగలదు. ఈ దానుకొన్న పైకమునో
శేవకలో శేవింగు సర్టిఫికేట్లను, స్టాంపులనుకొనుట ఉత్తమమైన పద్ధతిబడియగును.

నేషనల్ సేవింగ్సు సర్టిఫికేట్లు

ఏటీవలన కలుగు ముఖ్యమైన లాభములు ఏవనగా:—

1. దాని శేవకలో శేవింగ్సు సర్టిఫికేట్లను 5, 10, 50, 100, 500, 1000, లేక 5000 రూపాయలకు కొనవచ్చును.
2. ఒక కుటుంబములోని ప్రతిమనిషియు (తానుకలర్నికేమనిషి లేక మొదల 5,000 రూపాయలవరకు కొనవచ్చును. ఇద్దరుకలర్నికే 10,000 రూపాయలవరకు కొనవచ్చును.
3. 12 సంవత్సరములలో ఏటీ రుణం 100 కి 50 శాతము పెరుగును. పెట్టుబడిచేయు ఒక్కొక్కరూపాయ రూ. 1-8-0 లు అగును. ఇది గతర్పమెంటు ప్రక్రమాలమీద ఇకలగుట అత్యధిక శక్తి.
4. శత్రు శక్తిమీద యోగంబునొక్కట కలకలముకలుగును.
5. 2 సంవత్సరములు దానిన తిరువాన దీనిని కొక్కోముకకు మార్చుకొనవచ్చును. (ఏ రూపాయల సర్టిఫికేట్ల విషయములో 18 మా. ములు దానిన దానిగాను)
6. కొద్ది మొత్తములను దానుకొనగలవారు 1 రూపాయకు, 8 అదాలకు లేక 4 అదాలకు శేవింగ్సు స్టాంపులను కొనవచ్చును. ఇటు కొనగా కొనగా, స్టాంపుల మొత్తము ఏ రూపాయలైనపుడు, దానికి బదులుగా ఒక శత్రుఫీటును త్రుచ్చుకొనవచ్చును.
7. సర్టిఫికేట్లు, స్టాంపులనుకల సాఫ్టావలలో గాని, గతర్పమెంటువారిచేసినమింపబడినతలకారముపొందిన ఏకైకపద్ధతిగాని శేవింగ్సు బ్యూరోలలో గాని దొరకును.

మీ సేవింగ్సు గ్రూపులోమీరు ఇప్పుడే చేరండి!

త త త త లా డే కండ్లు....

అవి ఆరోగ్యానికి లక్షణాలు. మీ ఆరోగ్యాన్నీ అందాన్నీ కాపాడుకొనేందుకు ఈ త్రమ ఆరోగ్యవోమక రసాయనం శాంతి అశోక నేపించండి. దానిగొని రసాయన వస్తువులకు తోడు అనేక శతాబ్దాలనుంచి ప్రతీ వ్యాధులకు ఉత్తమ ఔషధమని ప్రసిద్ధి కెక్కిన చేపియ ఓషధి 'అశోక' చేరివున్నది.

శాంతి అశోక

ఉత్తమ గర్భకయ రోగనివారిణి

శాంతి కుటీరం

రణకు—పెక్కిమ గోదావరిటిల్లా.

పోస్ట్ ఏజంట్లు: శ్రీ కృష్ణా జనరల్ షోర్స్, రణకు.

స్వర్ణోత్సవ -
ఆగమనసందర్భంగా

పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి
జీవమృతము

వీరిదియేండ్లుగా ప్రజలలోక
మునకు అమాల్గం నేకతయ్యెను,
ప్రజల ఆరోగ్యమును పెంపాం
ంచుచు, అనంద సంతృప్తులను
నిచ్చించి, ప్రజాసంరక్షకరైన
దని వెల్లడించుటకు గర్వింతు
చున్నాము.

ఆయుర్వేదశ్రమం, ఎలెడ్
ట నగర్... మద్రాసు.

యథాభివృద్ధి పరిపక్వములగు సంతరించుటగా,
జ్ఞాతి సేటి రాజ్యాంగరహస్యములు సమన్వయపఱు
తుటగా, జ్ఞాచిత పాటించుటలో శివభారతవికీ గల
జగజ్జాతనము మన తెనుగునీలలో నీవాడు పలుచగ
సన్నదనటకు సాహసించును. ఉభయస్కంధముల
విమిల సారస్వతసాగరములలోను ముట్టి రసా
త్మకలకమున జేపట్టిన భావుకకవులలో మన కేవ
లప్రేమగారు ఒక భావుకమహాకవి. ఇందులకు శివభార
తమే జ్ఞానామృత నిలబడును.

ఒకటి తన్నుఁ జంపగచ్చినపుడు కూతురు
జీవయా యుచున్న మాటలు: —

కవున హంకరించి యడి

కించెద, వాయున మెత్తినంటి నీ

చక్రవర్తియై ? నీయెడద

కింత వివేకము చాలదయ్యెనే ?

గుర్యుఁగూడ గాన్పలము

గూర్చి: వెను జగంబునందు, నీ

చక్రవర్తయ్య ! యాదరణ

కొక్కరె యల్లుడు నాడుకొడ్డయున్.

కనికర మింతలేని కొటి

కాడవు నన్నిట పెంచేల ? పు

ట్టికయపుడే గళ మృగము

టించిన బోవిదే ? వెంటనంటి యి

య్యచువున వేలలాడ మన

నయ్యెనె ? కన్న నీసుంగు మ్రొంగున

రన విడి సర్పూరికిగ

దా ! యొక మానవుఁ డిట్లు నేయునే ?

అనురాగనిలయ నాజనని మాత్రాదేవి

కడుపుగోఁ గార్చిచ్చుఁ గనలజేసి

కన్నీటిబుగ్గ బుగ్గల బాణఁ గుమిలిపో

యెడునన్న 'కల్లె' యెడఁదఁ ద్రుంచి

రల్లి తెక్కల ప్రోపు తలఁగని సాంబాడి

భావిజీవితాక భంగపఱిచి

కవియూహిన పండు గర్భవంతు మగల్గి

కలకుఁగాఁగల దారిఁ గ్రాగఁజేసి

యింత ప్రళయంబుఁ గలిగింప నేలనయ్య
కనికరము లేదా ! పాపసంకటము రాదా !
కన్నతండ్రివి కాదా ! యక్కసము పోదా !
వలదు వలదయ్య పచ్చనియిలు రసల్ప !

(ప్రళయశ్వాసము)

జీవయానాయి చంటిబిడ్డ శివాజీ కుంగురాలతో,
జోలపాటతో వీరచరితములు నూటిపోసినది. దాదోజ
గురుత్వమున శివాజీ చక్కఁగఁ జగువను వ్రాయను
నేర్చి, అంకగణితము నెఱిగి రాజ్యాంగపు మెలకు
వలు తెలిసికొనెను. మాతృపదేశము కరడుగట్టిన శివా
జీకి మరయువీర-దేశమువీర నన్నంత యభిమా
నము, పట్టుదల శాస్త్రమువీర, ఉండకపోవుట వింత
గాదు.

మ. కలఁతం జెందెడు నాత్మదేశమతముల్

గాపాడ, శీస్తాస్త్రవి

ద్యులుఁ జాణకృతిపంబున్ జరుపు వి

ద్యాంసుల్, మహారాష్ట్రవి

రులు వేదాంగములై తియ్యముల మా

ర్పందీగ్గు చర్చించు తా

తల తాటకులవీరఁగంటముల వ్రా

తల్ కోఁతలు స్వేచ్ఛరే ?

ఈ నాలుగుబంతుల పద్యములలోను గవిగారికి దేశ
స్వాతంత్ర్య కాంక్ష యెంత కలదో వెల్లడియగు
చున్నది. వేదములు, వేదాంగములు, కళలు అన్నియు
నొక మెట్టు. ఆత్మదేశసంరక్షణ మొక మెట్టు. కేవ
ల శాస్త్రీగా రీఘటమును శివాజీయై వ్రాసియుండిరి.

భనహోరి దాదోజి శివాజీకి రాజ్యాంగ పథ
కులు శిక్షించినాడు. తత్క్రమ విజ్ఞున్నది :

నీ. ప్రత్యూషపవనముల్ పారాదఁ జలురబా

రిన నాలుకొవికర్ణికలయందు

ఫలితోపవనవాటికల శీతలచ్ఛాయ

లలమన హరితకాద్యలములందు

పరువంపు వెన్నెల్ వాటి చుక్కలు దేలు

పఱచెన మేడయుప్పరిగలందు

పొగఁజోపి చిఱుగుత్తు తెగఁద్రోసి చురుదీ

పా రిడ్డ వీధిసోఘాయందు

గీ. శివ్యగణమునో శివరాజుఁ జేర్చుకొనుచు
భారత దుల భావసంపదలఁ దెలిపి
ఘోరము దాదోరి తన విమర్శనము లిచ్చి
నవ్యసాహిత్యమోదసంతతుల నడిచె.

సీ. అప్రణవిననగ్రం శ్రేపు లెంచగ నేర్చి
నీటిలో జూపలు నెఱుంగేర్చి
పాలు నీరును వేలువలును నానెలు నేర్చి
కనుపాపనీలల గాంచనేర్చి
బాలెంతిబెట్టులిపాలు పింగళి నేర్చి
దళము లంటక నేరఁ గ్రావనేర్చి
యెండిపోతుల చిప్పి నెడలింపఁగా నేర్చి
శిలలకు గిరిగింతొలుప నేర్చి

గీ. పాత్రులనఁగాక ప్రకృతిగోఁ బులులనిప్పి
పదములనఁగాక భావన లో పట్టి తెలివి
యవ్యయ్యతిలేక దృష్టాంతగతుల
నరసి భావుకపండితుం డెయ్యె శివుఁడు.

ఈ పద్యములలో 'నవ్యసాహిత్యమోదసంత
తుల నడిచె'—'భావుకపండితుం డెయ్యె శివుఁడు'
అనుటలో నెంతో యంతఃకర్మమున్నది. కవిగారి సాహితీ
దృష్టి కీపద్యములు రెండును రెండు కన్నులు.

సప్తసూత్యమున శివాజీ పాదుషుకొలువున
శేరినపుడు, వారి యమరాత్మక సహింపక—

గీ. పాదుషు యొక్కఁ డొకమాట పల్కున్నఁ
గొరువ మా కేమి ! తనకేమి గొప్ప కలదు ?
నమ్మి కొలువున్నవారి మనంబులందు
మేలుకొనుఁగాక యిక్కర మేలు, కీడు.

అనెను. అపుడు పాదుషు మండిపడి యెవఁ
డతఁ డెనెను. సుందుదొరికిన దని రామసింగ పాదు
షుగో—

మ. అమృతప్రాయదరియ్యునివినస
హ్యైస్యైసంచారిధి
రమహారాష్ట్రస్యాగ్రంధఁ డీ యవనస
ప్రాణించితాస్థానదు

ర్వనసమృద్ధనివాసుదాహులీత
ప్రత్యగ్ధూనాయతాం
గములన్ గర్జిలనాఁగె శిలకలూ
తం బిందు సారింపుఁడీ !

వీరరసపరిస్థిగకనులైన యిట్టి దీర్ఘపమాన
ములు పాదులవలె నక్కడక్కడఁ బొడిగించిరి తక్కిన
పట్టల నెక్కడఁ జూచినను బాగు తెఱంగునొడికార మే
వీరి కవితలో గౌరవపయున నున్నది.

తానాజీ సింహగఁజూపించికి యుద్ధగూత్ర
కట్టుట, కోటఁ బ్రాణి లోనికి నట్లుట, అక్కడ
పెన దీయక ఘోషముగాఁ బెనఁగుట—మొదలగు ఘట్ట
ములు పట్టి గాచినఁ దిక్కనసోమగుణాని సూక్ష్మత
మనస్సుకు తెల్లకనానఁడు. తానాజీనిఁ గృతానంతరము
మార్యాజీ పొరుసలుపును. ఆ ఘట్టము మఱియు రమ
ణీయతరము. తానాజీగుఱము విని శివాజీ పరిపంచిన
ప్రకరణము చదివి కటికనాఁడు కంట నీరిడును. భారత
ములో అభిమర్యావగ ఘట్ట మిట్టిది. ఇదిగో శివాజీ
దుఱిము.

సీ. పరతంత్రతాభగ్ను భారగోధ్ధానోద్య
మమున నా నాచికతీవ్రము వరించి
యెనలేని నీపన్యసజనబలజీవి

తిముల సంగ్రహణ భావోన్మ
రగవంగముగ నంగరత్నకతిం బొంది
కనుతెప్పవోలె నన్ననసరించి
దుస్సాధతరజైరి గగ్గధేవనజ్ర
పారిమై ఒహుశావామముల గెలిచి

యనుచరుండు—చమూనాగుం—పంగరత్న
కుండు—బహిష్కారా మనఁగ నన్ గొలుచు నిమ్నుఁ
గోలుపోయినయపుడ నేఁ గోలుపోని
దొకటి యున్నది ? తానజీ ! యొంటి నైతి.

గీ. శివపతి యెవఁడు ? తానజీ స్థిగ్ధూత్యదు
బలముఁ ద్రావి పెంపొందిన భద్రమూర్తి
నిజము. తానజీ ! యీనాఁడు నీవులేని
శివపతి యెవఁడో ! యెంతిలో పవలు — రేము.

* * * * *

కా. తానా ! నీ వింక బల్ల; వీహృదయభా

ధర్ తీటుతీరేది ? నీ

దీనానాగమటుంబళికదహనా

ర్తిం బావు ప్రాచేది ? నా

వైనం బెళాన శిశుసంహసుల గూ

ల్పం దెంపు పెంపేది ? య

న్నా ! నీయొక్కనిలేమి యెల్లెల్లం దా

వైయెంత నుదించెడికా.

కా. నా కీవంత్తొలుతపో దయక, తా

నా ! నీవు ధన్యుండు; వ

ణ్ణాకల్ లోతువ లన్నియన్ దులిపి వీ

రస్యరముం గొంటి; వే

క్రకస్థాన ముదా ర్తివీరపురుష

త్యాగార్థభోగాంకమై

నీ కావ్యోనము వెడై; కేల్కొనుము తం

డి ! వీరభోగ్యంబుగన్.

(సప్తమాత్యసము)

అప్తమాత్యసముగా శివాజీరాజు పట్టాభిషేకము, గాంగభట్టు ధర్మనిష్ఠవచనము ఇత్యాంశుట్టులు కవిగారి శ్రుతిస్ఫూర్తి పురాణ నివిష్టనుతిమిత్రమ స్ఫూర్తికరించుచున్నవి. ఎట్టి పక్షాత్తిమయమైన కళగట్టించి కవిత్వలో లలితమనోహరముగాఁ బెట్టగల శేర్పూరితీర్థులు శేషశాస్త్రిగారి కతివేలముగా నున్నవి. నిజమునకు, శివాజీచరిత్రములో వచ్చు వ్యక్తుల కన్నిటికి కవిత్వ క్కొద్దగ కళాశక్తి చాలదు. అయినను, వారెల్ల మన కవనసంతుని చేతిలోఁ బడి ఖుషుమించి పరిమిలింది.

పట్టాభిషేకమునకు శివరాజు భవానికోపల కేఁగి ప్రార్థించిన పద్యములలో నిది యొక స్థానీపురాకము:

చ. చిలునగ పూరు మోవి, విక

సిందిన చెక్కెలు, సోఁగకన్నులున్

గురియు దయామృతం, వీరిక

కుంకుమరేఖయఁ జంద్రమకళా

పరిగతహరియు, న్మయన

పర్యవగా మది గోచరించి, నా

యరగలి బావు నీయభయ

వాస్తవమీడి భజించు కాంకరీ !

ఈ బంధమునకు భారతముని పేరిడుటలొరెండుమాఁడు విశేషము లున్నవి. ఈ కృతి నెచ్చటఁ గాంచినను భారతగాథకు సంబంధపడిన యుపమలే కలవు. భారతస్వాతంత్ర్యసంపాదన మీ గ్రంథమునకుఁ బరమలక్ష్యము.

కిం బహునా !-శ్రీ శేషశాస్త్రిగారి జీవితప్రబంధమున శివభారతరచనము కీర్తనయమైన కనకఖండము. దీనిని తొట్టతొలుతఁ బేర్కొనిగాని వారి చరిత్ర విషయములు మూర్ఖొనుటలొ సాగను లేదు.

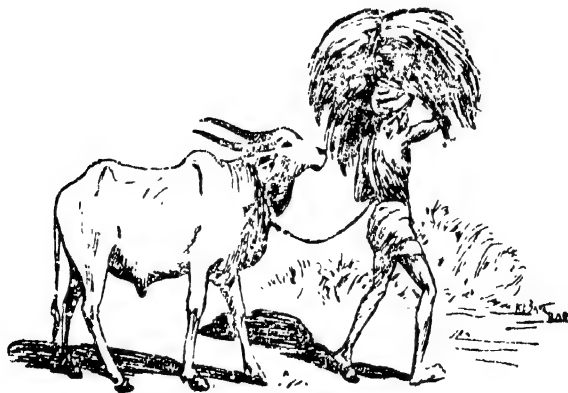
శాస్త్రిగారు ౧౮౯౭ లో జన్మించిరి. శివభారతరచననాటికి వారికి ఏబదికి గెండు కొఱతె యగు వయస్సు. పరమాండ్రేండ్లు వచ్చినతరువాత 'సెయిన్ట్ దిస్కే'సంఘి ప్రాధుటూరు వచ్చి, అచ్చట శ్రీ రూపాక్ష తారము శేషశాస్త్రిగారిలో కావ్యనాటకాలంకాఁ సాహిత్యము, తిక్కనాధికరణ శాస్త్రనైపుణ్యము సంపాదించిరి. పిమ్మట వ్యవసాయము నానుడేవాపధా నులుగారిని నేపించి యాస్పందితామాలము, యజ్ఞారాణ్యకోపనిషత్తులతో సప్రయోగ స్వార్తమంత్రి పాఠము న్యాయనిందిరి. జాతకముమూర్త-వాస్తుప్రకరణములు చదువుకొనిరి. గురుకుల శ్లక్షణి పడి సంస్కృతసాహిత్యలో గడిచింది తరువాత, ఆంధ్రకావ్యములు చూచి, మహాభారతము పారాయణముచేసి, భందస్సు నెఱిగి, తొలిజన్మయన నలచి వెంటబచ్చిన కవిత్వముందరిని గిరిగింతలోని పేరఁడిసికొన్నారు.

౧౯౧౨-౧౩ సంవత్సరప్రాంతముగా శ్రీ గుర్రాక రాజశేఖరకవిలో ప్రకృతికవికి శేష్ము రెటస్థ పడినది. 'రాజశేఖర వేంకటేశ్వరము' అను జంట యేర్పడి కవితావ్యాసంగమున కుపక్రమించినారు. తన స్వన కొకఁడే యుంపవలెను. అగ్ర్యతనమున కిరువురున్నగారిని సమపాదు. ఈ కవకవులు ౧౯౧౫ లో బృందావనమునకేన్న కరాత్రమహోత్సవసందర్భములో జరిగిన కవిత్వప్రఁబోటిలోఁ దొలిబహుమానము బడసిరి ఈ కవుల జంట విదనవృద్ధు 'వీరమతీచరిత్రము' అను

పద్యకావ్యము, సీతాపహరణము, కీచకవధ అను నాటకములు సంఘటింపియుండిరి. ౧౯౨౦ మొదలు ౧౯౨౬ దాక జరిగిన 'రాజశేఖర వేంకటేశ్వర కవులు' పలుచోట్ల అష్ట-శతాబ్దానములు చేరి. గుర్తిపురములో, కడపలో వీరికి సువర్ణకంకణములు కౌన్పెట్టిరి. ఉయ్యాలవాడలో 'అవధానిపంచానన' విరుద మిచ్చిరి. మేటొకచో 'కవిసింహ'విరుద మిచ్చిరి. వేయివిరుదము లిచ్చి నాలుగువేల సన్మానసభలు చేయ నిండు-శేషశాస్త్రిగారికి గల 'నివభారతకవి' అన్న విరుదముతో సరిరావు.

శేషశాస్త్రిగారు జన్మగ్రామములో నుండి పోతన వలె హరికన్నాని తేదీకొనుచు వీలుపడినపుడు పురము లకుఁ బోయి యవధానములు వ్రాద్దొచ్చుచు భారవి, మల్లికానూరుము, పుష్పబాణసము తెలుగు పఠిచిరి. హరికథలు రచించి తమ అన్నగారు వేంకట సుబ్బాశాస్త్రిగారిచే నాపరిపరమున అచ్చటచ్చటఁ గాలక్షేపము చేయించిరి వినికి. ౧౯౩౦ లో నెమర్ల

దిన్నె విడిచి ప్రార్థుటూరు చేరికొని కన్యకాపరమేశ్వరీ సంస్కృతపాఠశాలలో అధ్యాపక నిర్వహించుచు 'బ్రహ్మసంధి' పత్రికకుఁ బ్రచ్ఛన్నసంపాదకత సాగించుచుఁ గాలము గడిపిరి. ౧౯౩౨ లో ప్రార్థుటూరు మునిసిపల్ మైన్స్ట్రాలను, ఆంగ్లోపాఠ్యాయులుగాఁ బ్రవేశించి నేటికిని ఆ పదవియందే యున్నారు. వీరు వాస్తుజ్యోతి, జ్యోతిశాంశువులు, అనర్హా ఘోషము (అంధ్రీకరణము) మున్నగు రచనలు రచించిరిని తెలియజేయు. కొన్ని యసమగ్రములు; కొన్ని యప్రకటితములు; కొన్ని యుత్సవములును. నేటికి సంపూర్ణముగ గచితమై ప్రచురితమైనది ఒక్క 'నివభారతమే'. శేషశాస్త్రిగారి కీర్తి తెలుగునఁ గలకాలము నిలుపుట కీ కృతి యొకటి చాలున. ఇటీవల వాగురచించుచున్న 'క్రిష్ణదేవరాయచరిత్ర' కావ్యము కూడ పూర్తియై ఆవిష్కృతమైనచో, తెలుగుభాష కది తొడవుపై తొడవు.

అభిసారిక

= శ్రీ చెఱుకుపల్లి జమదగ్నిశర్మ =

[ఒకనాటి రాత్రి వెన్నెట్లోనూ, వెన్నెల పోయిన తరువాతా గోదావరిని చూచినప్పుడు—]

సిగపూదండలు చల్లి వెన్నెలబకుక్ శ్రీగంధసంవాసనా
భుగభగ్గోగములీ, స్పృదంతసుషమా పూరంబు పారంబు వో
వగ వక్త్రంబు మునుంగ బాట, లతికా వ్యామోహ సమ్మోద పా
రగ దేహవృత్త శారదాంబరము జారన్ దారి నిల్గొంటిమై.

పోయెద నేడకో ముసుగుపోయిన దన్నదె చూడజోవు సం
దో యిది పెద్ద మార్గము యెదో యిది యెంచవు, వక్రరీతి నీ
లేయి పదంబు లెట్లు పవ్త్రిప్పిన్ నట్టులె; మందయాన వ
య్యో! యెటు నెట్టెదో తుది కయోమయ మయ్యెడి క్షిప్రయానమున్.

నీ యనురాగవాహిని జనించిన పావనభూమినుండి ని
మ్నాయత నీమలం దొరలునట్టులు నీహృదయమ్ము పొంగులై
చాయలుకట్టి కోరికల చాయలు, వెన్నెల చాలు, మల్లెపూ
దీయని తాపిచాలు నయి దిదైను నీ నడయాడు త్రోవలన్.

ఈ యభిసారికాచరిత మెంతయు వింతగ దోచు లోకమం
దేయెడ గామినీమణు లభీష్టవరప్రదమూర్తులైన త్యా
గాయత హృత్సనాధ పురుషాళులకై చరియింతుకాని, వా
క్క్యాయములన్ జగద్ధితముకై పయనింతురె యెన్నడైననున్.

భవదగాధ హృదంతరాస్వాదనీయ - సాంద్రమధురానురాగ భాస్వన్న వాంశు
జాలముల వోని చంద్రికా జాలములను - మేను గుండెయు సర్వమ్ము మిళితమయ్యె !

నీవు సుధాంశుపూరమున నిల్చి, కనుంగవ మోడ్చి, నాథు సం
భావన నేసినంత బరిసాండురమయ్యె భవచ్ఛరీర, మా

శాపధి దోచె రిక్కలు, సుహాసము బల్వె నభోంతరమ్ము, గో
వీ వివృతాధరోష్ఠముల పేణుపు నూచె కపాయకంతుడున్.

వెన్నెలలలోన నీహృది వెల్లువెల్లి - నిన్ను జేయును నవ్యచంద్రికల పాయ;
చీకటులలోన నీహృది లోకమెల్ల - నీవు లేవనునట్లుగా నిన్ను మార్చు.

అసితాంభోదము లంతరంగమున నాహ్లాదమ్ము పొంగించియున్
మునునై కప్పిన నీలశాటి బలిమిక్ పోద్రోయగాలేక, తా
మన పేణీధర మాశ్రయించి, యటనున్ మార్గంబు లేకుండుటన్
మస్యజేందీవరి లోచనదవ్వయిని సమ్మానించు దృక్కాంతులన్.

కనగానేర దిదంప్రయత్నముల లోకంబెల్ల సీదారి, పో
యిన త్రోవం గని దుస్థరిం బనుచు పోనేపోదు, సీవో! వినూ
తన మార్గాంతర సంయమత్వరిత సత్యప్రేమ భావోదయ
ప్రణవైక్యంబున గన్నుమూసికొని సంతరింతు వీ లోకముక్.

ఏవిధు పొందు గోరి చరియితువా నిత్యము వాడు నేడు నీ
తై వినవీధి కెక్కి కరమందున దివ్యియబూని కన్ను పో
ద్రోవల గాంచుచుండె, సనురూపనఁర్యల జేసి, ఓసి! గో
దావరి! మెప్పునొందు మిట దాపరికమ్ము వృధాగదా యికన్.

ఆంధ్రాభ్యుదయము - లలితకళలు

= శ్రీ సురభి నరసింహం =

ప్రపంచమునకు మానవుడు పాండే ఆతఃకము యొక్క భౌతికానవాదమే కళ!" అని ఎవరి గ్రహించినా భగవంతుని స్రవించుచున్న ప్రకృతిగోవిందో ఒక దృశ్యమో, భావమో గోచరించి, రసజ్ఞుని హృదయంలో ఒక కళాకళి ప్రేమచికి స్వరూపం దాల్చిందే: ఆ స్వరూపం ఒక ఆనందమును సృష్టి; ఆ సృష్టి భావస్వరూపం అయితే కావ్యం, చిత్రము క్తం అయితే ఒక చిత్రం, ఒక మూర్తి దాల్చి న్నిల్పం, నాదమయం అయితే ఒక గీతం, అంగవిశేష మయితే నాట్యం అవుతుంది. ఈ సంగీత-కావ్య-శిల్ప-చిత్ర-నాట్యాలనే "లలితకళలు" అని వ్యవహరిస్తున్నాం. "లలితకళ" అనేది "Fine Arts" అనేదానికి అనువాద మనే అనుకోవలసివచ్చును. "గృహిణీ సచివ స్సభా మిథః ప్రీయశిష్య లలితే కళావిధా" అని ఋషిసంకీర్తనాడు; "లలితే న కుమారక-కలానాం గీతా నీనాం చిద్రా అనామనవిమళే-ప్రీయశిష్య" అని మల్లి నాధమూర్తివాగ్గేయ ఉండవంతుల, లలితకళాశిల్పం చాలా ప్రాచీనం, మన సాంఠం అనడంలోనే దౌచిన్యం ఉంది!

మానవుడు - లలితకళలు

కృషి, పాపపాలన, చౌర్యం మొదలైన అరు ధనాల్గు కళలకంటే ఈ లలితకళలు భిన్నమైనవి; అవి భౌతికాని కుపయోగమైనవి; ఈ లలితకళలు మనోహరత్వం కలిగియున్నవి కాకల్పించి, ఇవి వేరు. సాంధ్యం కాం యించివా రుండరుకదా! అందుకే మానవుని సంతోషానికి, నాగరికత, నానాట్య అభివృద్ధి అవుతోన్న

* ఇది గవదిన డిసెంబరులో శ్రీ శ్రీపాద బ్రహ్మణ్యకాశ్మీకారి అభ్యుత్థతను జరిగిన రామ విద్యుత్తరం- ఆంధ్రాభ్యుదయ-లలితకళాగోష్ఠిలో చది విన వ్యాసం.

కాలికి, అందచంచలమిదికి (Fashion) బుద్ధి ప్రస రించింది: కేవల నివాసంకోసం, గుహలలోనో, మ్రాసు ల్లోనో ఉండే నాటి మ:షి నేడు ఎంత పూరినదీన కట్టుకున్నా, నాకొంప "తాజమనాలు" లా ఉండాలి అని అంతరంగా కోరికొస్తాడు. చిలిబాధ పోవడం కోసం నాకు ఆలో అలమో చుట్టపెట్టుకొనే మొర టులు, నే డెంత సాదానడ కొనుక్కున్నా "రంగు లదా" "పువ్వులదా" "కలంకారీ అద్దకమా" "కాశ్మీర కాగ్లా" అంటూ యెంచుకొంటున్నాడు! ఒకప్పుడు దారి తెన్ను లేని తెలుగుభావ ఇప్పుడు "దేశభావ లంఘన తెలుగురచ్చ", "The Italian of the East" అని కీతాబులు సంగ్రహించింది మక్కలకల్లల వికృతా రావాలు రసవత్తరంగా మారి, నానాకైన పాటలు వచ్చాయి; ఈ సంగీతం శృంగార-భక్తి- వీరాలతో కలిసి, జా:భీయ, కీర్తనలు, ప్రైవేట్ వీరగేయాలు పుట్టి అత్యంతోపయోగం అవుతోంది. తప్పకత్రాగి తందనా లాడే కోయనాట్యం, నేటి నాగరికం పెల్లివారి నడ కలు, ప్రతీవ్యవహారంలోనూ- కదలికలోనూ "పోజ"గా (Pose) మారి తీర్చి దిద్దబడింది. ఇలా మానవుని చైనం దినచర్యలన్నిటిలోనూ అందము, ఆనందము కారణంగా ప్రతీవస్తువు, -అతివేణిమండల మీది రంగురేఖలు, రక రకాల ద్రుగ్గులు, దారాల అల్లికలు, మంచించి బొమ్మలు, గులు నాణాయి, రుస్తులు, ఆటపాటలు శిల్పస్వరూపం దాల్చిందే. లౌకికకళలన్నిటిలోనూ మానవుని సహజలలితకళోపాసన తెగమరుగుగా కనిపి స్తోంది. మానవునిలో పాటు లలితకళలు, లలితకళలతో పాటు మానవుడు పెరిగివచ్చేడు. కాలక్రమంలో మానవుడు లలితకళాస్వరూపాన్ని గుర్తించి, లౌకికోపయోగికి నుండి దానిని వేరుపరచి, దాని లౌక ప్రకేతకళ కల్పించి, విగళిత వేద్యాంగిరిమైన అనందాన్ని, అంటే పార

వశ్యమైన హాయిని పొందడం మొదలుపెట్టెడు. కళా నిర్మాతలు బయలుదేరరు. రాజుల ప్రాపకంజోసం తమరకు లలితకళాప్రజ్ఞలు రుచిమాపించారు; రాజు లామోదించేరు. రాజహోమణవలన కళారత్నరత హెచ్చింది. రూపభావానుకరణలు మూలపదార్థాన్ని సమీపించాయి; నకళ్లను అసర్దుగా భ్రమింపజేసే శక్తి శిల్పకారులకు వచ్చింది; కనులు "అవును" అనేదాన్ని మనస్సు "కాదు" అనేలా భేదరంజితం నెఱపేడు చిత్ర కారుడు. ఇక్కడ అనుకరణప్రజ్ఞ కొక చిన్నకథ:—

అనుకరణ శక్తి కథ

ఒకప్పుడొక రాజుగారి పుత్రుడు బహుమతిజోసం, నలుగురు చిత్రకారులు వారివారి కళోపాసనాబలం అంతా వినియోగించి "మృత్యు వ్రాసేరు. ఒకడు సులబ్ధిసూక్తి రచించి రాజుగారి దగ్గర పెట్టి కౌద్రినిముసలకే, దానిమీదకు తుమ్మెదలు యుంకినూపచ్చాయి; "సెబాస్" అన్నాడు రాజు. రెండవవాడు "వ్రాక్షురస్తి"బొమ్మ వేసి రాజుకి కొం చెందారంటే పెట్టెడు. "అక్కా, అక్కా"అంటూ చిలకలు వచ్చి పటంపైన రెండుబోల్లు పొడిచి రీవున ఎగిరిపోయాాయి. రాజుగా "గోహూహూ" అని ముసి ముసి నవ్వెడ; మూడవవాడు తాను చిత్రించిన తుక్క పటాన్ని గొలుసుతో కట్టి ఉన్న రాజుగారి తుక్కకు చూడెడు; అది "భూభూ"రావం చేయడం మొదలు పెట్టింది; ఇదంతా చూస్తూ, పాపం, నాలనచిత్రకారుడు విసమ్రంగా కూర్చుండిపోయాడు. ఇది చూచి రాజు, "తనబొమ్మ 'వాట' కావాలి; ఇత డిగ్లా డీలగా కూర్చుండిపోయేడు" అనకొని, కొంచెం హెచ్చరికగా "ఏదీ నీబొమ్మ? ఈయవే?" అన్నాడు. అతడు చేతులు జోడించి, కొంచెందూరంగా చూచి, "ప్రభూ! ఏలీనవారి పవిత్రహస్తాలతో ప్రారంభ శ్లోకం చెయ్యాలి; ఆతొలి ఒత్తిగించాలి: అంటే Opening Ceremony చేయాలి; ఆపేనుక నాబొమ్మ వ్యర్థ మాకుండా!" అన్నాడు. అబొమ్మెంత గానుందో, చవ్వన చూడాలి-అనే తపాతనతో రాజు తక్కు డిగి నవచి తొలి ఒత్తిగించాలని చెయ్యి చాచెడు. అంత

గనుక్కుమని వెనక్కివిరగబడి, "ఇది తెలుగుడు, బొమ్మ!" అని నిశ్చయపడబోయేడు. ప్రక్కచిత్ర కారులూ నివ్వబోయి, రాజుమోహ యెలా తిరిగిపోతుందో అని కలవరపడుతున్నారు. అప్పుడు రాజు "వారివారి బొమ్మలు కీలకాలన, పక్షులన, జంతువులను భ్రమపెట్టాయి; నీ 'తెలు' అధికజ్ఞానసంపన్నుడయిన మానవునే భ్రమింప జేస్తోంది; కనుక బహుమతి నీది!" అన్నాడు.

లలితకళలలో భిన్నత్వ-ఏకత్వములు

ఇలా మానవుని ప్రతిభావ్యుత్పత్తులు అనుకరణ శక్తితోపాటు మిన్నముట్టి, కళానిర్మాణ జరగడం మొదలు పెట్టింది. లలితకళలయొక్క ప్రభావం రాజులు, ప్రజలు గుర్తించారు. కళలో ఉండే అనకరణశక్తి యెంతటి మూఢునికీ జ్ఞానోదయం చేస్తుంది; యెంతటి తెలివరిని మోసంచేస్తుంది; ఆబాలగోపాలానికి తన్నుతాను తెలుపుకొంటుంది; రాజసంతోషానుభూతిని సంతోషజేస్తుంది; కొంతగా, సభ్యంగా, శీఘ్రంగా, కాశ్యరంగా ప్రజల హృదయాలమీద పనిచేస్తుంది; ఇది విశ్వజననమైంది. ఆయాద్రవ్యం, శ్రోతలకు, వేనాద పేరుమండికే-తుక్కుమందు చల్లిపట్లు విద్యోప్తి, వాహంలాగ, ఏకకాలశస్త్రముత కలిగిస్తుంది; అనభోక్తల సంఖ్యనుబట్టి భోజనపదార్థాలాగ-ఇది తరగతు సరికదా, పైపెచ్చు కర్తకు గౌరవాధిక్యం చేస్తుంది. ఆత్మశ్రద్ధాగ, 'అటం' బాంబులా ప్రపంచనాశనం చేయడు-ప్రభోషంచేస్తుంది; వైరస్యం కలిగిస్తుంది: కనుక, దీనిని కేవలం అనందంజోసమే, వినోదార్థమే కాకుండా "మనబాలియొక్క రాజకీయమత సాంఘికాభివృద్ధి, మనజాతి కళ్యాణాని! ఏల ఉపయోగించుకోవడం?" అనే ప్రశ్న గుర్తొడవలెలాగ మానవుని హృదయపులకలలో ఒకప్పుడు నిలిచింది! ఇది కారణంగా, ఆంధ్రరాజాధరణధరంగా ప్రతిభావంతులైన జిల్లులు, చిత్రకారులు, కవులు, గాయకులు, నటులు బయలుదేరేరు. చేత ఉలిదల్చేడు శిల్పబ్రహ్మం! "ఏ విధబొమ్మ కావాలి? దానిని, యేభగిమింటా కావలినీ ఆలాగు సంపూర్ణ స్వరూపంలో అనుకరించే ప్రజ్ఞ నాది: ఒక్క ప్రాణం

గ్రంథం పాఠ్యమే!" అని నిట్టూర్చుడు. ప్రాణమే
భూయగలుగుచే, "గారాబుకుమారులు కానివని చేయు
సజ సంభవుని నెమ్మనమువెలికి" మన శిల్పికి యేర్ప
కునేమి? వెనకటికి, 'సైప్రసు' దేశంలా 'పెక్కిరి
మను' అనే శిల్పి ప్రేమిగ్రహం నొకచానిని అత్యంత
మనోహరంగా తయారుచేసి, ప్రాణం లేకపోయిందే
బలవిచారించి, 'వినవ్' అంటే మన రతీదేవిమంటి
దానిని ఆరాధించి, ఆలోపకుడా పూర్తిచేసుకొ
న్నాడు! తీరా ప్రాణం పోతాక, తన విగ్రహాన్ని
తానే మోపించేదట! - అంటే దీనిపట్టి అనుకరణ
కత్తి శిల్పి కట్టిన అని తెలుస్తోంది. ఇంక చిత్రకా
రుడు కుంచె చేతపట్టి, 'శిల్పి' అంటే నేనే ఘనము!
అతడు అనుకరణలో పూర్ణుడైతే అనుకరణక్షేత్రం
లో నేను భాగ్యవంతుణ్ణి; ఆత దేవునిగ్రహాన్ని
తయారుచేస్తే, నేను దానికి తోడు దానికోర్కె కుపాం
గాలైన చెట్టుచేయ, పెయ్యెటకొండల కాగిలింత,
ఆ కాగిలిని తొంగివచ్చే చందమును మొదలైన
విగ్రహం చూపుతా" నన్నాడు. ఇంక కవి అంటాడూ
నే అనుకరణక్షేత్రమెంతి, నీ వెంతి? నా యోగో
ద్యానం ఎవరిమీదమైనది; అది ఈ లోకంనుండి సర్వ
లోకాలకు వ్యాప్తమైనది; అంచేత నా అతిథులకు
మనోరేఖల విప్పి, చిటుకకాలంలో సర్వలోకాలూ
గ్రహిస్తే పరిమేళనకుడా చూడగలిగే యోగపరాధిలో
నాతోపాటు ముందేవుతాను; చూడు నాతడాఖా!"
అని కలంకదిల్చేడు! ఇక గాయకునిమాట-ఎంత కష్ట
పడతారయ్యా! లేనిపోని కష్టం; అపారమైన అనుకరణ
క్షేత్రాలు; దానిలో సుఖదుఃఖనిరూపణలు. తాము
అనంతకాలం కష్టపడుతారట; ఎదుటివారిని కష్టపెడ
తారట; అబ్బ! ఈకష్టం, దుఃఖం అనేకే మాకు
నీటిరావు! మేము కళాపాద్యం; అంతా శాంతిమయం,
సంతోషమయం అయినది కావాలి: మేము కంటి,
గ్రుడ్డికూడా ఆనందించి తిరించే ఉపాయం చూపుతాం.
మానిషరంగాల కష్టం లేదు: అసలు కష్టమే లేను; వివేక
గ్రహం అంతకంటే ముందే లేదు. - ఒక్కమాటగా,
ఉన్నట్టుగా, ఇక్కడ అనందరంగిణిలో మంచిలే
అక్కడ ఆ అనందమయమూర్తిని సన్నిధి చేరడమే

కాదు, వానిలో లీనమౌతూ ఆయిపోతారు. మానవు
డొక్కడే అన్నమాటేమిటి? గ్రూపులైన పాములు
చిత్రంగా పడగలువిప్పి నిలబడిపోతాయి; పులులు శిలా
విగ్రహాలై పోతాయి; శిలలు ద్రవిస్తాయి; మ్రోళ్లు
చిరులిస్తాయి; ఇలా వినండి" అని శ్రుతిలో కంఠం
కలిపేడు! ఆపై నటరాజు- "ఎందరోయి వారిలో
వైసవలో? ఓహో, శాంతగాయకా! అందరూ కలిసి
మెలిసి ఉంటేనే దేశ సౌభాగ్యం; అనందప్రపూ
ర్ణత! కంటి, గ్రుడ్డి, మూగ-అందరూ ఏ కొంచెమా
అనందం పంచుకోవాలి. యేలోపం లేనివారు పూర్తిగా
"హాయి హాయి!" అని సంబరపడాలి; నీ వెక్కడో
ఉండే పరంధాముని దగ్గరకు వీరిని తీసికొనిపోవడం
కాదు; ఆ పరంధామునే యిక్కడ నామోక్కరింప
జేయాలి; సామాజికులను నీపాటి కష్టం పెట్టను:
మీరందరూ నా కాప్రభుధువులు; మీరు నాతో
చెట్టపట్టాలపడితే "ఇన్ గో" తాంబెరుగ్రుడు, ఇదిగో
మరిగోపుష్ప, ఇదిగో హర్షవిహదగ్లావ్యాదిచిత్రకృతు
లన్నీ నాముఖంలో ప్రతిఫలించజేస్తా. చేత నాచేతనా
వస్తుసముదాయంధంగివాలన్నీ నే నొక్కడనే నిరూపి
స్తానుకూడా, చూడు!" అన్నాడు!

లలితకళల లోకీకరణయోగి

ఇల్లా కవిగాయకశిల్పిచిత్రకారనటాదులు లలిత
కళాదేవతను చేయిచేయికలిపి ఆరాధించడం మొదలు
పెట్టారు. ఆంధ్రరాజుకూడా ఈ కళాప్రపూర్ణుల్ని
తమతమ మతప్రభోగంకోసం, ప్రచారంకోసం ఉపయో
గించడం మొదలుపెట్టారు. ఈ లోకీకరణయోగి, ఈ
కళాప్రయోజనం కనిపెట్టి మొదట అమలలోని
పెట్టినవారు జాధారాజులు. "Art is the weapon
of the people" అనే చటోపాధ్యాయప్రపంచ
నాన్ని వారు నాడే గ్రహించేరు! వారికి మనం తర
తరాలా ధర్మవాదాలు సమర్పించలేం! వారు స్తూప
ప్రభాల్లో, వాగ్గీర్తిహారాల్లో జాధారాజులు, జాధరాం
ఘోషచిత్రాలు, జాధారామాలా శిల్పచిత్రమాపంగా,
విస్తాయిగా ఉండేలాగ నిర్మింపజేశారు. వారు
త్రోక్కిన త్రోవనే చెయ్యింటలు రాజమార్గంగా
మిలిచి హిందూరాజులు బహుముఖంగా, బ్రహ్మాండ

[illegible]

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

కారవాసశిల్పం ప్రచీనమైనది; క్రీస్తు
పూర్వశతాబ్దాలలో మొదటినుండి ప్రస్తుతము వరకు
ప్రళయమొట్టివారి శిల్పశాస్త్రము గోచరిస్తోంది.
డాక్టరు మ్యాచీగారు ఇట్లు వ్రాసిన ఒక సర్వస్వ
వస్తు, "వాల్టూమ్యాగ్నెటు లో ముగ్గురిధి"గా
క్లాసు ది, మార్టిరినాగ్నెటు, సమయగోచరిమ్యాగ్నె
టు విశ్రామమిగిలాల కారవాసశిల్పలక్షణ
సంపన్నమై ఉన్నదిగాను. "వాల్టెలిఫ్రెత్ర లోల
శిల్పములను తెలుగుజేదాలు సర్దించు" నాటి
దేవుని కారీవాసాలది వాదశిల్పం. మొదట నిరాహం
బం, నిరలంకృతం అయి బుద్ధుని పాదాలుగానో,
పుత్రంపాదగానో వచ్చి, క్రమక్రమంగా సౌమన
స్యం, సౌకమ్యం దిన యాశిల్పం అమరావతి, జగ్గయ్య
పేట, కాగ్గి, నానకలలో కలబడుతుంది. మధ్యపరగ
జాలలో భోవాలలోని సాంచీమూలం, ఆంధ్రకాక
వాహన నిర్మాణంలో మధ్యమూలకలై గల చెల,
కం చెలలో నుభాలు, నుభాలలో యశిలు, నాక
ములు, నానకపరిశీలిదృశ్యాల—ఎన్నెన్నో శిల్పవ
యాలు విరచాలుగా ఉన్నవి.

అక్షాక్షుశిల్పం

మీ రరువార ఇత్యవలసాదు కారవాహన
 కిల్లిన: కారాబుపట్టియె, తెలుగుల వాశార్లుండ

శ్రీనివాస తెలుగు పాఠశాలలో కలిసింది. ఈ అంశం
వాటిని అక్షరప్రతినిధులకు తెలియజేసి, అక్షరప్రతిని
నీయకారిక అక్షరప్రతినిధులకు ౧౦౦ యేండ్ల
అక్షరప్రతినిధులకు బాంధవ్య సంబంధం, అక్షరప్రతిని
వర్తి కనిపించి మహామహిమవలన విరాగ్తమై
సర్వోన్నతమగుచును, అక్షరప్రతినిధులకు అక్షరప్రతిని
ప్రతినిధుల కీర్తిని తెలుసు తెలియజేసి జాతీయ
రసాన్నిభులు ప్రపంచములో మెరుగు రచించి
మహాప్రతినిధులకు, కీర్తనాచార్యులకు పూర్వము
కాంత సంబంధములకు గొప్ప బోధనలు, అక్షరప్రతిని
మహాప్రతినిధుల ప్రజలకు ప్రతినిధి, అక్షరప్రతిని, దీక్షి
ప్రతిని, జగత్తులో, మేలి, అక్షరప్రతిని మున్నగు
మహిమలు, ప్రతినిధులు, మహిమలు మొదలైనవి నిధి
గార్హవాచార్యులకు మన ఆంధ్రదేశములకు మనము
గర్వించి, ఆ అక్షరప్రతినిధులకు మేలి, అక్షరప్రతిని, ఆంధ్ర
లక్షణాధికారులకు అక్షరప్రతిని కడిగి వేసి దాని
ప్రతినిధులకుగా!

ఆంధ్రవల్ల పులు

ఇష్టానుకూలములు ఆంధ్రవల్లవు కాక
వానాసు కడపటిసేనాలలో దగవారుము శివుని
తిక్ ప్రాణంహాని చేయబెప్పునగాని శివుని ప్రహ
రించెను. వాటి వైదికహారాలలోనుండి పుట్టి
వ్యసూపంతో రాతింథాలు, ఒకవేల తిలో తోలిన దడ
వ్యసూపదీవాలయం, కోమలు, గొడుగుపట్టి పురో
హితుడు మున్నగువి అతిలాభిష్టమయ్యుంగా తిరు
రుచేరారు. వీరితిరువాతి కప్పులడివిల కాలంలో
మన గోదావరి ల్లా, దీని కి త్తొన ఉన్న తిక్త
జిల్లాలన్న కలిగిగానున్నట్లంది ఉండే; వారుకూడా
కత్తి మ్యోమైన శివుని ముఖరింగం, కా
వలండు, రాములకాలలో నెలిపేరు.

ఆధ్యాత్మికము (గాంధీజీ)

తరువాత ఆంధ్రచాడుస్థులు ఉత్తరాన్నుంచి
క్రిందికి వచ్చేరికి, పునుటి కొస్తాగా నిలుచువచ్చు
ఆంధ్రకానివామనిల కిల్చు అజంతా, ఎల్లో
గుమల దొరిచేరు. ఆంధ్రచాడుస్థులు కూడా వాతా

గుహలు చొరిచి నూర్చుకొని ప్రసాదించారు. వీరు పల్లవుల జయించి తూర్పున చోళులతో విరుద్ధులండి దక్షిణమున తమ ప్రాధికం పెంచి, చాలా బలిష్ఠులై - నాటనాట ఆ విశ్రమంపట్టరి సంపన్నమై శిల్పం కుంభకోణం, విదంబరం మొదలైన దక్షిణ పట్నాలలో నాటేరు. వీరు మొదట జై నాలు - తర్వాత తైవులు. కనుక జైనశిల్పంగాంచి తైనశిల్పం శిల్పకా స్త్రుబద్ధంగా, ఆంధ్రసంప్రదానప్రయుక్తంగా నూర్చుచూతులతో ఒక ప్రశక్తికర దాస్య, రాజమహేంద్రవంశం, దక్షిణరామాది పంచరామాలు, సింహాదిత్యేతాలలో ఉచ్చస్థితిగా వెలిసింది. గాంధులు ఈకాలంలోనే, కోనారకాలో దేవాలయ మంతా ఒకేరథంగా, అట్టాలతో సహా, అపురూపపు నున్నతాన్ని చూపుతూ ఉండేదాన్ని వెలవరించారు.

తదితరశిల్పాలు

తరువాత పాలంజేట, హనుమకొండలలో రస ప్రవాహంలో ముంచెత్తే "కైశిక్విత్తి స్వరూప"మైన లలితాలిలీత శిల్పశిల్ప, రాజపుత్రిశిల్పాన్ని మించిన దానిని, కాకతీయులు తమ రాజ్యమంతా పండించి వేరారు; మనోహరదేవాలయాలు ప్రసాదించారు.

ఇంక రాయలయ్యలలో వెలిసిన శిల్పం ఉత్త మోర్తమమై, వరువివాహపరచులో, శిల్పసామర్థ్యంలో 'సభాతో స భజన్యో' అనిపించుకొన్నది. నేడు భూగర్భంలోకి బరిగిపోయింది...! హంపిశిల్పాలు చూచే ఆంధ్రుడు కన్నటి కాల్యల నాటకాల ధీరులైతే నేటిని ఎల్లరాగంధీమ, ఒకంగల్లులాలిత్యం, చాళుక్యకాలచమత్కృతి, అయ్యూట్లకు పోకకైన తేకుండా ఈశిల్పాల్లోనే చూడవచ్చు. మహాబలిపుర ఫస్టిని ఉన్న విరూపాక్షరథం; హనుమకొండపరా ప్రమంజవం, హంపిగో స్తంభికానం చెయ్యం, కృష్ణేశ్వరి కులా ప్రాధనిర్యాణం, రాజు స్వామిమనో కమలకరం, సాక్షిభావభవం, అతేసుని గుడి, పంపా పతిగడి, హవారగ ముగిగుడిలో సక్రమరీతిహాసన శిలా కదితాశిల్పం - ఇవన్నీ చూడవచ్చు.

తల్లికోట విజయనగరానికి సకరికల్లికోట అయిన నాక (౧౫౬౫) రాయల సేనానాథులైన "నాయకులు" తంజావూరు, మధుర, రామేశ్వరం, శ్రీరంగం మొదలైనచోట్ల గుడులు బ్రహ్మాండంగా కట్టి చోళ పాంశ్యశిల్పానికి వన్నె పెట్టేరు. తిరుమలనాడు చేయించిన మధురవిమానం ఈయన ఏకశిలానిర్మిత రాజభవనం. ఒక్క మేకుకాని, కట్టకాని లేదట! - అద్భుతం!

కాకతి విచ్చితిసిమ్మట విజయనగరభూవర్యం గడ్డికాణులు కొండవీడు - రాజమహేంద్రవరరాజ్యాలలో కాకతి - చాళుక్యశిల్పాన్ని జోడించి దేవాలయాలు వృద్ధిచేసేరు.

౨

ఇంక చిత్రలేఖనం—

కాలవాహనలనాడు ఆశంతాగుహలు నిర్మించి చిత్రించినవారాంధ్రులు! "అజంతా" అంటే, అది అంత - 'అద్భుతం' కాకదా? అని కె. టి. మెగార్తు చెబుతున్నారా. అజంతా ఉత్తర ఆంధ్రులకు, దక్షిణద్రావిడులకు కూడా; అద్భుతావేది నాగరికతా సమ్యేకన ముందన ఆంధ్రులవే అచ్చటి చిత్రాలు! ఈ కోజన ప్రాంతాల్లో ఉంటాయి. అజంతాచిత్ర లేఖనాన్ని చాళుక్యాల వివిధంగా మెచ్చుకొన్నారు. "The artists who painted there were giants in execution" అని గ్రీసీవుగారి ప్రశంస! దేవాలయనిర్మాణం, చిత్రలేఖనం జులగా దివ్యపదపం క్షులంగా పోగాయి.

కిరన్నవాడలో జైనగుహలలో పల్లవచిత్రలేఖన చాళుక్యులు అజంతాసమలాలిత్యంలో నిలిచిఉన్నాయి! ఎల్లో చిత్రలేఖనం, అజంతాకనుబాతమైనదానిని, రచ్చికులప్పయ్య నిర్మిత కైలాసాలయంలో కానవచ్చు.

కాకతిచిత్రలేఖనం శ్రీరాధిరామంలో ఈవిధంగా అభివర్ణింపమై చూడమేకండి. గోవిందమండన శర్మ టిట్టిగపెట్టితో యీ క్రిందివిధంగా అంటాడు—

“కొలదావునఁ బ్రక్కటిఁ గూడియున్న
గచ్చుచేసిన చిత్రింతు గజ్వలక
వ్రాసినా రెడ, మాడెరా; వైశ్యరాజ !
తీలబహ్మిని వీరనాశరచరిత !”

అనాటికే (౧౮ వ శతాబ్దియ్యకు మునుపే) ఓరుగంటిలో ఒక పలనాటి వీరల ఆలయం-ఆ ఆలయంలో ఆయావీరుల చిత్రములూ ఉండి, “పలినాటి వీరపురుష, పరమదైవతపరినిగభవనవాటి!” వెలిసిందా? ఇంక మాచిల్లై “వ్రతాపగద్యరణిశోపాత్త గోప్రిప్రసిద్ధిపారిణ” ప్రవేశించిన చిత్రకాల “చిత్రజ్ఞాని కేంద్ర మెవ్వరించు చిత్రకాల”యట !

రాయలకొలంనాటి చిత్రలేఖనం అజంతాకు కొంచెము తీవ్రమైనా - ఒక వైశ్యుని కలిగి, లేపాక్షిసగరంలో దేవాలయపు గోడలమీద కన్నుకు కుంది.

నేటి చిత్రకళ

నేను మన ఆంధ్రభూమిలో శ్రీ దామెగ రామా రావుగారు చిత్రకళయందు ఒక నూతనకళం స్థాపించి మెటిమోయేదురు ! అనేంద్రవాస సంప్రదాయం అనుసరించి కొందరు, బొంబాయిలో ‘సాల్వక్’ గారి సంప్రదాయాన్ని కొందరు, ప్రమాదభయరచిత్రపాధ్యాయుని సంప్రదాయాన్ని శ్రీ అడివి బాపిగజాగారు, గుజ్జం మల్లయ్యగారు వగైరా కొందరు అవలంబించి అద్భుత కళానైపుణ్యం చూపుతున్నారు; ఇంకా వివిధ పట్టణాలలో పోషకాభివాన్ని తృప్తికరించి స్వయం పోషకులై, కళాధివీరత నారాధించేవారు శ్రీ దుర్గ భరపు పర్యవ్యరంపుగారివంటివారున్నూ ఉన్నారు.

3

ఆంధ్రశిల్పమైన అజంతాచిత్రాలలో కళామృదంగాది వాద్యా లుండినవి, హోల ప్రకృతి-బృహత్కళలో వాద్యవిశేషాల వర్ణన లుండినవి, భదు కొట్టాస్థానంలో ఆంధ్రపల్లనరాజులనాటి “మదిమ

యామలై” పర్యవరాసనంగా సప్తస్వగాలు, శ్రుగులు, కాళి నిమిషముల పశంస ఉండడం—సంగీతకళ ఆంధ్రులక నాదీధివయనదికాని, తెక్క వెలుపుగన్నది మాత్రం కాదని ఋజువుచేస్తోంది. ౧౮ వ శతాబ్దిలో కళింగులు, లేక కర్ణాటసంప్రదాయం స్థాపించి, విద్యానగరరాజుల కొలువు నలంకరించిన “స్వరమేళ కళానిధి” సంస్కృతగ్రంథకర్త రామామామ్యుడు; రాజమహేంద్రవాసి ‘రాగవిభోధి’ అని జన్య-జనక రాగవిభజన చేసిన ప్రథమాంధ్ర సంగీతగ్రంథకర్తగా వాసి గొన్న సోమనాథ్యుడు (౧౮౦౯); విజయరాఘవ నాయుని కొలువున విగాతిల్లి, కుదిలూపురవీరుడు పులు చిందించే ముక్కగోపాలపదాలు రచించిన తేత్రయ్య; పరమభాగవతోత్తముడై ౧౮ వ శతాబ్దిని శ్రీరామసాక్షాత్కారంలో మమీహున్వితం చేసిన త్యాగరాజు—మన కర్ణాటసంప్రదాయ సంగీతమహాదేవాలయానికి ఈ నలుగురూ నాలుగు స్వర్గగోపురాలుగా తత్వజ్ఞులు పరిగణిస్తారు ! ఇంకను వీరి బాడీ లలభరచుకొని వాగ్గేమకారులనినవిమోక్షా శార్థదేవుడు, అహోబలపండితుడు మొదలైన ఆంధ్రుల-విశేషించి అక్కరపాడుమనేత సగౌరవంగా ఆహ్వానింపబడి సంగీతంలో ‘దిన్నిహి’వంటి సర్వసమృత్ సంగీతగ్రంథము రచించిన పుంజరీకవికర్త- లెక్కరు మిక్కిలి ఉన్నారు. నే దా సంగీతమహాలయానికి ప్రతేక ద్వారం మన ద్వారం వెంకటస్వామినాయుడుగారు!

౪

ఆంధ్రులు నాట్యంలో చాలా గట్టివారండీ ! వట్టిమాటలుకావు. ఇల్లా అజంతాచిత్రాల యాగ్యతా పత్రం యిస్తున్నాయి. నందికేళ్ళూర విరచితమైన ‘అభినయదర్శనం’ తెలుగుల సామ్య మనకు “హువిప్రాడిగ లాగ దక్షిణాదిని “ఊతుకు 2” అనే గ్రామంలో మన తెలుగు నాటకాలే నటించే భాగవతులున్నారట ! (మన అరణసోదరులు ఊరిపేరుపపా అనుకరించే సేరండీ !) కంకటివారి ఉత్తరామాయణంలో—

నీ. “అభినయంబుల కొల్ప 1 లర దైవతీరులర

వెలయగా ‘పదచారి 12 విధ మొకర్త

1. నాట్యముతీరు. 2. నాట్యభేదము (చెక్కణము)

లాగు మెరియు, బల్లెటియు, క్రియు, తెగు-
విల్లిలు “జక్కణి” విధ మొకరు
బురుగుడు చంక బంగళబుట్టి తగుజాతి
వినికిగా “కొరవం” విధ మొకరు
తీవె దాళము బుగ్గికింపుచో దీరచో
వింతగా “చేరచీ” విధ మొకరు
నారి విరింపం బతి మెచ్చనంత నేవ్వ
రిరుపు గనమంతు బిరుదురురుదు ముప్ప
దిద్ది రరువదినలుపురు హెచ్చుగాగ
బంతులై వింగులూని అయ్యంగులై.

ఇంగులూని నృత్యరూపామ, “జోపు” పదచాళి
“పల్లెటి”, “కర్తి”, “జక్కణి”, “కొరవం”, “చేరచీ”
పదాల లక్షణములు, వాటి సకాది నృత్యభేదాలు
చేసేట సీతారాములు-ఉద్యానివహారము చేస్తూన్న సమ
యంగా. ఆ పారిభాషికపదాలు మన కీ నా డర్థ
మవునా ?

నాటకాలు

ఇంక మన నాటకాలకు ఆదిపీఠాలు తోలు
పాత్రులు, వీధి నాటకాలు, యక్షగానాలున్ను.
కూర్పు ఇండియానా రకసంఘంవారు మొదట బొంబాయి
లో ఆడిన నాటకాలు చూచి, పారశీక నాటకాలు,
వాటి నమకరించి నేటి మన తెలుగునాటకాలు వచ్చేయి.
నేటి “సినిమాలోకం” మన నాటకకళలోకా నాశనకారి
గాదా ?

ఆంధ్ర లలితకళల వలనలు

ఆంగ్లం లలితకళాప్రభ రమ చేపు పారిమేర
తో ఆగిపోలేదు. ఆంధ్రరాజుల ప్రతాప మెందాక
నీలించిందో, అందాక లలితకళలూ విజృంభించాయి!
కొత్తుంగుచోకుకు దక్షిణాదిని చిదంబరాది దేవాలయా
లలో ఆంధ్రాభ్యుం ప్రాకించాడు; (నన్నయభట్టారక
సచిత భారత-కూడా అన పితరుల నిధిగా దక్షిణాది

౩. జక్కణి సాధనవిశేషము. ౪. “జక్కణి”-
ను అయ్యి- ఒక అంగము. ౫. ఒక దినుసుఅట.
చేరచీ-భాదోపరసృత్యము.

గొంపోయి చూపకుండునా ?) కాకతీయుల శిల్పం
మొరూగుగాని “నాటిమీ”లో వలసపాపించుకొంది;
౭-౧౧ శత బృలమధ్య నంబూదిరి లను తెలుగు బ్రాహ్మ
ణులు మలయాళం వలసవోయి, అచ్చటివారికి తెలు
గుల “కథకలి” నాట్యకళ భిక్షపెట్టేక; చాళుక్య
కాకతీయశిల్పకళ, నాగరికత, సంస్కృతి జానాలూని
బయటబయట, బలిష్ఠపంగా, ఇంకా ఇతరవలస
లలో అటుముకొంది. “తెలుగురాజులు శేపురేవుల
మొనసి లంగర్లు దింపినదా”లలో తోటబొమ్మలాటలు
కూడా వారిలో లాగుకొనిపోయి, వాటివ్వారా రమ
రమ సుస్కృతిని అచ్చటి ప్రజలకు అందించేత కా
బోలు! జానాలూ నేటికిని ఆ ఉపకళ “గామెరొ”
పదతిని అధిగృహింపబడినది వింటున్నాం.

లలితకళల అద్యతనదశ

ఇట్లు చేకరాల మన లలితకళాజ్యోతి రశ
చల్లనికాంతులు వెదకమిట్టి, తాను పుట్టిన చోటకాత్రం
క్రీడవలు పర్యవేందా ? — నేను ముప్పైతనా,
మందులోకానా శిలా-దారు-లోహ-శిల్పం మన తెల్ల
నాట కానరానే! ఇంక, చిత్రలేఖన సాంప్రదా
యాలు వివిధమైపోయి, “వీరికి వారే యమనాతీత”
అన్నట్లున్నాడే! — అయ్యా చిత్రకళానిపుణులంతా
కలిసి, సంప్రదించుకొని, ఏకైకాంధ్రసాంప్రదాయాన్ని
సృష్టిస్తే ఆకళలో ఆంధ్రలోకప్రశస్తికర చారిత్రా
త్వకం అవుతుంది; నన్నయభట్ట నిర్మించిన కవితో
ద్యోవం యుగయుగాల రకరకాల నుకర్ణకుమూలు
పూచింది. నే దాంధ్రవిశ్వవిద్యాలయంపుణ్యమా! అని-
చెప్పకండి-ఇంకా సజీవంగానే ఉంది; కానియింకా
పోషణ, దోహదం తగినంత లేదు! సంగీత-నాట్య
లను తెలుగుదూమ పులికిగడ్డ కాని తమిళకం తెలుగుల
సంస్కృతి దాచుకొనే “మ్యూజియం” అయిపోయింది!

అయినీ-ఈ లోపాలన్నీ తీరి “ఆంధ్రాభ్యుద
యానికి లలితకళ లేవిధంగా తోడ్పడేటట్లు
చెయ్యాలి ?” అనే సమస్య ఒక్కటే మిగిలింది. ఈ
సమస్య పరిష్కారభారం ప్రభుత్వంవూ, ప్రజావూ
కూడా ఉంది! మనకు ప్రశస్తికం ఆంధ్రలలితకళ

కాలు కావారి. అవి వికాలమృత్యులమీద, అకర్షణీయ పద్ధతులమీద నిర్మాణంకావాలి: ఇందుకు ప్రశ్నకం ప్రశ్నకాంక్షాప్రక్రియ కావాలి. రాష్ట్రాన్ని కలగజేసి లలితకళానిధులు అవ్వడే అద్వైతమైపోయాయి; ఊరుకుంటే యింకా మామమైపోయాయి. అయితే, రాష్ట్రం కచ్చేదాకా మనకు విశ్రాంతి అని కాదు. ప్రజలకే విజృంభిస్తే రాష్ట్రం తనంత సామ్రాజ్యర మవుతుంది. అదైతనిరీతిగా ప్రజలకే కర్మమయే పాలు విద్యాధికల చేతుల్లో ఉన్నాయి. ఉరురా రామలయాలన్నటే గ్రంథాలయాల, విశ్రాంతి లేవారి; పండ్లలు, ఉద్యానాలు పల్లెటూర్లు చేరాలి; ప్రజలలో విద్యాభివృద్ధి - విజ్ఞానాభివృద్ధి కావాలి: ఇందుకొక మెప్పుడో నిర్మించదాగితే ప్రభుత్వం పెట్టేదాకా ఊరుకొనడంకాదు. మన ప్రాచీనసం స్కృతి నిర్మలైన ఉపకళలన్నీ పునరధరణకావాలి! ప్రజాప్రభుత్వపురోజులు కనక నిజంగా ప్రజాజ్ఞానో దయానీకీ, ప్రజలకు నోప్పడే మాగానీ అయ్యిం చాలి. నేటి ముఖ్యభాగ్యులలో, యక్షగానాలకీ, తోలుబొమ్మలటలకీ కళావిలేలో, భాష పల్నగా, భావం సుగమంగా, వ్యభావంగా, రంజకంగా ఉండే లాగ, యిప్పటి చరిత్రసమస్యలు గ్రామీణులకు ప్ర బోధంకావాలి; మన దేశం పల్లెలమీద ఆధారపడిఉంది

కనక, వారికి కావలసిన వెన్నెన్నో "క్రాంతి"లలో ప్రాతపానీయాల" అన్నట్లు విద్యాధికులు క్రాంతిదనం సృష్టించాలి. మన దేదపురిలటలు, పీర్లకేమలు, పగటికేమలు, కల్లకద్దులు, భాగవతాలు, విశ్రాంతిది వీధిగారిదీవిద్యలు పెంపొందాలి! క్రాంతిక్రాంత ఊహలుపాటలు, పెల్లాడే బావ్యపాటలు, ఆకుపదాలు, సెమ్మ - రామభజనలు - వీటినిన్నిటిని క్రాంతి దేశీయ గాథతో వెలుగించేటందుకు పూనికావాలి! నన్నయ్య "జగదీశంకా" భారతం తొలి వ్రాయ లేమా? తిక్కన్న భాషావిప్లవం తెచ్చి తెలుగు పల్కబడి ఒరవడిగా కైత సెప్పడేమా! మగ్గయ్య గంటా ద్వీపదకపత మెలకతిన దెంగకు! ప్రజలను కివమెల్లించేటందుకే! ఆ ఏకీకరణవిధాన, ఆ పరకు రామవిజయం, ఆ మామూలమృ - కామేశ్వరీకథలు జాతిరల్లలో ఉపయోగించేటందుకే వలసినాయి. అంతేత కవి రాజ్యం నిర్మించాగలడ; వాగ్మయాచేయగలడ; పెంచనూగలడు. ఇందుకు పూర్వగాథకీ ప్రమాణాలు, కనక కవిత్వాది లలితకళలలో అభిరుచి కలిగిన నిరూపణ అయితేనే వన జాతిసభ్యుల చింతనాయిగా ఉంటుంది. దానికి ప్రభుత్వప్రాత్యవాంఛోపాటు ప్రజల కేటార కళాభిజ్ఞులకు కలగాలి! అనాడే సర్వతోముఖమైన ఆంధ్రాభ్యుదయము!

మీనాంతు దాయ
బద్ధియుగా

1946 వ

హృత్తియయినకొత్తెవ్వాపారయ

5.70

రూ॥ కోట్లమింబనది

1945 వ

లో 5.50 కోట్ల

నేషనల్

ఇన్స్టిట్యూషన్ కంపెనీ లిమిటెడ్

7, COUNCIL HOUSE STREET, CALCUTTA

మద్రాసు బ్రాంచి : నేషనల్ ఇంజనీరింగ్ కాలేజీ, బెంగళూరు,

863, సైబాబాద్ రోడ్డు, ఎస్.ఎస్.ఆర్, మద్రాసు.

పక్కా ఆఫీసు : తెలంగాణ ప్రభుత్వ ముద్ర.

అయుర్వేద వైద్యనిలయం వారి

“లుకోరియా క్యూర్”

శ్రీల గర్భాశయ సంబంధమైన సమస్త వ్యాధులను నివారించి ఆరోగ్యవతులనుగా చేయుటలో సాటిలేని దివ్యృషధము.

90 మాత్రల ప్యాకెటు రూ. 2-8-0.

ప్యాకింగు పాస్టే అదనము.

అయుర్వేద వైద్యనిలయం,

రామానాయుడుపేట, మచిలీపట్టణం.

అన్ని మందుల షాపులలో అమ్మబడుచున్నది.

కాఫీర్

అన్ని విధములగు దగ్గులు, జబ్బులు, ఆయాసము మొదలగు శ్లేష్మవ్యాధులకు ఆమెఘమైనది. సీసా రూ. 1-12-0. అన్ని మందుల షాపులలో అమ్మబడుచు.

గిరిజా అండ్ కో,

దాసవాయిపేట, రాజమండ్రి.

మద్రాసుస్టాక్స్ ట్రేడు: జె. బాలాభాయి & కో, చెనాబజార్ రోడ్.

లోధ్ ★★

గర్భాశయరోగనివారిణి

ప్రతి వనితకు, గర్భకోశ సంబంధమైన వ్యాధులనుండి విముక్తి నొసగి ఆనందం చేకూర్చుతుంది.

కేసంకుటిరం లిమిటెడ్, రాయపేట, మద్రాస్.

లైజామ్ రాష్ట్రానికి, ఆంధ్రప్రదేశ్ లకు,

తమిళనాడుకు ఏజెంట్లు :

సీతారామ జనరల్ స్టోర్స్,

సికందరాబాదు-బెజవాడ - మధుర.

లంకా దహనం

= శ్రీ ఖండవిల్లి అక్బీరంజనం =

ఎవరోహో ! ఎవరోహో !

అమావాస్య నడిరాతిరి

లంకాపురి నిష్పందించిరి

భగ్గుభగ్గు మంటలూ

గుప్పగుప్ప పొగలరవలు

ఆకాశమందు యెఱ్ఱమంటలూ

పాతాళమందు నీలిమంటలూ

ఉత్తరాదిమంటలూ

దక్షిణాదిమంటలూ

తూర్పుదిక్కు జ్వాలలూ

పడమటిదిక్కు తీలలూ

వాడవాడ మంటలూ

యింటయింట మంటలూ

మంటలంటె మంటలూ

మృత్యుదేవి కంటివెంపులూ

ఎవరోహో, ఎవరోహో.

సీత

ఏమి చేయదాననూ

ఎవరు లోడుగాననూ

ఒంటరికత్తెకు సాగునూ

మంటలార్ప బూసనూ

ఊరక ఊరక మిన్నకుందునూ

మా-అయోధ్య మిథిల కాదటందునూ

రాక్షసులైతే మంట కాల్చరా

రాక్షసులైతే మంట వేల్చరా

బలములేని చేతులూ

అబల వెండుచేతులూ

ప్రళయవహ్ని భయదనంద్రమూ

వీలయకాల జిహ్వచంద్రమూ

పారమంట యీడునూ

మధ్య ముగ్ధిపోడునూ

జనకరాక్షు తనయనూ

వెనుకముందు పాతాళనూ

మంటలార్పలేక ముగ్ధిపోడునూ

ఆహుతగుటకంటె అందముండునూ

ఎవరోహో ! ఎవరోహో.

ఎవరానవృత్తులు ఎవరానవృత్తులు

ఎవరాకిచకిచలూ, గునగునలూ

వెండ్లియిల్లువోలె సందడైన లంక

సంజజలుగువెలుగు చక్కనైన లంక

అగ్నిపరిష్కరిగంబున నాక్రందించ

కాలి కమరి కుమిలి నీన్నలు మూయగ

లంకాదహనంబున శంఖము లూడుదురా

లంకకాడువెట్టి రాజ్యము లేలుదురా !

ఎవరోహో ! ఎవరోహో.

పా న మం కు డు

అమ్మా అమ్మా జానకమ్మా
భూమిపుత్రిక, పుణ్యరాశి
అంజనసుతుడను - సందనమమ్మా
నవ్వుచు కేరుచు నాట్యంసల్పే
సమయం యిప్పుడు సంతసముడిగి
విన్నబోయిన చిన్నమోముతో
చింతాహాసము దాల్చితి పెండుకు
అదుగో అదుగో అక్కడ జూడుము
కన్నులపండువు కాంచగరాదా
లంకానగరము నిష్పంటించితి
వాయుదేవుడూ - పూజ్యపాదుడూ
కొడుకుపనికి కుమ్మకులయినాడూ
వానరమిత్రులు వాధిని యీడి
పంజరబంధము లంకకు గట్టిరి
పోతుటిగా బయటికిపోవడు
మిన్ను మన్ను మంటలు లేచెను
రాక్షసమూకల భక్షణసేయును
అవుగో అవుగో ! ఆవులు లేగలు
తోకమట్టలు మీదికి యెత్తి
అంబా యనుచు ఆర్చుచు గెంతగ
మంటల మధ్యకు గెంటుదురమ్మా
రాక్షసవనితలు పక్షములదరగ
చంటి పెంటి సందిలి నిమకొని
బెడరి చూచుచు కుమిలి యేడ్చుచు
పారిపోవగ కట్టి త్రోతురు
మగువలముందర మగలను గూల్తురు
మగలముందర మగువల గూల్తురు
మేలీముసుగులు చించివైతురు

కుంకుమబొట్టులు కొంకక తుడుతురు
తాళిబొట్టులు తెంచివైతురు
గాజులు బండులు ముక్కలుచేతురు
కోమటి కోమటి ముల్లె బెమ్మని
నెత్తిమొత్తి నేలకు దెత్తురు
మేలు భళా ! మేలు భళా
వానరవీరులు - వానరధీరులు
రాముని పగను సగముతీర్చిరి
సీతాశోకము సగముమాన్విరి
ఎవరోహో, ఎవరోహో.

శీ త

పాపము పాపము పవనతనయుడ
ఘోరము ఘోరము కూడదు తండ్రి
రామచంద్రుడు కరుణాసాంద్రుడు
నిరపరాధుల నీటుగా గాల్చున
సత్యసంగరుడు చాటున పొడుచున
నిత్యశాంతుడు పగ సాధించున
రాముని దండము - రావణ దండమేనా
రాముని కోపము ధర్మకవచము
రాముని శోకము లోకము నవ్వు
రాముని దైవము ప్రజలుకారా
లంకజనములు రాముని ప్రజ కారా
రాముని పూజ ప్రజల కొల్చుట కాదా !
తనువు నల్లనైతే తప్పా తండ్రి
మనసు నల్లనైతే మరి మాన్పవయా
తనువుగూల్చిన ధర్మము నిలుచున
తనువుగూల్చిన ధర్మము మొలచున
పందిరి నేలవాలినా పాదు ప్రాకునయ్య
పాపము గూల్చి పాపి నిల్పవయా

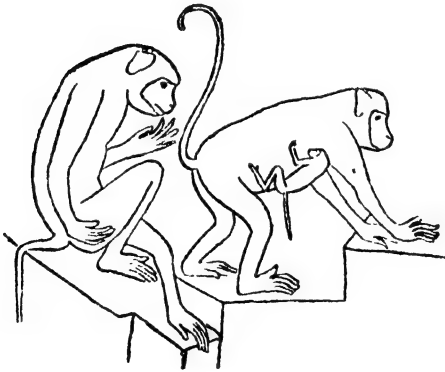
పచ్చని లంకను బూడిదచేసిన
మచ్చదేహము మైథిలి కెందుకు
చిచ్చు దూకికొందూ
మెచ్చు స్వర్గపు పొందూ
ఎవరోహో, ఎవరోహో.

హ స మ ం తు డు

రామకుటుంబిని జానకితల్లి
లోకమాతవు ప్రేమరూపిణివి
తప్పులు కావుము తనయులమమ్మా
హింసను పుట్టి హింసను పెరుగుదుము
దేవుడు నన్నుల రోసపునేతిని
ఆహుతిచేసెడు అజ్ఞులమమ్మా
చిచ్చుల నార్చగ చితుకుల వేతుము
శత్రులకొరకు కన్నీ రొల్పెడు
కరుణామూర్తివి ధరణీపుత్రిక
సజ్జనశోకము ముజ్జగహాని

ఒక్క బాష్పము ఉర్విని వ్రాలిన
అగ్నులు మూడును అవ్వడె యడగును
అరుగో అరుగో వానరవర్షులు
తప్పును తెలిసి తాపము చెంది
ఏతామెత్తి సంద్రము తోడి
మంటల నార్పిరి లంకను నిల్పిరి
నీతాళోకము చిత్రమునల్పెను
వానరరాక్షసవైరము లుడిచెను
గర్భశత్రులు గాఢమిత్రులు
ఏడ్పు లుడిగెను నవ్వులు చెలగెను
పొయ్యిలా పిల్లి లేచెను లంక
ఆవులు కురిసెను అందరు త్రాగిరి
భూమి యీనెను బువ్వ లందరకూ
ఎవరోహో - ఎవరోహో

అమావాస్య నడురాతిరి
లంకాపురి నిష్కంటించిరి.

వెలుగునీడలు

[కథానిక]

ఆమరేంద్ర

“మీ నాన్నని వాళ్ళో అరుగుమీద పడుకోమని చెప్పండి. ఇంగ్లీషు ఈ చాపా, డిందూ పూడా యిచ్చిరండి.” అంది సుర. ఈ మాటలు వినే యిందొక డిందూ తోటలో చురుకున చరిచిన ట్టని వింది. భార్యమాటలు తిండికి ఎక్కడ వినపడలేదు. అని, బదులు చెప్పకుండా, చాపా, డిందూ చేత పుచ్చుకుని మెట్టుదిగిపోయాడు. భార్యమాట బాకవేళ తిండికి వినబడితే? తను ఏముఖంతో తిండికి ఎదురు పడతాడు? ఇంత ఇల్లా, ఇన్ని గనులూ, ఇన్ని మంచాలూ, ఇన్ని పరులూ వుంటే తన తండ్రిని వాళ్ళో అరుగుమీద నుంచావ పరుచుకుని పడుకోమని చెప్పటానికి? ఇంకా ఇంకా? సురని తను ఏమోడి నాలుగు రోజులు చాటింది. ఈ నాలుగు రోజులూ తండ్రి తన యింటికి రావటం యిదే ముందరినాది. మొదటిసారి సుర మామగారిని ఈవిధంగా సత్కరింపబడింది. తలచుకోగానే శ్రీధర అమ్మదిన సత్కరణం కంటిపెరిచిపోయాడు. తన ఇంటికి గాక రాకచ్చిన తండ్రిని పరచిపోగా పిల్లవాళ్ళో పడకోమని ఏముఖం పెట్టుకుని చెబుతాడు? ఈ సత్కరణాన్ని చూసి చంద్రమణుడు ఎంత నొచ్చుకుంటున్నా? పోనీ, ఎవరైనా కరుచేలి కిచ్చి చాపా, డిందూ పంపితే? అప్పుడు తండ్రికి తనమీద మరికోపం రావచ్చు. అయిననునూ మరింత కష్టపడవచ్చు. పెళ్ళిలో తనకు జరిగిన అగౌరవాన్ని మనసులో పెట్టుకుని ఇంతకాలమూ కొడుకుయింటిగడప తొక్కలేదు. అంత ఆభిమానం గల మనిషి, అటువంటి మనిషి

యినాటికి చుట్టూ చూపుగా యింటికి వస్తే ఇంట్లో చోటులేనట్టు పిల్లవాళ్ళో పడకోమని పురమాయించటమా? ఇంతమాత్రం తెలుసుకోలేకపోయాడా సుర? తెలిసి చేయాలనే చేసింది. అవిధంగా పురమాయించటంలో తన వంశంమీదా, తనవారిమీదా ఆమెకున్న నిరాదరణని చెల్లించింది. అతని గతజీవితమంతటికీ ఆమె అగౌరవించింది, ఆమెల్లో వున్న అనాదరం శ్రీధరనుండే పరావర్తనం కలిగించింది.

ఒక్కొక్క మెట్టూ దిగుతుంటే ఏదో పాతాళం లోకి దిక్కు తెలియని చీకటిలోకి అణగారిపోతున్నట్లుపించింది. మాయలేని బరువుతో కుంగిపోతోంది శ్రీధరమనసు. తిరా దిగి కిందికి వచ్చేసరికి తండ్రి కనబడలేదు. ‘నాన్నా’ అని పిలిచాడు. మారులేదు. చుట్టూపక్కలంతా కలమూతాడు. బాడలేదు. సుర మాటలు ఆయనకి వినబడవచ్చేమో? వినటంతోనే ఆభిమానం వచ్చి వెల్లిపోయాడేమో? ఎన్నడూ గడప తొక్కని మనిషి యింటికి వస్తే చేయవలసిన సత్కరణమేమో? పోనీ, సురకి మర్యాదచేయటం తెలియదా? తెలియకం? మొన్న వాళ్ళ మేనమామ వస్తే ఎన్ని ఉపచారాలు చేసింది! ఎంత రాజభాగంతో ఆయన్ని గౌరవించింది!! ఏతరిగి వచ్చినా ఎంతో ఆదరిస్తుంది. అటువంటి సుర తన తండ్రిని ఈవిధంగా చూడటం చేసికి?

తారణం శ్రీధరకి వెంటనే స్ఫురించింది. శ్రీధర అంతరాళంలో బడతాన్ని జ్వాలలు భగభగ రగిలినయ్యాయి.

అవును, అందుకే, అదే కారణం. అవును, అవివరము
నొక్కొక్క మూటిపోటీమాటలతో చెప్పినే చెప్పింది.
దేవుణ్ణి ఆమె ఎన్నడూ దాచలేదు. తన మాటలవల్ల
భర్తనుండేల్లో ఎటువంటి మంట అంటుకున్నా, ఎటు
వంటి తుపాను చెలరేగినా ఆమెకి భయంలేదు. ఈ
విషయంలో భర్తనునుంచి గాయపరచటంవల్ల సరళికి
అనందింకూడా కలగవచ్చు.

లేకపోతే సరళి ఇంక బహిరంగంగా ఎందుకు
నిరదరణని చెల్లించాలి? అక్కడికికాని ఆమెకి
కృష్టి కలగదుకాబోయి. అక్కడే చరిత్రలపడిపోయాడు
ప్రేర. రంధ్రకోపం ఎదురుమానిచూసి నిరాశ చెందాడు.
ఆయన సెల్లిపోయాడేమో ననుకున్నాడు. ఎక్కడి
కయినా సెల్లి పొందటాన్ని వస్తాడేమోనని ఇందాకటి
నుంచి తూచున్నాడు. అక్కడే చావేసకుని ప్రేర
మేనుచాల్చాడు. ఇంక పరాధనంతో, యింటికి వచ్చిన
రంధ్ర తిరిగిసెల్లిపోయాడనే న్యథ అతన్ని కాల్చివే
సింది. కళ్ళు భగ్గునుంటున్నయి. పసిపిల్లవాడిలాగా
చీకకసారి గొంతెత్తి 'నాన్నా' అని ఏడ్చేస్తోంది.
ఈ బాధ చల్లారడమొనరించింది. ఎందుకో కన్నీళ్ళు
చిందినవి. ఇన్నా సెల్లి రెల్లి భావంవచ్చింది. చిన్న
ప్పుడు తన పెరిగిన పల్లె కళ్ళకుకట్టింది. తమ్ముని
చెల్లెల్ని అంతా కళ్ళల్లో గంతులువేశారు. చక్క
సారిగా గతజీవితంలోకి వెళ్ళులుకట్టుకుని ఎగిరిపోవా
లని అతని మనసు తవతవలాడింది. 'నాన్నా' అన్న
పిలుపు గొంతుకలో కొట్టుకుంటుంది. తన చిన్నప్పుడు
సేదానగడచేసి పూరినదే, తన కోరికొప్పుచ్చు
లాడిన పున్నాగచెట్టా, అన్నీ గొంతెత్తి ప్రేరని పిలు
స్తున్నట్లనిపించింది. అనాటి తననం వదిలించుకోలేని
జ్ఞానాలు వేసి ప్రేరని సూజుతోంది.

అక్కడే నిండుపొడ తలవాల్చి కళ్ళు మూశాడు
ప్రేర. నాకరు వచ్చి 'బాబుగారూ' అని పిలిచాడు.
ప్రేర కళ్ళు తెరిచాడు. "బాబుగారూ, నాన్నగారు
ఇంటికి వెళ్లిపోయారు. మీతో చెప్పమన్నారు—"
అన్నాడు నాకరు.

"ఎప్పుడూ? నీతో ఇంకేమున్నా చెప్పారా?"

"లేదు బాబూ. వారు మీతో ఏమైనా మాట్లా
డదా మనకున్నారేమో. మేడమెల్లెక్కారు. మధ్య
లోనే కిందికి దిగివచ్చేవారు. నన్ను చూసి నా అబ్బా
యితో నేను వెళ్ళానని చెప్పమన్నారు."

ఈ మాటలు విన్నసరికి ప్రేరప్రాణాలు ఎగిరి
పోయినయి. ఇంకేముంది? రంధ్ర సరళిమాటలు
విన్నలే—అందుకే తీగమైనా వుండకుండా వెళ్ళి
పోయాడు. ఆమాటలకి ఆయన ఎంత నొచ్చుకున్నాడో!
ఆయనమనసు ఎంత చిన్నయిచ్చుకున్నదో... అబ్బాని
కనబడకుండా దాచుకోటానికే! "ఇంకేమో చెప్ప
లేదా నీతో?" అని అడిగాడు నాకర్ని. వాడు లేచని
చెప్పి వెళ్ళిపోయాడు. అక్కడే కూరివిపోయాడు
ప్రేర.

మేడమిరినుంచి కేక పెట్టింది సరళి. "ఇదగూ,
మిమ్మల్నే. పాప లేది ఏడుస్తోంది మీకోసం." ఆరా
త్రంతా అక్కడే బాగారంయెక్కో లనుకున్నాడు.
కాని సరళి సెలుపు వినబడినానే అతని సంకల్పం సడలి
పోయింది. ఇందాకటినుంచి తన విచారించిన లోకం
నుంచి బలవంతం మరొకలోకానికి సుంజుకుపోతున్న
ట్లనిపించింది. అక్కడే ప్రేరని కాళ్ళూ చేతులూ
కట్టేసి బండిని చేస్తారు. ఆ బండిఖానాలోంచెవులు
సరళిచేతుల్లోనే వున్నయి. కాని ఆ బండిఖానాలోకి
పోకుండావుండలేదు ప్రేర. అదే అతని స్వభావంలో
వున్న లోపం. ఎంతో ఎదురుతిరగా లనుకుంటాడు;
సరళిని కాచని మారంగా పారిపోనా లనుకుంటాడు.
కాని తీరి జరిగేదేమంటే - ప్రేర లొంగిపోవటం,
సరళి నిజమనిపి పొంగిపోవటం!

అయినా అంధ్రులుంటుకు ప్రేరకి ఎక్కడలేని
జ్ఞేయమా వచ్చింది. సరళిచేతననీ, చెక్కిరింపులనీ
సహించే ఓరిక లేదు. ఈ సంగతి సరళి గ్రహించలేదు.
ప్రపంచంలో నోరులేకుండా అన్నిటిని భరించే
నా రుంటాడు. కాని వారి సహనానికి కూడ ఒక హద్దు
వుంది. ఒక మితివుంది. ఆ మితివారినప్పుడు వారి
సహనంలోంచి అసహనం అగ్నిపర్యంలాగా బద్ద
లవుతుంది.

“అప్పుడే వచ్చారేం, పాపం! ఇంకా స్నేహం కండ్రికొడుకులు చెవులు కొరుక్కోకపోయారా? ఆయనతో ఏమంతనాలు చేస్తున్నా? నాటి కొక అంతూ పాంతు లేమా?” అని సరళ రుసరుసలాడుతూ, ఏడుస్తున్న పాపని తెక్కులుపుచుకుని తెచ్చి శ్రీధరమంచమీద కూలబేసింది. “అరుగోనమ్మా, వచ్చారు మీరాన్న. పాపం, తెంగపడిపోతావు నిమిషం కనిపించకపోలే!” అంటూ నాలుగోళ్ళ అళిని శ్రీధరపక్కలో పడేసింది. శ్రీధర సరళకేసి చూడకుండానే అళిని ఒళ్ళోకి తీసుకుని జోకొట్టాడు. ఇంచా కటిచుంచి వెక్కిరిచెక్కిరి ఏడ్చిన అళి ఒక్కనిమిషం లోనే కొట్టినట్లు నిద్రపోయింది. కొం చెనేపు ఊరుకుని సరళ మళ్ళీ అందుకుంది. “ఏంరహస్యాలు మాట్లాడారు తండ్రితో? చెప్పకూడదా?” అప్రయత్నంగా శ్రీధర అన్నాడు—“అవసరంలేదు. చెప్పవలసిన అవసరం లేదు.” భర్త ఇటువంటి సమాధానం చెబుతాడని సరళ అనకొలేదు. వినగానే క్షణమేపు విస్తుపోయింది. ఒక్కమాటయినా తనమీద ఉంచుకొంటే సరళ స్వభావానికే విరుద్ధం. చెబుకే చెబుకొడితేకేకాని సరళకి కాంతి వుండదు. కోపంతో మండిపడుతూ అడిగింది—“ఏం? ఎందు కవసరంలేదు? ఈ ఇంట్లో నాకు తెలియకుండా ఏదీ జరగటానికి వీలేదు. చెప్పండి, ఏమంతనాలు జరిపేవచ్చా?” గడసలోకి వచ్చిన తండ్రిని అగౌరవ పరచటం తోటి సరళకి తప్పలేదుకాబోలు. “నీఅమర్త్యాని సహించి ఇక్కడ ఆయన క్షణమైనా వుండలేదు. వెంటనే వెళ్లిపోమారు. ఇంటికి వచ్చిన అతిథిని బైటికి పంపేకావు” అని నూటిగా సరళకి చెప్పినయ్యా లయకున్నాడు. చెప్పివేసినాకా అరనిలోపలి మంట చల్లారదు. కాని అంతటితో ఊరుకోక సరళ తనమందకే తన తండ్రిని ఇంకా చులకనచేసి మాట్లాడుతుండేమో? అది తాను సహించగలదా? సహించక తాను చెయ్యగలదేమింది? అయినా తాను బదులుచెప్పకుండా వూరుకుంటే సరళ అంతటితో అప్రసంగాన్ని కట్టిపెట్టి నిద్రపోతుంది. అందుకే శ్రీధర మారుపలకకుండా మంచమీద వారి అళిని జోలకొడుతూ కళ్లు

మూకాడు. సరళ జోలక రగిలిపోతోంది. భర్త ఇంత పెంకగా, తన మాటకీ మారుచెప్పకుండా, తనని చూడకనేని నిద్రపోడటం ఆమె సహించలేకపోయింది. ఎన్నడూ తనమాటకీ ఎదురాడి ఎరగడు భర్త. తను గీసిన గిరిలోనుంచి కదిలిఎరగడు అటువంటి మనిషి ఇవాళ ఎందు కింత గర్వంగా మాట్లాడా? “నీకు చెప్పేల్సిన అవసరం లేదు.” అని తనముఖాన అనివేశాడు—ఇంత తెలుసు ఎక్కడినుంచి వచ్చింది? తన భర్తకి అరని తండ్రి ఏవో ఎక్కులు పెట్టివుంటాడు. లేకపోలే ఇంత సిద్ధత్వంగా శ్రీధర ఎన్నడయినా తనతో ప్రవర్తించాడా? తలుచుకున్నకొద్దీ సరళకి లోపల రగిలిపోతోంది. అభిమానంతో ఎంతసేపటికీ కంటిమీద మనుకురాలేదు.

కర్నూ మూసుకున్నాడేకాని శ్రీధరకీ నిద్రపట్టలేదు. అరని హృదయం సరళని నూటిగా ఒక్కప్రశ్ని అడగడలుచుకుంది. సరళమాటలవల్ల తను పొందిన బాధనంతే ఆ ప్రశ్నకూని నింపుతుంది. కాని నూటిగా అడగగలవా? అని అరని మనస్సే తలపటాయస్తోంది. “వద్దు. అడగను. ఇన్నాళ్ళనుంచి సహించలేదా? ఇల్లాగే కాలం వెళ్ళిపోయటం కష్టమా?” అనకుంటాడు. మరుక్షణంలోనే “అడుగుతాను. ఏమయినాసరే, అడిగి వేస్తాను. సరళా, ఎరిచ్చావు నీ కీ అధికారం అని నూటిగా అనేస్తాను. ఏంబదులుచెబుకుందో వింటాను. తరువాత ఏం చెయ్యాలో ఆలోచిస్తాను” అనుకుంటాడు. మనసులో మల్లగుల్లలు పడుతూ తెల్లవారుస్తాడుకాని తెలివి అడగలేదు. నెలకు గండువేల తీతం సంపాదించే మామగారు, స్త్రీడరుబోర్డు కట్టి చిల్లిగవ్వ సంపాదించలేకపోతున్న తనూ, తనతో సమానంగా కాలేజీలో చదివిన తన భాగ్య సరళా తలపుకువచ్చే సరికి అరని నోరు నొక్కుకుపోతుంది. తనని చదివేలో లేక తల్లిదండ్రులూ ఏనాడయితే ఈ గెండువేల తీతగానికి అల్లుడిని చేశారో ఆనాడే తన నోరు కట్టుబడి పోయిందికాబోలు. ఆనాడే అరని స్వేచ్ఛ అంతమైందికాబోలు. అప్పటినుంచి వేరొకరికి చెప్పుకోవుని మూగబాధ ఒక్కటే అరనికి మిగిలిందికాబోలు. తన అసహాయతని తలుచుకోగానే అరని మనసు విరుక్కు

నుంటుంది. ఈ బతుకీలా తెల్లవారవలసిందేనని నిస్సహాయోస్తుంది. ఒక్కొక్క సమయంలో అతనికి తల్లి దండ్రులవినాడు మితిలేని కోపం వస్తుంది. “తనూ అందరిలాగే బతకలేకపోయావాడా? మిగిలిన ముగ్గురుమ్మమ్మతోపాటు తనూ పెరిగేవాడు కదా? బిచ్చమెత్తుకుని అయినా స్వేచ్ఛగా బతికేవాణ్ణి కామా? నన్ను ఈ ఇంట్లో ఎందుకు తెచ్చి పడేశారు? ఎందుకు నా కాళ్ళూ చేతుల్నూ విరిచి కట్టేశారు?” అని తల్లిదండ్రుల వినాడు అతని మనసు దూడోరాచేస్తుంది. చివరికి “వాకేం తప్పచేశారు?” అని వాళ్ళని తుడిచిపెట్టాడు. నాకు ఈ ఇంట్లో ధనంతోపాటు సుఖం కొరకును దమకున్నారు. కాంతి దొరుకుకుం దమకున్నారు. ఎన్నుకునిచి తాను ఇక దిగిపోవడంకన్నే దయకున్నాను. దారిద్ర్యపు యాతనలో నాబరువు తప్పించుకోవా లవకున్నారు. వారి కేం తప్పుంది?” అనుకుంటాడు.

నిద్రపోతున్న ఆ అటూ ఇటూ కదిలింది. “తెచ్చయ్య...అరిటిపల్ల పెట్టాడు” అని కలవరించింది. వెంటనే శ్రీధర్ సురుకివచ్చింది. తన తండ్రి మనసురాలి. చేతుల్నూ అరిటిపట్టు పెట్టాడు. తనమండే సరళగాటిని “జబ్బుచేస్తూవున్నా, ఆహా, తినద్దు.” అని వారిచి చాసీదాని కప్పించివేసింది. తన తండ్రి తెచ్చిన పేదకానుకని తన భార్య ఈవిధంగా చులకనచేయటం కలుచుకోగానే శ్రీధరకడుపులో దేదినట్లయింది. ఆద్రులుకొని తనకి చిన్నప్పుడు తల్లి చెప్పిన కుతేలుడి ఆటకులకథ గుర్తువచ్చింది. వెంటనే అతనికి తెలియసందానీ లోపలినుంచి “అమ్మ” అని ఆలోకం వెలుగిడింది. అతని దగ్గరికి తీసుకుని జోలకొడుకున్నాడు.

ఆకలవరించిన గానీ సరళి తనని సంతారించుకోలేక పోయింది. లేచి కూచుంది. మొన్న తన తండ్రి పట్నంనుంచి వస్తూ మనసురాలికి ఎన్నో పక్కా, కాక్రూ, అలగుతువులా తెచ్చాడు. అమధ్య తనమ్మకు కలకత్తానుంచి మేనకోడలికోసం రకరకాల పోషణలు తెచ్చి పెట్టాడు. వాటినిగురించి ఆ అమ్మ అయినా కలసరిందిదా? అటువంటిది పట్టించుకుంది పేదతాతగారు తెచ్చిన మాప్టి అరిటిపళ్ళకోసం కల

రించటం వినగానే సరళి కోపం వచ్చింది. తన ఇంట్లో తనకి విశోధకత్వ లేనోదూరి చాటుగా పనిచేస్తున్నాయ్. అని ఒకనాడు తన కాపురాన్నీ తారుమారుచేసి వెయ్యేవుగదా?

“ఇదూగో, మిమ్మల్నీ, నీవా?” అని సరళి భర్తని పిలిచింది. అప్పటికి కలతనిద్రలో వున్న శ్రీధరకి ఈ పిలుపు వినబడలేదు. వినబడినాదా పలక లేదేమో ననుకుని సరళి కోపంతో పక్కమీద వారి బలవంతం నిద్రతెచ్చుకోవాలని కళ్ళుమూసింది.

కాని సరళి నిద్రపట్టలేదు. కలతనిద్రతోనే తెల్లవారింది. ఎందుకో సులభమనుకుని ఆందోళన బయలుదేరింది. తన పెళ్ళిఅయినదగ్గరనుంచి ఈనాటి వరకూ తను పడక క్రమ అంతా నిష్ఫలమయిపోతుందేమో? ఇన్నాళ్ళనుంచి సరళి ఒక ప్రయత్నంలో మునిగివుంది. తన భర్త బీదవారి బిడ్డ. తాను ధనికుల బిడ్డ. తమ ఇద్దరికీ పెళ్ళి జరిగింది. అప్పుడు అంతా ‘ఇదేమి సంబంధం’ అన్నారు. ‘ఈ హోహార్యపు సంబంధ మెక్కడ దొరికింది? నిశ్చేసులాటి పిల్ల! బి. యే. దాకా చదువును సరళి ఇంతకంటే ముందినంబంధం దొరకలేదా’ అని ఆక్షేపించాడు. కాని వరులకోసం వెదకివేసారిన సరళి తండ్రికి శ్రీధర కంటే ముందినరుణ్ణి తేనెటా తలమించిన పని అని పించింది. ఆయన శ్రీధరపేదరికాన్ని సరుకువెయ్యక పెళ్ళిఅయినదగ్గరనుంచి అల్లుణ్ణి తెచ్చి తన ఇంట్లోనే వుంచుకున్నాడు. పెళ్ళిలో బంధువులు చేసిన హేళనలూ, ఆక్షేపణలూ సరళి విన్నది. అప్పటినుంచి సరళి ఒకవిధానాన్నీ అనుసరిస్తూ వచ్చింది. శ్రీధర బీదఇంటి బిడ్డ అనే సంగతి తను మరిచిపోయింది. లోకాన్ని అనుమతు మరచిపోయేట్లు చేయాలి. శ్రీధరనికూడా ఈవిధమం మరిచేట్లు చేయాలి. అతని గరితీవలాన్ని మరిపించాలి. మనుషటికోటునుంచి వేళ్ళతో పెళ్ళి గించితేయాలి. అతని తల్లిదండ్రులతోనూ, అక్కచెల్లెళ్ళతోనూ, బంధువులతోనూ ఏమీసంబంధంవుండకుండా చెయ్యాలి. అప్పటికిగాని శ్రీధర కొత్తపరిపాలనలో పాటుకోడు. అప్పటికిగాని సరళికి భర్త కాదగిన హోదా అతనికి రాదు. అప్పటికిగాని పెళ్ళిలో బంధువులు

చేసినప్పుడు తన మనసులో రగిలిన మంట చల్లారదు. ఈ విషయంలో సరళవిజయానికి ఇంకొక విషయం కూడా తోప్పడింది. పెళ్ళిలో శ్రీధర తల్లిదండ్రులకీ, బంధువులకీ తలవంతు కలిగింది. సరళతండ్రిగారి రెండు పేలకేరంతో వియ్యం పొంతటాకీ శ్రీధరతండ్రి సమక్షాన కానీ పెళ్ళిచేయినవారు ప్రతి ఆంశంలోనూ వెల్లడించారు. శ్రీధరతండ్రి ఎప్పుడోకపోవచ్చు. కానీ అభిమానమాత్రం బాప్టి. అందుకనే శ్రీధరతండ్రి బంధువు చెప్పేటట్లు ఇంతవరకూ సరళవిజయ తొక్కలేదు. కానీ ఇప్పుడు సరళ కందుకో భయం... తనపట్ల తప్పిపోతే? తన శ్రీధరా, తన ఆకా తన చెయ్యి బారిపోతే? ఉదయా, జగదు, అల్లా ఎన్నటికీ జరగనివ్వరు... కానీ...

* * * *

కొన్నాళ్ళకీ టపాలో శ్రీధరకీ ఉత్తరంవచ్చింది ఇన్నాళ్ళకీ తండ్రి తనకు ఉత్తరం రాసినందుకు శ్రీధర పొగిపోయాడు. కవరు చింపుతుంటే సంతోషంతో అతని చెయ్యి వణికిపోయింది. చింపి చదువుతుంటే అతనికే తెలియకుండా కళ్ళలో నీరుతరిగింది. నిజానికి ఆ ఉత్తరంలో విచారపడవలసిన సంగతే లేదు. వైగా సంతోషపడవలసిన విషయం. అందులో తండ్రి రాసిన దమంటే : శ్రీధరతమ్ముడిపెళ్ళి నిశ్చయమయింది. "మీ అమ్మ పోయినతరువాత మన యిల్లా ఇదే సెంటిటి ఫర్ కార్యం. నవ్వు, కోడలు తప్పకుండా రావాలి. ఇది మీచేతులమీదుగానే జరగాలి. ఇది చెప్పాలనే మొన్నవచ్చాను. కానీ కొందరవనిమీద వెంటనే ఇంటికీ వెళ్ళిపోయాను." అని తనని మరీమరీ రమ్మని రాశాడు. తన మనసు ఎప్పుడుంటుంది తండ్రి చని మీద వెళ్ళిపోయా సని అబద్ధమవుతున్నాడు. పిలవాలని తన మేవమెట్లైతే సంగతీ, తన కోడలిమంటలు వని వెంటనే దిగి వెళ్ళిపోయినసంగతీ దాచివేస్తున్నాడు. అవిషయం శ్రీధరకీ తెలియదని ఆయన ఆహించివుంటు వచ్చు. కానీ విషయమంతా తెలిసిన శ్రీధర తండ్రి ఉత్తరానికి తట్టుకోలేకపోయాడు. తండ్రి ఎంత బాధ పడ్డాడో? అభిమానంతో ఎంత కవిమిలిచాడో? నీకంతకీ తనేకా కారణం? అవును, సువ్యే సువ్యే

అంటోంది అతని మనస్సు. నీ తండ్రిని నీకళ్ళయందు సరళ అవమానిస్తుంటే సువ్యే మామూ నిలబడ్డావు. ఇది వరకెన్నిసార్లు ఆమె నీ తల్లిదండ్రులనీ, నీ గతతీవి తాన్నీ చులకనచేసి పోన చేసినప్పుడు సహించి పూరుకున్నావు. నీ పెళ్ళి జరిగిన వేసవిలో నీ తల్లి చని పోయిందని మీదంబరూ నిలగిరిలో వ్యవస్థకు కయిక తెలిసింది. అప్పుడు నిన్న ఇంటికీ పోనివ్వకుండా తన రాకుండా సరళ అడ్డుపెట్టినప్పుడు సువ్యే చేతకాని వాడివై మామూ పూరుకున్నావు. ఇప్పుడు మాత్రం సువ్యే చేస్తావు? ఏం చెయ్యదలిచావు? ఏం చెయ్య గ వు? అంటూ అతని మనస్సే అతన్ని పొడుస్తోంది.

ఏమయినాసరే, సరళ వెంటవచ్చినా రాకపోయినా శ్రీధర తండ్రిని తనమట్టు పన్నిన ఈటల పటవల పొప్పి బైబరదానినీదే. "ఆ తనవాత ఏం జరుగుతుందో ఆలోచించుకున్నావా?" అని అతని లోని పిరికితనం మెచ్చుగించింది. "ఏం జరగాలో అది జరుగుతుంది. నేనమాత్రం వెళ్ళిపోరానినీదే" అనుకుంటూ గదిలోకి వెళ్ళాడు.

"ఎక్కడినుంచి వుత్తరం?"

"మానాన్న రాశాడు."

"ఏమిటి?"

చెప్పటమా చెప్పకపోవటమా అని శ్రీధర తనం నేపు సంగతులలో పడ్డాడు. ఈవారికూడా సరళ తన వారిని తనమందు చులకనచేస్తుందేమో? అప్పుడు తన ఇదివరకులాగా సహించి పూరుకోవటమేనా? చివరికి "మాతమ్ముడి పెళ్ళిట. మనద్దరినీ తప్పక రమ్మని రాశారు" అని వ్యర్థంగా చెప్పాడు. కొంచెంనే పూరుకుని సరళ అడిగింది— "అయితే మొన్న ఆయన వచ్చి సవ్యే దెందుకు చెప్పలేదు?" అని. వెంటనే సరళ చురుక్కున తాళేట్లుగా "దానికి సువ్యే కారణం." అనేకాదు శ్రీధర.

నివ్వరబోయింది సరళ. "నీవా? ఆమాట ఆయన రాశారా? ఏదీ?" అని శ్రీధరచేతిలోంచి వుత్తరం తీసుకుని ఒక్క గుక్కలో చదివేసి, నిద్రత్యంగా గిరాటువేసింది. ఇది చూసేసరికి శ్రీధర పట్టలేకపోయాడు.

సరళ తన సర్వస్వాన్ని పర భవించియు లోపల రగిలి పోయాడు. ఇది గమనించలేని సరళ శ్రీధరణికి చూడ కుండానే అంది. "ఇంటికి వచ్చి భోజనం చేసిపోవటానికి తీరిక వుండటం పెద్దికి పిలవటానికి మార్గం తొందిరపా అడ్డుకొనివుండటం పాపం" — ఈ చెప్పి శ్రీధర తల గిరిగిరి తిరిగింది. కొంతాంతపు నోట మాట రాలేదు పెదవులు వణికిపోయాయి. ముఖం కంది పోయింది. సమాధానంకోసం ఎదురుచూస్తున్న సరళ శ్రీధరను భాన్ని చూసి కంపించింది. ఇంతలో తనని నిలబరించుకుని శ్రీధర కంపిత స్వరంతో "నీయింట్లో భోజనానికి ఆలిపిడి మానాను ఇంత దూరం వచ్చాడనుకున్నావు. ఆయన అంత నీనుకు కాదు. ఆయన చెప్పకుండా వెళ్లిపోవటానికి ముమ్మాటికి నువ్వే కారణం." అని గబగబా వెళ్ళు దిగిపోయాడు.

సరళ నిశ్చేష్టరూపియైపోయింది. అంతా అర్థం కాని అమానుషంగా వుంది. శ్రీధరని ఎవరో తనదగ్గర నుంచి దూరంగా లాక్కుపోతున్నారనే భయంతో కణికిపోయింది. తన పౌరధముం భద్రంగా బంధించాలని ఇన్నాకున్న తాను పవిత్ర ప్రయాస అంతా కల్గిన మేవా? ఇంతలో ఆ ఆ గదిలోకి వచ్చింది. తల్లి భాగ్యం గా గిరాలు వేసే వుత్తరం ఆ ఆ వీర చేతివల్ల వుంది. తల్లి దగ్గరికి వచ్చి "ఒకటి లాకాతే ఉ రలం?" అని అమాయకంగా అడిగింది. సరళ పట్టకేని కోపంతో "ఎవరా? చేముడు!" అంటూ ఆశ్చర్యపోయి ఉత్తరాన్ని లాగి, ముక్కులు చేపికి కిక్కిరించి కిక్కి పాకేసింది. తల్లి కనుకుకునేపరికి ఆ ఆ దిగ్గంగా ఏకటం మొదలుపెట్టింది. కిందిగదిలో కూర్చున్న శ్రీధర ఆ ఆ ఏడుపు విని చైవచ్చాడు. తండ్రిని చూడగానే ఆ ఆ తల్లి మీద నేరం చెప్పింది. "ఏది ఉత్తరం? ఇవ్వ నా కాల్వాలి." అని శ్రీధర సరళని గర్జించి అడిగాడు. "నాకు తెలియదు. మీ ఉత్తరాలన్నీ వాచేటంబుకే నాకున్నా వా యేమిటి?" అని పెంకగా జవాబు చెప్పింది. "ఉత్తరం వింటివా? వీరిది వాన్నా" అని ఆ ఆ తల్లి మీది కోపంతో చెప్పింది. "నిజమేనా? చెప్ప. కూట్టాడేనా?" అన్నాడు శ్రీధర. సరళ మరీ దిగ్గరిగింది. "వున, నిజమే. చింతాన. వారేనాను. ఏం చేస్తాలో చెయ్యండి" అంది. ఆ భోరణి చూసి రికి శ్రీధరకి చిందులుతోక్కిటంలే పిలవెక్కింది. తన తండ్రి వంటిన కట్టేటని సరళ ముక్కులుచేందని విశేషికి అతనికి పట్టరాని దుఃఖంకూడా వచ్చింది. కొంచెంలేపు రాయిలాగా నిలబడిపోయాడు. ఆ ఆ వచ్చి తండ్రిచం

నెట్టింది. తండ్రిముఖంకోసీ, తల్లిముఖంకోసీ చూసి దిక్కుమొహంవేసింది వారిద్దరుకూడా ఆవరించిన బాసం ఎంతబరువైనదో అపరిమితమకూడా తెలిసింది కాబోలు దాన్ని భగం చెయ్యటంకోసమే ఆ ఆ ఎవరో కొట్టినట్లు ఏకటం మొదలుపెట్టింది. ఆ ఆ సమదా యిన్నా శ్రీధర తన వేదనంతా అణచుకుని ఇల్లా అన్నాడు - "సరళా, ఒకమాట జ్ఞాపకం పెట్టా. దీని కంటికి నువ్వు కష్టతాపం పడవలసిం రోజు వచ్చి తీరుతుంది." సరళ మాదుచెప్పకముందే శ్రీధర ఆ ఆని ఎదురుగా తన గదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు.

శ్రీధర తనని తిట్టివా, కొట్టివా సరళకి అంత రాధ కలిగిడితాడు. కాని శ్రీధరవోటినుంచి వచ్చిన ఈమాటలు రెండు అమెరి చెప్పలేనంతగా కడిదింది చేస్తున్నాయి. అమాటల్లో ఏదో అనుభవం దాని సంతోషం భయపెట్టింది. అయినప్పటికీ ఆమె అభిగానంమార్గం ఎదురుగానవ్వలేదు. నేను ఏం చేశానని? నేను ఎందుకు పశ్చాత్తాపపడాలో? అటువంటి అనవరం ఎన్నడూ రాదు. రాదు. ఇది శ్రీధర కోపంతో అన్నమాట. తన చెయ్యని నేరం ఆరోపిస్తున్నాడు. చేసినదానికి చింతిం పవలిన సమయం కష్టంబని తెలిస్తున్నాడు ఇదంతా మగవారి అట. దీనికి నేను లొంగను. నేన్నటికి పశ్చాత్తాపపడను... అటువంటి అనవరం మే రాదు అనుకుంటూ అక్కడే కూర్చుండిపోయింది సరళ.

ఇంతలో తన గుడ్డొన్నీ పెట్టెలో వేళకుని శ్రీధర పై వచ్చాడు. సరళకి అతని వాదానికి చూసి ఆశ్చర్యపోయింది. ఎన్నడూనేని ఉత్సాహం అతని ముఖంలో చిగురులుతోక్కిరిసింది. అతని ప్రతి అడుగునూ అభ్యున్నతమైన ఆనందం కనిపిస్తోంది. ఇది చూసేసరికి సరళమనసులో భయం తలెత్తింది. ఏమిటి సన్నానమంతా? ఎందుకీ ఆనందమంతా? ఏం జరగవోతున్నదో?

ఆ ఆ గబగబ పరిగెత్తుకొచ్చింది మేడమోడికి తన గౌరవం గాండు చిన్న తునలలో మూటాట్టి మోసుకొచ్చి "అమ్మా, నేనూ యెల్లున్నా ఊరికి" అని సంతోషంతో చెప్పింది. ఈమాట వికిసిరికి సరళ ఉలిక్కిపడింది. ఊరికి పోవాలని ఆ ఆ పడుకున్న అరాలు చూసేసరికి మద్దుపచ్చింది. అనంతం దగ్గరికి తీసుకుని "నన్ను కూడా తీసుకుపోతానా" అంది సరళ. కాని చెంటనే నాలుకకరుముకుంది. ఈమాట విని శ్రీధర పొంగిపోయాడు. తనతోమాట తమ్ముడి పెద్దికి సరళ

కుడా వస్తుందనే ఆ ఆశ్చర్యసారి మెరిసింది. తనూ, సరళా, ఆలా పెళ్ళిచేస్తే తండ్రి ఎంత పొంగిపోతాడు! బంధువులంతా ఎంత సంతోషిస్తారు! తన పెద్దకొడుకుచేరిపోయిగా పెళ్ళి జరిగిందని స్వర్గంలో తల్లి ఎంత ఆనందిస్తుంది!

“అమ్మని తీసుకుపోదామా నాన్నా” అని ఆశ తండ్రిని ముద్దగా అడిగింది.

“మీ అమ్మ వస్తుందా?” అని శ్రీధర సరళకి వివర పట్టేటట్లు అన్నాడు. తండ్రిప్రశ్నకి ఏం చెప్పాలో తెలియక ఆశ్చర్యముఖంకేసి చూసింది. సరళ ఇక పట్టలేకపోయింది. “ఎక్కడికి ప్రయాణం?”

“మారయ్యడి పెళ్ళికి.”

“అయితే పెళ్ళికిరాలా యేమిటి?”

“ఆ తప్పక వెళ్ళి తీరాలి. నవ్వుకుడా వస్తే అందరికీ సంతోషంగా వుంటుంది.”

“నేనెందుకు? నేనా రాకపోతే పెళ్ళి అగిపోతుందా? నేనా వస్తాననే మీకున్నారా?” అని తల్లి అనేసరికి ఆశ్చర్యముకొనబడింది. “నేనూ యెప్పుడో నాన్నగో” అని తల్లి కొంచెం వుమ్మకు మారాంతెయ్యి పాగింది. సరళ ఆశ్చర్యపూరిత భంగున చూసి, ఏడుస్తుంటే బలవంతంగా కిందికి ఎక్కువైపోయింది. శ్రీధర అక్కడే నిలబడిపోయాడు. ఆ వెంటతెచ్చి అరిచి గుండెలో ఫీరంగి బెల్లులాగా తాకింది. ఏమిటి చెళ్ళంటుంది? ఇంకా వెనకాడవలసిన పనేలేదు. సరళ వస్తుందని ఎప్పుడూ అనుకోలేదు. ఆ ఆశ్చర్యం తనకు కలిగే ఆకాశభంగమూ లేదు.

గ్రామంలో ఉంది. బండి గచ్చి వాళ్ళిల్లా నిలబడింది. వెళ్ళున్నానని శ్రీధర సరళకి చెప్పాడు. సరళ మాట్లాడలేదు. ఆ తండ్రికళ్ళని చూస్తుకుని వివరలేదు. బండి సాగిపోయింది. దోచుకుపోయిన ఆ తనతో సహాని ఏదీ ఏమీ చేపట్టలే గింపుకు మన్నది. ప్లేమెన వైపుకు పరిగెత్తినాశ్చర్యం బండికిసి టిటికోంది చూస్తూ నిలబడింది సరళ. బండి కనుచూపు మేర చాటి ములుపు తిరిగిపోతోంది. దూరంనుంచి శ్రీధర నిలుకొడు తిరియంత్రమే కనిపించింది. ఎందుకొ తెలియకుకాని అక్కడినుంచి కదలలేదు. చూపులు మరలించలేదు. మళ్ళీ ఎప్పుటికి తిరిగిస్తానో అని ఆమె హృదయం అడుగుతోంది. ఏమో! ఎవరికీ తెలుసు!

ఏదీఏదీ ఆ తల్లి బావాన నిద్రపోయింది. ఏమీ తోచక సరళ అటూ ఇటూ పరచుచేసింది. తనకి ప్రియమైన వస్తువు పట్టుబారిపోతున్నట్లు భయపడిపోయింది. ఆమెకి తెలియకుండానే శ్రీధర తనకి మారమై పోతున్నట్లు తోచసాగింది.

నాకరు గురువై పైకి పరిగెత్తుకొచ్చి “నాన్నగారా చూడు.” అని చెప్పాడు. ఆనాడే సరళ ఆశ్చర్య తీసుకొని తండ్రితో కలిసి పుట్టింటి కెళ్ళిపోయింది. ఈ సంగతి శ్రీధరకి తెలపటం అనవసరమని ఆమెకి తోచలేదు.

* * *

శ్రీధర పెళ్ళి వచ్చాడని బంధువులంతా సంతోషించారు. తండ్రిసంతోషమే మేరలేదు. కాని అందరి మననల్లోనూ శ్రీధర ఒంటరిగా వచ్చాడెందుకన్న ప్రశ్న మెదులుతూనేవుంది. భాగ్యనీ, పిల్లనీ తీసుకురానికొరత అందరికీ కష్టంగానే వుంది. పెళ్ళికాడు భోజనాలయిపోయినా ఒంటరిగా వున్న సమయాన తండ్రి అడిగాడు—“వాడునా, ఒక్కడివే వచ్చాడే? కొవ్వొత్తి, పిల్లనీ కూడా తీసుకురాకపోయాడా?” అని. శ్రీధర బదులు చెప్పలేక తలవంచేసుకున్నాడు. అరిచి కనుకొలుకుల్లా చెప్పటి కన్నీరు తోడింది.

రాత్రి పదియింక శ్రీధర ఒక్కడే కూచుని వున్నాడు. అరిచి చెప్పల్లా ఇంకా ఆ గొంతుందిమకుని ఏదైన ఏడుపు మోగిపోతోంది. అరిచి కళ్ళెదులు ఇంకా ఆ దృశ్యం కొట్టవచ్చినట్లు కనిపిస్తోంది. దుఃఖంతో పాటు అరిచి మనసులో ఆనందమూడా గంతులు వేస్తోంది. తను సుకళ్ళని పటపట తెంపి వేళాడు. ఊపిరిసలపని చీటికొట్టాంవి తెలుగుపట్టుంది. ఈ గారీ, ఈ వెంటకు... ఇప్పుడు తనెంత చెయ్యాలి? ఇకముందు తను ఏచాలలో అడుగు పెట్టాలి?

“బావా” అన్న పిలుపు శ్రీధర ఆకాశచలన అడ్డు పడింది. వెనక్కి తిరిగిచూశాడు. అవునవున. అట్టి మెరుపు ముఖంలో. అనే వెలుగు ఆ చికిటికీల్లో. అనే ముకురుతం ఆ ఉంగరాల ముంగరులలో. శ్రీధర తన కళ్ళని తనే నమ్మలేకుండా వున్నాడు. ఇక్కడి కెళ్ళా వచ్చింది? ఈ సమయంలో ఎళ్ళా వచ్చింది? శ్రీధర బదులు చెప్పకమునుపే “ఏంబావా, మరిదిపోయావా?” అని అడిగింది లలిత. “అట్లా అంటావేమిటి లలితా? ఇంకానే మరిదిపోతా” ననుకు

న్నావా?" అన్నాడు శ్రీధర. "ఏమో, నాలుటి ఆభాగిని నీ కిలకా గుండెపలసిన అవధర మేమింది? నిజంగా నువ్వు నన్ను మరిచిపోలేవా? బావా, ఎంత దూరమైనా!" అంది లలిత. అంటుండగా ఆమె కంఠం వణికింది. ఆమెకుంట కన్నీరు తోగికింది. వెంటనే శ్రీధర చూపు లలితను దుటిమిడి పోయింది. విచారంతో అక్కడే నిలిచిపోయింది. ఇది గమనించి లలిత దీనంగా తలవంచుకుంది. మంగళవిష్ణుమైన కుంకుమ లేని ఆమెను దుటికేసి, అంచులులేని తెల్ల ఖద్దరులను తొలగిస్తూ ఆమెను పంకజీ శ్రీధర చూడ లేకపోయాడు. అతని గుండె చిత్తుకున్నది. లలితని ఏంధంగా వలకరించాలో అతనికి తెలియటం లేదు. మాగగా లలితకేసి చూస్తూ నిలబడిపోయాడు. "వెళ్లి వస్తాను బావా. ఇంకా వుంటావా రెండురోజులు? లేకపోయినా తీరకేసేదనుకుని మాబడికి వచ్చి చూసివెళ్ళాలి." బడిపిలువనీ, ఎక్కడ వుందనీ అడగకుండానే "ఓ, అల్లానే వస్తాను." అనేవాడు శ్రీధర.

లలిత వెళ్లిపోయింది. శ్రీధర అక్కడే కూర్చుండి పోయాడు. అతని మనసు తెలియని విచారంతో బరు పెట్టిపోతోంది. చిన్నప్పటినుంచీ లలిత, తనూ ఆట పాటలూనూ, చదువుసంగళ్లూనూ ఒకళ్ళ నొకళ్ళు విడిచిపెట్టాడేనాళ్ళ కారు. అతని మేనమామకి చిన్నప్పటినుంచీ లలితని శ్రీధర కిచ్చి పెళ్లి చెయ్యాలని వుండేది. అందరూ అల్లాగే ఆశపడేవారు. కాని చిరరికి జరిగింది వేరొకటి. శ్రీధర కుటుంబతాడనీ, చదువు కొంటానీ అతనివారు సాయంచేస్తారనీ, అతని భారం వాళ్ళే భరిస్తారనీ, శ్రీధరకంటే సరికొద్దంబాన్ని ఒప్పుకున్నాడు. శ్రీధరకంటే చిన్నప్పటినుంచీ లలితనే చేసుకోవాలని వుండేది. కాని వారిద్దరూ పదిపది వున్నవారి ప్రాణాలకి సరళ అన్యస్త దేశంగా కనిపించింది. చివరికి ఇంచుమించు తాంటాలులు పుచ్చుకోవటం దాకా వచ్చిన లలితని తోసేసి సరళి కొడవ చేసుకోలేననిపించింది. లలితమీద శ్రీధరకి ముక్కున లేకపోలేదు. కాని సరళ కూడా తప్పే అదృష్టాన్ని కృణీకరించి లలితతో వచ్చే పేదరికాన్ని పెళ్ళిచేసింది అతనికి లేకపోయింది. ఈ పెళ్లి తప్పిపోయినందుకు అంతా నొచ్చుకున్నారు. కాని తప్పుకూతం తమది కాదని ఎవరికి వా రనుకున్నారు. ఎన్నికేరాలు వేసి నా నోరెత్తకుండా భరించే నిధిస్తే ఈ బరువునూదా వేసి అందరూ కృషిపడ్డారు.

అయిపోయినదనుకున్న సంబంధం తప్పిపోయింది. తరువాత లలితకు సంబంధం దొరకటం కష్టమయిపోయింది. అదిగలవోనే లలితకల్పి స్వర్గం చేరింది. అదిగలవోనే లలితకంటే ఇంచుమించు మరిపోయింది. చివరికి ఆ నిరాశగా ఎదుర కనబడితే వారికే లలిత నిచ్చి తన బరువు వదిలించుకోవాలనే కిక్కి వచ్చాడు. ఒకరోజున ముప్పైరైకోసం ఎదురుచూస్తున్న మూడో పెళ్లివాడికి లలితనిచ్చి పెళ్ళిచేశాడు. మునుపటి రెండు సంబంధాలకీ అయినా పదిమంది పిల్లలు. మొదటిసంబంధం కూతుళ్ళకే లలితకంటే పెద్దపిల్లలు కూడా వున్నారు. రెండోమనసు కుదుటపడుతుందనే ఆశతో లలిత ఈ పెళ్ళికి ఒప్పుకుంది. కాని పెళ్ళియైన అరు నెల్లకే నువ్వే పెళ్ళికొడుకు మృగ్యువుతో నాలుగో పెళ్ళి చేసుకున్నాడు. ఈయనతో ఏదాది తిరగక మునుపే లలితకంటే ప్రాణంవదిలేశాడు.

ఈ ఘటనల వివరమంతా శ్రీధరకి తెలియదు. కాని కుంకుమ లేని లలితను దుటికేసి చూడగానే అతను బెదిరిపోయాడు. ఆభాగినిగా లలిత తనముందు నిలబడింది. ఆమెముందు శ్రీధర దోషి అయినట్లు చిన్నబుచ్చుకున్నాడు. తను వేసిన తిప్పటకును ఫలితమంతా లలితలో మా రీధిరించిన ట్టనిపించింది. ఆమెచేరింలాని దుఃఖానికి తను కొంతవరకైనా బాధ్యుడయినట్లు లాలోపల వణికిపోయాడు.

మర్రూకు లలిత మర్యాదవచ్చింది. ఆమెతోకలిసి బడిచూడటానికి శ్రీధర బయలుదేరాడు. దోషలో ఒక్కమాటకూడా నుట్టాడలేకపోయాడు. లలిత శ్రీధరమానానికి చకితురాలయింది. "బావా, ఇంత మానం మా అక్కడగ్గర నేర్చుకున్నావా? మనువు ఎంత మాటకాది! ఇల్లా మారిపోతానీ కలలోనైనా అనకోలేదు." అంది లలిత. బయలుగా శ్రీధర చిరునవ్వు నవ్వి ఊరుకున్నాడు.

లలితబడిని చూడగానే శ్రీధరకి పట్టలేని సంతోషం వేసింది. పిల్లలంతా రాబాలు గిరగిరా తిప్పుతూ హిందీపాటలు పాడుకున్నారు. వారి కంకలంతో అతని మనసులోని దుఃఖం దూరంగా పారిపోయినట్లుగా వుంది. ఆ పిల్లల ఆనందం ఎంతటి కష్టమయినా, ఎంతటి విచారాన్నయినా మరిపించేసిపెట్టున్నాయి. లలితకూడా తన దుఃఖాన్ని ఈవిధంగా పారదోలుకున్న దనిపించింది. దిక్కులేని లలిత ఇంతమంది పిల్లల

అటపాటల్లో తన ఒంటరితనాన్ని మరిచిపోతున్న దనిపించింది.

బడిపివినాక పిల్లలంతా వెళ్ళిపోయారు. 'అక్కా, ఇల్లికస్తా' అని ఒక్కొక్కరూ కచ్చి కేవలతనకు పల్లి పోయారు. అంతా వెళ్ళిపోయాక శ్రీధర "లలిత" అని పిలిచాడు. "ఏమిటి బావా?" అంది లలిత. "నన్ను కూడా నీ బల్లో చేర్చుకుంటావా" అని అడిగాడు.

"నవ్వ మానలేదు లలిత! ఎందుకు చేరతావులే! ఊరికే అంటావుగానీ."

"కాదు లలిత. నీకంటా అంటున్నాను. ఈ ఈ పిల్లల అటపాటల్లో అన్నీ నిలిచిపోవాలని వుంది. ఈ కాస్ట్రోటిలోనే నా మనస్సు ఎంతో శేరిక పడింది."

"నువ్వు అక్కని కూడా తీసుకొస్తే ఇంకా బాగుంటుంది. బడిని ఎంతో చైతన్యముగా ఉంటుంది. ఏం బావా, మాట్లాడవేం?" ఏం చెప్పాలో తెలియక శ్రీధర తలకిందలై పోయాడు. లలిత సరళిని గురించి అడిగినప్పుడల్లా అతని మనస్సు ఎందుకో తికమకపడిపోయేది. శ్రీధర మాట్లాడకపోయేంతటి లలిత మళ్ళీ అంది: "మాట్లాడవేం బావా? నువ్వు అక్కని ఈ పిల్లలూ రావాలని లేదా? అంత చదువుకున్నా నీ: పి. అటువంటివాళ్ళు ఒక్కళ్ళున్నా చాలా—పల్లెటూళ్ళు ఎంతో బాగుంటాయి." నిజమనిపించింది శ్రీధరికి. కాని ఏం చెప్పాలో పాలపోలేదు. ప్రసంగం మార్చి "నిజంగా నన్ను చేర్చుకుంటావా లేదో చెప్పు." అన్నాడు. "ఎందుకు చేర్చుకోను బావా? కష్టం కంటం. మా పిల్లలకి ఇంట్లోను చెబుకుగాని. నవ్వుకు లేకపోవటంవల్ల హిందీ ఒక్కటే చెబుకున్నాను." అంది లలిత. "బాగుంది. అయితే నాకు హిందీ చెబితేనే నీను నీ బల్లో చేరతాను." అన్నాడు శ్రీధర. "నాకు ఇంట్లోను నీ బల్లో చేరే నీను బల్లో చేర్చుకుంటాం." అని లలిత నవ్వుతూ జడలు చెప్పింది.

* * * *

శ్రీధరజీవితంలో ఇటువంటి మార్పు వస్తుందని కలలోనూడా ఎవరూ అనుకొనివుండదు. పెళ్ళి కచ్చినవాడు వెంటనే పెళ్ళి పోతాడని అంతా అనుకున్నాడు. అటువంటి తొంతరేమీ శ్రీధరలో కనిపించలేదు. అ పిల్లలూరిలోనే తాను ఉండిపోవడంబట్టు

తలపాగానే అంతా ఆశ్చర్యపడ్డారు. అతనికీ, అతనివారికీ తెలియకుండానే అతని మనస్సు మారిపోయింది. అతనికీ, భార్యకీ మనసులు కలసిక విడిపోయారని ఊహించారు కొందరు. ఎవరికీ వోచినట్టు వా రూహించారే కాని యథార్థం ఎవరికీ తెలియదు.

కాని శ్రీధరకీ మాత్రం బడికప్పు ఇంకో ప్రపంచమే లేదు. అప్పుడప్పుడు అనిపించేదా ఈ బల్లో వేస్తే ఎంత బాగుంటుంది అనుకునేవాడు. ఎప్పుడూ ఆ కోసమే అతని మనసు కలవరించేది. ఆ కోసమే అతనికీ ఇష్టం లేకపోయినా సరళి ఎన్నో ఉత్తరాలు రాశాడు. ఒక్కదానికీ జవాబులేదు. గిరికి ఒక నాడు వ్యయంగా బయలుదేరి ఇంటికి వెళ్ళాడు. దీనిన బండిలోనే మళ్ళీ ఎక్కడో అనిపించింది. ఇంటికి తాళం. నాకరుకూడా లేదు. తెలివైన కిటికీలోంచి తన రాసిన తెరగని కవచ ముట్టిలో పొద్దుకుకొనిపించింది. అతనికీ పట్టలేని కోపం వచ్చింది. గిరిగన వెనక్కి తిరిగి పల్లెటూరికి దోపడటాడు. అతని చూడాలనే ఆరాటాన్ని కూడా అణచుకుంటాడు. కాని తన మాత్రం ఇక మామూలగా నిమగ్నం లోకాడు. సరళి తన దగ్గరికి రావలసిందే కాని తన మాత్రం సరళి కళ్ళ దగ్గరికి పోవద్దని ఏం జరిగినా సరే.

కోడలిని మనమరాలిని తీసుకురాకండా శ్రీధర ఒంటరిగా తిరిగిరావటం చూసి అతని తండ్రిని కన్యక పోయాడు. "ఏం జరిగింది బావావా?" అని అడిగాడు తండ్రి. శ్రీధర బలవంతం కన్నీళ్ళ నావుతున్న "జరిగే దేముంది బావా. ఏమైనా సరే, ఇక నీను పోదలను కోలేదు. ఏమేమిటంగా ఇక్కడే కాలం వెళ్ళిపోయింది." అన్నాడు. శ్రీధరలో పరిభ్రాసని తండ్రి వెంటనే గ్రహించి ఇక అనివయం ప్రస్తావన తీసుకురాలేదు.

కొన్నాళ్ళ పోయిన శ్రీధరకీ తెలియకుండా తండ్రి రెండో కొడుకుని పంపాడు. చివరికాని తీసుకురావటానికి మరది చెల్లాడు. కాని అనవ్వనై జరిగింది. శ్రీధరమామగారు "నువ్వనివో" నేనెవ్వనివో" అని తిప్పించుకోవారు. మరది పుట్టేదా అభిమానం మూటగట్టుకుని ఇంటికి తిరిగివచ్చారు. సరళి అతనిని గుర్తుపట్టింది. కాని పలకరించలేదు. అందుకే మరది మనస్సు మరి కష్టపడింది. తరువాత ఈ పంకతి శ్రీధర దిని మరి మండిపడ్డాడు. ఈ ఘటనకల్ల అతని మనస్సు మరి కట్టిపడింది. ఇక ఏమయినా సరే అడవ లోకాన్ని, తోక్కి ను అనిపించాడు.

కొన్నాడు శ్రీధర భాగ్యదగ్గనుంచి ఏమైనా తరంగం వచ్చిందా? ఎదురుచూశాడు. చివరికి ఆ ఆశ్చర్యం తగ్గిపోయింది.

బట్టి పిల్లలందరినీ తన పిల్లలమనిషిగా చూసేవాడు. వాళ్ళందరూ అతన్ని నిమిషమైనా విడవకుండా చూసేవాళ్ళు. అతనికి దూరమైన కూతురు ప్రతిపిల్లగానూ కనిపించి అతన్ని ఊరడించేది. అతని కళ్ళకి అందరూ ఆకాశాగ్ర కనిపించేవాళ్ళు.

ఇదివరకెప్పుడూ లేని ఆనందం శ్రీధరజీవితంలో నలుములలా వెన్నెలలాగా వ్యాపించింది. ఇంతకాలమూ అతని జీవితంలో సుఖం రోషానికా రైయాని ఎండలాగా ఆధికారంచలాయించింది. ఇంతకాలమూ నీటికొండలలో అతని హృదయం బడి. ఇప్పుడో? కుంతలలోని చల్లటివెన్నెలలాటి స్నేహంతో అతని హృదయాన్ని లలిత కమ్మవేసింది. తొలకరివానకు చీలువారిన కేదారం ఏ విధంగా పులకించిపోయి గుండంబాని పెదజల్లుకుండా ఆహుతిగానే లలిత పరిచయంవల్ల శ్రీధరజీవితం సేదవీరి కొర్రఆనందంతో గంభీరమైనది. లలిత ఆకలి దుఃఖాన్నంతనీ మరిపించేస్తోంది. ఇదివరకెప్పుడూ తొక్కి యెరగని నీమలకీ దాహలుచూపుతోంది. ఇదివరకెప్పుడూ విని యెరుగని మాధుర్యంతో అతని హృదయం మెగిపోతోంది. ఇప్పుటి శ్రీధర ఉత్సాహం విశదంబైనట్లైతే ఆనందం. ఇప్పుడతని జీవితం చూపు చవిచూడని స్వేచ్ఛతో మత్తెక్కిపోతోంది. అందుకే ఆనాడు శ్రీధర లలితకి ఇంకా ఘనతం చెప్పటం మరచిపోయి "లలితా, నానీటిలో వెలుగు చూపించావు. నీ మేలు ఎన్నటికీ మరిచిపోను." అన్నాడు. లలిత విని కూడా విననట్లుగా "ఇవ్వో పాతంజేదా?" అంది. "లేదు లలితా, నీ దగ్గర నేను సేర్వోత్కృష్టంపైన పాతారెన్నో వున్నాయి." అని శ్రీధర లలితముఖంకేసి చూస్తూవుండేపోయాడు. "అదేమిదా? నా పుష్పమూడిచేదేమిటో నీకు అగమ్యుత్యంవా?" అని కొంటెగా అడిగింది లలిత. తీరం నేపుండి శ్రీధర అందుకున్నాడు— "లలితా, నా పుష్ప మరిచి పోయావేమిటా? నీను మరిచిపోలేదు. మరిచిపోలేదు. ఆనాడు మీ నాన్న ఎంతో దీనంగా అడిగాడు. నీ జీవితంలో వెలుగు లేకుండాచేసి నీటికొనించిన పాపం నీను, అటుగంటి అపరాధం నీటిలోంచి వెలుగులోకి తీసుకొచ్చావు. ఉపకారంవ్యాధి నామీద పగపాడించ రిచావుతావో..."

ఈమాటలు విని లలిత కంపించిపోయింది. తల ఎత్తి మునుపటిలాగా శ్రీధరముఖంకేసి చూడలేక పోయింది. మనపటిలాగా చనువుగా 'నానా' అని పిలవలేకపోయింది. ఘటుక్కునలేచి వెళ్లిపోయింది. తనతో శ్రీధర ఈ మాదిరిగా మాట్లాడటం వింతగావుంది. అతను అన్నమాటల్లో అబద్ధమేమీ లేదు, కాని అటువంటి మాటలని శ్రీధర నోటినుంచి వింటానని మాత్రం లలిత కలలో నైనా తలపోయలేదు.

తీరా అన్నతరవాత శ్రీధర సిగ్గుతో మగిపోయాడు. లలిత ఇక తనతో ఎన్నడూ మాట్లాడజేయనని చెబిపోయాడు. తను అన్నదానిలో అక్రమమేమీ లేదు. కాని వాటిలో తప్పుశ్రేణులే లలిత ఆ విధంగా ఎందుకు వెళ్లిపోవాలి? ఆమాటలు విన్నవీకి ఆమెముఖం ఎందుకు కందిపోవాలి? ఇక తన హృదయానికి చల్లటి నీడ ఎక్కడ దొరుకుతుంది? ఇక తన మీద అంతమోయి నిచ్చే సుఖాన్నీ, స్నేహాన్నీ, సానుభూతిని ఎవరిస్తారు? తనమాటలవల్ల నిజంగా అటుగంటి ఉపద్రవమే వస్తే ఇక తన కేదిదారి?

* * *

వారాలు గడిచినయ్. నెలలుగడిచినయ్. ఏదాది గిరున తిరిగిపోతోంది. కాని శ్రీధరకయ్యలేదు. జూడలేదు. నాన్న, నాన్న అని ఆకలి చీకలేకలవరింపు. తోడికొల్లలు తండ్రులని గురించి చెబుకుంటే ఆకలి "అన్నా, నాన్న ఎప్పుడూరాడే" అని దీనంగా అడిగేది. ఏం చెప్పాలో తెలియక సుఖం తిక్మకపడిపోయేది. ఏదో చెప్పలేకాని ఆకలి ఊరుకోదు. అందుకని "నన్నారమ్మ లేవాస్తారు" అనేది. కాని అటువంటి శత్రులెన్నో వెళ్లిపోయినయ్.

పుట్టింట్లో భర్తని ఎవరూని తనూ, కూతురూవున్న ఈ ఏడాదిలో ఎన్నో అనుభవాని మధ్యలు జరిగినయ్. సుఖం అనుగ్రహంనా దెబ్బతాకే సంఘటనలే. అదేమి చిత్రిమెకాని తాకన దెబ్బమీదే మళ్ళీ దెబ్బతగ్గుతుంది. ఈ ఏడాదిలోనే తండ్రి ఉద్యోగం కూని పింఛను పుచ్చుకోవటం జరిగింది. అమ్మకి భార్య తారకాపురానికివచ్చింది. తాళించేది తండ్రిచేతుల్లోంచి తమ్ముకిచేతుల్లోకి పోయింది. పెరుగి తమ్ముడుగాని పెరుగుమంతా తారడే. అందువల్లనే సరళపని మరి ఇరుకుపడింది. ఇంట్లో ఇన్నాళ్ళకూదిరిగా స్వతంత్రమూపోయింది. గౌరవమూ తగ్గింది. నూటిపోటి మాట

అవో సరళమీద తార చాడి ఆరంభించింది. ఇంక కాలమా అక్కగారంటే పువ్వుల పైకి పూజించే వాడు తమిళుడు. ఇతడు తనముందరే తార అక్కని మాటలంటున్నా నోరు మెదపకుండా చూస్తూ ఉన్నాడు. పని పనితో ఉన్నది. మనము మాటలన్నీ కలిగిన తల వంతుకంటే తమిళుడు మెదపకుండా ఉన్నాడంటే సరళ సహించలేకపోయింది. ఇక ఈ యింట్లో ఎక్కడకాలం వుండటం అసంభవమని సరళ మనసులో నిశ్చయించుకుంది. కానీ ఎక్కడికి పోవటం? ఏదాది అవుతుంటే తన అతీ గతీ కనుకొని శ్రీధరని వెను వేసుకుంటూ వెళ్ళాలా? అతనుంటున్న పల్లెటూరికి, అతని పూరిగుడికి? లింగిపోవాలా? అక్కడ అడుగు పెట్టటమే ప్రాణసంకటంకదా? కానీ తనకి వేరేదారి ఏముంది?

ఇలావుండగా ఒకనాటి పొద్దున్నే సరళ తండ్రి సామాంతరాధరుకుని మానుగుడిలో కలుసుకున్నాడు. "ఎక్కడికి వాస్తూ ప్రయాణం?" అని అనురాగా అడిగింది సరళ. ఎన్నో కనుమో తనకి యాత్రలు చెయ్యాలని వుందనీ, ఉద్యోగంనుంచి విరమించిన దగ్గరనుంచి ఏమీ పొద్దుపోవటం లేదనీ, అందుకని యాత్రలు చేసినదామని బయలుదేరాననీ తండ్రి చెప్పాడు. తనని కూడా వెంట రమ్మంటాడేమోనని అడిగింది సరళ. కానీ తండ్రి అమాటలేమీ లేకుండా "అమ్మా, అతని సంగతేమియినా తెలిసిందా?" అని అడిగాడు. సరళ లేచింది తలవూసింది. "ఇంకాగోనక్కర్లే, తీసుకో, మీ అమ్మ పోతూపోతూ నీ కిమ్మని చెప్పి పోయింది. ఇవిగో నాలుగువేల రూపాయలు. తీసుకో. అతనికి ఉత్తరంరానీ ఎక్కడున్నాడో కనుక్కో. ఇక ఏమియినా ఉద్యోగంలో చేగటం ముందని చెప్పు. బండికి వేళయింది, వెళ్ళిస్తా" నని చెప్పి సరళ బదులు చెప్పేలావుగానీ బండి ఎక్కడాకు.

ఈమటన ఫిరంగిబల్లులాగా తాకింది సరళకి. ఇక ఎవరి అండ చూసుకుని తనూ, తన మానురూ అయింట్లో వుండాలి? ఇక తమని వెనకనుకొన్నా వైరు? తమని అప్రాయంగా ఆదరించేవాళ్ళెవరు? వెళ్లి తిరలిపోతేనా? వేరేమార్గంలేదా? అనేదగ్గరే తప్ప తనకి పోదగినతావు లేదా? అని దరి తెన్ను లేని అభావంలోపడి తన్నుకుంటోంది సరళ. ఆలోచనగతు వంటూవచ్చి "అమ్మా, ఉత్తరంవచ్చింటే, వాస్తూరా వాడే" అంటూ పట్టలేని అనందంలో గంతులులేసింది.

సరళ ఆశ్చర్యం పట్టలేక ఆసనీ అమాంతం ఎత్తుకుని చేతుల్లాంచి ఉత్తరం తీసుకుంది. "వాస్తూ రావారనీ ఎల్లా తెలుసే?" అంది సరళ. కాకతమీసా చెప్పటం దానే "వాస్తూ తెలుసుగా." అంది ధీమాగా ఆళి. పట్ట లేని ముద్దువచ్చింది సరళకి.

అది చాలా చిత్రమైన పుత్రరం. ఉత్తవాళ్ళని కూడా తలకిందులుచేయగల పుత్రరం. అందులో సరళ చిక్కుకున్న పరిస్థితుల్లో ఆ ఉత్తగాన్ని చదివి తట్టు కోలేకపోయింది. "నీధర్మ నీవ దక్కాల. వంటే నవ్వు తనిమివంలానే బయలుదేరిరావాలి. చేతులు కాళి నాక ఆకులపట్టుకుని లాభంలేదు. — ఇట్లు, నీవీయ మిశ్రురాలు మీకకారిడేదని." అనివుంది.

ఎందుకనో మొదటినుంచి అనుభవమే కింకన్న వుంది సరళ స్వాధ్యయం. అందులో ఈ ఉత్తరాన్ని చదివే సరికి ఆమెని తట్టుకోలేని ధీసీ, అందోళనా ఆవరించి నయ. శ్రీధర ఏదైనా ప్రమాదంలో చిక్కుకున్నాడేమో? అతని కేమినా జబ్బుచేసిందేమో? అతనికే తనకి దక్కడేమో? తన అవినీకాని? ఎంతో విచారంవేసింది. అతను అనాడు "మవ్వు ఒకసోజా పచ్చా తాపడతా" వన్నమాటలు మాటిమాటికి గుర్తుకొచ్చి సరళ జలవరించిపోతోంది. ఏమో, ఏం జరుగబోతున్నదో? తల్లి తల్లపానని చూసి ఆ "ఏం రావాడమ్మా? వాస్తూ ఎప్పుడొస్తాడు? చెప్పవే? ఎప్పుడొస్తాడే?" అంటూ తలచి చుట్టుకుంది. తుణంగేపు ఉడుకుంది సరళ, ఏం చెప్పాలో తెలియక. చివరికి అప్రయత్నంగా అనిసింది. "మనమే వెర్రిం తల్లి, నాన్నదగ్గరికి"

"ఎప్పుడమ్మా? ఎప్పుడు?"

"ఇవాళి వెర్రిం. ఈగొల్లి గెల్లానే వెర్రిం. వడ బట్టు సరుకుందాం" అని బయలుదేరింది.

సరళ ప్రయాణంమాట విని తార పొంగిపోయింది. ఎన్నడూ లేని ఆశేతు ఒక్కసారిగా వచ్చిపడింది! నోటిగిండా 'వడినా' అని పిలిచింది. ఎన్నడూ లేనిది ఆళిని దగ్గరికితీసి "మీ ఇంటికి వెళ్తున్నావా?" అంది. రోజూ తార చూపే నిరాదరణకంటే అమాంతం కలిగిన ఈ అవకాశమే దుర్మరమైంది సరళకి. తను వెళ్లి పోతున్నందుకు తారమనసులో కలిగిన సంతోషమే ఈ అదరణగా చైలవడింది. ఇది గ్రహించగానే సరళ గుండె మండి, ఇక ఏమియినావరకే ఈ గడవ తొక్క

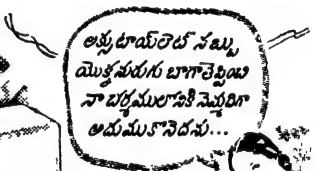

ఇది
కస్తాంబయొక్క
లక్ష్మీ టాయిలెట్
సబ్బుతో నిత్యము
చేసే సౌందర్య సాధన

మనమా కాలము
సౌందర్యమునిచ్చు
సబ్బు

ఈ మహాపరమైన చర్యను మృదువుగను మృదులు
లేకుండగను పుండులకు తగినవంతుడైన కావలయునని
కన్నాంబకు తెలియదు. మీరుకూడ మీరర్థమునకు
నిత్యము పాదన విచ్చేడరా. ఈ మంత్రమైనట్టి
సౌందర్య పాదనను 30 రిపములు మీరేయిత్తుండి
చూడుడు — ఈ మన్నితమైన తెల్లని వల్లుయొక్క
దర్శనము చిచ్చి చరిత్రమునకు మీరంతయొ
ద్దానమేదరు, మరెవరైనా మొక్క రాకమైననుదుగు
మీరర్థమును పరిశుద్ధముగను స్వర్ణముగను ప్రకాశ
వంతముగను పుండును. మీరర్థమునకు కావలసిన
రక్షణ నీయదు — లక్ష్మీ టాయిలెట్ వల్లుతో
చేయించే సౌందర్య రక్షణ వావంగుడు

లక్ష్మీ టాయిలెట్ సబ్బు
యొక్క పనుగు బాగా తెల్లని
నా చర్మములానికి పెచ్చుదిగా
అదుముకొనినదను...

మీవుట మరుగించు
స్వచ్ఛమైన చర్మభరణ
కడుగుకొనినదను...

జులదన వృద్ధు
వైన తువ్వలుతో
తడిపాపునట్లు
నెమ్మదిగా మును
మును ఒత్తుకొనినదను

పరిశుభ్రతకు పూచీ

రాము తయారుచేసే సరకుల్లో అతి
అమితమైన పరిశుభ్రత ఉండేటట్లు
చూడటం పెప్పర్ మింట్లు వగైరా
తయారుచేసే ప్రతివారికీ విధి. స్వీట్లు
అపరిశుభ్రంగా ఉంటే, వాని చేస్తే
స్వీట్స్ ఎక్కువగా తినేది చిన్న పిల్లలు.
అందువల్ల తమ సావరిన్ స్వీట్స్ ప్రతిదీ
కూడా అమితపరిశుభ్రంగా ఉంటుందని
కె.సి.పి.వారు గట్టిగా చెబుతున్నారు.

దేశమంతా ఆదరించబడవలసినది

సావరిన్

స్వీట్స్

కె. సి. పి. తయారీ

తేది 27-10-1986

నీ నిర్ణయంతో బయటదేరి వెళ్లిపోయింది. ఇక యింకా తన జీవితంలో ఏ ఆపద వచ్చినా, ఏ సుఖం వచ్చినా ఇంకెక్కడి కయిలా పోవచ్చునుకాని తమ్యుడింటికీ మాత్రం తలదాచుకోటానికీ రానని గట్టి పట్టుతో చెల్లిపోయింది.

దారిపాడుగునా ఆ ఆశా క్షాంతి రెండు మూలకాని అనుభవంతోంది. నాన్నని తలుచుకుంటూనే వెళ్ళి కలుగుతుంటోంది. సరళీకృతం మనసు ననుభవంలేదు. ఇన్నాల్లో నుంచి ఆ మొదలును కమ్మిన బుల్బులన్నీ విడిపోయినయ్యే. ఇంతకాలమూ ధనమూ, స్త్రీలమూ అని అంతరాల కల్పించుకున్నందుకు ఎంతో గృహంతోంది. అసలు ఇంతకాలం ఎందుకు తన స్త్రీకి ఎడంగా వున్నానని ప్రశ్నించుకుంది. మనసున్నో కారణాలు చెప్పింది. కానీ అన్నిటిని సరళించి వేసింది. ఇంతకాలమూ ఎవరో తనని పెడదారిలో దివించారు. తాను నుడిగా నడిచింది. ఇప్పుడు కళ్ళు కరిచింది. తన తానాన ఏమిటి? తన ధన మేమిటి? స్త్రీలవైతూ వాళ్ళకు లేనిదేమిటి? ఇంతమాత్రానికే తాను గానందరినీ వెలివేసినట్లు, చూడటమేమిటి? ఒక్కొక్కటి తలుచుకుంటుంటే సరళీ తనమీద తనకే కట్టిలేని కోపం వస్తోంది. తను ఈ జన్మలో స్త్రీల కట్టి పట్టటాని పూరినదేనో అడుగుపెట్టని ఇవరకన్నో సార్లు బడాయాలొట్టింది. కానీ నిజం చెప్పాలంటే ఇవారే ఆ పూరినదేనో ఎప్పుడు కళ్ళపడుకుంటానని ఎంతోకొట్టుకుపోతోంది సరళీ. స్త్రీలకి ఏం ప్రమాదం జరిగిందో అని భయపడిపోతోంది అతను ముర్రీతంగా వుండాలని ఎంతో ఆరాటపడుతోంది.

దోలలో పెద్ద కైలేజాకను. అక్కడ బండి చాలానేవు ఆరునుంది. ఆకి కేఫీయినా ఇన్సైన్సుని సరళీ ఆకిని చెయ్యవుచ్చుకుని నడిపించుకుపోతోంది ప్లాట్ ఫారంమీద. రెండుకులు వేసిందో రేదో వెనకనుంచి ఎవరో "సూలో మైడియర్ సరళీ" అని పిలువేసి పిలిచారు. సరళీ నిలబడిపోయింది. ఆ ముగ్గురి చూడగానే సరళీ వెలవెలపోయింది. ముఖాన కత్తివేసినా నెత్తుకు చుక్కలేదు. అడుగు ముందుకి పడలేదు. అప్పుడోలేదుగా లోపలినుంచి గజగజ కలుకొస్తోంది. ఆమనిపై గజగజా అడుగులు వేస్తూ సరళీని అడ్డంగా నిలబెట్టారు. అతని నూటూ, బూటూ, గొరటానీ, నోట్లో పైలూ చూసి ఆ రెదిరి తల్లిచాలుననీ కొంగు గట్టిగా పట్టుకుంది. పిలయితే ఆమనిపై నిలుపుకుపోవాలనుకుంది సరళీ. కానీ మిలిటరీ వేషంలో

వున్న కళ్ళి సరళీ పేకీహండ్ కోసం చెయ్యకాని "ఎంత అద్భుతం! అబ్బా, ఇన్నాల్లోకి ఇక్కడ కలుసుకున్నాం" అన్నాడు. సరళీ ఆకిని చేసింది అందుకోలేదు. అతనికి బదులు చెప్పలేదు. కానీ ఆక్టివిటీ వెన్కిలైతేడు. ఒక్కొక్కొక్కొక్క ఆక్టివిటీలకు తన యిద్దంగా డాక్టరుగా చేసినదగ్గరించి జరిగిన ఘటనలన్నీ చెప్పకుపోయాడు. సరళీ వింటుందా లేదా అన్నది అతనికి పట్టలేదు. యిద్దంగాంచి సుఖంగా తిరిగివచ్చాడు. స్వంతంగా ప్రాక్టీసుపెడతాడట. సరళీ ఇదంతా విన్నదో లేదో కానీ ఈ కళ్ళికి యిద్దరనుంచి తిరిగి రాకపోయినా ఆమెకి చీమకుట్టినంత బాగాదా వుండేది కాదు. ఇప్పుడు ముఖంగా తిరిగివచ్చినందుకు లేకమయినా సంతోషమూ లేదు. అంతా విని "మంచిది. నేను వెళ్లిస్తా" నని ముందడుగు వేసింది. ఆమెపై తల్లి వెనక నీక్సిన ఆకిని బలంతాన చేతుల్లో ఎత్తుకుని "సూలో మైడియర్ సరళీ" అని ముద్దుపెట్టుకోబోయాడు. ఆ ఆకిని ముఖాన్ని చేతుల్లో దూరంగా పోసి అతనితో పెనగులాడి కిందికి వారిపోయింది. "అబ్బా గుడ్ బై" అని ఆ కళ్ళికి ఎంత ఆకస్మికంగా ప్రత్యక్షమయ్యాడో అంత హఠాత్తుగా అదృష్టవశాత్తూ. అతను వెళ్లిపోయినాక ఎంతోనే టిడాకా ఆకర్షణం పోలేదు. తల్లికొంగు విడవలేదు. రైలు కదిలక ఇక భయం లేదనుకుని కాబోలె "ఎవరమ్మో, బూచాదా?!" అంది. వెంటనే సరళీ అవునుంది. కానీ ఆమనిపై చూసిన దగ్గరనుంచి సరళీ మనస్సు వికలమయి పోయింది. కొన్నాళ్ళకించుల వచ్చిన పీచకల మల్లీ వస్తే ఎంత భయపడతామో అంత డెవిరిపోయింది సరళీ అతన్ని చూసి. అతని ఈ జన్మలో చూసినానానానోలేదు. చూడాలని కోరుకోనూలేదు. కానీ భర్తకోసం ఆరాటపడుతూ పోనన్న ఈ తరుణంలో ఆక్టివిటీ హఠాత్తుగా ప్రత్యక్షమయ్యేంత ఆమెకి పిడుగు దెబ్బ తాకిట్టుయింది. గడచిన ఘటనలైనన్నీ మెరుపులుగా తిరుగుకున్నయ్యే. తనూ, అతనూ కాలేజీలో కలిసిచదువుకోటం, తను ఇంటికీ అతను వన్నాపూసూవుండటం, తను పరివరూనికీ తండ్రి సంకోషించటం, అతని కిచ్చి వెళ్లి వెళ్ళులనకోవటం, అతనితో కలిసి విచ్చులకిగా తను కాదులో పికార్లు చెయ్యటం, అప్పుడు లోకంలో అపవాదు లొక్కసారి తుపానులుగా రేకటం, తనని నడిననాద్రంజో ముంచి ఆ మోసగాను ఎవరికి చెప్పకుండా యిద్దంగా పారిపోవటం, ఆ అపవాదువల్ల

తనకి ఎన్నార్లకి పెట్టికాకపోవటం, చివరికి దెబ్బ
అక్కడో తన తండ్రి వలలో పోవటం... అన్నీ
ఒక్కసారి గిర్రన తిరిగినాయి. తలచుకుంటుంటే సర
ళకి తెలియకుండానే కళ్ళు తడిసిపోయాయి. నిజంగా అవ్యక్తి
కదా తన సర్వనాశనానికి కారణం? అతనికంటే తనకి
పరమేశ్వరుని వింటే పరూలేదా. అతను ఎదుటపడేసరికి
అమె సహించలేకపోయింది. తన గతజీవితమే అవ్యక్తి
రూపంలో ఎదుటపడి వెళ్ళిపోతున్నట్లు అనిపించింది. ఆ
సేపుననంచి తలదాచుకోవటానికి చోటులేదా? ఆ
పీడలకు వగిదిపోయి సఖంగా కాలంగడిచే అవకాశం
లేదా? పిల్లనిటిని మరిపించి చెల్లటి నీటిచే పూ
దయం లేదా? అక్కడికి ఎగిరిపోవటంకంటే, అక్కడి
గూడు కట్టుకోవటంకంటే తనకి వేరే నోడ ఏమన్నది?
ఆని సరళ ఆలోచనలో మునిగిపోయింది. చివర
వచ్చింది తగ్గిబట్టి ప్రేమను అతని లే. పైలు
డిగింది.

అక్కడినుంచి సరళ వెళ్ళాల్సిన దిక్కు అయిన
వైళ్ళకి తక్కువుండదు. సరళ బండీ మాట్లాడకుని
అక్కడోనుండిగా వెనకనంచి "అమ్మో, కొద్ది
అసల తన్నీ!" అని ఎనకో పిలిచారు. ఒక విధవావి
— ముసలిది మాయచేసేంత పెద్దమంటికి ఈడ్చు
కుంటూ వచ్చి "మాతల్లికాదు, నీకడవున వుండే
తాను. నీకు పుణ్యముంటుంది. నన్ను కూడా
బండీ ఎక్కియ్యి తన్నీ" అంది కొప్పూ. తన
వెళ్ళాల్సిన దిక్కు వెళ్ళింది ముసలమ్మకూడా. పోడు
దొరికిందనేకాకుండా ద్రోహసంగతులకూడా వినవ
చ్చనే తనలో సరళ ముసలమ్మకి బండిగా చోటి
చ్చింది. బండీ నాలుగడుగులు సాగిందో లేదో ముస
లమ్మ ఒకటి ప్రశ్నలు అడిగింది. సరళ ఎక్కడి
నుంచి గస్తానో, ఎవరింటికి వెళ్ళిందో అడిగి తెలు
కుతుంది. "నవ్వుపే. తన్నీ. మా ద్రోహరాయి వెళ్ళిందా?
ఒక్కసారిగా మా పూరు రాకపోయింది. కలకంఠి
బిడ్డనీ, పెద్దచదువులు చదువుకున్నాననీ విన్నాం
కాని మా బంగారుగట్టి ఇన్నార్లకి చూశాను. నా
పుణ్యం ఏం చెప్పను." అని అంతటితో అగక సరళ
గడ్డాన్ని మునివేళ్ళలో తాకి ముద్దాడింది. ఆ రానం
టున్నా బలవంతం లాగి ఒక్కో కూచోబెట్టుకుంది.
కొంచెంసేపు మెదలకుండా కూచుని ముసలమ్మ ఒక్క
సారి "అమ్మో తన్నీ, నా బంగారు తన్నీ, నీన్న చూస్తే
నాకడుపు తిన్నట్టుపోతుందమ్మా, ఇంక చిన్నతల్లికి
ఎటువంటి కష్టం వచ్చిపడిందే" అని చెప్పిచెప్పి

కోకాలు పెట్టసాగింది. ఇది వినగానే సరళకి తే
రెల్లబోయింది. ప్రేమకి ఏదో ప్రమాదం జరిగింద
భయం మరి వణికించసాగింది. కారణం చెప్పకుం
ముసలమ్మ కోకాలు పెట్టేసరికి మరి చెడిపోయింది
"ఏం జరిగిందో చెప్పండి మామ్మగారూ" అని సర
లమ్మ వినుతున్నది. మారుగా ముసలమ్మ "ఏం చెప్పే
తన్నీ? నానోడు రావటంలేదు. ఏం జరగాలో ఆ
జరిగిందమ్మా. ఒక్కసారి నానోడు పడిపోయా
అంది. ఇది విని సరళ మరి కంపించిపోయింది. "మామ
గారూ, వారి కేమయినా ఆపదవచ్చిందా? ఏమిటి
చెప్పండి. నన్ను చంపకండి. చెప్పండి" అని దీనం
అడిగింది. ముసలమ్మ దుఃఖాన్ని ఒక్కసారి దిగమం
చేసింది. సరళని తన గుప్పెట్లో చిక్కించుకున్నది. ఇ
వీడవుతో పలికేడు. సావకాశంగా చెప్పవారంటే
చింది. అంతా చెప్పి "వాడిని అనవలసిన పనేమం
తన్నీ? ఆ జిత్తులమరి వలలో పేనుకుంది. నా బంగారు
తల్లికి ఇంతద్రోహం తలపెట్టింది. దాని కిక ఏమజన్మ
నైనా పట్టగతులుంటాయో?" అని ముగించిందో
అంతా విన్న సరళ వెలవెలబోయింది. ఇటువంటి
ప్రమాదాన్ని సరళ కలలోకూడా కంటించలేదు. ఆపె
దరి తెన్నూ కనిపించలేదు. ఇక తన అక్కడికి పో
లసిన పనేమంది? వెళ్ళి బండీ తిప్పమంటే? తి
గురైలులో వెళ్ళిపోతే? కాని ఎక్కడికి తిరిగివెళ్ళటం
అతని ఎన్నో మరిపించటం? అయినా ఇదంతా నీ
మేనా? ఏమేనా? ఏం, ఎందుకు నిజంకాకుండాను
అవును. తన అతని మనసుని కష్టపెట్టిన పుట్టలూ
బాధపెట్టిన సమయాలూ వందలు వేలు కళ్ళకు కట్
తున్నాయి. తనకి అతనికి మధ్య ఉన్న సంబంధం
ఎంత బలహీనమైనదో సరళకి వెంటనే గోచరి
చింది. ఇంతకాలమూ తన తాళం చెవి చేతుల
వుంచుకుని అతన్ని చూడటానికి పడిన వుంది
అతను తన చేసిన పనులన్నీ ఎందుకు తీసుకున్నాడు
అతని సహవాన్ని తన ఎంత ప్రారంభం పరిశ్ర
సింది? అవును. ప్రేమ నిజంగా ఇంకోస్త్రీకి కూ
దయం అర్పిస్తే అందులో అతని తప్పేమీ లేదు
ముమ్మాటికి లేదు. అతనినిదా ఎంత నిందమోపాలన్నా
సరళకి సాధ్యంకావటం లేదు. అతను లేకమైనా దోష
లేనివాడిలాగా చిరువపుతో సరళహృదయంలో ప్ర
బింబిస్తున్నాడు. అయినా అతని కిటువంటి ప్రమాద
సంభవిస్తుందని తన ఎన్నడూ భయపడలేదు. అది త
రన్నీ. బంగారుపంజరంలో పెంచినంతమాత్రాన చిల

కాకాన్నీ, తోటన్నీ మరచిపోయి పంజరాన్నీ
 నేమిస్తుందా? కత్తివేలులాటి ఈ వార్తతో సరళ
 బిడ్డసారి కన్ను తెరిచింది. మునుపటి సరళపనులన్నీటినీ
 ఇంకెవరో చేసినట్లుగా ఇప్పుటి సరళ నిర్మూల్యంగా
 బండించివెయ్యగలుగుతోంది. కాని ఏదో నిరాశా,
 నిస్పృహ వచ్చి ఆమెమనసుని కమ్మవేస్తున్నాయి. తను
 శ్రీధరదగ్గరికి చెల్లె అత సేమంటాడో? తనని ఏదెంగా
 భాస్తాడో? ఒకటిమార్తం నిజం. తన మనసుని ఏ
 మార్తం చిన్నబుచ్చినా తాను సహించదు. అక్కడ
 తానొక నిమిషంకూడా నిలవలేదు. ఆతని అతనికి అప్పు
 గిస్తుంది. ఈ మెధారం నీదేనని చెబుతుంది. తానుమార్తం
 అక్కడినుంచి మాయమైపోతుంది. ఎక్కడికి పోవాలో
 అప్పుడే నిశ్చయించుకుంటుంది.

దారిపొడుగునా ఇంట్లో ఎండా, తుణులు
 మబ్బులు పైలుదిగిన దగ్గరనుంచీ ఆ తల్లిపడిలో తల
 పట్టి నిద్రపోతూవుంది. సరళ ఎవరెవరినీ ఆలోచన
 లలో గొంగరి తిరిగి పోతోంది. ముసలమృతాను చెయ్యి
 వలసింది ఇంకేమీ లేదనుకునికాబోలు మెదలకుండా
 ద్రాక్షాతావం తిప్పుతూ రామనామజపం చేస్తోంది.

జరిపైతే ముసలమృతిగిపోయింది. బండి సరా
 సరి శ్రీధర బడివాటిముందు వచ్చి ఆగింది. తిరిగి చెల్లి
 పోవామనే భావనో బండివాడిని చూచినీ ఎడ్డకు
 మేరమేకుమని చెప్పింది. బండి ఆగగానే ఆ ఆనలో
 కొట్టిలేపినట్లు లేచింది. అల్లా తను ఇదివరకునుంచీ ఎరి
 గున్నట్లుగానే లోపలికి ఒక్కపరుగులేసింది. సరళ
 సంతోషంతో పిచ్చివాణ్ణి నీలబడివుంది. ఆ తరుగు
 తీసి 'నాన్నా' అంటూ లోపలికి పోయింది. వచ్చి
 రావటమే తండ్రిపక్కమిదికి ఎక్కి కూచుంది.
 "అమ్మవచ్చిందా?" అన్నాడు శ్రీధర. "వచ్చింది."
 అని చెప్పింది. చిక్కిపోయిన చేతుతో ఆకలి
 గుండెలగుముకుని శ్రీధర విడవలేదు. ఆ తమాటలు
 విని లలిత గబగబా వాణ్ణికి చెల్లి "లోపలికి రా
 అక్కడా నీ ఇళ్ళాని నవ్వు రావటానికీ బిడియపడతా
 నేమిటి? లోపలికి రా" అని సరళ చెయ్యి
 పుచ్చుకుని గుంజుకుపోయింది. "ఎంత నటన! ఎంత
 కపటం! నాకేమీ తెలియదనుకుంటాబోలు." అని
 సరళ లోపల అనుకుంటోంది. లలిత చెయ్యి విడిచిం
 పోవటానికేమిట అనిపించింది. కోపంతో లలితముఖంకేసి
 చూసింది. మారుగా లలిత కళ్ళలో దిరుగవులు మెరి
 పించింది. "కోపమందు కత్తా? నీ ఇంట్లోకి నవ్వు
 తాక నవకాదుకుంటే బలంతాన లాగుకువచ్చాను.

అందుకేనా కోపం?" సరళ బదులుచెప్పలేదు. ఇంత
 మాటలు చేర్చిన మనిషి ఎందరి హృదయాలైనా
 వలలో వేసుకుంటుంది. అందులో అనుమానమేమీ
 లేదు. ఇంత చేస్తూ ఎందరినైనా నీలుబొమ్మలుగా
 చేసుకుంటుంది. అనుకుంటుండగా మళ్ళీ చెయ్యిపుచ్చు
 కుని లాగుతూ "బావా, ఇదుగో వచ్చింది అక్క.
 నవ్వు పీల్చేకాని లోపలికి రాదు. అవునుమరి. పిల్లా."
 అంటూ శ్రీధరమంచందగ్గరికి గుంజుకుపోయింది. సరళ
 తలవంచుకుని నిలబడింది. "ఎందుకు వచ్చాను ఇక్క
 డికి?" అని తనని తాను లోపల నిందించుకుంటోంది.
 నేనువకు తిరిగిచెల్లిపోతే ఎంత బాగుండేది? ఇప్పుడు
 నేనిక్కడ ఎల్లా నిలవగలను? ఇప్పుడు శ్రీధరని ఎల్లా
 పలకరిస్తాను? ఇక శ్రీధరవూడ తన కేమి అధికార
 ముంది? ఇంకొకరి చేత క్షిప్త సాత్తు నాది అనుకు
 న్నుంతమార్తంలా మనస్సుకీ ఊర్ల తప్పు కలిసినప్పు
 డేముంది? అయినా ఆ తో ఎంత నిశ్చయంగా చెల్లి
 తండ్రిమీద కూర్చుందో? ఆకలిమార్తం అక్కడ
 చోటుందా? అనుకుంటుండగా శ్రీధర సరళముఖంకేసి
 చూసి ఆమెకి తెలియకుండానే తలతిప్పుకున్నాడు.
 ఏంనాల్లాడాగా అతనికి అంతకంటే తెలియటలేదు.
 పోనీ, సరళ మాట్లాడుకుంటేమానంటే అది కనబడటం
 లేదు. ఈ మానం అక్కడున్నవారిచందరినీ మాయ
 లేనిబరువుతో కుంగడిస్తోంది. అందరిమాటా అంటు
 చిలికి మరీ దుర్బరంగావుంది. "మాకావా, బావా,
 పంజరంలో నేనే నెలచాను." అంది లలిత. "ఏమో,
 నాకు నమ్మకంలేదు" అన్నాడు శ్రీధర. ఈమాటల
 ఆర్తం తెలియక సరళ ఒకసారి లలితను, శ్రీధరనీ చూపు
 లతో గాలించింది. ఏమీ బోధపడలేదు. తండ్రినుం
 డని దిండుగాచేసుకుని ధమాగా పడకున్న ఆ
 "నాన్నా, ఎప్పుడు ఇక్కడే వుంటాను నాన్నా.
 ఇక తాతయ్యగారింటికి పోవద్దన్నా. ఇక్కడేవుండా."
 అంది. సరళ ఏమీ మారుచెప్పకుండా నిలుచుని శ్రీధర
 ముఖంకేసి చూస్తూ వుండిపోయింది. చిక్కిపోయిన
 అతని ముఖంలో ఒక అనందలేఖ కరువుకైన మెరి
 పింది. శ్రీధరప్రయత్నమీద అడిగాడు-"నవ్వు కులా
 సాగా వున్నావా?" అని. సరళకి ఈప్రశ్న మరు
 క్కున తాకింది. ఇంతసేపటినుంచీ తను భర్త తనాన్ని
 గురించయినా అడగలేదు. అతను మంచంపట్టి చిక్కి
 పోయి, పోగోయి కనబడుతున్నా తను నోరుతెరిచి
 అడగలేదు. 'నా యొగక్షేమాలతో మీకు అనవర
 మేముంది?' అలాఅనుకుంది. కాని నోరుపెగలేదు.
 చివరికి తలమార్తం ఊపించి కులాసాడే అన్నట్లు.

[illegible]

పరశునాథానామి లలిత వ్యుదగ్రహంచీ
 కనిపెడుసూనేవుంది. ఆమె సమయంకోసం వేచివుంది.
 ఇంకా సమయంరాలేదు. నిజంగా రాలేదు.

[illegible][illegible]

“అక్క, నిద్రపట్టిందా బాగా” అని అడిగింది లలిత పాద్మశ్యే. పట్టిందని సరళ అబద్ధమనించింది. లలితకి అసహనం కలిగింది. ఎందుకు పట్టలేదో కూడా సరిగానే ఊహించగలిగింది.

శ్రీధరదేవగానా ముఖం కడుక్కిటానికి వెంటబా,
నీర్నూ, పళ్ళెపాడీ ఎదురుగా పెట్టివున్నయ్. ఇంటికి
కాఫీబాదా వచ్చింది. కాని తెచ్చింది లలితకాద,
సరళి. ఆనాడు పగలంతా శ్రీధరమర్మ దగ్గర నూచుని
ఉపకారాలను గురించి లలితకాద-సరళి, రూ. 5 అయింది.

‘స్పెషియల్ నాటకం చదివి వినిపించింది సరళ. సరళ పక్కనే కూచుని వింటూ లలిత లోలోపల పొంగిపోతోంది.

ఇదంతా శ్రీధరకి అద్భుతంగా వుంది. ఇల్లా జరుగుతుందని కలలోనైనా అనుకోలేదు.

రోజులు తిరిగిపోతున్నయ్. లలిత పగలంతా బడిపనిలో మునిగిపోతోంది. క్రమంగా శ్రీధర కోలుకొని బడికి వెళ్ళి ఓపిక వచ్చింది. “సరళ! బడికి వెళ్ళింది” అంటే చెబును.”

“అప్పుడేనా? ఇంకా బాగా ఓపిక రాలేదు.” అని సరళ అడ్డుపెట్టింది. ఈ సమాధానం విని శ్రీధర మరి చకిరికైపోయాడు. కాని సరళ ఈమాదిరిగా ఎందుకు మారిపోయిందో తన్నుకున్నా ఆతనికి తెలియటంలేదు.

కొన్నాళ్ళు పోయక శ్రీధర సరళని పరిశ్ర చేతులుంట్లోనం “సరళ, నాకు ఆపదసమయంలో వచ్చావు. కాపాడావు. ఇక నీకు ఇక్కడ ఉండటం సుఖంగా లేకపోతే మీనాన్నగారి ఊరు వెళ్ళిపోవచ్చు” అన్నాడు. వెంటనే సరళ అతన్ని మధ్యలోనే ఆపి “ఇక ఎన్నడూ ఆమాట రానిద్యనని ఒట్టువెయ్యండి.” అని కన్నీటితో అడిగింది. మూర్ఖుడు పదిమట ఉదయించాడా అనిపించింది శ్రీధరకి.

ఆరోజు ఆకే ఫుట్ బిస్ రోజు. అందరి మనసులూ ఆనాడు అనందంతో నిండిపోయివున్నయ్. భోజనాలయినాకే లలిత శ్రీధరని అడిగింది—“బావా, ఇప్పుడు చెప్ప, పండలలో ఎవరు గలిచారో?” శ్రీధర నవ్వుతూ వెంటనే అన్నాడు—“నువ్వే గలిచావు లలితా. ఎల్లాగైతే నా మీ ఆడవాళ్ళ మనసులు ఆడవార్లకే తెలియాలిగాని మాకేం తెలుస్తయ్?” ఇన్నాళ్ళ నుంచి అడిగి తెలుసుకోవాలని తపాతమాలాడుకున్న సరళ ఆరాటం పట్టలేక అడిగింది—“ఏంపండలలితా? నా క్కూడా చెప్పవ్? ఎవరు గలిచారో నేను చెబుతాను.” అని. లలిత తుగంసేపు ఊరుకుని శ్రీధరముఖంపై చూసి చివరికి నవ్వుతూ బదులుచెప్పింది. “ఏంలేదు అక్కా. ఒక నాడు బావకి జ్వరం బాగా తీవ్రంగా వుంది. ఆకలి చూడాలని ఒకటే కలవరించాడు. అప్పుడు నేను

‘బావా, అక్కనీ ఆకలి రమ్మని రాయనా’ అని అడిగాను. ‘నన్ను నీ చేత కాదు. మీ అక్క ఎన్నటికీ రాదు, రప్పించటం నీతరం కాదు.’ అని నిరాశతో అన్నాడు. అప్పుడు నేను రప్పిస్తానని పండలంపెన్నాను. ఎల్లా రప్పిస్తానన్నాడు. ఒక్క ఉత్తరంతో రప్పిస్తానన్నాను. నీతరం కాదన్నాడు. చూద్దాంగా అన్నాను. అది మాపండలం. ఇప్పుడు నువ్వే చెప్ప అక్కా, ఎవరు గలిచారో?”

“సరళ! నాకు నవ్వింది. ఆ డి నవ్వుతో లోపలి బరువంతా ఎగిరిపోయింది. “అయితే, లలితా, నిజం చెప్ప. నువ్వేనా దేవుడి పితకారిణి దేవి?” అని అడిగింది. లలిత నవ్వుతూ నేనేనని తలవ్రాపింది. సరళకి పట్టలేని ఊగ్గా, చెప్పలేని సంతోషమూ ఒక్కసారి వచ్చి “లలితా, నీమేలు జన్మజన్మాలకీ మరచిపోను” అంది. “అల్లా అనబోకు అక్కా. నేను చేసిందేమిందీ?” అంటూ లలిత చెల్లి పోవాలనికీ లేచింది.

ఇంతసేపూ అమాయక ప్రేతుడుడిగా వుండి పోయిన శ్రీధర లేచివచ్చి “నువ్వు చేసిన మేలు ఇంకా వరు చెప్తారు లలితా? మనష్యుల సంగతి అటుంచి దేవతలుకూడా చెప్తారో లేదో చెప్పలేను.” లలిత నిలబడిపోయి తలవంచుకుంది. శ్రీధర మళ్ళీ అందుకున్నాడు—“అయితే లలితా, మన అక్క ఆత్మరాభ్యుసం ఎప్పుడు?”

“ఇవారే చేద్దాం. ఏం ఆకా, వస్తావా బోళికి?”

ఆక వెంటనే లలితచంక ఎక్కి కూచుంది. “ఆకతోపాటు నన్నుకూడా నీబళ్ళో చేర్చుకుంటావా లలితా?” అని అడిగింది సరళ. లలిత నవ్వుతూ బదులు చెప్పకుండా ఊరుకుంది. “నవ్వులాటకాదు లలితా, నిజంగా నీదగ్గర మళ్ళీ ఓనమాలు దిద్దుకోవాలని వుంది. నన్ను నీబళ్ళోకి రానిద్యకుపోతే వీలేదు.” అంది. శ్రీధర “ఇదిగో లలితా, కొత్తకోమెలు వచ్చారనే సంతోషంతో ఈ పాఠకోమెద్ది నూట మరిచిపోకు. తెలిసిందా?” అన్నాడు.

చెరిచిపోయిన ముట్టుల్లోంచి మూర్ఖుడు మిమిల మెరుస్తూ కిలల నవ్వాడు.

ఆ రా మం తో పిల్లల పటాలం

*

= శ్రీ ముద్దా విశ్వనాథం =

తో

గడి ఎంతోమంచి మిత్రులు చెప్పారు. ఎన్నార్ల
సంతో నాకు కుటుంబాలగానే వుండే.
అంతమాత్రం కనిపించడం మెట్లా?—దేనికయినా
టయిష్ రావాలిదా అని చెప్పి నీటిపై పూలు
కున్నా.

సరి—‘పండు పండింది, కాకీ వారింది’
అన్నట్లుగా, ఈమధ్య ఒకనాడు దానంకంటే అవకాశం
తగ్గింది. కలకరి కలంపుగా ప్రేమిని నివరామకాస్త్రీ
సారి పూనికి బయటెరు.

అంతామరలో బస్సు దిగి ఒక్కసారి ఒక
ంతా కలయికావా. అక్కడినుంచి నాలుగుమైళ్లు
నడిచివెళ్లాది, సూర్యానికి నేను, నా హోల్డర్ పట్టు
కున్న బుడ్డిగా (ఇది కృష్ణాజిల్లామంపాళం) కాలు
సాగించాం. పొలాల, పొలంగట్లంటే అద్భుతగీత
ముక్తు, సుప్రసిద్ధి? కరుణాపూర్వకం, ఎండిపోయినకాళ్లను
తడుపుతూవుండే పల్లకాలవలు, నడిక సాగినీయక
అటుకపరిచే యింకపరలు, మానవుడి కీర్తియుక్తు
పరిశోధించే రాతిగుట్టలు—ఇవన్నీ చాటుకు చెప్పింటే
ఇప్పుడు మహాకృష్ణ సాగిస్తున్న మహాప్రస్థానం బ్రహ్మని
తలపుకువచ్చింది.

కారంబు కుటుంబం, మదరాసు నాకా
కరణం మాపోయింది. అంతేకాదు. మనస్సునంది
మరలిపోయింది. నాకు తోడుగా ఒక క్రిస్టియన్ మని
లరడు తారసపడ్డాడు. నా పోగట్టా యావత్తూ అతడు
చిటికలా వూపి లాగేకాడు. నివరామకాస్త్రీగారు
మారారంటోలలో స్థావరం ఏర్పరుచుకోటానికి గల
చేతులు పులు పురి, వారి ప్రతిభావిశేషాలు నిండు
వృద్ధయంతో వినిపి చోకాడు. అతడు చెప్పిన చరి
త్రంతా అమనస్సు అనకుండాగానే వుంది. అతడి అభి
ప్రాయాలన్నీ శ్రీకృష్ణ అతిశయం.

క్రమంగా ధోరణి మార్చి, తన ఆత్మచరిత్రను
(దారిలోనడుస్తూనే) నాకు అంకితం చేశామనే కుతూ
హాలు అగపరిచాడు, నేనూ కాదనలేదు. తన కేవల
కమా, కృష్ణావ్యంశలో నుభవనవానికై ఒకవిన్న
కొండ్రె సంపాదించాల్సివచ్చింది. అభివృద్ధి, అభివృద్ధికి
అతడు పెట్టుకునివున్న అర్థం, తీరులు—ఇవన్నీ చెప్పి
చెప్పి, చివరికి పర్యవసానం ఏమిటవుతుంది దంటారని
ప్రశ్నించాడు ఆత్రంతో—అమృతకృష్ణయిన నా
నోటిమాటకోసం చెవులు రిక్కించివున్నాడు.

ఒక, ఇదంతవనోయి తాతా!—చవు ఈవిధంగా
కెయ్యి అని కొన్ని కిటకులు నూదించా. ఇటువంటి
విషయాల్లో చాలామంది మిల్లరీవాళ్లు మనస్థి ఆశ్ర
యించి, మన నిశ్చరమమూలకంగా మేలు పొందార
నిన్నీ, మదరాసులో అధికారవర్తనలు యావత్తున్నదీ మన
గుప్పిట్లో ఉన్నారనీ, అతని మనసుకి తియ్యగా తగితే
టట్టు కొరలు కొరె. మీరు తండ్రిలాటివారని ఒక
చిన్న బిరుదు పడేవోరాదు నావయన, కొరకుండనే.
ఈ స్వల్పచరిత్రయొక్క ఆక్రమికత తాత కృతజ్ఞతా
మాచకంగా పూరిపాలిమేర చాటేవరకు మమ్మల్ని
సాగనంది, మారారందారి అరుగో అని చూపించి,
విడవలేక విడవలేక విడవాడిపోయాడు.

ఇక నొక్క అరగంటసేపట్లో కాస్త్రీగారి
గృహం చేరకుంటా మన్నమాట. లోగడి ఒకవ్యక్తు
వారి దర్శనం చేసినప్పటినుంచి కాస్త్రీగారినిగురించి
ఒకరకమయిన వృత్తాలు మనస్సులో నాటుకుపో
యాయి: ఆయన మిత్రభాషి అనీ, కోపానికి దూర్వా
సుడనీ, సామాన్యం దర్శించటానికి సుగమసాధ్యం
కారనీ, అస్తమానం ఏ కోరికాటు నవలలో ఉపా
అవకరిస్తూ మాన్వంటారనీ—ఇట్లా...

ఇటువంటి కష్టాలతో ఎట్లా ప్రసంగించటం?—
అంతా కలిపింది నడిక!—అనుకుని సంకీర్తనతో
అడుగులు వేస్తున్నా.

అసలు గ్రామానికి ఇంకా రెండున్నెలలుగా కన్ను చెదిరేటటువంటి ఒక తోట అందులో ఒకే ఒక యిల్లు. అదే అయివుంటుం దనుకున్నా కాస్త్రీగారిది. అవును, నావూనా నిజమే అయింది. అప్పటికప్పుడే ఒక అబ్బాయి మా రాక తెలియజేసినట్లుండి, కాస్త్రీ గారు ఎదురొచ్చేకారు, మందహాసంతో.

[ప్రేమించి శివరామశాస్త్రి] ।

‘ఏమిడిగో నచ్చారా?’ అని పలకరించారు.

‘వ్యాఖ్యం వర్తమానుకున్నానండి మారు. కానీ, మెయిల్లోనే బహుదేవం పడింది’ అన్నా. కాబట్టి కడుక్కోని నీళ్ళిచ్చి, స్వయంగా పడకున్న పట్టుకొచ్చి వేళారు హాస్యం. పాదప్రక్షాళన కావడం తోనే ‘ఆ’ హాస్యం పడకున్నా హర్షున్నా.

‘ఆ’ హాస్యం చేయమంటే మామూలేమో అనుకునేరు గనక. అటువంటి హాస్యం ఇంతవరకు చూసి యెరగను. సార స్వత్వం కలు ఎంతోమంది—మన కిటువంటి హాస్యం యిటువంటి ప్రదేశం ఉండిఉన్నట్లుయితే ఎంత చక్కటి రచనలు సాగించగలమో! అని ఉవ్విళ్ళూరడం నాకు తెలుసు. నేనూ అందులో ఒకటిగనక. ఊహగా నమే తప్ప, ఇదమితమని ఒక నిర్మాణానికి తేగలిగిన ఆరాధకుడు ఒక్కడూ నేటివరకు నాకు అగపడలేదు.

ఇట్లా అనేకులు వ్రాయునకొంద్రు కావాలని మనస్సులో సంకల్పించేదానికి కాస్త్రీగారు రూప దిద్ది ప్రత్యక్షంగా చూపగలిగారని అవకతమయింది.

గాలి గాలి, వెల్లి వెల్లి—తలుపులు తీయనక్కరలేదు, కిటికీలు మూయనక్కరలేదు! మనలో పరిచయమున్న గ్రంథాలము యానకా కను మూసినా తెరిచినా ఎదుట కనబడుతూవుండటం రా అనేసరికి కోరిన తృప్తం తలుచుకున్న నీరువారోని చేతులోకి రావడం, పని కాంగానే పో అంటే చెలి పోయి అలమారాలో దాని సానంలో అది ఆమరి పోవడం!—ఉత్తరాలు కొట్టిపెట్టడానికి ఒక తైపు విమత—రానీ గ్రంథాలకు అనువంశ బామ్మలు తమారుచేసిపెట్టడానికి ‘పక్కనే’ మనసుకలిసిన చిత్ర కావడం—ఇవంతా చూచి ఇంద్రజాలమా అనిపించింది. ఈ నల్లపనిలో—పల్లెటిపట్టుగా—అబ్బా, ఎన్ని వాంసులు! అని విస్తుపోయా.

ఇంతరి గొప్పతృప్తకాలు రాసివేసున్నార కాస్త్రీగారు అంటే—ఇదేదయినా మంత్రబలూ, ఉపాసనాబలనా అనుకునేవాణ్ణి, చెప్పాద్దా— ఇంతకు మునుపు.

అమృత్యు, తెలిసిపోయిన కలకం!—తలారి వారి ఉద్ధృంభరచనికి కొరగమయింది కేవలమూ వారి పాండిత్య ప్రకర్ష కాదు. కానేకాదు. మానవమృద యంలో ‘కవిత్వం’ మొలకలెత్తించే ఆ మహత్తర మయన కుండకం. ఉపా—ఉదీరమూ కాదు. ఆ ఋషినాటికలోని ‘ఆ’ హాస్యం.

మీరు ఖండింతరాలు దాటి ఆమెరికావంటి బ్రహ్మాండమైన దేశాలు చూచిఉండవచ్చు. అక్కడ ఆకాశాన్నంటే అరవ అంతస్తుల భవనాలున్న చూశా సేమా. ఇందుకు సుతరామూ అభ్యర్థపడను. కా— సారస్వతీనీరవడికి సరిగ్గా సరిపడేటటువంటి హాస్య మంటికి చూచివుండరని ఘంటాపథం గా చెప్పగల.

కుర్చీలో కూచున్నాను. కాస్త్రీగారు ఎవో కుళిత్రక్కలు వేస్తున్నారు. నేను అర్థమకగానే జవాబులు చెబుతున్నా. నా దృష్టి అంతా ఆ హాస్య మీదనే వున్నదాయి. తీవ్రంలో మనకి గృహనిర్మాణ యోగ మంటూ వుందలి ఏదైతేనా కాస్త్రీగారి మంచి మాట చెప్పడమే తలుచించినపక్షమందు, ముందు ఇటు వంటి హాస్యనిర్మాణానికి కంపనావన చేసి కానీ మరోపనికి వెళ్లనన్నమాట. ఇది నా దీక్ష. ఈ నిశ్చ యంతోనే మళ్ళీమళ్ళీ నలుమూలలా పరికించి, ఆ కొలతలప్రకారం మనఃఫలకమీద స్థానం గీసుకున్నా.

తరువరి—

నే వచ్చిన కార్యపరంపర గలవా వారికి నితే దించేవాడు, లేవిన సరకు సమ్రా అందించేవాడు. వారి సంభాషణాచార్యుని, అంతకు మించిన ఆ కలిని దీక్షి అవరణగా అభిమానానికి ముగ్ధులున్నారు. కాస్త్రీ గారి సదయవృద్ధయం వాడు పుష్టంగా అగపడింది. ఒక ప్రాణన్నీ హితునితో ప్రసంగించినట్లుగానే ఆయనతో మనసువిప్పి మాటాడవచ్చునని నిబ్బరం కలిగింది. ఆవేళలంకూడా అగలమైంది.

ఆయనవచ్చిన చనవు ఊరగా, పిచ్చాపాటి నెరి పోతోంది. వా ధోరణికి చెవియిచ్చినట్లుగా, క్రద్ధమాత్ర మున్నట్లు వారి వదనంలో కనిపెట్టా. సుధామధుర మయినటుంటి ఆ సమాధానాలు నన్ను చకిరుణ్ణి చేశాయి.

ఇంతలో భోజనానికి రెండవ పిలిచారు. ఆయన పిలుపులో గోచరించిన ఆహ్వాంతర ఆవధివించకగ్గడే తప్పి, వ్రాసిచెప్పటం సాధ్యంకాని పని. ఆ విశిష్ట మయిన ఏర్పాట్లన్నీ వాలో ఒక అవిరక్తమైన అనందాన్ని జనింపజేశాయి. ఈసందర్భంలో ఒకటిరెండు మరువరాని చిత్రసంఘటన లున్నాయి. అయితే— నన్ను తనిపిన ఆ మృష్టాన్నభోజనాన్నిగూర్చి ఏమా ధృష్టా ననుకుంటారు బహుశా, కాదుకాదు.

అక్కడికి ఒక పిల్లి వచ్చింది. చాలా చక్కగా, శుద్ధిగా వుంది. అది అభిమానంతో పెంపకమవుతున్న మాకాలచక్రవర్తి అని దాని రూపురేఖలే చెబు తున్నాయి. 'చేత కాలేదు, అప్పుడే వచ్చావా?' అన్నారు కాస్త్రీగా రాపిల్లితో.

భోజనంముందు కూర్చునివుండే—దాని నెంతో ముక్కునతో యెక్కుంటూ, దింతుకూ 'ఇది కాదు సమయం'అన్నట్లుగా నూచించారు. అది మల్లమల్ల వక్రూనేవున్నది. వచ్చినప్పుడల్లా వినుకూ విరామం లేకుండా 'భోజనాలైతాక వర్ణగాని'అని అంటూ దానికి నవ్వుతెలుపుతోవున్నారు. వారి సహనశక్తి నివానికి అచ్చెరుగొల్పింది.

అదే కాదు. మరోపిల్లి—పరిగ్గా అవుతున్న అటువంటిదే వచ్చింది. ఈ రెండూ కవలేమా ననిపింది. ఉండబట్టలేక అడిగేవాడు: 'కాస్త్రీగారూ, ఇది పెంపుడుపిల్లలా?'

'అవునుండీ. ఇదివరకు ఇంకా రెండుండేమి...'

'మరి, పిటికి వేరేమన్నా పెట్టారా లేదా?'

'పెట్టుకో!—ఒకదానికి పిట్టల్లేవేరు పెట్టాము. అది అతడితోపాటే చచ్చిపోయింది. ఇదిగో, దీని వేరు స్టాటిస్ట్. ఇంకా స్టాటిస్ట్ బతికున్నాడుగా? అందుకనే యిదిన్నీ...'

వాలో కల్గిన భావపరంపరకు పారం లేక పోయింది. ఇటువంటిదే మా పితామహులలో జరిగిన వా చిన్నవాటితోను ఒకటి ఆయనకి వినిపించా. వారి సరదా ఏమని చెప్పను?—

ఇంతలో ఇంకోపిల్లికూడా వచ్చింది రంగానికి. మొత్తం ఈ మచ్చలయిన మాడు పిల్లలూ ఒక్క అచ్చున పోసిన టైనిపించింది. భోజనాలవేళ ఈ పిల్లల పటాలన్నీ పెట్టుకుని ఆ బ్రాహ్మకు అడే అటలూ, వాటికి ఆయన చెప్పే మాటలూ బలే విశోదంగా వున్నాయి. ఈ పిల్లల ఒకటొకటే వక్రూనే, వాటిని మర్యాదగా అటలం సాగనంపడంలో కాస్త్రీగారు పడే కాయకర్షణం మాన్గేకపోయానంటే సమస్య. ఈ విషయంలో పరిపాలనలసయికి ఆయనకి చాలని పించింది.

అప్పుడనుకున్నా :

కాస్త్రీగారి ప్రతిభకి, తరఫారీతమయిన దివ్య రచనలకి హేతుమాల మయింది ఈ భౌతికవాతావరణం మాత్రమే కాదు. ప్రకృతికి చేరువగా వుండేట్లు ఆయన సృష్టింతుకున్న ఆరామమూ, ఆరామమూటేటిరమూ, టేటిరంలాని 'అ'హలూ—ఇవిమాత్రమే కాదు. ఇన్ని టిసి మించిన ఆయనపరిపక్వత్వాదయం—ప్రకృతినిచి త్ర్యంలా తీసేకాగల ఆ నిందారిన క్రైమపూరిత వృద్ధయం!! ఆ వృద్ధయంతోగొలిపి చెలుగుతున్నప్పుడే ఈ వాతావరణం కలిగి సహాయపడుతుంది.

అటువంటి వృద్ధయం, దాన్ని విప్పిచెప్ప టానికి ఆన కూర్మమయిన ప్రకృతివాతావరణం—ఈ రెండూ అమరి, మేలింపబడినప్పుడు మానవుడు కని కావడంలో యద్దర మేమి టుంటుంది?

కలిగి అత్యంతమయిన మానసిక, కారీరక సాధన సామగ్రి అమరటం తపాఫలమన్నమాట. వేళై రోగ్గివంతగిన అటువంటి అదృష్టవాలలో కాస్త్రీగా రొకరు.ఇట్టిఅనుకూలాల వాటిఅమరివున్నట్లుయేరా—?

వేదముల గణితయంత్రము

= శ్రీ గొబ్బూరు వెంకటానంద రాఘవాచార్య =

అయిదారువందల సంవత్సరముల క్రిందట వేద విద్యలను, వేదకర్మలను పునరుద్ధరించవలెనని నా దృఢముతో వేదములకు వ్యాఖ్యానము చేసి భావ్యములు వ్రాసిన సాయణవిద్యాగ్రంథాలు శబ్దార్థమాత్రము గ్రహించి కర్మపరముగా వ్యాఖ్యానముచేయు నుపక్రమించినట్లు ప్రారంభమునందే తెలియజేసియున్నాడు:-

“కర్మాగతా యద్యత్
 ధర్మతా బ్రహ్మజేన తాం,
 బోధం శబ్దార్థమాత్మైః
 వివృతిః క్రియతే స్ఫుటా”

ఈనాటి కాస్త్రజ్ఞులకు గల నిశితవైజ్ఞానికదృష్టితో వేదములు చదువుటకుగాని, వైజ్ఞానిక విశిష్టమైన వ్యాఖ్యానములతో భావ్యములు వ్రాయుటకుగాని పూనుకొనవలసిన అవసరము విద్యారణ్యుల వారికి ఆకాలములో కలుగలేదు. ఒకమూల మహమ్మదీయుల విజృంభణము, మరొక ప్రక్క వేదభాష్యులై వేదవోదితకర్మకాండపై ధ్వజమెత్తుచుండిన శైవబౌద్ధుల యొత్తిడి లోనగు చీకాకులనుండి వేదములను, వేదకర్మలను సంగ్రహింపవలె నను సద్భావముతో సాయణాచార్యులు కర్మపరముగా వేదము లన్వయించుకొనటకు విలసనట్లు శబ్దార్థములను గ్రహించి భావ్యములు వ్రాసెను.

అభావ్యవ్యాఖ్యానములనే ముఖ్యముగా పురస్కరించుకొని, శ్రీ విజయనగరమహారాజు లత్యేంద్రరాయతో నొసగిన మాపుడివేల రూపాయల విరాళముతో మాక్కుమల్లరుదోర వైఘంటికశబ్దార్థముల నశ్లేష తెలిసికొన యత్నించి ఋగ్వేదమున కెట్లెట్లు ఇంగ్లీషుభాషారూపము లేవలెనని తెచ్చుకొని వేద మాత్రముల జీవచైతన్యముల నింగ్లీషుగ్రంథములో

ప్రవేశపెట్టబాలకపోయెను. భారతీయేతరులకు వేద భాషాజీవనముల నవగాహన చేసికొనట సాధ్యమైన పని కాదు. వేదమంత్రముల నావేశించియున్న విశిష్ట వైజ్ఞానికవాదనల సంతమాత్రమును గ్రహింపబాలక మాక్కుమల్లరుదోర వేదము నిట్లు విమర్శించినాడు:-
 “ఓ భారతీయుడా! వేదము వేదమని మరీసేవు! మీ వేదంలో ఏముందోయి! కర్మసాయదారులైన మీ పూర్వులు-ఆర్యులు - ‘ఇంద్రుడా! వర్షం కురిపించవయ్యా! అగ్నిదేవుడా! నెచ్చగా వెలగవయ్యా! దేవతలారా! పుత్ర, పౌత్ర, ధన, పను, ధాన్యపప్పు దివో శ్రుజయం దయచేయండయ్యా!’ అని స్తోత్ర పాఠాలతో దేవతాప్రార్థనలు. అంతే. ఈవేదం చదవడం అంటే ప్రాణం విసిగిపోతుంది. దానినిండా ఊక ఎక్కువ; గింజ తక్కువ. ఆమాటకు వశే మాత్రైలులో ఉండే మహత్త్రఘట్టాలు-దిగ్భ్రమనచనలు, దేదీప్యమానమైన కాన్యభాగాలు వేదంలో కంచుకాగదాలు పెట్టి వెలికినా కనపడవు” అంటూ పోలేనిగా అనేకాడు. సంస్కృతభాషలో పాండిత్యం సంపాదించి వేదం ఇంగ్లీషులో వ్రాయ సాహసించినందుకు మనము ఈ దొరను ప్రశంసించవలసినదేకాని-మరలలో ఎంత తిరిగినా తెడ్డుకు రుచి అంటనట్లు మాక్కుమల్లరు ఎంత గింజాకున్నా వేదసారం మాత్రం ఇరికి! ఏమీ అంటలేదు. అలాగేచిందిమాస్తే అంటిం దనకొవడము కూడా అసందర్భమే. నిఘంటుమాత్రపాండిత్యం ననగా, సాగ్రహణమునకూ చాలా తేడా వున్నది కదా! అయి నప్పటికీ భరతఖండము పరాధీనంలో వుండడంవల్ల ఆ దొరగారి మాటలకు చెబుబడి చాలా ఉంటూ వచ్చింది. అతని విమర్శఅంతా పూర్తిగా అంగీకరించక పోయినప్పటికీ, మన దేశంలో ఇంగ్లీషువిద్యాభ్యాసం చేసి పెద్ద డిగ్రీలు పుచ్చుకొన్న పండితులు

చాలామంది "The vedas have high spiritual philosophical and religious value" అని భావించుకుంటావుంటారు. దేశరీలనుగరించి, ఆధ్యాత్మిక మతవిషయములనుగరించి వేదాలు చక్కగా విమర్శిస్తవి. వేదములకు నమస్కారము. అంతే. అంత మాత్రమే. అది తప్ప కాస్త్రవిద్యనో, వైజ్ఞానికంగా చూస్తే వేదములకు విలకలేదు— "The vedas have no scientific value in the modern sense of this word—science" అనేది యీ నాటి విజ్ఞాన కాస్త్రం అభ్యసించి అందులో అఖంఠసాందీత్యం సంపాదించిన మన సోదరు లనేకుల అభిప్రాయమై ఉన్నది.

ఈ సంవత్సరంలో మనము ముఖ్యంగా ఒక విషయం గమనించాలి. ఏమిటంటే—ఈ వైజ్ఞానికులకు సంస్కృతభాషా భాగాలేకయ్యను. స్వయంగా వేదము యొక్క సూత్రములు చదివారు. చదివినప్పటికీ, వేదములు ఏదృప్తిలో చూచి హంకారప్రస్థలు కాగలిగినో, ఆ విశిష్టవిషయములు అవగాహనచేసుకొంటుకు ప్రయత్నించారు. ఏ సూక్ష్మములలో వ్రాసిన తిప్పణిగీ షు వేదము చదివి సంస్కృతం విమర్శ ప్రారంభిస్తాడు. అంగుళానాదములమీద వేదమున్న మన భూతభూమి యొక్క గుర్తొక్కములమీటిలో గొప్ప గుర్తొక్కముని దుఃఖింపకతప్పదు. వేదములుగల గణితము ఏమిరాదనినీ, వారికి యంత్రాంశించిన మేరూ లేదనినీ, వైజ్ఞానిక విషయాల వాసనే వారి కెక్కడనూ లేదని చూపినప్పటికీ మన వైజ్ఞానికులు వేదవిమర్శ ప్రారంభించేస్తారు. ఈ అభిప్రాయాన్ని ఎంత సరికొద్దాయనూ నిరూపించుటకు రెండవమాడు వేదమంత్రములు విమర్శించి చూడాలి.

చింతిండు భూమిచుట్టూ ఒకనూరు తిరిగియుంటు పట్టు కాలము ఒకసేల. భూమి సూర్యునిచుట్టు తిరిగినచుటకు పట్టు కాలము ఒక సంవత్సరము, భూమిచుట్టు చంద్రప్రదక్షిణకాలము ౨౯౬ రోజులు, పన్నెండు చంద్రమాసములు ౨౯౬ X ౧౨: అనగా ౩౫౫ రోజులు చిల్లర; సౌరసంవత్సరము ౩౬౫ రోజుల చిల్లర. సకలము చిల్లరల నలుంచి చూచినపక్షమున ౩౬౦ రోజులు ఒక సంవత్సరము. రోజుకు ఒక పగలు, ఒక రాత్రి: సకలసంవత్సరమునకు ౩౬౦ రోజులు.

ఇందు ౩౬౦ పగళ్లు, ౩౬౦ రాత్రులు: ౭౨౦ అర్థ దినములు. కాబట్టి సౌరచంద్రమాసములను సరిచేయుటకు కలయు సవరణల నలుంచి సకటులెక్కనూ సరిగా చూచుకోగా, సంవత్సరచక్రమునకు ౩౬౦ దినము లనే లేకుండు; ౭౨౦ దివారాత్రము లనే అర్థదినములు. ఈ యంత్రములు ఋగ్వేదముయొక్క ప్రథమ మండలము—౧౬౪ సూక్తము—౧౧, ౪౮ సంఖ్యలు గల మంత్రము లలో దీర్ఘ తిమిమిషి స్పష్టముగా వర్ణించియున్నాడి:—

"వ్యావశారం నహి తిజ్జరాయ
వర్షర్షి చక్రం పరిద్యామృతస్య
అమృతా అగ్నే మిషునాసోత్ర
సప్తతాని వింశతిశ్చ తిక్షణి"
"వ్యావశో ప్రథమ శ్చక్రేషేషం
దీక్షితభ్యాని శ్చ త్చిక్త
తస్మిన్వానం ద్రిశతాశ్చిక్షణో
ర్షితా మస్మి న్మనలా చలాహః"

కాబట్టి సంవత్సరమునకు మున్నూట అరుదది రోజులు. అందులో మున్నూట అరుదని పగళ్లు; మున్నూట అరుదని రాత్రులు. మొత్తము ౭౨౦ అర్థ దినములు ఉన్నవి. సంవత్సరచక్రంలో సూర్యుడు గడిచినట్లు కనపడేది దినమునకు ఒక దీక్షి—౩౬౦ రోజులకు మున్నూట అరుదని దీక్షిలు. సంవత్సరాత్యక్తమైన కాలచక్రమునకు ౩౬౦ దీక్షిలు. క్రిమముగా సంవత్సరకాలచక్రమునకేగాక ప్రతిచక్రమునకు, లేఖా గణితాత్యక్తమైన ప్రతికలయము కు ౩౬౦ దీక్షిలుగా గణములు గైకొన్నారు. దీక్షిలను మనవారు భాగలన్నాడు.

కాబట్టి సంవత్సరచక్రమునందలి దినసంఖ్యను బట్టి మొట్టమొదట దీర్ఘ తిమిమిషి కలయమునకు మున్నూటఅరుదనిభాగ తేర్పరచినాడు. ఈ నిర్ణయమును భారతీయులూ, ఇతరదేశీయుల గణకులును అలాగే ఆమోదించి లేఖాగణితకాస్త్రము నభివృద్ధిచేసుకొన్నారు.

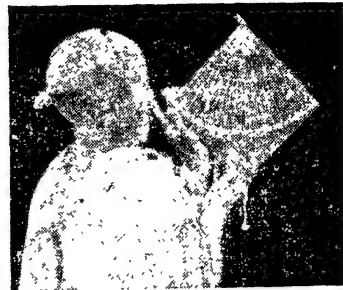
ఇప్పటికి వేదసంవత్సరములక్రిందట నుండిన భాస్కరాచార్యులవారు క్షిప్రాంతికిగోమతి అనే గ్రంథం పదన అధ్యాతం—యంత్రాధ్యాతం—లో కలయమున, కలయభాగములను చక్కగా తెలిపి యున్నారు.

“దర్శితం చక్ర ముంతి చాపం,

కోదండఖండం ఖలు తుగ్ధకోశం” (X-౧౫)

అనగా ఒకచక్రము అనే వలయును (Circle) రెండు సమభాగాలకొండ ఖండించగా రెండు అర్థ వలయులు (Semi-circles) వస్తవి. ఇం దొక్కొక్కటి చాపము, లేక కోదండము అందును (Semi-circle) ఒక్కొక్క కోదండమును రెండే సమభాగాలు చేయుగా. చక్రము వాలుగు సమభాగాలు లవుతుంది. ఇం దొక్కొక్క ధ్వి భాగమునే తురీయము, తుగ్ధకోశము అందుదు. చక్రముగ్ధమున మొత్తము ౩౬౦ భాగాలు. అందు వాలుగుభాగాలైన తురీయములో $360 = ౯౦$ భాగాలు. ఒక సన్నని కణుపలక మీద చక్రచక్రభాగమును టిఖించి, తొలబడిభాగాల కొండ దిభోంచిత్రు డది తురీయ మగును. దీనివలన ఒకానొక గ్రహముగాని, వక్షత్రముగాని, నూగ్యచంద్ర బింబములుగాని మనకు కనబడుచున్నట్లదయ్యిది దిప్పి క్రమమై సన్నిభాగ యెత్తున సన్నదో తెలికొనవచ్చును. ఎట్లనగా:— పలకయొక్క ప్రాణములు రెండింటిపైన చిన్నకొమ్మలవంటి కొయ్యలుక్కలమర్చవలెను. పలక అంచుకు సరిహద్దున నుండునట్లు ఈ ముక్కలద్వారా రెండు చిన్నరంధ్రము లమర్చవలెను. మరిన్ని ముగా రొకగజము పొడుగు గల గట్టి దారమున కడుగుం ముడిచేసి, అపైన ఉసిరికాయంత సన్నపుడండ దారముచుట్టుచు ఒకేమందము కలిగి యుండునట్లు చూచుకొని సరిచేయవలెను. గున్నపు టుండ ఆరి గట్టివచ్చును. తాళిపేట్రిల చేరి తూకన నుండువలె ఈ గున్నపుడండతో దారము Plumb-line వలె సరిగా వ్రేలుచుండును. దారపు రెండు భాగము చక్రవాభిరంధ్రముగా దూర్చి, దూరరాకుండ అతలల ముడిచేయవలెను. ఈ యంత్రయొక్కే తురీయ మని పేరు.

ఈ తురీయయంత్రము వేదకాలమునండి మన దేశములో వాడుకలో నున్నది. ఇక్కడి పటములో ప్రస్తావిత శ్రీపాద వెంటరమునదైవజ్ఞ శర్మగారు తురీయయంత్రమును చేతిబట్టి నిలుపున్నారు. ఈ యంత్రము చాలాకాలమునుండి వీరింట్లనున్నది. వీరు తూర్పుగోదావరిజిల్లా కొటరామచంద్రపురం కాపురములు. దైవజ్ఞులు. ఖగోళశాస్త్ర చేయునపుడు పలకపై సన్న కొమ్మలైన రెజము శీత్రమునకు సరిగా పెట్టుకొని, రెండవ కొమ్మలైన రెజమునుండా గ్రహణ ప్రారంభ తేదీకు కూర్చుని చూడగలము. పలకమీద గూ

(తురీయయంత్రమనబడు గణితయంత్రము)

పెద్దభాగాలు చూడగలము. అం దొక్కొక్కటి ౫౦ చిన్న భాగాలుగా భేదంపబడినవి. మొత్తము ౯౦ భాగాలు. గున్నపుకండతో దారము స్వేచ్ఛగా వ్రేలుచు గ్రహణప్రారంభమున కేభాగమున నుండించునో గమనించుకొందము. గ్రహణాంతమున బింబము చాలకూరము గడిచిపోవును. అప్పుడకూడ బింబము వీయెత్తున సన్నదో గమనింతుము. సంపూర్ణగ్రహణవిమోచనములన్ని సన్నిభాగాలనుతో తెలిసినపుడు, పరీతలలోనున్న గ్రహణ భాగాల భేదమునబట్టి గ్రహణము పాదాధికమో, అధాధికమో, కించిన్నమైనమో సరిగా నుగించి చెప్పగలము.

ఋగ్వేదము పంచమ మండలములో నభ్యర్యా నూక్తపు ఆశోమంత్రములో ఆగ్రముచేయుని ఇట్టి తురీయయంత్రములముగా నూగ్యగ్రహణము తెలిసికొనెనని పుష్టముగా తెలియుచున్నది.

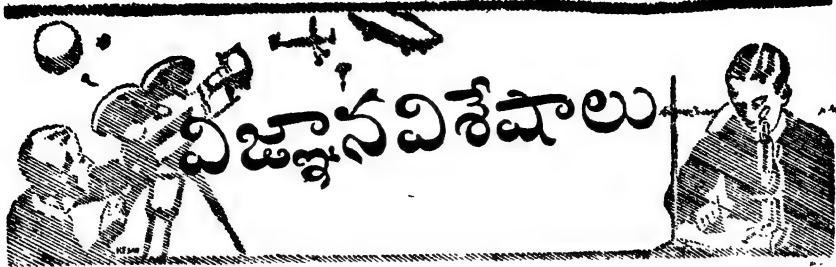
“స్వర్యానో రథ య దింద్రయా

అనోదివో వర్తమానాఅపాహ్

సూర్యాం నూర్వం తమసాపరతేన

తురీయేణ ప్రవృత్తా వింద దృతిః”

ఇక్కడ తురీయ మనేది ఒక యంత్రసాధనమని అర్థము చెప్పక విద్యాగణ్యులు సంఖ్యావాచకముగా గ్రహించి ఈ ఆరణ్యయంత్రమునకు వాలుగంక చేర్చి పదోమంత్రమువల్ల గ్రహణము తీర్చి తెలికొనెనని వ్రాయుట చాల తప్పు అని లోకమాన్య బాలగంగాధర తిలక్ గారు కూడ విమర్శించుచున్నారు. వేదములు మన మనశాసుచున్నంత గణితయంత్ర విజ్ఞానకూర్మలు గారు; వారి వైఖానీశులది గ్రహించుటకు మనము సరిగా యత్నింపవలె నని విన్నపము.

పట్టీలు (Plastics)

ఈ వార్తాపత్రికలకు చదివి నేటి ప్రపంచపరిస్థితుల నెరిగియున్నవారిలో, పట్టీలనువని నవీనయుగమునకు చెందిన నూతనరస్తువు లని తెలియుచు వారరుదు. పట్టీరస్తువు నీవాడు అన్ని పరిశ్రమలలోనూ, అన్ని గృహములలోనూ వాడబడుచున్నది. బహుశః ఇక కొలదిసంవత్సరములలోనే పూర్తిగా పట్టీలతోనే నిర్మితమయిన ఇల్లనగూడా చూడగలమేమో! ఇంజనరు ఆధునికయుగములో వెలసిన రస్తువగు ఉక్కుయొక్క స్థానముగూడా తొందరలోనే పట్టీచే ఆక్రమింపబడగలదని కొందరు శాస్త్రజ్ఞులు భావించుచున్నారు.

అయితే, పట్టీలనువని ఏవో తెలిసినవారు బహుశా చాలామంది ఉండరు. కొంతమంది పరిశోధించిన పాలనండి చేయబడిన దొక పట్టీ అనియు, బేకరై టొక పట్టీ అనియు చెప్పుచుండురు. వీటినిగూర్చిన అభ్యాసమునకు కారణము లేకపోలేదు. ఏలనగా- పట్టీ పదార్థములు బాగా అభివృద్ధికినచ్చినది క్రీ. శ. ౧౮౭౦ వనకనే.

పట్టీ (Plastic) అనగా నేమి? ఉష్ణ, పీడనముల (Heat and Pressure) వల్ల కావలసిన ఆకారమున కచ్చు చేయబడగలుగున పట్టీలు. ఆంగ్ల పదమైన 'ప్లాస్టిక్' అనుదాని అర్థము 'అచ్చు చేయబడగలది' అని. వీటిని రెక్టింగరని అనుమోపయోగములలో వాడుదురు. ఈ రకము పదార్థములే లక్కి, సెల్యులాయిడు మొదలయినవి. పూర్వపు పట్టీలు ప్రత్తి, పాలశాస్త్రము మొదలగు ప్రకృతిలోని పదార్థములనుండి చేయుచుండిరి. నేటి పట్టీలు ఫీనాయిలు, మూత్రిక (uric), ఫార్మల్డి

హైడు (Formaldehyde), అసిటిలిక్, ఎథిలిక్ మొదలగు రసాయనికపదార్థములచే తయారగుచున్నవి.

పట్టీలు రెండు ముఖ్యమయిన విధములుగా నున్నవి. ఉష్ణముచేసిన యెడల మెత్తగా అదృశ్యరకము మొదటిది. ఇవి కావలసిన ఆకారమునకు ఉష్ణహేతుముతో సులభముగా అచ్చుత్తనచ్చును. ఇవి ఉష్ణము యెడల మైనమువలె ప్రవర్తించును. వీటికి థెర్మోప్లాస్టిక్స్ (Thermoplastics) అని పేరు. రెండవ రకముపట్టీలు ఉష్ణహేతుముతో ఒక్కసారి అచ్చుత్తినపిమ్మట మరల ఉష్ణమువల్ల ఏ మాత్రముగూడా మెత్తగా చేయుటవచ్చు. ఏలనగా, ఈరకముపట్టీలు ఉష్ణముగల్గ రసాయనికసంయోగము నొందుటచే నేర్పడినవిగాన మరల వీటిని ఉష్ణ మేమియు చేయజాలదు. ఈరకములో బాగా ప్రసిద్ధమైయున్నది బేకరై టను పదార్థము. దీని నొకసారి కరగించి కావలసిన ఆకారమున కచ్చుచేసిన పిమ్మట మరల కరగించి ఇంకొక ఆకారము ఇచ్చుటకు సాధ్యముగాదు. ఈరకమునకు థెర్మోసెటింగ్ ప్లాస్టిక్స్ (Thermo-setting Plastics) అని పేరు.

పట్టీల పదార్థములు చాలావిధములుగా పొడిగి, తేలులుగా, గొట్టములుగా చేయుదురు.

వేర్వేరుపట్టీలనుగూర్చి తెలిసికొనటకు మునుపు వాటిని మనము రైసందినకీర్తిములో ఎట్లు ఉపయోగపరుచుచున్నామో తెలిసికొందము. రేడియో పూర్తిగా పట్టీలయముమే. సినిమాకు వర్ణనవుడుగాని, ఫోటోలీయనవుడుగాని ఛాయాగ్రాహకక్షీరము (Photo-

graphic emulsion) ఒక పట్టిపొరకు (Plastic Film) అంటించబడియున్నదని మీరు ఎరుగదురా ?

ఎక్స్ కేఫిల్మగుడా పట్టిలచే చేయబడినవే. ప్రీటు వాడే గుండీలు, అల్లె సూదులు మొదలయిన వన్నీ పట్టిపదార్థములే.

రకరకములయిన దువ్వెనలు, చావపిడుగు, పళ్లతోముబ్బులు ప్రతిదేదూ చేయుట కన్నీ పట్టిలు వాడుచున్నారు. పళ్లతోముబ్బులలో వాడే విరుగువెంట్రుకలుగుడా క్రొత్తగా పట్టిపదార్థముతో చేయుచున్నారు. ఈపదార్థమునకు నైలును (Nilon) అని పేరు. దీనితో ఆడవాళ్ళప్టాకింగ్స్ (Stockings) గుడా చేయుదురు. టేల్ టెన్నిస్ ఆడే బంతి పురా తన పట్టి యగు సెల్యూలాయిడుచే చేయబడినదే.

యంత్రకాలపు ఉపయోగములు

యంత్రకాలములో పట్టిలను వాయువిమానము లోని కిటికీలు, వైమానికుని కుర్చీలు, విమానములోని భాగములు, విమానమునికోధగొట్టముల (Gas-masks) లోని నేత్రకటకములు చేయుటకున, ట్రాంకులలో పగులని ముఖకవచముల కిటికీలు మొదలగునవి చేయుట కును ఉపయోగించుదురు. మొన్నటి యంత్రకాలములో రబ్బరకుబడులుగా పట్టిలే చాలవరకు వాడిరి.

పోయిన శతాబ్దములో ఉపయోగించిన పట్టి సెల్యూలాయిడుఒకటి మాత్రమే. ఇప్పుడు వేర్వేరురకముల పట్టిలు చాలా వాడుకలోనికి వచ్చినను అన్నింటికంటే ఎక్కువగా మనము సెల్యూలాయిడునే వాడుచు న్నాము. ఇది అతిదీర్ఘాయునది-ప్రతిమండి చేయబడిన పట్టి. దీనిని కావలసిన రంగులలో అద్దములరె పార దర్శకముగా ఉండునట్లు చేయవచ్చును. దీనిని, ఇంటిలో చావపిడుగు మొదలుకొని చిన్నపిల్లల అటవస్తువుల వరకు చేయుటకు ఉపయోగించుచున్నారు. కాని సెల్యూలాయిడు తొందరగా నివ్వంటుకొగలదు.

సెల్యూలాయిడు తయారుచేయుటలో మొదట ప్రత్తిని క్షత్రికేళిముమును (Nitro-cellulose) గా చేయువరకు. ప్రత్తిని బాగా కుద్రపరచి నక్షత్రిక, గంధక

కాన్సుముల మిశ్రణద్రావణములో ముంచి కొంతసే పయిన తర్వాత బాగుగా కడిగి ఎండచేయుదురు.

౧౮౫౫ లో పార్సన్స్ అనే బర్మింగ్ హాము శాస్త్రజ్ఞుడొకడు కృత్రిమముగా కొమ్ముతయారుచేయు టకు పరిశోధనపట్టుచు నక్షత్రికేళిముమును, కుపాకి ప్రత్తిని (Gun-cotton) కర్పూరము, అసిటోను మిశ్రణద్రవములో కరగించెను. ఈ విధముగా సెల్యూ లాయిడు తయారుచేయబడెను.

నివ్వంటుకొని సెల్యూలాయిడు

సెల్యూలాయిడు దహనశీలత్వము గలది. అనగా అగ్నిచే తొందరగా కాలిపోవును. దీనివల్ల అగ్ని ప్రమాదములుగుడా సంభవించుచుండును. అందువల్ల కాలిపోని సెల్యూలాయిడుకొనుట వెదకుచు శాస్త్రజ్ఞులు సెల్యూలాయిడును పోలీయుండి సెల్యూలోసు అసిటేటు (Cellulose Acetate), లేక కేళిముముఆళిత మనే పదార్థమును కనుగొనిరి. ఇది సెల్యూలాయిడంత దృఢ త్వము గలది కాదు కాని అంత త్వరగా నివ్వంటు కొదు.

కేళిముముఆళితము తయారుజేయుటకు ప్రత్తి నాచిన నక్షత్రికామ్ముబడును హిమానీఅశతామ్ము (Glacial Acetic Acid)లో ముంచుదురు. అప్పుడు లభించు సెల్యూలాయిడువంటి పదార్థము నివ్వచే కొలునది గాదు. కాని ఇది సెల్యూలాయిడుసానములో వాడునంతటి ప్రాముఖ్యతను పొందలేదు.

సీసీమాఫిల్మల నింకను సెల్యూలాయిడుతోనే చేయుచున్నారు. ఎలసనగా కేళిముముఆళితము ఫిల్మలు ఎక్కువ రాళిక (durability) గలవి కావు. అనగా సీసీమాముక్షత్రిక వాడుకవల్ల ఈఫిల్మలు తొందరగా సమసిపోవును. ఇంతకన్న ఈ కేళిముము ఆళితము పెయింట్లు, వార్మి ఫులు తయారుజేయుట కును, కృత్రిమసిల్క చేయుటకును ఎక్కువగా వాడ బడును.

చాలనుండి గుండీలు

ప్రత్తిపాలమునుండి విజ్ఞానశాస్త్రము తనదృష్టిని సాధువయన గోమార్తపై మరల్చినదానికి ఫలితము—

ఈవాడు గుండీలు, తరుకు తరుకు ఫౌంటెన్ పేనాలు, 'కాటేడివిప్' సులోచనాలు మొదలైన వన్నియు మిగిలినవి పాలనుండి లభించుచున్నవి. పాలనుండి పాలియరకు పదార్థము కాసీ (Casein) ననుదానిని తయారుచేయుదురు.

పాలియరకును పెరుగునకి వేరుజేసి ఉష్ణముచేయుటవ్వారా అచ్చొందుదురు. దీనిని వివిధకర్మములలో అచ్చువేయవచ్చును. ఈ కాసీను ఫార్మాలిన్ హైడ్రైడ్ ద్రావణములో ముంచి వేడిచేసియెడల ఇది ఉష్ణనిరోధకమయిన స్వచ్ఛమయిన తెలుపుగల పదార్థముగా తయారుచున్నది. దీనినే గాలిత్ (Galalith), లేక కృత్రిమపులరాయి యని పిలువదు. ఇది ఏనుగు దంతమును బోలీయంతలచేత దీనికి కృత్రిమవంత మనికూడా చేరు. ఇది దృఢమయిన, దునుగిలరులేని, బాగా మెళుగుపట్టు పదార్థము. అందుకల్ల కొమ్ము, దంతము, కాటేడివిప్లను బగులుగా దీనినే వాడుచున్నారు. దీనిని ముందు పెట్టిన ప్రయోజనములకేగాక స్త్రీలకై అల్లికనూదులు చేయుటకు గూడ వాడుచున్నారు.

పాలరాయిని బోలిన పట్టణే బేరై బ్రాడర్ ఈవాడు దీనిని చేయబడిన పదార్థమే అరుదు. దీనిని దాట్లగు బేకెండ్ అనే బెట్టికూకాస్త్రాజును మొట్టమొదట తయారుచేయుటచే దీనికి బేరై బిని చేరు. దీనిని తారు, లేక వాంకీలు (Coal tar) నుండి చేయబడిన ఫీనెలును ఫార్మాలిన్ హైడ్రైడ్ నుతో కలిపి, రసాయనికక్రియకు తోడ్పడటకుగాను కొంత అమ్మోనియా వేసి వేడిచేసికూకుముతో తయారుచేయుదురు. పిమ్మట వచ్చిన లక్ష్మిగంటి పదార్థమును నన్ననిపాడిగా చేయుదురు. ఈ పాడిలో కొంత కొయ్యపాడి కలిపి ఉష్ణ, పీచుముల సహాయముతో కావలసిన ఆకారమున కచ్చువేయుదురు. దీనిని చాలావరకు విశ్వాకర్మికరములు చేయుటకు, నీటికొట్టములు, బంకులు, రేడియోస్, కృత్రిమజ్వరములు చేయుటకు, బట్టగాని, కాగితముగాని నింపుటకు ఉపయోగించుదురు. బేరైలు చే నింపబడిన కాగితము, లేక బట్ట ఒకధాతువువలె దృఢమయినదిగా నుండును.

బేరైలుగుంతుకు చెందిన పట్టణ అంతఆకర్షణీయమయినది కావు. తరువరంగుల, ఇంద్రకన్యకర్మములు కావలయునన్న ఇంకొక రకపు పట్టణ—మూత్రిక్ (Urea) చే తయారుచేయబడిన అమినో-పట్టణ (Amino-Plastics) అనవనిగలవు. ఈమూత్రిక్ అన్నది వ్యవసాయములో ఎరువుగా వాడబడును. ఇది అమ్మోనియా, కర్బనద్రవ్యముజల రసాయనిక సమ్మేళనముచే తయారుచేయబడుచున్నది. కర్బనద్రవ్యముజలమును ఊపిరితిత్తులనుండి బయటికి వదిలే బొమ్మలను వాయువు. అమ్మోనియాకలిలోని వర్జిజనినండి సమన్వయింపజేయుదురు. ఈ క్రొత్త పట్టణ ఆకర్షణీయమయిన రంగుల గల పాత్రలుగా చేయుదురు. దీనిని సీసామూతల, గుండీలు, విద్యుత్పరికరములు చేయుటకుకూడా ఉపయోగించెదరు. దీనిలో దోమకంటి వాయువిమానములు (Mosquito airplane) నిర్మింపబడినవి.

కృత్రిమపుగాజు (Synthetic Glass)

గాజును బోలీయండి పట్టణగూడా చేడు చేయబడుచున్నది. ఇది కేరాలలు, సూర్యదగ్గినీ యంత్రములు మొదలయినవాటికి కావలసినటువంటి నాణాకయిన కటకములను బాగుగా మెరుగుపెట్టజేయుట కుపయోగించెదరు.

ఈ రకపు పట్టణ తయారుచేయుట చాల రహస్యముగా ఉంచబడిన వాణిజ్యపుసత్తు. నీటిని డయకన, పర్లెక్స్, లూలైటను క్లెగ్గతో బజారులో అమ్ముచున్నారు. నీటిలో పర్లెక్స్ (Perspex) అనవది వాయువిమానముల కిటికీల అడ్డములుగా వాడుచున్నారు. ఇది గాజుకంటే స్వచ్ఛమైనది. దీనితో కృత్రిమపు పట్టు (Teeth) చేయుదురు.

లూలైటనే క్రొత్తపట్టణుండి కంకరదీపమొకటి తేజాసంబంధ (Optic) కావ్యములకొరకు తయారు చేయబడును. ఈపట్టి కేలికదనము గలిగి స్వచ్ఛమైన, దృఢమయిన వస్తువు. దీని విశేషగుణ మేమనగా, ఇది వెలుగురును కంకరలనుండ ప్రసరించునట్లు చేయగలదు. వైస్ చేయబడిన కంకరదీపము సహాయముతో

A PINCH OF
"TILAK" BRAND
MISKY ASAFOETIDA.
IN
EVERY DISH
APPRECIATED
FLAVOUR

GOPALJI CHAMPSHI & Co
30, Govindappa Naick St.,
Madras.

ప్ర సిద్ధి కై క్కిన
తిలక్ మార్కు
మిస్కి యుంగువనే వాడండి.

వాసనకు మ్నూ, దుచికిన్ని
త్రేష్టమయినది

అన్ని చోట్ల దొరకును.

గోపాల్జీ చాంపీ అండ్ కంపెని

ఇంగుక, మర్చంటు,

80, గోవిందప్ప నాయక్ వీధి, మదరాసు.

వాడూఫీసు :   క్రాంతి :
బొంబాయి.   మధుర.

ఆ ర్థ ర సా య న శా ల
ము క్త్య ల, శృష్టా

ఫా పి త ము 1925

ప్రశస్తాయుర్వేదోపధములకు
నిలయము. ఏమందుకావల
సినను మాకు వ్రాయుడు.
నమ్మకమైనవి అభింపగలవు

అయుర్వేదభూషణ
వేటూరి శంకరశాస్త్రి,
ఎ. ఎం. ఎ. సి.

Consulting Physician.

డోంగ్రేగారి

బాలామృతము

బలహీనమైన బిడ్డలకు
పుష్టియున్ను, బలమున్ను
ఆరోగ్యము నిచ్చును

లోక్తుసిద్ధిపొందిన
పి. వి. రాజన్
అండ్ కంపెనివారి

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు నశ్యం
R. S. సుగంధ ముక్కుపొడి.

అన్నిటిలో సాటిలేనిది.

ధర వివరములకు వ్రాయుడు.

తయారుచేయువారు :—

పి. వి. రాజన్ & కంపెని,

అర్కణం, Arkonam, N. A. Dt.

మనకా మెచ్చంలేవు

ఇది రక్షకశక్తిని చేయు విలువ గల వస్తువులచే
తయారు చేయబడినది. మేసూలు, నిక్కాక,
నిస్సత్తుక, సుక్ల వస్త్రము, అతిమాత్రము మొదలగు
వాటిని ఖండించి, మంచులమును వీర్యపటుత్వ
మును కలిగించుటలో అద్భుతమయినది. అనేక
పద్ధి పోట్లు గలవు. 2 పిల్లలు చాలాను.

20 తులముల డబ్బి రు. 2/-

పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

పి. సి. వి. అండ్ కంపెని,

పెరి చేపి, (నెల్లూరు జిల్లా).

మదరాసు క్రాంది :

7, నీనుమొదలి వీధి, (మిన్నెమిద)

నెలెత్తు లాకిన ఎదురుగా, శార్మిటవు.

నిజమైన...చక్కని సిల్కుతో ఆనందించు

పైపాడి పిల్లలకు కలిసివర్ణయితే, పిల్లలకు
కురుకైత పిల్లల ఎంక ముచ్చట కలిగి
క్లాండ్. ఎంక కల్లాగా వుండునో మీది
కెరియగొను. మామూల పిల్లలెంక
ఇది రక్షకశక్తిని చేయు విలువ గల వస్తువులచే

పైపాడి
క్రమశక్తిని సమగ్ర
ప్రదర్శనం పిల్లలకి కలిగి, పైపాడి.

దంతదైర్ఘ్యము తన కార్య మునుసరించుచున్న చోటను.

అమెరికాలో కొత్తగా పొంట్లైట్ (Pontalite) అనే పట్టి కనిపెట్టబడినది. ఇది ఉష్ణముచే మెత్తబడును. అతినిలలోహిత (Ultra-violet) కిరణముల నెక్కువగా ప్రసారముచేయు పాదరసపు అనిరిదీపము (Mercury vapour lamp) ముందుగా నుంచిన యెడల ఈ పొంట్లైట్లు దీప్తివహనమునకునున్నవి. ఒక్కొక్క పొంట్లైట్లు ముందుంచుటవల్ల పొందిన ప్రదీప్తి దీపము తీసివై చింతకార్యముగా పది నెలల వరకు అట్లే ఉండును.

పట్టికటకములు (Plastic Lenses) చాలా చోటయ్యును. ఇవి గాఢవర్ణముగా, అతినిలలోహిత కిరణములను బాగుగా ప్రసరింపజేయుగలవు.

౧౯౩౩ సం. లో అమెరికాలో కనిపెట్టబడిన చాలా కొత్తపట్టి నైలా ననేది. ఇది వేర్వేరుమందములు గలిగియుండే ఈనెలగా తయారుచేయుదురు. ఈ ఈనెల బిరుగువెంట్రుకలుగా పళ్ళుకొముకుంచెల (Tooth-brushes) కమర్చును. టెర్నిస్ రాకెట్లకు గట్ల (Guts)గా, కేస్త్రసంబంధపుకుట్లు వేయుటకు గాను వీటినే వాడుచున్నారు. ఈనైలానువారలు చాలా కఠినముగా నుండుటవల్ల త్రొళ్లనుగూడా వీటితో చేయుదు.

పట్టికటక గల ప్రాముఖ్యతకు అది అన్నిరస్తులకుంటే సులభముగా వేర్వేరు రూపములలో పరిణామము పొందగలుగుటచే కారణము. వీటి నొక చిన్న నూది మొదలుకొని, మోటారుభాగములవరకు ఒకటిచెట్ల నొకటి అచ్చువేయవచ్చును. మరొకటి: పట్టికటక మెరుగును పొందగలవు. కొయ్యే మరీమరీ మెరుగు పెట్టుచుండవలెను. కాని పట్టికటకముతో చేయబడిన ప్రవీణస్తువు పుట్టుకతోనే మెరుగయినవచ్చును. దీని కాంతి ఎప్పుటికినీ చెడదు — సాధారణముగా రోజూ మురికిని పోగొట్టుటకు ఒక గుడ్డతో తుడిచిన చాలును.

మెరుగుతనములేకున్న పట్టికటక అలంకారము రంగులలో అద్దబడును. పట్టికటక వేసిన రంగు చెడిపోదు. పట్టికటకములో అవోరము పెట్టినయెడల అది ఏమాత్రము చెడదు.

ఇకమీద పట్టికటక చాలా అభివృద్ధి రోజువుచున్నది. అప్పుడే పట్టికటక అమెరికాలో మోటారు చేయబడుచున్నది. ఇండ్లుగూడ కట్టబడినవట. పట్టికటక ఇంటి నొకదానిని రెండురోజులలో ఇద్దరు మనుష్యులు నిర్మింపగలరట!

రోజూ మనము చూసే లక్క ప్రకృతియొక్క పట్టికటకము. కాన వైజ్ఞానికుని కృత్రిమపు సృష్టి ప్రకృతినే చిన్న బోవునట్లు చేయుచున్నదిగా!

“రాము”

భూ ప్ర ద క్షిణ ము

= శ్రీ మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య =

ప్రతినితా ఒకవర్షాయుం భూప్రదక్షిణం చేసి, అక్కడ క్షుద్ర జరిగిన వింతల విశేషాల సాక్షిప్తాయంగాను నవ్వావ్యవసాయ వివరించడమే ఈ వ్యాసముయొక్క ఉద్దేశం. ప్రపంచంలో జరిగిన చర్యల నన్నిటిని వివరించడం బ్రహ్మతరంకూడా కాదు. అట్టి వివరణ అవసరంకూడాకాదు. చర్యలలో ఏవి గమనార్హములో ఏవి కావో, ఏవి ప్రధానములో ఏవి అప్రధానములో ఏవి ఉపయోగపడతాయో అవసరం. పితృవరి నెలకు సంబంధించిన వివరణచేయుటకు పూర్వం కొన్ని సామాన్య విషయాలను గ్రహించవలసియున్నది. ఇవి ధివ్రాస దక్షిణ వ్యాసాన్నిటికి ప్రాతిపదిక అని చెప్పవచ్చును.

సామాన్య విషయములు

(౧) ప్రపంచంలో ఇప్పుడు సుమారు దెబ్బై స్వతంత్ర రాజ్యాలున్నవి. వీటిలో కొన్ని అగ్రస్థానాన్ని, కొన్ని మధ్య స్థానాన్ని, తక్కినవి అల్పస్థానాన్ని వహించినవి. అగ్ర స్థానాన్ని వహించిన రాజ్యాలకు ఎక్కువ పలుకుబడి. వాటి చూట సాగడం సులభం. వాటిని పరిపాలించేవారు చెప్పేమాటలకు, చేసేపనులకు ఎక్కువ విలువ. చిక్కిర్తమందును, జన సంఖ్యయుండును, భౌగోళికములందును, యుద్ధముచేయుటకు కావలసిన సర్వాంగబలమందును వీటికిగల అచిక్కతనుబట్టి ఈ అగ్రస్థానము వీటికి లభించియున్నది. ప్రస్తుతము (౧) యునైటెడ్ కింగ్డమ్ (౨) రష్యయా రాజ్యములు ఈ పరగతిలో చేరియున్నవి. ఇంగ్లండు ఇటీవలకు ఇండులో చేరియుండెను కాని రెండవ ప్రపంచయుద్ధానంతరం ఇట్టి స్థానానికి దీనికి అర్హత ఉన్నదా. లేదా అనే విషయాన్ని గురించి కొంత సందేహానికి ఆవళాం యేర్పడ్డది. కాని మొత్తముమీద దీని కింకను అగ్రస్థాన మున్నదని చెప్పటలో విస్తారప్రమాదం లేదు. ఫ్రాన్సు, కనడా, అమెరికా, బెల్జిం మొదలైన

దక్షిణ అమెరికాలోని కొన్ని రాజ్యములు మధ్యతరగతిలో చేరినవాటిలో ముఖ్యములైనవి. తక్కినవి అల్పరాజ్యములని చెప్పవచ్చును. ప్రపంచయుద్ధము జరుగుచుండిన రోజులలో నైనా దేశమును అగ్రరాజ్యములలో లెక్కపెట్టుచుండిరి. కాని అట్టి పదివికి ఆ దేశము వచ్చుటకు కొంతకాలమునట్లును, ఆ దేశములో ప్రస్తుతము జరుగుచుండు అంతర్యుద్ధము ముగిసి, సౌష్ఠవమైన కేంద్రప్రభుత్వము స్థిరముగ స్థాపించబడిన గాని అది అగ్రరాజ్యమని అనిపించుకొనజాలదు.

(౨) ప్రపంచమున కంతకు సంబంధించిన సమష్టి వ్యవహారములను పరిశీలించి పరిష్కరించుటకు ప్రస్తుతకాలమున కొన్ని సంస్థలు ఏర్పడియున్నవి. మొదటి ప్రపంచ యుద్ధము ముగిసిన తర్వాత నానాజాతిసమితి (League of Nations) అను పేరుతో ఇట్లు సంస్థ ఒకటి స్థాపిత బడినది. కాని ఇందులో అనేకలోపములు ఉండినందున దానిని రద్దుచేసి దానికిబదులుగా ఐక్యజాతుల సమితి (United Nations Organization) అను పేరుతో ౧౯౪౫ లో మరియొక సంస్థ స్థాపించబడియున్నది. ఇందు ౫౫ రాజ్యములకు సభ్యత్వ మున్నది. తక్కిన ౧౦, ౧౫ రాజ్యములకుడూ అచిరకాలములోనే సభ్యత్వము లభించవచ్చును. రాజ్యానికి రాజ్యానికి వివాదాలు పుట్టినప్పుడు ఆ వివాదాలు యుద్ధరూపము దరింపకుండునట్లు కాంతిపద్ధతిని మధ్యవర్తుల ద్వారా వాటిని పరిష్కరించుటకును, సామాన్యముగ యుద్ధములు రాకుండచేయుటకును, కాంతిభద్రతలను ప్రపంచ మందంతట నెలకొల్పుటకు కావలసిన ఏర్పాట్లు చేయుటకు ఈ సమితి ఏర్పడియున్నది. పూర్వకాలానికి, ప్రస్తుత కాలానికి అనేకభేదములు ఉన్నవి. రాకపోకలకు కావలసిన సౌకర్యములు నులభదుగుటచేత ఈకాలమున ఏ దేశముగాని ఏకాకిగా ఉండుటకు వీలులేదు. ఇతర దేశములలో ప్రతి

దేశమునకు సంబంధ మేర్పడియున్నది. ఏదేశము దాగువద వలె నన్నను ఇతరదేశములతో సాంగత్య మవసరమైనది. ప్రపంచ మీకాలమున పరస్పరాలయ మైనదని చెప్పటలో ఇదే అర్థము. ఇట్టి ప్రపంచములో యుద్ధములు ప్రారంభ మైనయెడల అవి ఏదో ఒక ప్రాంతమును మాత్రమే జరుగు టకు పీఠలేదు. ఎక్కడ ప్రారంభమైనను అవి క్రమక్రమ ముగ ప్రపంచమందంతట వ్యాపించుట న్యధావము. మొదటి ప్రపంచయుద్ధము, రెండవ ప్రపంచయుద్ధము యూరపు ఒండ ములో ఒకమూలలో ప్రారంభమై తుదకు ప్రపంచమందంతట వ్యాపించినవి. ఇదిగాక ఇప్పటికాలపు యుద్ధములు సర్వ నాశకరములు. దాంట్ల ప్రయోగమువలన నిమిషకాల ములో గొప్పగొప్ప పట్టణములు, రక్షితకొలది మనుష్యుల ప్రాణములు దగ్ధమగుచున్నవి. గనుక యుద్ధములు రాకుండుటకై మానవకోటి అంతయు కలిసి అనేక ఏర్పా టలు చేసుకొనవలసిన అగత్యము ఎప్పటికంటే ఇప్పుడు ఎక్కువగా ఏర్పడినది. అందునిమిత్తమే ఐక్యరాజ్య సమితి, దానికి సంబంధించిన సభలు, సంఘములు నిర్మింపబడినవి. భూప్రదక్షిణం చేయుటలో ఈ సభలు, సంఘములు చేయు వసులను వివరించవలసి యున్నది.

(౩) భూప్రదక్షిణము చేయునపుడు ప్రపంచముయొక్క స్వరూపము కండ్లకు రట్టినట్లుండవలెను. ప్రపంచములోని వివిధభండములు, దేశములు, సముద్రములు మొదలైనవి ఎచట నుండనది తెలియనియెడల ప్రపంచవ్యవహారములకు గల పరస్పరసంబంధమును గుర్తెరుగుట సాధ్యముకాని పని. సాధారణముగ కొన్నిభూభాగములు ప్రస్తుతకాలమున ప్రాధాన్యము వహించియున్నవి. వాదప్రతివాదములకు, స్థిరస్థనమస్థలకు ఇవియే మూలస్థానములు, పారశ్రవ్యుఁ, ఈశిప్తు, ఇరాక్, గ్రీసు, ఇండోచైనా, ఇండోసియా ఈలా టివి. పూరిముగ పరిశీలించినయెడల భూగోళదృష్ట్యా ప్రపంచమును ఒకవిధముగ విభాగముచేయవచ్చును. ఇందు పశ్చిమార్ధగోళము (లేక ఆమెరికా) ఒక ప్రధానభాగము, ఆమెరి క్కలో యున్న ఔరెడ్జిట్టె కేంద్రస్థానమును వహించియు న్నది. కనడా దేశము, దక్షిణఆమెరికాలోని రాజ్యములు దీనిచట్టు తిరుగుచుండు ఉపగ్రహములు. ఆమెరికానుండి పశ్చిమముగ పసిఫిక్ మహాసముద్రము మీదుగ ప్రయాణము చేసినయెడల (౧) ఆఫ్రికాయాఖ్యంతిరంతులకును, (౨) అసియాఖండమునకును రాగలము, ఆఫ్రికాయాఖ్యంతిరం తులు ప్రస్తుతద్రిక్షివసామ్రాజ్యములో భాగములుగ నున్నవి.

కాని రెండవ ప్రపంచయుద్ధకాలముందు వీటిని సంగ్రహిం చుటలో యున్న ఔరెడ్జిట్టెను వాడు ఎక్కువపరమము చేసి నందున వీటిని, యున్న ఔరెడ్జిట్టెను దగ్గరసంబంధము ఏర్పడినది. అందువలన రాసురాను వీటికి ద్రిక్షివసామ్రాజ్య ముతోటి సంబంధము దూరమగు నను సందేహ మేర్పడు చున్నది. అసియాఖండములోని ప్రదేశములను కొన్ని భాగములుగ విభజింపవచ్చును. వీటిలో ప్రధానములైనవి

- (౧) ఇరాక్ (౨) కొరియా (౩) మంహరియా (౪) మంగోలియా (౫) రషియాలోని రాష్ట్రములు (౬) చైనా (౭) ఫిలిప్పైన్స్ దీవులు (౮) ఇండోసియా, ఇండోచైనా, తైలాండ్, బర్మాలో కూడిన ప్రాగ్జితి అసియా (౯) ఇండియా (౧౦) అఫ్ఘానిస్తానము, ఇరాక్ (పర్షియా), ఇరాక్, టర్కీ, సిరియా, పారశ్రవ్యులతోకూడిన మధ్యప్రాచ్యము ప్రధానములు. సామాన్యముగ వార్తాపత్రి కలలో ప్రాగ్జితిఅసియా (South-east Asia) మధ్యప్రాచ్యము (Middle East) అను విభాగములను గురించి ఎక్కువ ప్రశంస కనుపించుచుండును. ఈ విభాగ ములు ప్రస్తుతకాలపు అంతర్జాతీయ వివాదములలో అనేకము లకు జన్మభూములు. అసియాఖండమునుండి పశ్చిమముగ ప్రయాణము చేసినయెడల యూరపుఖండమును చేరెదము. భూప్రదక్షిణదృష్ట్యా ఈఖండమును ప్రస్తుతము కొన్ని భాగ ములుగ విభజింపవచ్చును. వీటిలో (౧) రషియా (౨) రషియావతుకుదిలో నున్న తూర్పుయూరపు. ఇందులో బల్గేరియా, రుమేనియా, హంగేరీ, ఇకోస్లోవేకియా, పోలాండు, యూగోస్లేవియా, ఆల్బేనియా దేశములు చేరియున్నవి. (౩) గ్రీసు, ఇది తూర్పుయూరపులో ఇంగ్లీషువారి వతుకు బడియం దుండుదేశము. (౪) మిశ్రమండలి వశమండన్న జర్మనీ ఆఫ్రికాయా దేశములు (౫) ఇటలీ, స్పెయిన్, పోర్చు గల్, ఫ్రాన్సు, బెల్జియం, హాలెండు, డెన్మార్కు, నార్వే, స్వీడన్ దేశములు (౬) ఇంగ్లండు (౭) ఐర్లాండు, యూరపు ఖండమునకు రక్షిణముగ ఆఫ్రికాఖండ మున్నది. ఇందులో గమనించదగిన భాగాగములు (౧) ఈశిప్తు (౨) దక్షిణ ఆఫ్రికాదుమాత్రమే. తక్కిన ప్రదేశములు ఏదోఒక యూరో పియూజాతుల సామ్రాజ్యములో చేరినవి. ప్రస్తుతము వీటికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యము లేకున్నను రాసురాను వీటికిహద ప్రాధాన్యము రాగలదు. వీటిలో అనాగరికులును, అజ్ఞాను లును అగు నర్హులైనా వు వివసింపచున్నాడు. ప్రస్తుతము వాడు యూరోపియనులకు విరేయిలై ప్రవర్తించుచున్నను.

రానురాను పిడుకూడ తిడుగుదాటలు చేయగలరని చెప్ప వచ్చును. మహానముద్రములో వనిపికమహానముద్రము నకు ప్రస్తుతియు ఎక్కువ ప్రాధాన్యము లభించియున్నది. ఆమెరికా ఆసియాఖండములకు మధ్యన ఇది ఉండుటచేతను. అగ్రరాజ్యములు రెండును దీనిని అనుకొనియుండుటచేతను ఈ మహానముద్రమున కిప్పుడు ప్రాధాన్యము వచ్చినది. ఇంతకుపూర్వము ప్రపంచములోని అగ్రరాజ్యములు ఆట్లాంటిక్ మహాసముద్రమును అనుకొనియుండెను. అందుచేత ౧౬-వ శతాబ్దము మొదలు ౨౦ వ శతాబ్దప్రారంభమువరకు దీనికి ఎక్కువ ప్రాముఖ్య ముండెను.

ఈ ప్రాతిపదికను ఆధారముగ శేసుకొని గతమానము లోని విశేషములను గమనింపము—

సంధిపశ్చిమముల సంతకము

రెండవ ప్రపంచయుద్ధమున జర్మనీపక్షము వహించి మిత్రమండలివారితో యుద్ధముచేసి ఓడిపోయిన ఇటలీ, రుమేనియా, బల్గేరియా, హంగేరీ, ఫిగలారు రాజ్యములపై ఎట్టి సందిశరక్తులను విధింపవలె నను విషయమునుగురించి ఒక సంవత్సరకాలము వాదోపవాదములు జరుగుచుండెను. ఇంగ్లండు ప్రాన్సు రషియా యునైటెడ్ స్టేట్సురాజ్యముల విదేశాంగమంత్రులు నలుగురితో కూడిన విదేశాంగమంత్రుల సభలో ఈచర్చలు మొదలు జరిగెను. వా రొక చిత్తసంది పత్రమును తయారుచేసిరి. దానిని విమర్శించుటకై గత సంవత్సరము జూలై అగస్టులో మిత్రమండలి పక్షము వహించి యుద్ధముచేసిన రాజ్యముల ప్రతినిధులందరు ప్యారిస్ పట్టణములో సమావేశమైరి. వా రాసత్రములో కొన్ని మార్పులను సూచించిరి. అనూచనలను వడికించి చిత్తపత్రములను కొంత మార్చి విదేశాంగమంత్రుల సభ వారు సాఫల్యవశ్యములను తయారుచేసిరి. ఫిబ్రవరి ౧౦ తేదీని ఈ పత్రములను ఇటలీ మొదలైన రాజ్యములవారు మిత్ర మండలివారు సంతకముచేసిరి. వీటి మూలమున ఓడిపోయిన రాజ్యములవారందరు నష్టపరిహారముక్రింద ఎక్కువ ద్రవ్య మును ఇచ్చుకొనవలసినవారైరి. ఇటలీ తన సామ్రాజ్యము నంతను కోల్పోయెను. యునైటెడ్ నియంతగ నుండినపుడును, తక్కువర్యమును ఇటలీకి ఉత్తర ఆఫ్రికాయందును, తూర్పు ఆఫ్రికాయందును కొన్ని నగనరాష్ట్రములు యిచ్చెను. వీటి నన్నిటిని ఇటలీ ఈనందులమూలమున వదలుకొనెను. ఇది గాక మొదటి ప్రపంచ యుద్ధములో ఇటలీ సంపాదించిన

ద్రవ్యరేవుపట్టణమును, దాని చుట్టుపట్లనుండిన ప్రదేశమును కూడ వదలుకొనవలసి వచ్చెను. ఫిగలారు కొన్ని ప్రదేశ ములను రషియా స్వాధీనము చేసెను. యూరపులో ఇటలీ వదలుకొన్న ప్రదేశములలో చాలాభాగము యూగోస్లావియా పశ్చిమానికి వచ్చెను. ద్రవ్యపట్టణము మాత్రము ఎవరి పశ్చిముగాః విక్యరాజ్య నమితి పరిపాలనలోకి వచ్చెను. ఈ సందిశరక్తులవలన కలిగిన మార్పులలో ప్రధానములైనవి ఇవియే.

సందిశరక్తులను తయారుచేసిన సభలన్నిటియందును రషియా ఒక పక్షమును, ఇంగ్లండు యునైటెడ్ స్టేట్సులు మరియొక పక్షమును వహించియుండెను. వీరి వర్యన వాదోపవాదము లనేకములు జరిగి ఒక్కొక్కప్పుడు అతి తీవ్రరూపమును దరించెను. యుద్ధకాలమందు వీరియందున్న మిత్రభావ మంతయు అదృశ్యమయ్యెను. ఈ విధముగ అగ్ర రాజ్యములలో పరస్పర విరేధము లేర్పడుటప్రస్తుత ప్రపంచ పరిస్థితుల కొక ప్రధానలక్షణమని చెప్పవచ్చును. అంతర్జాతీయ సభ లన్నిటియందును ఈ వైరుధ్యము కనపడుచు యున్నది. మూడవ ప్రపంచయుద్ధము వచ్చుట కిది ప్రధాన కారణ మగుననికూడ అనేకులు అభిప్రాయపడు చున్నారు.

సందిపశ్చిమంలో నూచించబడిన గొప్పమార్పుకటి రెండవ ప్రపంచయుద్ధము మూలమున యూరపుఖండమందు జరిగెను. బల్గేరియా, రుమేనియా, హంగేరీ, జెకోస్లావీకియా, పోలెండు దేశములందు రషియాయొక్క నలుకు లది స్థిరముగ నాటకొనెను. రషియాను కాదని ఈ రాజ్య ములవా రేమి చేయుటకును నమర్చుదును, స్వతంత్రులును కాదు. వీరు రషియాకు అనుచరులై ప్రవర్తించవలసిన స్థితి లోనికి వచ్చిరి. యూరపులో ఇంతకు పూర్వము ఏపత్రవత్తి కూడ పశ్చరయకొనలేనంతటి సామ్రాజ్యమును రషియావారిప్పుడు పశ్చరయకొన గలవారైరి.

భద్రతా సంఘము

విక్యరాజ్యసమితికి చెందిన అంగము లనేకము లున్నవి. వాటిలో భద్రతాసంఘ మొకటి. ఇందు పదకొండు గురు సభ్యులు. ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు, రషియా, యునైటెడ్ స్టేట్సు, చైనాకు దీనియందు స్థిరసభ్యత్వము కలదు. అనగా వారి ప్రతినిధు లెల్లప్పుడు ఇందు ఉండి తీరవలెను. వీరుగాక కాక్కాసియన్ సభ్యులు అగ్గురున్నారు. వీరిని సమితి మహాసభవారు రెండు సంవత్సరముల కొక పర్యాయము

ఎన్నుకొనుచుండుదు. ఈ వదకొందుగురు వట్టులతో కూడిన భద్రతాసంఘము ఏదో ఒక సమయమందు గాక ప్రతిరోజు సేమావేశమై అనేక వ్యవహారములను విచారణ చేయుచుండును. ప్రస్తుత మిది రెండు వ్యవహారములను విచారణ చేయుచున్నది. ఒకటి ఆయుధ విసర్జనకు సంబంధించినది. రెండవది ఇంగ్లండు ఆర్మేనియాలకు మద్ద్య కలిగిన వివాదము.

ఆయుధ విసర్జనము

యుద్ధములో ఉపయోగించదగిన పిరంగులు, కుపాకులు, బాంబులు, ట్యాంకులు మొదలగు ఆయుధములను అనధిమితముగ కొన్ని దేశములవారు సేకరించుటయు, తయారు చేయుటయు యుద్ధములకు కారణమగుచున్న దను భావము ప్రబలుటచేత, ఆట్టి ఆయుధముల సంఖ్యను తగ్గించుటకును, వీలైనయెడల వాటిని పూర్తిగా విసర్జించుటకును వివిధరాజ్యములవారు సంవీధులు కావలెననియు, ఆట్టి విసర్జన జరగటకు కావలసిన ఏర్పాటులను భద్రతాసంఘమువారు సూచించవలసిన దనియు సమితి మహాసభవారో తీర్మానమును గత డిసెంబరులో చేసెయ్యారది. అవిషయమై ఇప్పుడు భద్రతాసంఘమున చర్చలు జరుగుచున్నవి.

అణుశక్తి సంఘము

ఆయుధవిసర్జన విషయమునకును, అణుశక్తిని (అటంబాంబు) యుద్ధములో ఉపయోగించు విషయమునకును సంబంధమున్నది. అటంబాంబును రెండవ ప్రపంచయుద్ధమందు ఆమెరికనులు జపానులోని రెండుపట్టణములపై ప్రయోగించి వాటిని ధ్వంసముచేసిన విషయము అందరికీ తెలిసినదే. అంతటి విశాళకరమైన ఆత్మము ప్రస్తుతకాలమున మరియొకటి లేదు. తక్కిన ఆయుధము రెన్నిటిని విసర్జించినను ఎట్టి లాభము ఉండదు, అన్నిటికంటె అటంబాంబును విసర్జించుట అత్యావశ్యము. కాని ఈ విసర్జనవిషయములో కొన్ని క్లిష్ట శ్రమవ్యయమవుచి. ప్రస్తుతము యునైటెడ్ స్టేట్సువారికి తప్ప మరెవ్వరికి కూడ ఈ బాంబులను తయారుచేయుటకు కావలసిన జ్ఞానము, శక్తి, సేద్య లేదు. వాడుకాశ్రమము ఈ బాంబులను కొన్నిటిని తయారు చేసియున్నారు. ఇంకను తయారు చేయుచున్నారు. వీటిని విసర్జించవలయు నను తీర్మానము అమలులోనికి వచ్చినయెడల దానిమూలమున నష్టపడువారొక యునైటెడ్ స్టేట్సువారు మాత్రమే. ఇదిగాక ఏ అణుశక్తి

సహాయమున అటంబాంబు తయారగుచున్నదో ఆ శక్తి సహాయమున మామాట వనులను అతి చౌకగను, శీఘ్రముగను చేయుట కవకాశ మున్నది. విద్యుచ్ఛక్తి, పెట్రోలు శక్తి మొదలైన ప్రకృతిశక్తులకంటె ఎన్నో రెట్లు ఎక్కువ ఉపయోగకరముగ అణుశక్తిని వాడుటకు వీలుకలదు. అణుశక్తి యొక్క ఉపయోగమును విసర్జించినయెడల యుద్ధములపై ఉపయోగించు అటంబాంబులను విసర్జించుటయేకాక మామాట వనులయందు—వ్యవసాయము, రాకపోకలు, కర్మాగారములు మొదలగు వాటియందు—కూడ అటంశక్తిని విసర్జించుట వంటివిండును. కాని ఇట్టి విసర్జనమువలన మనుష్యశ్రేణి వివరీతమైన నష్టము నందవిండును. అందుచేత ఎట్టి కర్మలలో అణుశక్తిని ఉపయోగించవచ్చును, ఎట్టివాటిలో ఉపయోగించకూడదు అను విచక్షణ సేయుట అవసరము. యుద్ధకర్మలందు దానిని నిషేధించుట ఉచితమేకాని, ఇతర కర్మలలో నిషేధించుట అనుచితము. కాని అణుశక్తిజ్ఞానము క్రమ క్రమముగ అన్ని దేశములవారికి లభింపకతప్పదు. ప్రతిదేశమందును శాస్త్రపరిశోధనలు జరుగుచున్నవి. ఇప్పుడు కాక పోయినను, మరి ఒకటిరెండు సంవత్సరములలో రషియా వారు, తదితరులు అటంబాంబులను తయారుచేయగలవా రగుదురు. ఇట్టి సందర్భములలో తాము తయారుచేసి సేకరించుకొన్న బాంబులను యునైటెడ్ స్టేట్సువారు వెంటనే విసర్జించి నాశనముచేయవలె ననుట వారికి మిక్కిలి నష్టకరము. ఎక్స్టిటివి ఎవ్వరూ ఈబాంబులు తయారు చేయకూడ దను మర్యాద ఏర్పడుటయు, అట్టిమర్యాదను అతిక్రమించక అందరు నడుచుచున్నారా, లేదా అని విచారించుట కొక అంతర్జాతీయ సంఘము స్థాపితమగుటయు, ఆ మర్యాద నతి క్రమించిన వారిని శిక్షించుట కాసంఘమునకు సంపూర్ణధికారముండుటయు జరిగినగాని యునైటెడ్ స్టేట్సువారు అటంబాంబులను విసర్జించుట కంగీకరించరు. ఈ క్లిష్టవిషయముల నన్నిటిని విమర్శించి అవసరమైన సూచనలను చేయుటకు గత సంవత్సరమున ఐక్యజాతి మహాసభవారు “అణుశక్తి సంఘ” మను పేర ఒక సంఘమును స్థాపించిరి. ఈ సంఘమువారు ఒక నివేదికను తయారుచేసిరి, అనివేదికలో పైన పేర్కొనిన సూచనలన్నియు ఉన్నవి. దానిని విచారించుటకును, ఆ సూచనలలో అచరణయోగ్యము లేదయో నిర్ణయించుటకును భద్రతాసంఘమువారు పూనుకొనవలసివచ్చెను. కాని ఈ విషయములో రషియాయునైటెడ్ స్టేట్సులమధ్యన అభిప్రాయభేద మేర్పడెను. ఈ నివేదికను ప్రత్యేకముగ విమర్శించుట అన

వనరమనియు, ఆయుధ వివర్ణననువస్యను పరిష్కరించు నపుడు దీనినికూడ వివర్ణించవచ్చుననియు రచియినట్లుకు వాదించెను. యుద్ధైర్ధ్వేట్లు నట్లు దీక్షదామ నంగీకరిం వక, అణునమస్య ప్రత్యేకనమస్య అనియు, దానిని ఆయుధ వివర్ణన నమస్యతో ముడిపెట్టకూడ దనియు వాదించెను. తుదకు నట్లుంటే అనేకులు యుద్ధైర్ధ్వేట్లుతో ఏకీభ వింతుటచేత ఈ రెండు విషయములను వేరువేరుగ విచారణ చేయుటకు భద్రతానవహు తీర్మానించిరి. ప్రస్తుతము అణు కత్తి సంఘమువారి నివేదిక విచారణలోకి వచ్చినది. దాని పరికర పెట్టుండునో కొన్ని చారములతో తెలియగలదు.

వై నా

వై నాచేకములోని పరిస్థితులు ఈ నెలలో మరింత క్లిష్టములయ్యెను. ఈ క్లిష్టతలు రెండు ప్రధాన కారణములు కలవు. చియాంగ్ కై షేక్ నాయకత్వమున నుండు జాతీయ పక్షమునకును, రెండవ రాజకీయ పక్షముగు కమ్యూనిస్టుపక్ష మునకును రాజీ తుదరకపోటుపై మే గాక, సంపర్కమునుండి ప్రబలమైన అంతర్భుద్ధులు జరుగుచుండుట మొదటి కారణము. ఉత్తరభాగమున కొన్ని రాష్ట్రములందు కమ్యూనిస్టులు అధికారముచేతున్నారు. హేములోని ౪౫ కోట్ల ప్రజలలో పదికోట్ల ప్రజలు చారి పరిపాలనయందున్నారని చెప్పవచ్చును. తక్కినవారు చియాంగ్ పాలనలోనున్నారు. కమ్యూనిస్టులను ఓడించి దేశమునందు ఒకే కేంద్ర ప్రభుత్వ పాలనలోనికి వేవలయునని జాతీయపక్షమువారి పట్టదల. ఇదిగాక చియాంగ్ ప్రభుత్వముయొక్క అర్థికస్థితి మిక్కిలి విషాదకరముగనున్నది. పరిసంపర్కములనుండి దేశములో యుద్ధం జరుగుచుండుటచేత వ్యవసాయము, పరిశ్రమలు ఎంతో నష్టమునకు గురి అయ్యెను. పన్నులదాకముచే ప్రజలు క్రుంగి పోయిరి. కాకతప్పునట్లై చెలామణి వివరీతమగుటచేత దరలు పెరిగి పేదవారి రెక్కడలేని నష్టములు కలిగెను. విదేశ వ్యాపారము క్షీణించెను. కమ్యూనిస్టులకును, జాతీయపక్షము వారికిని మధ్య రాజీతుడుబట్టకు యుద్ధైర్ధ్వేట్లు రాయ చారి చేసిన ప్రయత్నములన్నియు విఫలము లగుటచేత అతడు పునరుపెంది, అధినరకు జాతీయనైపుత్యమువారి కియ్యదలచిన అప్పును ఇచ్చుటకు వెనుకకగ్గెను. ఇందుచేత ప్రభుత్వమువారు రెడుకొన్నవలసిన సమస్యలు క్లిష్టతరము లగుచున్నవి.

ప్రాగ్ధక్షిణ ఆసియా

వై నా ఎదుర్కొనుచుండు సమస్యకు అంతర్భుద్ధులు ప్రధానకారణమైనట్లు ప్రాగ్ధక్షిణ ఆసియాలోని ఇండోనీషియా, ఇండోచైనా, బల్గాదేశము రెడుకొన్నుచుండు సమస్యలకు సామ్రాజ్యాధికారమును చెలామణుచుండు విదేశీయులతోటి పోరాటము ప్రధానకారణము. ఈ విదేశీయులందరు యూరపుండములోనివారు. వారిలో నొకరగు ఉచ్చి వారు (హోరెండుదేశమువారు) రెండవ ప్రపంచయుద్ధమునకు పూర్వము ఇండోనీషియాకు పరిపాలకులుగ నుండిరి. ఫ్రెంచివారు రఫ్లే ఇండోచైనాకును, బ్రిటిష్వారు బర్మాకును పరిపాలకులుగ నుండిరి. కాని జపానువారు తీవ్రచేయుటపై దండెత్తవచ్చి, భచ్చివారిని ఫ్రెంచివారిని బ్రిటిష్వారిని ఓడించి, వాటిని తమవశముచేసుకొని, అందులోని ప్రజలను స్వాతంత్ర్యముచేయు స్య రాజ్యముచేయును అనిపించి కర్పించిరి. ౧౯౪౫ లో జపానువారు ఓడిపోయినతర్వాత ఈ ప్రదేశములలో జాతీయోద్యమము ప్రబలెను. ఇండోనీషియాలో చేసిన జావాద్యవముడు జాతీయ పక్షమువారు స్వరాజ్యమును స్థాపించుకొనిరి. ఇండోచైనాలో ఉత్తరభాగముచేత ఇట్లే జరిగెను. కాని ఈ స్వాతంత్ర్యరాజ్యములను నాశముచేసి తమ అధికారమును పునరుద్ధారణ చేసుకొనుటపై భచ్చివారు జావాలోను, ఫ్రెంచివారు ఇండోచైనాలోను ప్రయత్నములనుసాగించి తుదకు విరలులై తమపై తిరుగుబాటుచేసి స్వరాజ్యమును సంస్థాపించిన నాయకులతో సంధిచేసికొనిరి. ఇండో చైనాలోని ఉత్తరభాగమును స్థాపించబడిన పీక్ వాంరాజ్యమునకు నాయకుడైన హోమియో తన అధికారమును సుధీరము చేసుకొనెను. జావా నుమరాద్రాద్యములలో సోకర్నో నాయకత్వమున ఇట్లే జరిగెను. ఈ సంధి షరతులలో రెండు లక్షణములు గుర్తించదగియున్నవి. మన దేశములో పాకిస్తాన్ సమస్యను లేవదీసినట్లు ఈ ప్రదేశములలో దేశవిభజన సమస్య నొకదానిని సామ్రాజ్యాధికారులు లేవదీసిరి. ఇండోనీషియాకంతకు ఒకే కేంద్రప్రభుత్వము ఏర్పడుటకు బదులు దానిని రెండు స్వతంత్రరాష్ట్రములుగ విభజించిరి. ఇట్లే ఇండోచైనాలో ఉత్తరభాగముచేత పీక్ వాం రాజ్యమును దక్షిణ భాగములోని కొచిన్ వై నానుండి వేరుచేసిరి. ఇది గాక ఇట్లేర్పడిన రాజ్యములు సర్వస్వాతంత్ర్యమును అనుభవించుటకు బదులు కొన్ని విషయములలో సామ్రాజ్యాధిపత్యలగు భచ్చివారితోడను, ఫ్రెంచివారితోడను కలిసియుండవలె నని

ఏర్పరచిరి. కొంతవరకు ఈ ఏర్పాటులకు కూడ జాతీయ స్థాయకులు అంగీకరించిరి. కాని దక్షిణవారు నవంబరులో వారంగికిరించిన సందిగ్ధరక్తలను బాధపరచుటకు వెనుదీయదు. జానానుషత్రాలను తిరిగి జయించు ఉద్దేశముతో గొప్ప సైన్యమును తెచ్చిరి. సైనికబలము తమకు ఎక్కువగ నున్నదనియు, యుద్ధమునకు ఇప్పుడు ప్రక్రమించిన సౌకర్యము తమకు తప్పక జయము రాగలదనియు వారు నమ్మి ఇందోసిసియాలో చిక్కులు కలిగించుచున్నారు. ప్రెంచి వారుకూడ వీడ్కొనఁ జూడములో యుద్ధమునకు దిగి మూడు మాసములుగ యుద్ధము చేయుచున్నారు. సైన్యములను ఆకాశమనములను ఎక్కువగ తెచ్చుచున్నారు. హొలి మిగ నాయకత్వమును తా మంగీకరింపమని చెప్పుచున్నారు. ఆతరు తమకు తప్పక జయము రాగలదనియు వారు నమ్మి టకు సంసిద్ధులై యున్నను ప్రెంచివారు తమ మాటలను పెడ చెవివిట్టి యుద్ధముసాగించి దేశమును తిరిగి జయించ నిశ్చయముతో నున్నారు.

జర్మనీలో మాత్రము జాతీయనాయకులలో కొందరికిని, సామ్రాజ్యాధికారులగు బ్రిటిషువారికిని కొందఱు రాజీనామా చేసిరి. కాని ఈ రాజీనామలను నిరసించి రాజీయ పక్షములవారు కొందఱున్నారు. ఈ వివిధ పక్షములవారికి సంఘర్షణ జరిగే సూచనలు కనుపించుచున్నవి.

పా రె స్టై న్

మధ్యప్రాచ్యములోని దేశములన్నిటిలో పారెస్టయన్ దేశముందరి చిక్కులు అపరిమితముగ నున్నవి. పారెస్టయనులో రెండుజాతులవారు నివాసముచేయుచున్నారు. ఒకరు అరబ్బీలు, రెండవవారు యూదులు (Jews). అరబ్బీలు సంఖ్య ౧౨ లక్షలు; యూదుల సంఖ్య ౬ లక్షలు. నీ మధ్యనే వివాదములు మొదటి ప్రపంచయుద్ధవరకుగ కలిగినవి. అయ్యుద్ధమునకు పూర్వ మీ దేశములో కొన్నివేల మంది యూదులు మాత్రమే ఉండిరి. వారలకు అనాదిగ కాపురముచేయుచుండినవారు. వారికిని, అరబ్బీలకును ఎట్టి నైషమ్యము ఉండినది కాదు. కాని యుద్ధకాలములో జర్మనీ యుద్ధ సైన్యస్థేట్లు మొదలగు దేశములలోని యూదుల అభిమానమును, నష్టాయమును సంపాదించునని బ్రిటిష్ హాలు పారెస్టయను దేశమును యూదుల దేశముగ చేయి వాగ్దానముగావించిరి. అప్పటికి అదేశము బర్మీసా మ్రాజ్యములో చేరియుండెను. మొదటి ప్రపంచయుద్ధములో

బర్మీసాను జర్మనులతో కలసి బ్రిటిష్ వారిపై యుద్ధముచేసిరి. బర్మీసాని బ్రిటిష్ వారిచింది పారెస్టయనును వశపరచుకొని యూదుల కివాగ్దానము చేసిరి. అరబ్బీలు అప్పుడే అక్షేపణ చేసిరి. కాని వారి అక్షేపణకు సమాధానముగ వారి హక్కులకు భంగములేక ప్రవర్తించునట్లు వాగ్దానము గావించిరి. యూదులకు చేసిన వాగ్దానము, అరబ్బీలకు చేసిన వాగ్దానము—ఈ రెంటిని వెరవేర్చుట పారెస్టయనుకానిది. యూదులకు చేసినదాని ననుసరించి ఏతేట వేనకవేలయూదులను యూరపుఖండపు దేశములనుండి తెచ్చి, పారెస్టయన్లో తెచ్చిరి. వారి సంఖ్య క్రమక్రమముగ పెరుగుచున్నది. అరబ్బీలు భయపడి, యూదుల రాకను ఆర్థికంగాబట్టి బ్రిటిష్ వారిపై తిడగబడిరి. వారిని సమాధానపరచుటపై పారెస్టయన్ వచ్చు యూదుల సంఖ్య కొక పరిమితిని కల్పించిరి. అందుపై యూదులకు అగ్రహము కలిగెను. పూర్వరేక యూదుల దేశములోనికి వచ్చినయెడల అల్పసంఖ్యకులగువారు అధికసంఖ్యకులపై అరబ్బీలదేశమును యూదుల దేశముగ మార్చెదమని భయము అరబ్బీలలో నాటుకొనియున్నది. విదేశములందుండి యూదులు మరి పారెస్టయన్ గు కుదాడదనియు, పారెస్టయన్ బ్రిటిష్ వారి అధీనమందుండక స్వతంత్రరాజ్యము కావలెననియు, అరాజ్యములో అధికారము అధికసంఖ్యకులగు అరబ్బీలచేతులలో నుండవలెననియు అరబ్బీల వాదము. మొదటి ప్రపంచయుద్ధములో బ్రిటిష్ వారు చేసిన వాగ్దానము ననుసరించి, పరిమితి విమియ లేక ఇష్టము వచ్చిన యూదులందఱు పారెస్టయన్లో చేరవలెననియు, పారెస్టయన్ యూదుల రాజ్యము కావలెననియు యూదుల వాదము. దేశమును రెండుభాగములుగ చేసి, ఒక భాగమును యూదుల ప్రభుత్వమును, మరియొకదానియందు అరబ్బీల ప్రభుత్వమును స్థాపించిన దాగుండునని బ్రిటిష్ వారు కొకప్పుడు సూచించిరి. కాని అరబ్బీలు ఈ సూచనను ప్రతిఘటించిరి. యూదులు విభజనకు కొంతవరకు సుముఖులుగ నున్నను అరబ్బీల ప్రతిఘటనవలన బ్రిటిష్ వారు దీనిని ఉపసంహరింప కొనిరి. ఈ వ్యవహారముల నన్నిటిని రాజీమాలుముగ పరిష్కరింపటకు ఈ మధ్యనే బ్రిటిష్ వారు లండనులో ఒక సభ చేసిరి. యూదులు ఆసభను జిహ్వించిరి. దీనినంతకు రూచి బ్రిటిష్ వారు వినునవిధి కుదకు ఈ వ్యవహారమునంతకు బక్కజాతిసమితివారు పరిష్కరింపటయే ఉత్తమమార్గమని నిశ్చయించుకొనిరి.

ఇంగ్లండు : విమమనీతి

గతమానమున ఇంగ్లండులోని ప్రజలు విపరీతములగు కష్టములను అనుభవించినవారైరి. బొగ్గుజనుమే దీనికి ప్రధానకారణము. శీతాకాలములో కావలసినంత బొగ్గు వారు నిలవచేసుకొనలేకపోయిరి. యుద్ధపరితముగను, యువకులలో అనేకులు వైద్యములలో చేరి విదేశములం దుండుట చేతను గనులలో పనిచేయుటకు కావలసినందరు కూలిజనము లభించుటలేదు. అందుచేత బొగ్గుఉత్పత్తి అధికము చేసుకొనుట సార్వముకారణమైనది. బొగ్గు కాలకత్పత్తి అధికము చేశములో ఉత్పత్తియగు విద్యుచ్ఛక్తి కగ్గెను. అందుచేత ప్యాక్టరీలనేకములను మూయవలసివచ్చెను. ఓమ్లెకొలదికూలిజనము వనలేక నిద్రవొక్కరైరి. బొగ్గు, విద్యుచ్ఛక్తి లేనికారణమున సామాన్యగృహముల దార లవరిమితము లయ్యెను. దీని కంతకు తోడుగ వరిగలిగి, మంచ విపరీతము లయ్యెను. బొగ్గుకాలకము, కావలసినంత కూలిజనము దొరకక పోవుట-ఇవి తాత్కాలిక కష్టములు మాత్రములే కావనియు, కొంతకాలమువరకు—అనగా కొన్ని సంవత్సరములవరకు వీటిని ఎదుర్కొనవలసియుండు వనియు, వీటివలన కలుగు నష్టములను, కష్టములను తొలగించుటకు ఉపాయాంతరములను కనుగొనవలయు వనియు, అట్టి ఉపాయములు లభించనియెడల అధికముగ ఇంగ్లండుదేశము హిందూనికి వచ్చుట కప్పదనియు ప్రముఖులు అభిప్రాయపడుచున్నారు.

భరతఖండము

రెండవ ప్రపంచయుద్ధము మూలమున కమస్థితి విషమమగుటచేత ఇండియా, ఐర్లాండు దేశములను దూరదేశములను పాలించుటకు కావలసిన అధికారిలను, వైదికారిలను కనుక లేదన్న భావము ఇంగ్లీషువారేతరులలో దృఢముగ నాటుకొనిన కారణముచేతనే వారిప్పు డీదేశములలో తమ అధికారమును వదలకొని, ఆ అధికారమును ఆయాదేశపు నాయకుల హస్తగతము చేయవలసివచ్చెను కావలసివచ్చెను. ఏలవరి ౨౦ తేదీనాడు బ్రిటిష్ ప్రధానియగు అట్లీ పార్లమెంటులో ఇండియా విషయమై గావించిన ప్రకటనయొక్క అంతర్యము ఇదియే. ఈ ప్రకటనలోని ముఖ్యవిషయములను మనము గమనించి చదివితమము గ్రహించవలసియిచ్చును. (౧) ౧౯౪౮ జూన్ నెలనాటికి బ్రిటిష్ వారు భరతఖండముపై వారికిగల అధికారము నంతయు వదలుకొని, ఆ అధికారమును భారతీయుల

వరముచేసు నిక్కయిండుకొనిరి. (౨) భారతీయులలో ఎవరి వరముగా ఈ అధికారమును వరివర్తనము చేయుదు రను విషయమున వారు రెండుమాడు సూచనలను చేసియున్నారు. ఇప్పుడు నమానేకమైన రాజ్యాంగపరిషత్తులో అన్నివర్గముల వారు - అనగా ముస్లింలగువారు, సంస్థానప్రతినిధులు - కలిసి అందరూ ఆమోదించిన రాజ్యాంగప్రణాళిక నొకదానిని ౧౯౪౮ నాటికి తయారుచేసినయెడల ఆ ప్రణాళికను అనుసరించి ఏర్పడు ప్రభుత్వమునకు అధికారమును అప్పగించు సూచన ఒకటి. కాని అన్నివర్గములు చేరి రాజ్యాంగము తయారుచేయి అవకాశము లేనదే వారు భావించుచున్నారు. అట్టి సంవత్సరమున వారు పరిపాలనాధికారమును భరతఖండమున కంతకు చెందిన ఒక కేంద్రప్రభుత్వమునకు అప్పగించుటకు బదులు బ్రిటిష్ ఇండియాలో ఒకప్రభుత్వమునకు గాని, లేక ఆయారాష్ట్రములలో ౧౯౪౮ జూన్ నాటికి ఏర్పడి ఉండు ప్రభుత్వములకుగాని అప్పగించుటకు నిక్కయిండుకొని యున్నారు. అనగా బ్రిటిష్ ఇండియా కంతకు ఒకే కేంద్ర ప్రభుత్వ ముండుటకు బదులు, అది అనేక రాజ్యములుగా విభజితమై కొన్నిటియందు ఒకరాజ్యీయ పక్షమువారును, మరి కొన్నిటియందు మరియొక రాజ్యీయ పక్షమువారును పరిపాలకులగుట వంధవిండును. దేశమును హిందూస్తాన పాకిస్తానము లను రెండు స్వతంత్రరాజ్యములుగా విభజించ వలయునను ముస్లింలగువారును దీనిమూలమున కొంతవరకు క్రియారూపము దరించును (౩) సంస్థానముల విషయమున ౧౯౪౮ జూన్ నాటికి ప్రతిసంస్థానము నర్వస్వతంత్రము కలది యగునని అట్లీ ప్రకటన నిర్ధారణ చేయుచున్నది. అనగా తేలిస సారాంశము ఒకదే. వెంటనే కాంగ్రెసు పక్షమువారు, లీగు పక్షమువారు, సంస్థానాధీశులు వారివారి అభిప్రాయభేదములను విసర్జించి, అందరూ కలిసి, రాజ్యాంగపరిషత్తులో నమాలోచనచేసి, భరతఖండమున కంతకు వర్తించు రాజ్యాంగమును తయారుచేయి పక్షమున ౧౯౪౮ జూన్ నాటికి భరతఖండము అనేక చిన్నచిన్న రాజ్యములుగా విభజితమగును.

ఇట్టి ప్రకటనను అట్లీ ఎందుకు చేసెను? భరతఖండములో జాతియోధ్యమమును ప్రణయించేతను, రాష్ట్రములను పాలించు అధికారము ఇదివరకే భారతీయుల హస్తగతమగుటచేతను, బ్రిటిష్ పరిపాలనమును యధాభ్యుత్థముగ నడుపుట సార్వముకాని వని, గనుక అధికారమును వదలుకొనుటకప్పు మాగ్ధాంతరము లేదని బ్రిటిష్ లోని కార్మిక ప్రభుత్వమువారికి స్పష్టమయ్యెను. నిర్వహించలేని అది

కారమునుగాని, బాధ్యతనుగాని తమ చేతిలో నుంచుకొని, తమ పేరుప్రతిష్ఠలను కోల్పోవుటకంటె దేశమునుండి వెడలి పోవుటయే కర్తవ్యమనుభావము వారియందు గాఢముగ నాటకొనియున్నది. కాని తాము దేశమును వదలివెట్టినయెడల కాంగ్రెసుకు లిగుకు రాజీ కుదరకపోవుటయు, సంస్థానా దీకులు కాంగ్రెసుతో కలియకపోవుటయు, దీని మూలమున అంతర్యుద్ధములు జరుగఁదేరి ప్రజలు నానాభాదలు పడదు రన్న సంశయము వారికి లేచిపోలేదు. కాని అంతర్యుద్ధము మూలమున ప్రజారందరు బాధపడుదురను భావము చేత వివిధపక్షముల నాయకు లందరు రాజీరంగంబరేమో అను విశ్వాసముకూడ వారి కున్నది. ఏదెట్లయినను రాజీకుదిరి నను కుదరకపోయినను తాము నిష్పహాయు లగుటచేత తాము చేయగలిగినది ఏమియు లేదనియు, దేశమును చక్కదెట్టు కొను భారమును భారతీయకాయకులే వహించవలసియున్న దనియు, వారు శక్తిపావర్త్యములతో వహించగలిగినయెడల దేశము బాగుపడుననియు, లేనియెడల దేశమునకు కలుగు కష్టనష్టములకు ఆనాయకులే కారకులగుదురనియు, ఇతర జాతుల ఇండ్లను చక్కదెట్టుటకు తమ కిదివరకున్న సమపా యము లిప్పుడు లేవనియు బ్రిటిష్ వారి నమ్మకము.

దీనిమూలమున భారతీయులపై పరిపాలనాభార మంతయు వడ్డదని చెప్పవచ్చును. రాజోవు గా నెందు మన పరిశ్రమ మిక్కిలి క్లిష్టమైన కాలమని చెప్పవచ్చును. లిగు వారు కాంగ్రెసు వారితో రాజీ వచ్చునట్లులేదు. పాకిస్తాన్ వారమును కొంచెముకూడ తాను వదలుకొనుట లేదని తన్నా ప్రకటించెను. గనుక లిగువారు రాజ్యాంగ పరిషత్తులోనికి రాజాలరు. పరిషత్తువారు హిందువులు అధికసంఖ్యాకులుగ నుండు మద్రాసు, బొంబాయి, మధ్యరాష్ట్రములు, సంయుక్త రాష్ట్రములు, బీహారు, అసాంరాష్ట్రములతో కూడిన బ్రిటిష్ ఇండియాలో మాత్రము అనుబంధిక రాదగిన రాజ్యాంగమును తయారుచేయుటమాత్రమే జరుగును. ఐహాళః ఈ రాజ్యాంగ మును బ్రిటిష్ వారు ఆమోదించి, దాని అనుమతమున ఏర్పడు ప్రభుత్వమునకు ఈ రాష్ట్రములలోని అధికారమును అప్పగించె దరు. గనుక ఈ ఆరు రాష్ట్రములు కలిపి ఒక ప్రత్యేక రాజ్యము కాగలదు. తక్కిన రాష్ట్రములలో ౧౯౪౮ జూన్ నాటికి ఎవరు అధికారముతో నుండెడిరో వారికి తమ అధికారమును అప్పగించుటకు బ్రిటిష్ వారు సంసిద్ధులుగదా? నిందు రాష్ట్రమున అప్పటికి లిగువారు అధికారముతో నుండెదరు. ఆ రాష్ట్రము వారి వరమగును. ఐంగ్లములోకూడ ప్రస్తుతము లిగువారు అధికారముతో నున్నారు. కాని, అందు హిందు

వులు లిగుప్రభుత్వమును నిరసించుచున్నారు. ఇట్టి స్థితిలో లిగు ప్రభుత్వము రాష్ట్ర హిందంతట స్థిరముగ నాటకొనుటకు వారంగిరికీందజాలరు. హిందువులకును, లిగువారికిని ఆ రాష్ట్రములో సంపూర్ణ తప్పదు. అదియే అంతర్యుద్ధము. ఇచ్చే పంజాబుకోకూడ జరుగవచ్చును. ప్రస్తుత మదట ముస్లింలు, హిందువులు, శిక్కులు కలిసిన మంత్రివర్గము అధికారముతో నున్నది. కాని లిగువారు తమ అధికారమును స్థాపించుటకు సర్వ ప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. కానన సభకు ఎన్నికలు జరుగవలెననికూడ అందోళన చేయుచు న్నారు. ఇట్టి సందర్భములో హిందువులు, శిక్కులు చేతులు ముడుచుకొని కూర్చుండరు. అధికారము లిగువారి హస్త గతము కాకుండుటకై వారు అన్ని ప్రయత్నములను చేయ గలరు. అవసరమైనయెడల అంతర్యుద్ధమునకు కూడ వారు దిగెదరు. సరిహద్దు రాష్ట్రములలోకూడ కాంగ్రెసు ఎత్తమువారి కిది లిగుపక్షమువారికిని ఇట్టిపోరాటము సంభవించును.

అట్టి చేసిన ప్రకటనలోని లోపము ఇదియే. ౧౯౪౮ జూన్ నాటికి ప్రస్తుతము అధికారముతో నుండు రాజ్యాంగ ప్రభుత్వమునకు (Interim Government) బ్రిటిష్ వారు అధికారమునంతను అప్పగించి నిశ్చయించు కొన్నారని ప్రకటించినయెడల ఇటీవలకర్తవ్యప్రమాదములు కొంతవరకు తగ్గియున్నవేమో? కాని అట్లు చేయక రాష్ట్రప్రభుత్వములనుకూడ అధికారమును అప్పగించుటకు వారు సంసిద్ధులగుటచే అంతర్యుద్ధప్రమాదములు తప్పకునని యగుచున్నది.

మరియొక సమస్యకూడ ఈ ప్రకటనమూలమున ఉత్పన్నమైనది. ౧౯౪౮ జూన్ నాటికిని ఇప్పటికిని మధ్యన రాష్ట్రములం దెచ్చుటనైన అల్లరులు, అంతర్యుద్ధములు జరిగినయెడల, వాటిని అణచుటకై బ్రిటిష్ వారు భారతఖండమున ప్రస్తుతము వారి వశమందున్న నైస్యములను ఉపయోగింతురా? దీనికి ప్రకటనలో సమాధాన మేమియు కనుపించదు.

ఇప్పుడు జరుగవలసిన పని ఎట్టిది? ఏయే రాష్ట్రములలో కాంగ్రెసుపక్షమువారు అధికారమును వహించి యున్నారో ఆ రాష్ట్రములందు వారు ఆ అధికారమును సుస్థిరముచేసుకొనుటకు ప్రయత్నించవలెను. అందుకు కావలసిన నైస్యములను, సోదీసులను, స్వచ్ఛంద సేవాదళములను వారు నిర్మించుకొనవలెను. వారి అధికారము వదలకుండుటకై కావలసిన ముందు వారు సిద్ధముచేసుకొనవలెను. కాంగ్రె

నుకు విరోధులుగ నుండు కమ్యూనిస్టులు మొదలగువారి వలన అల్లరులు రాకుండ రాష్ట్రములను కాపాడవలెను. ప్రస్తుతము కాంగ్రెసుపాలనమందుండు రాష్ట్రములలో ప్రజలందరు కాంగ్రెసునందుమాత్రమే అభిమానము కలవా రను కొనుట ప్రమాదకరము. అనేకులు కాంగ్రెసుకు విరోధులుగ నున్నారు. అట్టివారి మూలమున ప్రమాదమురాకుండ చేసుకొనవలెను.

ఐంగళము, పంజాబురాష్ట్రములలో లిగువత్తము వెదుర్చి, పాకిస్తాననిల్వణమును ప్రతిఘటించు హిందువులకు, కిక్కులకు కాంగ్రెసుపక్షమువారు పవోయముచేయ నంపించెను. అందుకు కావలసిన ఏర్పాటుల నన్నిటిని చేసుకొనవలెను.

సంస్థానములలో కొన్ని కాంగ్రెసుపక్షమునకును, జాతీయనాయకుల ఆశయములయొక్కను అభిమానము కలిగి యున్నవి. అట్టివాటికి కాంగ్రెసునాయకులు సంప్రరించి, ౧౯౪౮ జూలైలో ఏర్పడబోవు భారతీయాభ్యుదయలో ఆ సంస్థానములు చేరుటకు కావలసిన ఏర్పాటులను చేయవలెను.

ఇంతకూ అధికారమును బ్రిటిష్ వారు అప్పగించెద రను వాక్యమునకు అర్థము లేనేలేదు. ప్రస్తుతము వారున్న అధికారము ఎంతటిమాత్రము; అధికారమును తిరిగి సంపాదించుటకు సాధ్యముకాదన్న కారణముచేతనేకదా వారు దేశమునుండి వెళ్లిపోవుట; గనుక వారు అధికారమును ఇతరులకు ఇచ్చుటయు, ఇతరులు వారినుండి అధికారమును సంపాదించుటయు అర్థములేని చూటలు. అధికారము బ్రిటిషువారి చేతులనుండి ఇప్పటికి వెళ్లిపోయెను. వారి స్థానమున ఏ పక్షమువారు ఈ గజ వెలలమధ్యన అధికారమును సంపాదించగలరో వారే దేశపరిపాలకులు కాగలరు. కొన్నిరాష్ట్రములలో కాంగ్రెసుపక్షమువారును, మరికొన్నిటిలో లిగువారును ఆ అధికారమును సంపాదించగలరని ఊహించుట కవకాశమున్నది.

కాని, ఇవన్నియు ఊహలుమాత్రమే. జరుగబోవు నది పరిధిని విస్మయకరముగ చెప్పుటకు వీలులేదు. ౧౯౪౮ జూన్ నాటికి ఇంగ్లండులో ప్రభుత్వము మారవచ్చును. క్రొత్తప్రభుత్వమువారు అట్టిప్రకటనను మార్చవచ్చును. లేక ప ప్తికులు మారినవని లేదే మంత్రివర్గము వారే కాదు. చేసిన ప్రకటనను మార్చుకొనవచ్చును. ఈ రెండు సంవత్సరములకుదగ్గర ఎన్నిప్రకటనలు మారలేదు; క్యాబినెట్ మిషన్ వారు ౧౯౪౬ మేనె ౧౬ తేదీ

చేసిన ప్రకటనకు విరుద్ధముగ ౧౯౪౭ ఏప్రిల్ ౨౦ తేదీన అట్టి ప్రకటన చేసియుండలేదా; ఇదిగాక బ్రిటిష్ వారు వవరి వరకాక అగ్రరాజ్యములుగ నుండు రష్యా యునై టెడ్ స్టేట్సువారు మన దేశములో జోక్యము కలుగజేసుకొనజాలరని ఎవరు చెప్పగలరు?

మద్రాసు రాష్ట్రము

ఏప్రిల్ మాసమున మద్రాసు రాష్ట్రములోని రాజకీయములు అంత తృప్తికరములుగ లేవు. కానననభద్రాని అధికార పదివిలో నున్న కాంగ్రెసు పక్షమువారిలో ననేకులకును, పక్షమునకు నాయకుడును, రాష్ట్రమునకు ప్రధాన మంత్రియు నగు టంగుమూరి ప్రకాశంగారికిని అభిప్రాయ భేదములు కలిగి వారి నాయకత్వమందు తమకు విశ్వాసము లేదని, వాటిస్థానే మరియొకరిని నాయకుడుగ నెన్నుకొనుటకు కాంగ్రెస్ పక్షము వారి ప్రత్యేకపథ నొరదానిన పమానేశ పరచవలసినదని కొందరు కోరారు. ఆ కోరిక ననుసరించి ౨౮ తేదీన ప్రకాశం పంతులుగారు ప్రత్యేకపథను పమానేశపరచిరి. కాని నాయకునిలో విశ్వాసరాహిత్యమును ప్రబోధించుటకు కాంగ్రెస్ పక్షమువారి నిబంధనలలో అవకాశము లేదన్న కారణమున అట్టి తీర్మానమును గురించి చర్చించుట అక్రమమని అదృశ్యులగు ప్రకాశంపంతులుగారు అభిప్రాయపడి పమానేశమును వెంటనే రద్దుచేసిరి. అదృశ్యులగు వారి అభిప్రాయమును మన్నించక, వారికి వ్యతిరేకులుగ నున్న ౧౭౪ సభ్యులు ప్రత్యేకముగ వెంటనే పమానేశమై తమకు ప్రకాశంపంతులుగారి నాయకత్వమందు విశ్వాసము లేదని తీర్మానించి, వారి స్థానే శ్రీ బహుంధూరు రామస్వామి రెడ్డిగారిని నాయకునిగ నెన్నుకొని, ఈ ఎన్నికను ఆమోదించి వీరి నాయకత్వమున క్రొత్త మంత్రివర్గమును ఏర్పాటుచేయుటకు అనుజ్ఞ ఇయ్యవలెననదిగా కాంగ్రెస్ హైకమాండువారిని కోరుట జరిగినది. శ్రీ రామస్వామిరెడ్డిగారి ఎన్నిక సక్రమమైనవార, కాదా అను విషయమును హైకమాండువారు విర్ణయించి, సుద్రాసులో క్రొత్త మంత్రివర్గమును ఏర్పరచవలెననియ్యును. ౭వూళి ఈ నెలనాథులలోగా మద్రాసులో మంత్రివర్గము ఏర్పరచవచ్చును.

ఇట్టి మార్పు ఈరాష్ట్రములో జరుగుట కొంతవరకు విమర్శింపదగ్గ విషయమే. ప్రకాశం పంతులుగారికి విరోధులుగ నున్న కాననసభ్యులు కొంచెము తొందరపడిరని చెప్పవలసియున్నది. వారు ప్రస్తుతము సాధించినదికాక ఏమియు లేదు. సంవత్సరమున కొక పర్యాయము నాయకుని ఎన్ను

కొను హక్కు వారికే ఉండనే ఉన్నది. ఈమార్పి ౩౦ లేదీ 'ఈ పాంపత్పరికనభ సమావేశమగుటకు అధ్యక్షులు ప్రకాశంపంతులుగా రిడివరకే ఏర్పాటుచేసియున్నారు. ఈనెల రోజులు ఓపికపట్టి, ఆ సభలో వారి స్థానే మరియొకరిని ఎన్నుకొననయెడల అట్టి ఎన్నిక క్రమమైనదా కాదా అన్న సంశయము లేకుండెడిది. ఏలాగైనా ప్రస్తావనప్రతిపక్షము యార్పి అభివరకైన ఉండకతప్పదు. హైమండువారు రామస్వామిరెడ్డిగారి ఎన్నికనుగురించి విూరించుటకును, అటుచైన వారు గవర్నరుతో సంప్రకించి కొత్తమంత్రివర్గమును ఏర్పరచుటకును కొన్నిరోజులు పట్టును. గనుక ఏప్రిలరి ౨౮ తేదిన రెడ్డిగారిని ఎన్నుకొనుటమూలమున మంత్రివర్గము మారుట సంభవించలేదు.

ఇంతకూ ప్రకాశంపంతులుగారియెడ ఏకారణముచేత కాననసభ్యులు విశ్వానమును కోల్పోవలసినదనినదో విదిత

ముకాలేదు. విశ్వానరాహిత్యతీర్మానము ప్రకటించినవారు కారణములను వివరించియుండలేదు. కారణములను వివరించుట వారి ధర్మము. కాననసభ్యులు ప్రజలచే ఎన్ను కొనబడినవారు. వా రనుసరించు కార్యక్రమమునుగురించి ప్రజలకు తెలియవరచుట వారివిధి. ఈ ధర్మమును వా రీ పందర్బముతో అనుసరించినవారు కాదు.

రాజాజీముతాకు రెండు మంత్రిపదవులుమాత్రమే ఇచ్చుటకు ప్రకాశంగారు అంగీకరించినట్లును, మూడు మంత్రి పదవులను వారు కోరినట్లును, ఆకోరికను నిరాకరించుట చేతనే ఇట్టి విశ్వానరాహిత్యతీర్మానము తీసుకొనిరాబడినద నియు రాజాజీముతాకు నాయకుడగు రాజగంగారు ప్రకటించిరి. ఇంతటి స్వల్పకారణముతో మంత్రివర్గముండు అవిశ్వాస మును ప్రకటించుట అందించకగ్గ విషయమే.

డి. డి. టి. కో

మంచి ఫలితములను పొందు విధము

1 క్రిమి నాశనమునకు డి డి టి వి
ప్రవేశ పెట్టుటకు మూలపురుషుడగు

జి. ఆర్. గైగి తెల్పిన విధముగా తయారుచేయబడిన న్యూసిడ్
బొదరులో నూటికి 10 వంతులు డి డి టి గలదు ఆనువక్రమంలోను, పాక
కొలంలోను ఉపయోగించుటకు అనుకూలముగా న్యూసిడ్ బొదరు అన్ని
చుంచి స్టోరుల యందును 2 బొన్నలు, $\frac{1}{2}$ బొను లేక 1 బొను డబ్బాలు
దొరకును. 28 బొనుల డబ్బాలు అప్పత్రులకు, పాకకొలకు యితర
సంస్థలకును దొరకును.

2 వంట కొలంలోను, పురుగులు చేరుకదితర కాపులలోను న్యూసిడ్
బొదరును విరివిగా చల్లవలయును. విష్యవరముగా అనేకమాడ్లు
ఉపయోగించుట కంటే, ఒకే పర్యాయము పేదలో అన్ని గడులయందును
పూర్తిగా చల్లుట మంచిది. ఇట్లు సరియగు పద్ధతిలో బొదరును చల్లి కొద్ది
రోజులుంచినచో బొద్దంతులు, ఈగలు, చీమలు, దోమలు, పల్లులు మొద
లగు కీటకములు చేరకయుండును. అవునర మయినచో బొదరును తిరిగి
ఉపయోగించ వచ్చును.

న్యూసిడ్

బొదరును వాడుదు మరియు దానిని సక్రమముగా ఉపయోగించుదు.

గైగి ఇన్స్ట్రక్టర్స్
లిమిటెడ్

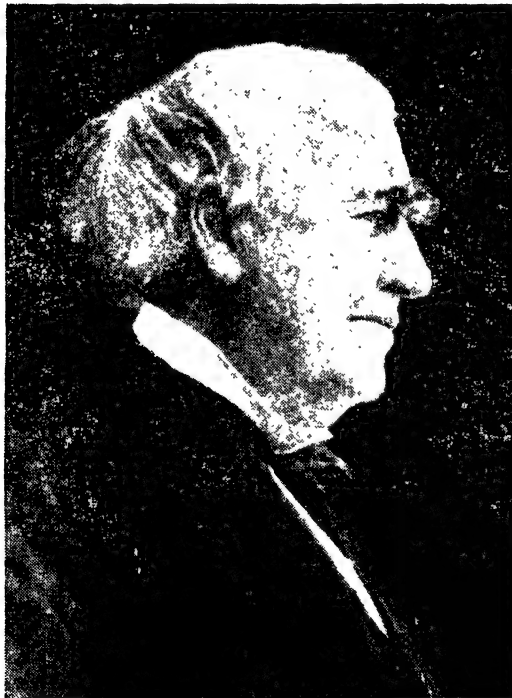
సెంట్రల్ హౌస్, నికల్ రోడ్డు,
బెంగళూరు నగరం, బెంగళూరు.
DJK. 6319

ప్రచురణకు, దత్తమండలాంకు దిప్తిబ్యాంకు : పెనాపు మహమ్మద్ రహ్మాని.

99 బి. ఉప్పాకాళా రోడ్డు, బెంగళూరు నగరం.

కలగూరగంప

ఆధునిక యంత్రయుగనిర్మాత థామస్ ఆల్వా ఎడిసన్

ఈయన జన్మదిన కలవార్చికము మొన్న ఫిబ్రవరి ౧౧ వ తేదీ నాడు జరుపబడింది. నాటికి ఈయన పుట్టి మూరేండ్లు నిండినవి. ఆధునిక యంత్రయుగానికి ఎడిసన్ విశ్వకర్మ, విశ్వప్రజకు నటన సౌకర్యాలు చేకూర్చే ప్రతి యంత్రకల్పనలోనూ ఎడిసన్ గోచరిస్తాడు.

అధునిక యంత్రయుగ నిర్మాత థామస్ అల్వాడిసన్ మొట్టమొదట రాయలు చేసిన విద్యుద్దీపము. విద్యుచ్ఛక్తితో కాంతిప్రసారం చేసలేనని అనేక ప్రయత్నాలుచేసి, అనేక లోహాలతో పరిశోధనలు జరిపి, ఎన్నో ప్రయోగకోర్కెలు, సుమారు 40 వేల డాలర్లు ఖర్చుపెట్టి, కార్బన్లతో చేసిన దారపురసము తూర్పు గోళంలో ఉంచి, ఆ పాసలో నుంచి విద్యుచ్ఛక్తిని పంపించడంతో ఈ విద్యుద్దీపాన్ని

కల్పించినాడు. ఇది 1879వేటి మాట. ఆ తొలియత్నం లోనే ఆయన ఈ దీపాన్ని 40 గంటలపైగా వెలిగించగలిగినాడు.

అధునిక యంత్రయుగ నిర్మాత థామస్ అల్వాడిసన్ కేవలము 25-30 డేట, 1879 ఆగష్టులో రాయలుచేసి ప్రదర్శించిన తొట్టతొలి ఫోటోగ్రాఫు.

భారతి కథల పోటీ

అదిలో అనకొన్న రీతిగా అంత మంచి కథలు రాసేందున ఏ నెలకొనెల ఆకాశంకము చెందవని నమ్ముట చేతన, పలువురు రచయితలకుడ ఈ పోటీ పద్ధతికి అయిదువేల కనబరుచుట చేతన విధితో ఈ పోటీని విరమించుకోవడ మయినదని తెలుపుటకు మిక్కిలి చింతిల్లుచున్నాము.

సంపాదకుడు, భారతి.

విమర్శనము

విప్లవ సంవేదం

3/1947

రచన: క్రొపాట్కిన్ అనుసరణ జగన్మోహన్.
వల ర. ఆ.

క్రొపాట్కిన్ విప్లవవాది (Anarchist).
విద్యాలయాలు, ఆరోగ్యసంస్థలు అనుసరణ లేవనీ,
ఆధునికరహదారిమార్గాలు తీసిసి అధికార కేంద్రీకర
ణకు అవకాశం లేకుండా చేయాలనీ, విదేశీవ్యాపారాలు,
విశ్వస్పర్ధి, క్యూరసాడులలో యంత్రసాధనాలు—
వీటిని నిర్మూలించాలనీ, అక్షతులలో జంతువులకలె
మానవుని సంచరిస్తే స్వయం ప్రజాస్వామ్యమే ఆవునుం
దనీ ఆశయంతో ఈ విప్లవవాది యువకులకు, న్యాయ
వాదులకు, బడిపంతుళ్లకు, ఇంజనీర్లకు, కళాపానులకు
అప్లవసంవేదాన్ని నిర్మిస్తూడు అనువాదరచనలో
తైలి, విభానం బానున్నా, ఆశయఫలితంమాత్రం
ప్రచురదగమైనది. అభ్యుదయకాంతితో కాక పరిశీ
లనాదృష్టితో మానవకత్తికొల్పం చేయటానికైతే
ఈ పుస్తకాన్ని అందరూ చదవవచ్చును.

* * * *

లెనిన్ ఉపదేశాలు

రచన: పామిదత్తు. అనువాదం: రామమోహన్.
వల రూ. ౧

మాకుస్థాంతాలకు సంపూర్ణ అధికారం
(Authority) ఇవ్వకు పామిదత్తు. పామిదత్తు భార
తీయుడు. ఈ గ్రంథం అతని రచన.

మాకుస్థాంతాలకై లెనిన్ ఆశయాలు. లెనిన్
అనుభవాలు, ఆ అనుభవాన్నుంచి నేకరించిన సంకే
తాలు ఈ పుస్తకంలో ఉన్నాయి.

అనువాదం బానున్నది. సాంకేతికపదాలను తెని
గించక అనువాదంకు వాటికి భాష్యాలు వ్రాస్తే
రానుండేది.

సోవియట్ ప్రజాస్వామ్యం

రచన: లోమ్యుండగురు సోవియట్ రచయి
తలు. అనువాదం: జగన్మోహన్. వల ౧౨ ఆ.

లెనిన్ ఉపదేశాలు చూచిన అనంతరం, విప్ల
వానికి పూర్వపు రహస్యచక్రమంపై లెనిన్ శిష్యున
మాద్యులను గ్రహించడానికి ఈ పుస్తకం ఉపక
రిస్తుంది.

అనువాదరచన ఎడనెడ కుంటుండేంది.

* * * *

బి. లి. దాన్

'లి. మోనిస్' లి. మోనిస్' అను రమ్యకృతచ
యిత్రముక్కు Invasion అనే వాటకానికి శ్రీ మహీధర
జగన్మోహన్ అనువాదం. వల రూ. ౧

ప్రాతినిధ్య

శ్రీ గోండుల వీరభక్త క్షిప్రి పెంపొందిం
చును. నరములకు పటుత్వమును కండ

పుష్టి నిచ్చును.

మెదడుతోపని చేయవారికి ఆత్మమిత్రము.

పక్షవాతమునకు అమోఘమయిన

ఔషధములు

క్రీరబల (101 సార్లు ఆవర్తము)

ఆయుర్వీరము

వాడిచూడుడు, తృప్తిచెందుడు.

కళాపత్రిక ఫీజు :—

ఆయుర్వేదాచార్య ఎన్. మాధవమిశన్

ఎ. ఎం. ఎ. సి.

మలబార్ ఆయుర్వేదిక్ స్టోర్సు

నెం. 107-108, బ్రాడ్వే, మదరాసు

తెలుగు పత్రిక... T. 057... భా. ర. తి. - వ్యయ ఫాల్గునము
 డి. 22-10-1986

‘మానవజీవితాన్ని యాంత్రికంగా చిత్రించడం’
 ఈ రచనలోని అనాత్మీయత. అసలు వస్తువులోనే విదే
 కీను అవధులను తెలిసింపు కాకుండానే ముందే
 జరుగుతుందా? అనే ఆచారా చదువరుల్లో కలగదు.
 పాత్రల సంభాషణ ఒక నాటకమా అనిపిస్తుంది. సన్ని
 వేశంలో పాత్రల కదలికలు అతివడియై ‘స్వప్నము’
 వాడులను దెబ్బకొడుతోంది. మాటకేమాట అనువదించడం
 మూలన రచనలోని ‘రసహీనులు’ చచ్చిపోయాయి.
 యాంత్రికంగా చదువుకోగలవారికి ఇది పనికివస్తుంది.

ఈనాటగూ విశ్వసాహిత్యమాల, రాజమండ్రి వారి ప్రచురణ. రాంపా.

గ్రంథ స్వీకారము

ఆంధ్రకవిత్వరంగిణి

మొదటి సంపుట. రచయిత: చాగంటి శేషయ్యగారు. ప్రకాశకులు: ఆంధ్రప్రచారిణి లిమిటెడ్, కాకినాడ. 3 రూ.

దేవీ కథ

దేవీభాగవత తర్జునావ్యయ. రచయిత: జమ్మల మడక మాధవరామశర్మగారు. ప్రకాశకులు: శంకర్ ఫౌండ్రీ, తెజవాడ.

ఆంధ్ర ప్రతిష్ఠ

పద్యకావ్యము. రచయితలు: శతావధానులు సర్వనర్సేయకవులు. ప్రాప్తిస్థానము: ద్వితీయ సర్వ కవిగారి, సీతంపేట, రాజమండ్రి.

ప్రకృతివైద్యము

ప్రకాశకులు: శ్రీ యోగాశ్రమము, మునులతోట (హైదరాబాద్), నుటూరుజిల్లా. ౮ అ.

స్వరాజ్యసోపానాలు

రచయిత: ముదిగొండ నరసూర్ణయ్యగారు. ప్రకాశకులు: మాడరకొండ వల్లిమర్లు, తెనాలి. ౮ అ.

వినువీధి

ఖండకావ్యము. రచయిత: అయ్యగారి విశ్వేశ్వరరావుగారు. ప్రకాశకులు: కాకినాడ తిమ్మరావు అండుసన్న, రాజమండ్రి. ౧ రూ.

౧. భగవద్ద్వాప్తి-ప్రేమపాదములు

అనువాదకులు: మందుర్తి వెంకటనరసయ్య బుబుసు నార్యప్రకాశాస్త్రిగారు వెల ౪ అ.

౨. నరసదాసు కీర్తనలు

ప్రథమభాగము. కర్త: మందుర్తి వెంకటనరసయ్యగారు. ౧౦ అ.

పై రెండింటి ప్రకాశకులు: నాటకామా అండు, తెనాలి.

గాలియొత్తి గ్రంథకర్తగారి

దివ్యచూర్ణాలు

మొండి వ్యాధులను ఖండించును.

శ్రీ జవహర్ లాల్ నెహ్రూ, మాలానా అబుల్ కలాం ఆజాద్, ప్రభువుల యెదుట రాంఘరు కాంగ్రెసులో నీటిలో యీది నట్టు గాలిలో కూడా యీదవచ్చునని రుజువు చేసినట్టియు, సర్. రాధాకృష్ణ మొదలగు వారిచే కొనియాడబడిన “గాలి యొత్తి” గ్రంథమును రచించిన యోగిగారిచే యోగ శాస్త్ర శీర్ష్య తయారుచేయబడినవి.

ప్రాచీన యోగీశ్వరులు వ్యాధి నివారణ మునకు, నిత్య యోగనమునకు, పూర్వ యుగ్యాయమునకు వాడుచూ వచ్చినట్టివియు, మానవ దేహమునకు ఆత్మీయసర మైనట్టివియు, సులభముగా జీర్ణమునట్టివియునైన, ఆత్మీయిక పోషక పదార్థములతో నిండియున్న ఔషధ రాజములు.

యోగి, యస్. వి. ఆచార్య,

శింకాయకొండ (నెల్లూరు జిల్లా).

M. S. M. Ry.

ఏప్రిల్, 1947

ఉగాదితలపాఠములు—మరియు వెంటిపేర్లుగారు	...	305
'స్వాగతము'—చాతుర్యమిది ను బహుశాశాస్త్రీగారు	...	306
శిష్టపయోగము—గిరిపాటి రత్నమూర్తిగారు	...	307
స్మృతిపాఠి—భట్టిప్రోలు శివమూర్తిగారు	...	312
కళాపూర్ణోదయము—దానిమూలము—చుట్టరాల్లి వీరేశ్వరశర్మగారు	...	313
తెక్కన రామకవిరాజనైవేద్యము—గిరిపాటి వెంటిపేర్లుగారు	...	319
జి. శే. శ్రీ రావీంద్రుల నాగేశ్వరరావుపయోగము—చుట్టరాల్లి	...	329
సోమశేఖరశర్మగారు	...	329
ఉత్తరగంగవాణిము—సీతారావు శుభహృదయశర్మగారు	...	341
భావలహరి—ఇంద్రగిరి వామనచాప్లాస్ట్రా	...	340
ఆంధ్రకథానక కావ్యములు : భట్టి జయము—మరియు	...	341
వెంటిపేర్లుగారు	...	341
గులాబితోట కవిరేఖ ముహూర్తి రా. రెడ్డిగారు	...	345
వద్యానికి రాగం సింహు తెస్తుందా?—శ్రీపాద	...	350
గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు	...	350
తిరస్కృతి—పిల్లకెట్టి (శ్రీ) రామమూర్తిగారు	...	355
మానవుడు—సంతుల శ్రీ గామశాస్త్రీగారు	...	361
విజ్ఞానవిశేషాలు : నా భూలోకయాత్ర	...	377
పంచాయితీలు—గ్రామపరిపాలన—జిజ్ఞాసు వెంకటరమణరావుగారు	...	381
భూ ప్రదక్షిణము—చూమిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు	...	385
విశ్వప్రపంచసాధనకు ఆసియాముందడుగు—అభినవఆసియా	...	394
నిర్మాణానికి నెహ్రూగారి నాంది	...	394
విమర్శనము	...	400

(తీవర్ణచిత్రము : దీర్ఘలోచన—శ్రీ జేలూరి రాధాకృష్ణగారు.
అఖిల ఆసియా మహాసభ—భీల్మీచిత్రశాలలోని కొన్నిచిత్రాలు

Making West End Watches for You

మో కో సం
వెస్టు ఎండ్ వాచ్‌లు
కే యారు చేయుట

వారెన్నువీలు: గడియారమునందలి
వేరువేరుభాగముల మూయెంబునై పరి
ష్టితమై చూపడం ఆధారపడి వుం
బుంది. అట్టి ముఖ్యభాగములలో వారెన్ను
వీర ముఖ్యమైనది. ఇందులో చూపబడిన
పెద్ద బొమ్మ వంక చూడుడు. దీనిని
ఆయాదుచేయుటకు - విసింయటకు - పరి
చేయుటకు గొప్ప పనికనము కావలసి
యున్నదని మీకు తెలియగలదు

న్యూ కాలిబర్ "బి"
నికెల్ సిల్వర్, పేటెంట్
ఎవర్ రైజ్ స్ప్రింగ్ బ్యాక్ థో
రూ 79/-

వెస్టు ఎండ్ వాచ్ కంపెనీ
బొంబాయి - కలకత్తా.

WEST END WATCH CO.
BOMBAY CALCUTTA

మెయిన్ స్ప్రింగునుండి వెలువడిన
శక్తిని సంపాదించి వారెన్ను వీలు
రానివి కాంవలమానువులుగ మార్పును
తక్కిన యితర భాగములకు వలెనే,
వెస్టుఎండ్ గడియారములోని వారెన్ను
వీలు గూడ బిక్కిరి అర్పితముగా
పనిచేయును. లాభదాయకమగు "వెస్టు
ఎండ్" గడియారమును కొనుడు.

రవాణాకు తక్కువైన శంకున ప్ర
దించబడినవరకాంబియనరహితా వు
కాని యుష్మంతవరకు పరపరాచేయు
టకు శక్తివంతమైనకుండ ప్రతిప్రయ
త్నము చేయబడును.

౧౪౭, ఏప్రిల్ ౧౯౭౭

దీర్ఘ లోచన
విశాఖపట్నం: ౧౭ కె.ఎస్.ఆర్. రోడ్

